

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการ “กระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย”

โดย
นายทองคำ จอมขันเงิน และคณะ

พฤษภาคม 2554

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

โครงการ “กระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย”

ทีมวิจัย

1. นายทองคำ จอมขันเงิน	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นายประวัตี ชัดสงคราม	ทีมวิจัย
3. นายวิทยา ณ ลำพูน	ทีมวิจัย
4. คาบตำรวจ ประชัน จันทะวง	ทีมวิจัย
5. นายทรงศักดิ์ วังธิยอง	ทีมวิจัย
6. นายศรายุทธ ธรรมจันทร์	ทีมวิจัย
7. นายสุพจน์ วิจิตร	ทีมวิจัย
8. นายชาญ ติะบุญธง	ทีมวิจัย
9. นายมนัส พรหมณะ	ทีมวิจัย
10. นายวีระชัย ชัยยศ	ทีมวิจัย
11. นายมงคล อุประโจง	ทีมวิจัย
12. นายเชน ปัญญาแก้ว	ทีมวิจัย
13. นายอรุณ อุดสม	ทีมวิจัย
14. นายอินสอน นันใจ	ทีมวิจัย
15. นายสุวรรณ หน่อใหม่	ทีมวิจัย
16. นายอัจฉริยะ ณ ลำพูน	ทีมวิจัย
17. นายขงยุทธ ตาเจริญเมือง	ทีมวิจัย
18. นายบุญฤทธิ์ ภิโรภาส	ทีมวิจัย
19. นายนรินทร์ อุตสาป็น	ทีมวิจัย
20. นายสาคร ชัดสงคราม	ทีมวิจัย
21. นายวิบูลย์ วิโรภาส	ทีมวิจัย
22. นายวีระพงษ์ สืบสกุลแก้ว	ทีมวิจัย
23. นายวิเชียร ปราชเปลื้อง	ทีมวิจัย
24. นายวัชร แสนเสรี	ทีมวิจัย
25. คาบตำรวจ อุดม วานม่วง	ทีมวิจัย
26. นายชัยพร ธรรมกาวิ	ทีมวิจัย

27.นายวิวัฒน์ อุทอง	ทีมวิจัย
28. นายสกล กอหลง	ทีมวิจัย
30. นายสุธา สุวรรณมะกอก	ทีมวิจัย
31. นายทองคำ ท้ายนาวา	ทีมวิจัย
32. นายแสวง มุตรรัตน์	ประชาสัมพันธ์โครงการวิจัย
33. นายรัช แสนธรรม	ผู้ช่วยเลขานุการวิจัย
34. นายแสงสว่าง ใจกลางดุก	เลขานุการวิจัย

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

1. นายก อบต./เทศบาลทั้ง 12 แห่ง
2. นายเจริญ เหล่าศิริเสถียร รองนายกเทศมนตรีตำบลม่วงน้อย
3. เจ้าคณะตำบลมะกอก
4. เจ้าคณะตำบลม่วงน้อย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การ เริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของ ตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาคือ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้ อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้ง เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการ เพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อ สงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การ ทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจน สามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติด กับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคน ท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัย แบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือ ธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการ ดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วย การบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่ นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่ นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของ รายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดย

กลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่น่าเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย ผู้การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

รายงานโครงการวิจัย “กระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย” จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินโครงการ เน้นการทบทวน วิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย รวบรวมข้อมูลจากการจัดเวที เอกสาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ลุ่มน้ำทาตอนปลาย

อย่างไรก็ตามผลที่ได้จากการร่วมกันศึกษาของทีมวิจัยและชาวบ้านก็ยังถือว่าไม่สมบูรณ์ ยังคงต้องอาศัยความเพียรพยายามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อันจะนำมาซึ่งการจัดการปัญหาในชุมชนต่อไป

การจัดทำรายงานครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้เกิดจากความร่วมมือหลายส่วน ทางโครงการวิจัยพร้อมรับข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายที่จะทำให้การวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์มากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องสืบไป

คณะวิจัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
สารบัญตาราง	
บทที่ 1	บทนำ
	1
	ความเป็นมาของโครงการ
	1
	คำถามวิจัย
	2
	วัตถุประสงค์
	2
	พื้นที่ดำเนินการและกลุ่มเป้าหมาย
	2
	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	3
บทที่ 2	ทบทวนเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	4
บทที่ 3	วิธีการดำเนินการวิจัย
	30
บทที่ 4	ผลการดำเนินงาน
	69
	ตอนที่ 1 ข้อมูลลุ่มน้ำแม่ทา
	69
	ตอนที่ 2 สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการจัดการลุ่มน้ำแม่ทา
	79
	ตอนปลายโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
	75
บทที่ 5	สรุปผล และข้อเสนอแนะ
	83
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	88
	- ประมวลภาพกิจกรรม
	- รายชื่อแกนนำ/นักวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาดอนปลาย
	- ประวัติหัวหน้าโครงการ

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมระยะที่ 1	24
ตารางที่ 2 สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมระยะที่ 2	28
ตารางที่ 3 สรุปกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย	47
ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลพื้นที่ลุ่มน้ำท่าตอนปลาย	63
ตารางที่ 5 ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มน้ำแม่ท่าตอนปลาย	67

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาโครงการ

ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย มีจุดเริ่มต้นที่บ้านฝ่งหมื่น ตำบลเหมืองจี้ บ้านหนองสร้อย ตำบลมะกอก ผ่านตำบลเหมืองจี้ ตำบลมะกอก ตำบลม่วงน้อย ตำบลบ้านแป้น และตำบลป่าซาง โดยไหลจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ ไหลลงสู่แม่น้ำปิงที่บ้านสบทา มีราษฎรในหมู่บ้านและตำบลต่างๆ ในอำเภอเมืองลำพูน จำนวน 3 ตำบล 31 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลเหมืองจี้ 14 หมู่บ้าน ตำบลบ้านแป้น 9 หมู่บ้าน ตำบลหนองหาน 8 หมู่บ้าน และอำเภอป่าซาง จำนวน 9 ตำบล 90 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลมะกอก 9 หมู่บ้าน ตำบลม่วงน้อย 8 หมู่บ้าน ตำบลท่าตุ้ม 14 หมู่บ้าน ตำบลน้ำดิบ 16 หมู่บ้าน ตำบลปากบ่อง 5 หมู่บ้าน ตำบลบ้านเรือน 8 หมู่บ้าน ตำบลแม่แรง 11 หมู่บ้าน ตำบลป่าซาง 5 หมู่บ้าน และตำบลนครเจดีย์ 14 หมู่บ้าน รวมลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายทั้งหมด 121 หมู่บ้าน 12 ตำบล ได้อาศัยลุ่มน้ำแม่ทาหล่อเลี้ยงพืชผลทางการเกษตรมาแต่ครั้งโบราณ สภาพปัญหาของแม่น้ำทาที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี หน้าฝนเมื่อฝนตกหนักเกิดน้ำไหลหลากพัดพาสภาพน้ำท่วมทำให้ทรัพย์สินบ้านเรือน และพื้นที่ทางการเกษตรเสียหายสุดจะ คณานับเช่นนี้ทุกปี ครั้นฤดูแล้ง ลำน้ำแห้งเหือดพื้นที่ทางการเกษตรได้รับความเสียหาย จากการขาดแคลนน้ำ เป็นเช่นนี้ตลอดมา ครั้นเมื่อพ.ศ.2549 ทางจังหวัดลำพูนได้ทำโครงการขุดลอกน้ำแม่ทา ทำให้น้ำไหลเร็วและแรง ประกอบกับฝนตกหนัก ทำให้เกิดอุทกภัยน้ำท่วมอย่างมากมาย ทำความเสียหายให้กับพี่น้องประชาชนที่อยู่ลุ่มน้ำแม่ทาโดยทั่วกัน

จากการจัดเวทีหารือกันของแกนนำในเขตลุ่มน้ำแม่ทาทั้งตอนบน ตอนกลาง และตอนปลาย หลายครั้งที่ผ่านมามีการทราบดีว่าในเขตลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย มีฝ่ายชะลอน้ำคอนกรีตอยู่จำนวน 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายกัวมื่น ฝ่ายท่ากอม่วง ฝ่ายกอกเกียง ฝ่ายน้ำคือ และมีฝ่ายขนาดเล็กสำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งที่เขตบ้านป่าซางน้อยอีก 1 ฝ่าย ซึ่งระบบการจัดการของเหมืองฝ่ายที่ยังมีแก่เหมืองเก่าฝ่ายอยู่ หลังจากที่ไม่มีการทำนากันแล้วทำให้ระบบเหมืองฝ่ายเริ่มหายไป ถูกโอนภาระการจัดการน้ำไปให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามาดูแลแทน โดยสาเหตุของปัญหาและสถานการณ์ของแม่น้ำทาในตอนปลายสามารถสรุปดังนี้ ปัญหาน้ำท่วม ที่มีสาเหตุมาจาก

1. ฝนตกหนัก ทำให้มีปริมาณของน้ำมาก
2. การลุดลำนน้ำแม่ทาทำให้น้ำค้ำเค็มขวางทางเดินของน้ำทำให้น้ำเปลี่ยนทิศทาง ไหลท่วมบ้านเรือน และพื้นที่ทางการเกษตร
3. การขุดลอกลำน้ำทา เอาแต่ทรายออกไป ส่วนเศษไม้ใบหญ้า ไม่เอาออกไปทิ้งริมตลิ่ง เมื่อฝนตกหนักเศษไม้ใบหญ้าไหลตามน้ำ ไปติดอยู่ที่ฝ่ายทำให้ฝ่ายพัง
4. การก่อสร้างฝายกั้นลำน้ำแม่ทาโดยไม่คำนึงถึงดินไม้ เศษกิ่งไม้จะมาค้ำที่ฝาย ประกอบกับฝายค้ำเค็ม น้ำไหลไม่สะดวก

5. ปัจจุบันเกษตรกรเปลี่ยนจากการทำนา(เหลือไม่ถึงร้อยละ 10 ที่ยังมีการทำนากันอยู่) ส่วนใหญ่ทำสวนลำไย ปลูกหอม กระเทียม และปลูกผัก ทำให้ละเลยการขุดลอกลำเหมืองสาขาเล็กๆในหมู่บ้าน บางแห่งมีการถมลำเหมือง กีดขวางทางเดินของแม่น้ำ ทำให้ไม่มีทางสำหรับการถ่ายเทของสายน้ำ
6. ปัญหาการแอบลักลอบทิ้งขยะ น้ำเสียจากอุตสาหกรรมในครัวเรือนและจากโรงงานอุตสาหกรรม(ย้อมผ้าบาติก ผ้าทอ)

โดยปัญหาภาพรวมของลำน้ำในปัจจุบัน ได้แก่ ทราบที่ไหลมากับน้ำทับถมกันมากทำให้ลำน้ำตื้นเขิน ไม่มีเขื่อนขนาดใหญ่สำหรับเก็บกักน้ำ มีการสูบน้ำจากลำน้ำทาไปใช้ในการเกษตรกรรมกันมาก มีการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตร ทำให้สารเคมีปนเปื้อนไหลลงสู่ลำน้ำ และมีการขุดบ่อน้ำได้ดินกันมากทำให้ระดับได้ดินลดระดับลง ซึ่งปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นนี้ เพื่อการดำรงชีวิตแนวแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่อาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน บนฐานของความรู้และคุณธรรม จึงเห็นสมควรเสนอโครงการนี้ขึ้นเพื่อหาแนวทางจัดการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มน้ำทาตอนปลายเพื่อให้เกิดการจัดการในการแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนต่อไป

คำถามวิจัย

คำถามวิจัยหลัก

กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์อย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายเป็นอย่างไร

คำถามย่อย

1. กลุ่มน้ำแม่ทาในอดีต และปัจจุบัน ในมิติด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น ความรู้ ภูมิปัญญา เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เป็นอย่างไร?
2. การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการจัดการกลุ่มน้ำแม่ทาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเป็นอย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทบทวน วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการจัดการกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย
2. เพื่อหาแนวทางการจัดการกลุ่มน้ำแม่ทาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มน้ำทาตอนปลาย

พื้นที่ดำเนินการ และกลุ่มเป้าหมาย

- 1) กลุ่มน้ำทาตอนปลาย ได้แก่ ตำบลเหมืองจี้ ตำบลบ้านแป้น ตำบลหนองหนาม อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ตำบลมะกอก ตำบลม่วงน้อย ตำบลป่าซาง ตำบลแม่แรง ตำบลท่าดู้ม ตำบลน้ำดิบ ตำบลบ้านเรือน ตำบลปากบ่อง และตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

- 2) เครือข่ายลุ่มน้ำท่าตอนปลาย
- 3) ผู้นำหมู่บ้าน และแกนนำชุมชน ลุ่มน้ำท่าตอนปลาย
- 4) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ลุ่มน้ำท่าตอนปลาย
- 5) หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงความรู้

- ได้ข้อมูล ความรู้พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ท่าตอนปลายโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน
- ได้แผนที่ทำมือของชุมชนลุ่มน้ำแม่ท่าตอนปลาย
- ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการลุ่มน้ำท่าตอนปลาย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ท่าตอนปลาย

เชิงพัฒนา

- นักวิจัยตระหนักรับรู้ปัญหา และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ได้
- นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 2

การทบทวนเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการ “กระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนบน” คณะวิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่แต่ละตำบล
2. แนวคิดเรื่องการจัดการลุ่มน้ำ
3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่แต่ละตำบลของลุ่มน้ำทาตอนปลาย

พื้นที่การดำเนินงานวิจัยของลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย มีพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง พื้นที่รับน้ำ และพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากลุ่มน้ำแม่ทา ทั้งหมด 12 ตำบล 90 หมู่บ้าน โดยมีข้อมูลทั่วไปของแต่ละตำบล สรุปได้ดังนี้

1) ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ตำบลเหมืองจี้แต่เดิมนั้นมีผู้สูงอายุในตำบลได้เล่าต่อกันมาว่า แต่ก่อนนั้นพื้นที่ตำบลเหมืองจี้มีสภาพเป็นป่าไม้และมีต้นไม้ชนิดหนึ่งชื่อว่า “ ต้นจี้ “ ขึ้นอยู่หนาแน่นและต่อมามีเจ้านายฝ่ายเหนืออพยพเดินทางมาตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่บริเวณ ป่าจี้ พร้อมทั้งชาวบ้านช่วยกันบุกเบิกป่าจี้เป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินในบริเวณนี้ประกอบกับไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน จึงได้ช่วยกันขุดคลองขึ้น ซึ่งคนภาคเหนือเรียกว่า “ น้ำเหมือง “ โดยขุดผ่านป่าจี้เพื่อนำมาใช้ในการเกษตร จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านเหมืองจี้และใช้เป็นชื่อตำบลมาจนทุกวันนี้

เขตติดต่อของตำบลเหมืองจี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลทาขุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลหนองหานม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลป่าซาง ตำบลม่วงน้อย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ ตำบลเหมืองจี้เป็นที่ราบใช้ในการเกษตรและบางส่วนของพื้นที่เป็นภูเขาและป่าไม้

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำแม่ทา ลำเหมืองคอยเต และลำเหมืองคอยครั้ง เหมืองป่ากะยอม และลำเหมืองเล็กๆ อีกหลายสาย หนองน้ำ สระน้ำ ภูเขาที่กักเก็บน้ำ ป่าไม้ ฯลฯ

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

- หมู่ที่ 1 บ้านเหมืองจี้หลวง
- หมู่ที่ 2 บ้านกู่เส้า
- หมู่ที่ 3 บ้านปงชัย
- หมู่ที่ 4 บ้านฝายแป้น
- หมู่ที่ 5 บ้านห้วยส้ม
- หมู่ที่ 6 บ้านป่าดิง
- หมู่ที่ 7 บ้านฝางหมื่น
- หมู่ที่ 8 บ้านเหมืองจี้ใหม่
- หมู่ที่ 9 บ้านหมูเป็ง
- หมู่ที่ 10 บ้านป่าตัน
- หมู่ที่ 11 บ้านป่าตอง – หนองจาง
- หมู่ที่ 12 บ้านเซตวัน
- หมู่ที่ 13 บ้านกัวม – ป่าตองหลวง
- หมู่ที่ 14 บ้านป่าห้า

พื้นที่เขตการปกครอง

ตำบลเหมืองจี้ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 34.6 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 21,092 ไร่

ประชากรของตำบลเหมืองจี้

ตำบลเหมืองจี้มีประชากรทั้งสิ้น 9,344 คน จำนวน 3,375 ครัวเรือน

แยกเป็นชาย 4,516 คน หญิง 4,828 คน

2) ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

สภาพทั่วไป ลักษณะที่ตั้ง อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดลำพูน ไปทางทิศใต้ตามทางหลวง หมายเลข 106 (ถนนลำพูน – ป่าซาง) แยกเข้าทางหลวงหมายเลข 1033 (ถนนท่าจักร – แม่ทา) ประมาณ 8 กิโลเมตร ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแป้นมีพื้นที่ 12.2 ตารางกิโลเมตร ซึ่งจะครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลบ้านแป้นและตำบลหนองหาน ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

- 1. หมู่ที่ 1 บ้านบ่อโจง
- 2. หมู่ที่ 2 บ้านขว้าง

3. หมู่ที่ 3 บ้านหนองหนาม
4. หมู่ที่ 8 บ้านไร่ – บ้านทุ่ง
5. หมู่ที่ 3 บ้านหนองเต่า
6. หมู่ที่ 5 บ้านบุชา
7. หมู่ที่ 6 บ้านแป้น
8. หมู่ที่ 7 บ้านเส้ง
9. หมู่ที่ 8 บ้านม่วง

อาณาเขตติดต่อ ตำบลบ้านแป้น มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลคันธง และตำบลเวียงของ อำเภอเมืองลำพูน
- ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมืองลำพูน
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองหนาม อำเภอเมืองลำพูน
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลเหมืองจี้ และตำบลบ้านแป้น อำเภอเมืองลำพูน

สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ สามารถเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรได้ทุกชนิด พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา รองลงมา คือ ลำไย มะม่วง และพืชผักต่าง ๆ น้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกส่วนใหญ่ใช้น้ำฝน น้ำจากในลำน้ำแม่กวัง และลำน้ำแม่ทาในช่วงฤดูฝน สำหรับฤดูแล้งจะใช้น้ำจากบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร

ลักษณะภูมิอากาศ ในตำบลบ้านแป้น สภาพอากาศจะร้อนจัดในฤดูร้อน มีฝนตกหนักบ้างในช่วงฤดูฝน และอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม สิ้นสุดเดือนมิถุนายน และมีอากาศร้อนจัดในเดือนเมษายน
- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม สิ้นสุดเดือนตุลาคม มีฝนตกชุกในช่วงเดือนกันยายน
- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน สิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ จะมีอากาศหนาวสุดในเดือนธันวาคม

สภาพเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะชุมชนในตำบลบ้านแป้น จะมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นเฉพาะบริเวณตลาดและสองข้างทางหลวงแผ่นดินสาย 1033 (ถนนท่าจักร – แม่ทา) บ้านเรือนราษฎรส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวและเป็นตึกชั้นเดียวหรือสองชั้น รอบ ๆ บริเวณ ที่อยู่อาศัยจะปลูกไม้ยืนต้นและมีการประกอบอุตสาหกรรมขนาดเล็กภายในครัวเรือน เช่น การทำอิฐบล็อก ซีเมนต์บล็อก ท่อถัง โต้ะเก้าอี้หินอ่อน ทำหมวก และประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และค้าขายรายได้ส่วนใหญ่ของประชาชนในเขตเทศบาล คือ รายได้จากการประกอบอาชีพทำหมวก ทำอิฐ ซีเมนต์บล็อก และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ตลอดจนรายได้จากการค้าขาย

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่ง เส้นทางคมนาคมขนส่งในเขตตำบลบ้านแป้น ส่วนใหญ่จะใช้ทางหลวง-แผ่นดินสาย 1033 ปัจจุบันจะมีรถรับจ้างประจำทางผ่านตลอดทั้งวัน ถนนที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ส่วนมากจะเป็น ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และถนนลาดยางแอสฟัลติก

การไฟฟ้า อยู่ในเขตบริการของการไฟฟ้าจังหวัดลำพูน และการไฟฟ้าย่อย อำเภอป่าซาง ในเขตเทศบาลจะมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน

การประปา มีน้ำประปาเพื่อการใช้อุปโภคบริโภคทุกครัวเรือน เป็นระบบประปาหมู่บ้าน โดยประชาชนเป็นผู้บริหารงานจัดเก็บค่าน้ำประปาภายในแต่ละหมู่บ้าน

การสื่อสารและโทรคมนาคม ในพื้นที่อยู่ห่างจากอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ 8 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอป่าซาง 2 กิโลเมตร การสื่อสารเป็นไปโดยสะดวกอยู่ในเขตรับผิดชอบของการไปรษณีย์ โทรเลขจังหวัดลำพูนและชุมสายโทรศัพท์อำเภอป่าซาง ทำให้ประชาชนมีโทรศัพท์ใช้ทุกหมู่บ้าน สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและธุรกิจเอกสารได้อย่างรวดเร็ว

การจราจร ในปัจจุบันนี้ มีจำนวนยานพาหนะไม่มากเท่าที่ควร ทำให้ปัญหาการเกิดการจราจรติดขัดยังไม่เกิดขึ้น การควบคุมการจราจรภายในเขตเทศบาล อยู่ในความรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเหมืองจิ

การใช้ที่ดิน พื้นที่ในตำบลบ้านแป้นเป็นที่ราบลุ่ม มีเนื้อที่ 12.2 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,625 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย 2,562 ไร่ คิดเป็น 33.60% ของพื้นที่ทั้งหมด ที่นา 3,880 ไร่ คิดเป็น 50.89% ของพื้นที่ทั้งหมด และที่สวน 1,183 ไร่ คิดเป็น 15.51% ของพื้นที่ทั้งหมด

ด้านเศรษฐกิจ

การเกษตรกรรม ราษฎรส่วนใหญ่ ในเขตเทศบาลประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก พืชที่เพาะปลูก ได้แก่ ข้าว การทำสวนไม้ยืนต้น เช่น ลำไย มะม่วง และการปลูกพืชผักต่าง ๆ การทำเกษตรกรรม จะอาศัยน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำจากฤดูฝนส่วนช่วงฤดูแล้งจะอาศัยน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร

การอุตสาหกรรม ประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรมของราษฎรในเทศบาล จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กภายในครัวเรือน เช่น การทำอิฐ ซีเมนต์บล็อก ท่อ ถัง โต๊ะเก้าอี้หินอ่อน และการทำหมวก การขยายตัวด้านอุตสาหกรรมประเภทนี้มีไม่มากนัก เนื่องจากเป็นย่านชุมชนจึงทำให้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ปัจจุบันโรงงานต่างๆ ในเขตเทศบาล มีจำนวน 45 โรงงาน

การพาณิชย์กรรม การพาณิชย์กรรมส่วนใหญ่ จะมีร้านค้าและบริการต่างๆ เป็นธุรกิจขนาดเล็กเจ้าของคนเดียว มักอยู่ในย่านชุมชนบริเวณตลาดในเขตเทศบาลจะมีร้านค้าทั้งสิ้นรวม 289 ร้าน

ด้านสังคม

จำนวนประชากร ประชากรในเขตตำบลบ้านแป้น มีจำนวนทั้งสิ้น 6,625 คน แยกเป็นชาย 3,138 คน หญิง 3,487 คน

การศึกษา ศาสนา ประเพณีและศิลปวัฒนธรรม มีสถานศึกษา จำนวน 6 แห่ง ศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 1 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 4 แห่ง และ โรงเรียนปริยัติธรรม จำนวน 1 แห่ง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ มีบางส่วนนับถือ ศาสนาคริสต์ งานประเพณี หรือ งานพิธีกรรมทางศาสนาในแต่ละครั้ง จะมีประชาชนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก และมีการจัดงานประเพณีขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมให้สืบต่อไป ในเขตเทศบาลมีสถานที่ประกอบศาสนาดังนี้ คือ มีวัด จำนวน 9 แห่ง และมีโบสถ์คริสต์จักร จำนวน 2 แห่ง การสาธารณสุข มีสถานอนามัย จำนวน 1 แห่ง มีเจ้าหน้าที่ 4 คน ในการให้บริการ และมี อสม. จำนวน 167 คน ในการบริการด้านรักษาพยาบาลการวางแผน ครอบครัว การป้องกันและควบคุมโรค ติดต่อกับประชาชนในเขตเทศบาลมีสถานพยาบาลและ คลินิก จำนวน 2 แห่ง เพื่อรองรับและให้บริการด้านการรักษาพยาบาล

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรน้ำ มีแม่น้ำขนาดเล็กไหลผ่าน จำนวน 2 สาย น้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรกรรมส่วนมากใช้น้ำจาก ลำน้ำแม่ทา และลำน้ำแม่กวังในช่วงฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้ง จะใช้น้ำจากบ่อบาดาล

สภาพสิ่งแวดล้อม ที่ปัญหา คือ ปัญหาด้านการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

3) ตำบลหนองหาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมา ตำบลหนองหานเป็นตำบลหนึ่งที่แยกออกมาจากตำบลบ้านแป้น ดังนั้นจึง มีการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 2 เขต คือ หมู่ที่ 4,5,6 และ 7 อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาน และหมู่ที่ 1,2 และ 8 อยู่ในเขตเทศบาลบ้านแป้น และหมู่ที่ 3 อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลอย่างละครึ่ง ตำบลหนองหานมีจำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 3 บ้านกอลุง

หมู่ที่ 4 บ้านด้นป็น

หมู่ที่ 5 บ้านหนองเหียง

หมู่ที่ 6 บ้านกอข่อย

หมู่ที่ 7 บ้านหนองเรือ

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

สภาพทั่วไปของตำบลหนองหาน ตำบลหนองหานมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบ องค์การบริหาร ส่วนตำบลหนองหานมีพื้นที่ทั้งหมด 16.29 ตารางกิโลเมตร (ข้อมูล กชช.2ค)

อาณาเขตตำบลหนองหาน

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลต้นธงและเวียงยอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลป่าสัก

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลเหมืองจี และบ้านแป้น

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบ้านแป้น

จำนวนประชากรของตำบลหนองหาน จำนวนประชากรในเขต อบต. 2,374 คน และจำนวน
หลังคาเรือน 806 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบลหนองหาน อาชีพหลัก อุตสาหกรรมขนาดเล็กภายในครัวเรือนด้านวัสดุ
ก่อสร้างและการเกษตร จักสาน อาชีพเสริม รับจ้างทั่วไป

สภาพทางสังคม

ประชากร ในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาน มีทั้งสิ้นจำนวน 2,364
คน เป็นชาย 1,131 คน เป็นหญิง 1,233 คน โดยเฉลี่ยเท่ากับ 145 คน ต่อพื้นที่ 1 ตร.กม.

ด้านเกษตรกรรม

ตำบลหนองหาน มีพื้นที่สำหรับการเกษตรประมาณ 5,961 ไร่ ของพื้นที่ทั้งตำบล พื้นที่
เกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำสวนทำนาและการปลูกกล้วย นอกจากนี้ใช้พื้นที่ทำการเกษตรแล้ว ยังได้มีการ
ใช้พื้นที่สำหรับการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งได้แก่ วัว สุกร ไก่ เป็ด ฯลฯ

ข้อมูลด้านการเกษตร

1. การทำนา

1.1 มีพื้นที่ทำนาทั้งหมด	2,100	ไร่
1.2 ครัวเรือนที่ทำนา	215	ครัวเรือน
1.3 ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือกไร่ละ	5,910	กิโลกรัม
1.4 ขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ	4	บาท

2. การทำไร่

มีพื้นที่ทำไร่อายุสั้นทั้งหมด	76	ไร่
-------------------------------	----	-----

3. การทำสวนผลไม้

3.1 มีพื้นที่ทำสวนผลไม้ทั้งหมด	1,259	ไร่
3.2 ครัวเรือนที่ทำสวนผลไม้	176	ครัวเรือน

4. การเลี้ยงสัตว์

เลี้ยงวัวเพื่อขาย	103	ครัวเรือน
-------------------	-----	-----------

5. สัตว์ใช้งานและเครื่องจักรในการเกษตร

5.1 ครัวเรือนที่ต้องจ้างรถไถ/รถไถเล็ก	108	ครัวเรือน
5.2 ครัวเรือนที่ต้องจ้างรถไถขนาดใหญ่	204	ครัวเรือน

6. การมีที่ดินทำกิน

6.1 ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินต้องเช่าทำกินทั้งหมด	34	ครัวเรือน
6.2 เอกสารสิทธิส่วนมากเป็นโฉนด		

6.3 ที่ดินทำการเกษตร (เพาะปลูก/เลี้ยงสัตว์) 5,961 ไร่

แหล่งน้ำธรรมชาติ

1. อ่างเก็บน้ำ	จำนวน	- แห่ง
2. ลำน้ำ ลำห้วย	จำนวน	4 แห่ง (คอยครั้ง, คอยเตร, เหมืองแม่เจ้า, ฝ่าย

แป้น)

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

1. ฝ่ายน้ำ	จำนวน	12 แห่ง
2. บ่อน้ำตื้นสาธารณะ	จำนวน	10 แห่ง
3. บ่อน้ำตื้นเอกชน	จำนวน	80 แห่ง
4. บ่อบาดาลสาธารณะ	จำนวน	30 แห่ง
5. บ่อบาดาลเอกชน	จำนวน	45 แห่ง

4) ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สภาพทั่วไป ตำบลแม่แรงมีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอป่าซาง 7 กิโลเมตร มีอาณาเขตการติดต่อ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลป่าซางและตำบลม่วงน้อย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลท่าตุ้ม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

มีเนื้อที่ทั้งหมด จำนวน 16,191 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,119 ไร่ 1 งาน

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกและทำการเกษตร

จำนวนชุมชน 11 ชุมชน ได้แก่

- หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านกองงามตำบลแม่แรง
- หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านแม่แรง
- หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านต้นผึ้ง
- หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านคอนตอง
- หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านหนองเงือก
- หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านป่าข่า
- หมู่ที่ 7 ชุมชนบ้านคอนหลวง
- หมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านป่าเบาะ

หมู่ที่ 9 ชุมชนบ้านคอนน้อย

หมู่ที่ 10 ชุมชนบ้านป่าบก

หมู่ที่ 11 ชุมชนบ้านสันกอดู่

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,520 คน แยกเป็นชาย 3,682 คน หญิง 3,838 คน

สภาพเศรษฐกิจ อาชีพ ประกอบอาชีพการเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน- ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรม การทอผ้าพื้นเมือง การย้อมผ้า การทำผ้าบาติกประชาชนตำบลแม่แรงนอกจากจะทำอาชีพเกษตรกรรม มี

- ปั่นน้ำมันและก๊าซ	1	แห่ง
- โรงสี	5	แห่ง
- ร้านจำหน่ายรถจักรยานยนต์	1	แห่ง
- โรงเลียงไก่	4	แห่ง
- โรงงานฟอกย้อม	23	แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา 5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน 2 แห่ง มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 1 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแม่แรง 1 แห่ง และวัดจำนวน 10 แห่ง

สาธารณสุข สถานีอนามัย 2 แห่ง มีอัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม ในเขตเทศบาลตำบลแม่แรงมีเส้นทางคมนาคมที่ใช้ติดต่อกันทุกหมู่บ้าน มีทั้งถนนลูกรัง ถนน คสล. ถนน คสล. และถนนลาดยาง

แหล่งน้ำธรรมชาติ บึง หนองและอื่น ๆ จำนวน 4 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น บ่อน้ำตื้น จำนวน 41 แห่ง และประปาหมู่บ้าน จำนวน 11 แห่ง

5) ตำบลม่วงน้อย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สภาพทั่วไป ตำบลม่วงน้อย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของภาคเหนือ และอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดลำพูน และอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอป่าซาง บริเวณพิกัด MA941443 ตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 116 ถนนสายเลี่ยงเมืองลำพูน-ป่าซาง ระยะทางห่างจากกรุงเทพ ประมาณ 695 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดลำพูน ประมาณ 17 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอ ป่าซางประมาณ 6 กิโลเมตร

ประชากรตำบลม่วงน้อย มีประชากร 4,612 คน 1,681 หลังคาเรือน มีจำนวนหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน
คือ

- หมู่ที่ 1 บ้านไร่
- หมู่ที่ 2 บ้านแหม
- หมู่ที่ 3 บ้านสะปึ่ง
- หมู่ที่ 4 บ้านม่วงน้อย
- หมู่ที่ 5 บ้านป่าตาล
- หมู่ที่ 6 บ้านท่ากอม่วง
- หมู่ที่ 7 ไร่้อย
- หมู่ที่ 8 บ้านสะปึ่งหลวง

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อ	เขตเทศบาลตำบลป่าซาง	อำเภอป่าซาง	จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อ	เขต อบต.มะกอก	อำเภอป่าซาง	จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	เขต อบต.เหมืองจี้	อำเภอเมือง	จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	เขต อบต. แม่แรง	อำเภอป่าซาง	จังหวัดลำพูน

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะสภาพทั่วไปของตำบลม่วงน้อย พื้นที่เป็นที่ราบมีแม่น้ำทาไหลผ่าน แบ่งเขตระหว่าง
อบต.เหมืองจี้ กับ เทศบาลตำบลม่วงน้อย เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก เทศบาลตำบลม่วงน้อยเป็น
เทศบาลขนาดเล็ก มีพื้นที่ประมาณ 9.40 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,875 ไร่ ความสูงตาม
ระดับน้ำทะเลโดยประมาณ 320 เมตร

ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม / จราจร มีถนนสายหลัก 2 สาย คือ ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 106 (สายลำพูน-
ลี่) ผิวจราจรกว้าง 6.00 เมตร และทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 116 (สายอ้อมเมืองลำพูน-ป่าซาง) ผิว
จราจรกว้าง 7.00 เมตร สำหรับการคมนาคมในเขตเทศบาลของชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน มีถนน จำนวน
113 สาย ยาวรวมทั้งสิ้น 34.81 กิโลเมตร

การไฟฟ้า ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน

การประปา ประชาชนใช้น้ำประปาของเทศบาลในการอุปโภคบริโภค มีครัวเรือนที่ใช้น้ำประปา
ประมาณ 1,380 ราย แหล่งน้ำดิบที่ใช้ในการผลิตน้ำประปาใช้น้ำจากใต้ดิน โดยทั่วไปปริมาณ
น้ำประปาที่แจกจ่ายให้กับประชาชนเพียงพอต่อความต้องการใช้ ของประชาชน ปัญหาที่พบมีเพียงบาง
ช่วงของฤดูแล้งที่น้ำประปา ไม่พอใช้ และน้ำประปา บางแห่งไม่สะอาด

การสื่อสารและโทรคมนาคม มีตู้โทรศัพท์สาธารณะจำนวน 9 แห่ง มีโทรศัพท์ใช้ประมาณ 70 % (รวมทั้งโทรศัพท์มือถือ) และสามารถรับฟังข่าวสารจากสื่อต่างๆ ได้อย่างสะดวก

การใช้ที่ดิน การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ใช้ในทางการเกษตร มีเพียงบางส่วนที่ใช้ที่ดินในการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์เพื่อประกอบธุรกิจ

ด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 70 ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ประกอบกิจการร้านอาหาร รับจ้างทั่วไปทอผ้า แกะสลัก และค้าขาย ประมาณร้อยละ 30 ย่านการค้าพาณิชย์ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณ 2 ฟังถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106 และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 116 มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 40,623 บาท/ปี

ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ และเป็นสินค้าที่สามารถทำรายได้ให้แก่เกษตรกร คือ หอมแดง กระเทียม และลำไย

ด้านอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบขึ้นในครัวเรือน เช่น โรงงานทำข้าวเกรียบ โรงงานแกะสลัก ฝ้ายบาติก โรงสีข้าว แรงงานส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่

ด้านพาณิชยกรรม / การบริการ ธุรกิจการค้าในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจประเภทขายของชำ ฝ้ายบาติกและร้านขายอาหาร พอจะสรุปได้ดังนี้

◆ ตลาดสด	2 แห่ง	◆ ร้านอาหาร	2 แห่ง
◆ สถานีบริการน้ำมัน	1 แห่ง	◆ โรงงานอบลำไย	2 แห่ง
◆ โรงงานขนาดย่อม	45 แห่ง	◆ ธุรกิจอื่น ๆ ประมาณ	75 แห่ง

ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของตำบลม่วงน้อย คือเรื่องขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ในการจัดเก็บขยะปัจจุบันยังขาดแคลนทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์บางอย่าง รวมถึงสถานที่ วิธีการในการกำจัดขยะ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาน้ำเสียจากการข้อมฝ้ายบาติก จึงสรุปปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวม ได้ดังนี้

- (1) ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย โดยการเผาซึ่งยังไม่ถูกสุขลักษณะ
- (2) ปัญหาด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อม
- (3) ปัญหาน้ำเสียจากการข้อมฝ้ายบาติก
- (4) ปัญหาการขาดการให้บริการในการกำจัดสิ่งปฏิกูล

6) ตำบลท่าดู้ม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สภาพทั่วไป ตำบลท่าดู้มมีระยะห่างจากอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ประมาณ 12 กิโลเมตร ในการคมนาคมติดต่อ ระหว่างหมู่บ้าน ในเขตตำบลท่าดู้ม ส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และถนนลาดยาง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลแม่แรง ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และตำบลสองแคว กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลนครเจดีย์และตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลแม่แรงและตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับแม่น้ำปิงและตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

เนื้อที่ ตำบลท่าดู้มมีเนื้อที่ทั้งหมด 29.10 ตารางกิโลเมตร หรือ 18,187.5 ไร่
ภูมิประเทศของตำบลท่าดู้ม เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีหมู่บ้านกระจายสลับกับทุ่งนา
จำนวนหมู่บ้านใน อบต.ท่าดู้ม มี 14 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านท่าดู้ม
หมู่ที่ 2	บ้านหนองบัว
หมู่ที่ 3	บ้านหนองเกิด
หมู่ที่ 4	บ้านร่องห้า
หมู่ที่ 5	บ้านร่องช้าง
หมู่ที่ 6	บ้านหนองหมู
หมู่ที่ 7	บ้านป่าตอง
หมู่ที่ 8	บ้านป่าสีเสียด
หมู่ที่ 9	บ้านแม่อาวน้อย
หมู่ที่ 10	บ้านมงคลชัย
หมู่ที่ 11	บ้านสันป่าขาม
หมู่ที่ 12	บ้านสารกิจชัย
หมู่ที่ 13	บ้านไร่ป่าคา
หมู่ที่ 14	บ้านสันป่าเป้า

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพหลัก ที่สำคัญของประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม
ได้แก่

- อาชีพทำสวน ส่วนใหญ่ทำสวนผลไม้ ได้แก่ ลำไย มะม่วง ฯลฯ
- อาชีพทำไร่ ได้แก่ ทำไร่มันฝรั่ง มะเขือเทศ ฯลฯ
- อาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร ไก่ โค ฯลฯ
- อาชีพเสริม ได้แก่ อาชีพทอผ้า เย็บผ้า จักสาน ฯลฯ
- ธนาคาร, โรงแรม, โรงงานอุตสาหกรรม - แห่ง

●	ปั้มน้ำมันแบบใช้แรงงานคน	10	แห่ง
●	โรงสี	7	แห่ง
●	ฟาร์มเลี้ยงปศุสัตว์ขนาดใหญ่	1	แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา มีโรงเรียน 5 แห่ง ศูนย์เด็กเล็ก 3 แห่ง_และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน 14 แห่ง และมีสถาบันและองค์กรทางศาสนา 9 แห่ง

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม ในเขต อบต. มีเส้นทางคมนาคมที่ใช้ติดต่อกันทุกหมู่บ้านมีทั้งถนนลูกรัง ถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ ถนนคอนกรีตเสริมเหล็กและถนนลาดยาง ทางหลวงแผ่นดิน, ทางหลวงท้องถิ่น และถนนบดอัด

แหล่งน้ำธรรมชาติ มี ลำน้ำ, ลำห้วย จำนวน 2 สาย มีบึง, หนองและอื่น ๆ จำนวน 3 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ฝาย, ทำนบกั้นน้ำ จำนวน 6 แห่ง มีประปาหมู่บ้าน จำนวน 34 แห่ง

โดยส่วนมากประปาหมู่บ้านทั้งหมดที่มีน้ำจะไม่ค่อยมีคุณภาพพอที่จะใช้บริโภค เนื่องจากมีหินปูน ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลทำดื่มน้ำดิบ 80% ยังต้องซื้อน้ำบริโภคเอง

7) ตำบลมะกอก อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง

ข้อมูลสภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมา ตำบลมะกอกเดิมมีการเล่าขานสืบต่อกันมาว่าเป็นชนเชื้อสาย “ไทรยง” ที่อพยพ มาจากแคว้นสิบสองปันนาเมื่อ ประมาณ 700 – 800 ปี โดยครั้งแรกมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตำบลเวียงของ อำเภอมืองลำปาง ต่อมามีการขยายที่ทำกินกระจายกันออกไป ส่วนหนึ่งได้ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณตำบลมะกอกในปัจจุบัน ซึ่งเล่าว่าในสมัยนั้นมีต้นมะกอกขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับเป็นบริเวณที่สูง จึงเรียกชื่อบริเวณนี้ว่า “สันมะกอก” ต่อมาได้มีการเรียกให้สั้นและง่ายต่อการจำว่า “มะกอก” จนกระทั่งมีการตั้งเป็นตำบลจึงเรียกชื่อเป็น “ตำบลมะกอก”

ที่ตั้ง ตำบลมะกอก ตั้งอยู่ในทิศใต้ของ อำเภอลำปาง อยู่ห่างจากตัวอำเภอลำปางประมาณ 7 กิโลเมตร อยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 17 กิโลเมตร ระยะห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 687 กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลม่วงน้อย ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลนครเจดีย์ อำเภอลำปาง,ตำบลทาขุมเงิน อำเภอแม่ทา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.เหมืองจี้ อ.เมือง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.ท่าดู้ม อ.ลำปาง

เนื้อที่ ตำบลมะกอกมีพื้นที่ทั้งหมด 31.46 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 19,664 ไร่ เป็นพื้นที่อยู่อาศัย 900 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 8,247 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าไม้ 10,517 ไร่ สภาพภูมิประเทศของตำบลมะกอก มีทั้งพื้นที่ราบและเป็นภูเขา มีแม่น้ำทาไหลผ่าน

จำนวนหมู่บ้าน

ตำบลมะกอก มีหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในเขต อบต.ทั้งหมด ได้แก่

หมู่ที่ 1	บ้านหนองสร้อย
หมู่ที่ 2	บ้านดินคอย
หมู่ที่ 3	บ้านหวาย
หมู่ที่ 4	บ้านมะกอก
หมู่ที่ 5	บ้านสันกำแพง
หมู่ที่ 6	บ้านพระบาทฯ
หมู่ที่ 7	บ้านป่าหมื่น
หมู่ที่ 8	บ้านกุ่มมีน
หมู่ที่ 9	บ้านบ่อหิน

ประชากร ตำบลมะกอกมีประชากรทั้งสิ้น 1,717 หลังคาเรือน จำนวน 1,971 ครอบครัว จำนวน 5,928 คน เป็นชาย 2,885 คน เป็นหญิง 3,043 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 188 คน / ตารางกิโลเมตร

ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรม ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกันทั้งหมดในเขตอำเภอป่าซาง เช่น งานบวช งานศพงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานทำบุญปอยหลวง เป็นต้น

งานประเพณีที่สำคัญๆ คืองานประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์วัดพระพุทธรูปตากผ้า เป็นต้น

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรตำบลมะกอก ส่วนใหญ่ ประมาณ 80 % ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนอีกประมาณ 20 % ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และอื่นๆ

ตำบลมะกอกมีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 8,247 ไร่ ครอบครัวยุทธการเกษตร จำนวน 1,127 ครัวเรือน จำนวน 2,540 คน มีไร่อ้อย 1 แห่ง ฟาร์มไก่ 3 แห่ง ฟาร์มหมู 1 แห่ง ปั้นน้ำมัน 1 แห่ง โรงสีข้าว 5 แห่ง โรงค้าไม้แปรรูป 2 แห่ง โรงงาน 1 แห่ง ล้างอัดฉีด 3 แห่ง และอู่ซ่อมรถ 5 แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) 1 แห่ง อยู่ในเขตพื้นที่บ้านมะกอก และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 9 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา มีวัด 8 แห่ง

สาธารณสุข มีสถานอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง หมู่ที่ 9 บ้านบ่อหิน อัตราการมีและใช้ส้วมรดน้ำ 100 %

แหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำ ลำห้วย 2 สาย

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น บ่อน้ำตื้น 400 แห่ง และสระน้ำ 3 แห่ง

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรดิน จากสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดินกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดทำ ขึ้นพบว่า ในปัจจุบันพืชที่เกษตรกรปลูกตรงกับความต้องการของดิน และคุณสมบัติของดิน โดยสามารถแยกลักษณะดินของตำบลมะกอก ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มดินในที่ลุ่ม และกลุ่มดินในที่ดอน ซึ่งดินส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินทราย ดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียว ดินเหนียว ดินตื้น และดินตื้นมากและมีก้อนหิน

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำแม่ทา สามารถใช้ประโยชน์ทางการเกษตร จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1,2,3,4,5 และ หมู่ที่ 8 จะใช้ได้เฉพาะฤดูฝน นอกนั้นเป็นลำห้วยเล็กๆ จำนวน 2 สาย

ทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ตำบลมะกอกสามารถแบ่งออก 2 ส่วน คือ ส่วนที่อยู่ในบริเวณป่าไม้ที่มีสภาพเสื่อมโทรมประกอบด้วย หมู่ที่ 1,2,6 และหมู่ที่ 8 ปัจจุบันได้มีการส่งเสริมการปลูกป่าของกรมป่าไม้บ้างบางส่วน อีกส่วนคือส่วนที่เป็นพื้นที่ที่ไม่อยู่ในบริเวณของป่าไม้ จะเป็นที่ราบลุ่มมีปัญหาการท่วมขังของน้ำในฤดูฝนเป็นประจำ ประกอบด้วย หมู่ที่ 3,4,5,7 และ หมู่ที่ 9

8) ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สภาพทั่วไป ตำบลแม่แรงมีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอป่าซาง 7 กิโลเมตร มีอาณาเขตการติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลป่าซางและตำบลม่วงน้อย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลท่าตุ้ม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

เนื้อที่ ตำบลแม่แรง มีเนื้อที่ 16.191 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,119 ไร่ 1 งาน

ภูมิประเทศ ตำบลแม่แรง เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกและทำการเกษตร

จำนวนชุมชนในตำบลแม่แรง 11 ชุมชน ได้แก่

หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านกองงาม	หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านแม่แรง	หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านต้นผึ้ง
หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านดอนตอง	หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านหนองเงือก	หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านป่าช้า
หมู่ที่ 7 ชุมชนบ้านดอนหลวง	หมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านป่าเบาะ	หมู่ที่ 9 ชุมชนบ้านดอนน้อย
หมู่ที่ 10 ชุมชนบ้านป่าบุก	หมู่ที่ 11 ชุมชนบ้านสันกอดู่	

ประชากร จำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,520 คน แยกเป็นชาย 3,682 คน หญิง 3,838 คน

สภาพเศรษฐกิจ

มีอาชีพการเกษตรกรรม ทำนา ทำสวนอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรม การ
ทอผ้าพื้นเมือง การย้อมผ้า การทำผ้าบาติก ปั่นน้ำมันและก๊าซ 1 แห่ง

- โรงสี	5	แห่ง
- ร้านจำหน่ายรถจักรยานยนต์	1	แห่ง
- โรงเลี้ยงไก่	4	แห่ง
- โรงงานฟอกย้อม	23	แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา 5 แห่ง
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กศน.) 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลแม่แรง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 11 แห่ง
- ห้องสมุดประชาชนประจำตำบลแม่แรง 1 แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน 2 แห่ง
- ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่แรง หมู่ที่ 2

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแม่แรง 1 แห่ง
- วัด มีจำนวน 10 แห่ง

สาธารณสุข

- สถานีอนามัย 2 แห่ง
 1. สถานีอนามัยตำบลแม่แรง
 2. สถานีอนามัยบ้านคอนหลวง
 - อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

ในเขตตำบลแม่แรงมีเส้นทางคมนาคมที่ใช้ติดต่อกันทุกหมู่บ้าน มีทั้งถนนลูกรัง ถนน
คสม. ถนน คสล. และถนนลาดยาง

การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข - แห่ง
- สถานีโทรคมนาคมอื่นๆ 1 แห่ง (สถานีวิทยุชุมชนเสียงป่าซาง บ้านหนองเจือก)

การไฟฟ้า

ตำบลแม่แรงมีไฟฟ้าใช้ทั้ง 11 หมู่บ้าน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

บึง หนองและอื่นๆ 4 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- บ่อน้ำตื้น 41 แห่ง
- อื่น ๆ (สระบุ) ประปาหมู่บ้าน 11 แห่ง

9) ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ที่ตั้ง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดลำพูน ห่างจากจังหวัดฯ ประมาณ 11 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 8.5 ตารางกิโลเมตร มีสภาพเป็นที่ราบ มีลำน้ำแม่ทาไหลผ่านตำบลไปบรรจบกับแม่น้ำกวังที่บ้านสบทา ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง เป็นตำบลที่มีสภาพคล่องทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะรายได้จากธุรกิจชุดเสื้อผ้าบาติกสำเร็จรูปและรายได้จากภาคเกษตรกรรม (ผลผลิตลำไย)

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติดกับ ต.แม่ก่า อ.สันป่าตอง, ต.ต้นธง อ.เมือง

ทิศใต้ ติดกับ ต.ม่วงน้อย ต.แม่แรง อ.ป่าซาง

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.บ้านแป้น อ.เมือง

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.แม่แรง อ.ป่าซาง

จำนวนประชากรของตำบล :

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 9,736 คน ชาย 4,581 คน หญิง 5,155 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล :

อาชีพหลัก ทำสวน/ทำไร่ ตัดเย็บเสื้อผ้า การทำผ้าบาติก

อาชีพเสริม อดสาหกรรมในครอบครัว/หัตถกรรมพื้นเมือง (ตัดเย็บเสื้อผ้าพื้นเมือง ผ้าห่ม ของที่ระลึกจากผ้าพื้นเมือง)

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :

- 1) วัด 11 แห่ง
- 2) สถานีอนามัยตำบลปากบ่อง
- 3) สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ

10) ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ที่ตั้ง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอป่าซาง ระยะทางจากตัวอำเภอประมาณ 3 กิโลเมตร

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลป่าซาง ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จ.ลำพูน
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขตแม่น้ำปิง กั้นระหว่างเขตอำเภอป่าซาง จ.ลำพูน
 กับอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลักคือ ทำสวนทำไร่

อาชีพเสริมคือ รับจ้างตัดเย็บชุดกันหนาว รับจ้างแกะลำไย ปลาแดดเดียว

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

วัด 4 แห่ง อบต. ม. 4 สถานีอนามัย ต.ปากบ่อง ม. 5

ด้านเศรษฐกิจ

- ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนลำไย และทำนาข้าว นอกจากนั้นประกอบอาชีพค้าขาย
- ผลผลิตที่จำหน่ายสู่ตลาดภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ลำไยสด-อบแห้ง ปลาหมึก และผ้าทอ
- ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ทั่วครัวเรือน มีเส้นทางคมนาคมในการขนส่ง ใช้ได้ตลอดทั้งปี

11) ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สภาพทั่วไปของตำบล

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอป่าซาง ระยะทางจากตัวอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร ใช้ทางหลวงชนบทสายป่าซาง - หอนงคู้ มีพื้นที่ทั้งหมด 6,728 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ราบลุ่มตามชายฝั่งลำน้ำปิง

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลปากบ่อง , ตำบลแม่แรง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลท่าดู้ม และแม่น้ำปิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลแม่แรง , ตำบลท่าดู้ม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	แม่น้ำปิง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต.บ้านเรือน 4,703 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,217 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลักทำสวน/ทำไร่

อาชีพเสริม ทอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้า รับจ้างทั่วไป

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. วัด 8 แห่ง
2. สถานีอนามัยตำบล
3. ฝ่ายหนองสติก

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล

1. ถนนสายสบทา-ท่าลี่ ระยะทาง 8 กิโลเมตร จากตำบลบ้านเรือน ถึงอำเภอป่าซาง
2. ถนนสายเชียงใหม่-ฮอด ระยะทาง 4 กิโลเมตร จากตำบลบ้านเรือน ถึงอำเภอสันป่าตอง

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขต อบต. 1,217 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 500 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.00 ของจำนวนหลังคา

12) ตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลนครเจดีย์ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอป่าซาง อยู่ห่างประมาณ 14 กิโลเมตร มีถนนสายลำพูน-ทุ่งหัวช้าง และลำพูน-ลี่ ผ่าน มีเขตการปกครอง 12 หมู่บ้าน อยู่ในเขตพื้นที่พระราชดำริ 11 หมู่บ้าน ยกเว้นหมู่ที่ 1

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลทาขุมเงิน ตำบลปงแม่ลอบ อำเภอแม่ทาจังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต. 8,637 คน และจำนวนหลังคาเรือน 3,475 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำสวนทำไร่ ทำสวน โดยเฉพาะการทำสวนลำไย

อาชีพเสริม การตอนกิ่งลำไยและเพาะชำกิ่งลำไยพันธุ์ดี

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. ถ้าเอราวัณ
2. อ่างเก็บน้ำแม่วังสาน
3. อ่างเก็บน้ำแม่อาวใหญ่ตอนบน

เส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล

การเดินทางสู่ตำบลนครเจดีย์ง่ายสะดวกเพราะมีถนนลาดยางทุกหมู่บ้าน เริ่มต้นจากจังหวัดลำพูนจะมีเส้นทางสายลำพูน-ถ้ำ และลำพูน-ทุ่งหัวช้าง ผ่าน มีรถโดยสารวิ่งอย่างสม่ำเสมอ จากจังหวัดลำพูนระยะทางประมาณ 30 กม. และจากที่ว่าการอำเภอป่าซาง ประมาณ 14 กม.

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขต อบต. 3,316 ครัวเรือน จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 555 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.97 ของจำนวนหลังคาเรือน

2. แนวคิดเรื่องการจัดการลุ่มน้ำ

แนวคิดเรื่อง “ลุ่มน้ำ” พัฒนามาจากองค์ความรู้ทางนิเวศวิทยาที่ศึกษาระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่า สิ่งมีชีวิตและอื่นๆ ที่ประกอบกันเป็นหน่วยทางนิเวศหน่วยหนึ่งโดยใช้สันปันน้ำเป็นเส้นลากแบ่งขอบเขตของหน่วยทางนิเวศ จุดเริ่มต้นของความรู้ลุ่มน้ำจึงเป็นความรู้ในทางนิเวศกายภาพ

การนำเอาแนวคิด “ลุ่มน้ำ” (watershed) มาใช้กับการพัฒนามีที่มาจากโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเทนเนสซี (Tennessee Valley Authority TVA) ประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 โครงการดังกล่าวมีเป้าหมายการจัดการทรัพยากรแบบผสมผสานเพื่อการพัฒนาที่รอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การพลังงาน การชลประทาน การเกษตร และการรักษาระบบนิเวศ ซึ่งในเวลาต่อมาโครงการ TVA นี้จึงได้ถูกนำมาทดลองใช้ในประเทศต่างๆอย่างกว้างขวาง

กรณีประเทศไทย แนวคิดเรื่องลุ่มน้ำเป็นที่รับรู้กันในแวดวงด้านนิเวศวิทยาเชิงอนุรักษ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เริ่มจากนักวิทยาศาสตร์ที่สนใจการจัดการต้นน้ำโดยได้ดำเนินการวิจัยการจัดการลุ่มน้ำบนภูเขาไม่ได้ครอบคลุมระบบนิเวศวิทยาทั้งลุ่มน้ำ เนื่องจากงานการจัดการของกรมป่าไม้จะอยู่ในเขตต้นน้ำของลุ่มน้ำเป็นหลัก

จนกระทั่งต่อมาในปี พ.ศ. 2515 เกษม จันทรแก้ว นักวิทยาศาสตร์ได้เสนองานศึกษา “อุทกวิทยาลุ่มน้ำ” โดยมองว่าลุ่มน้ำในฐานะหน่วยพื้นฐานทางนิเวศที่กว้างกว่าต้นน้ำ แต่หมายถึงพื้นที่ภูมิประเทศที่มีการไหลของน้ำตามสายน้ำขนาดต่างๆ โดยใช้สันปันน้ำเป็นเส้นบ่งบอกอาณาเขตของพื้นที่ลุ่มน้ำ ขณะเดียวกันเกษมยังให้ความสำคัญกับป่าและพื้นที่ต้นน้ำเป็นหลัก ความรู้ดังกล่าวได้เป็นที่มาของแนวความคิดการจัดการลุ่มน้ำของรัฐ โดยมีมติคณะรัฐมนตรีตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2528-2535 ในการควบคุมการใช้พื้นที่ป่าต้นน้ำและการจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ

งานศึกษาของเกษมในช่วงต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ได้นิยามลุ่มน้ำว่า หน่วยพื้นที่หนึ่งที่ประกอบด้วยทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพที่มีขอบเขตชัดเจนซึ่งเป็นการนิยามความหมายและการจัดการลุ่มน้ำที่เน้นหนักแต่ประเด็นทางเทคนิคกายภาพ เช่น สันฐานวิทยาลุ่มน้ำ การระเหย ดินพังทลาย ฝนและน้ำใต้ดินวิธีการวัดน้ำท่า ไฮโดรกราฟ เป็นต้น พร้อมกันนี้ยังได้เสนอเป้าหมายของการจัดการลุ่มน้ำ

น้ำว่าเป็นการจัดการพื้นที่เพื่อให้ได้น้ำที่มีปริมาณมากพอ คุณภาพดี การไหลสม่ำเสมอ ลดความเสียหายของน้ำท่วม และจัดการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

ปฏิบัติการทางวาทกรรมลุ่มน้ำเริ่มต้นจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและทรัพยากรบนที่สูงที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น โครงการไทย-นอร์เวย์ โครงการไทย-เยอรมัน เป็นต้น โครงการเหล่านี้เน้นหนักไปที่การจัดการพื้นที่ต้นน้ำ ยังไม่ได้ครอบคลุมน้ำทั้งระบบ

ต่อมาวาทกรรมลุ่มน้ำได้กลายเป็นความรู้ที่มีอำนาจอย่างจริงจัง เมื่อรัฐได้นำเอาแนวคิดและเกณฑ์การจำแนกพื้นที่ลุ่มน้ำมากำหนดขอบเขตการจัดการทรัพยากรตามเป้าหมายของตน กรมป่าไม้ได้ใช้เกณฑ์การจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำเป็นเครื่องมือทางอำนาจประเภทหนึ่งในการสถาปนาสิทธิเหนือดินแดน โดยเข้มงวดกับประชาชนที่อาศัยและทำกินอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 A ซึ่งไม่ต่างไปจากกับการประกาศเขตป่าสงวนหรือป่าอนุรักษ์อื่นๆ

ในด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ทำการศึกษาข้อมูลและศักยภาพของการจัดการลุ่มน้ำ 25 ลุ่มน้ำทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2542 โดยสำรวจปริมาณและประเมินศักยภาพการจัดการน้ำในทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งได้กลายเป็นเครื่องมือของ กรมชลประทาน กรมส่งเสริมพลังงาน การไฟฟ้าฝ่ายผลิต ฯลฯ เพื่อใช้เป็นฐานการก่อสร้างโครงการการจัดการน้ำในรูปแบบต่างๆ

ภายใต้การผลักดันของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ที่สนับสนุนเงินกู้โครงการปรับโครงสร้าง ภาคการเกษตรในปี พ.ศ. 2542 รัฐบาลได้ตั้งโครงการลุ่มน้ำนำร่องในระยะแรก 3 ลุ่มน้ำและในปีพ.ศ. 2546 จัดตั้งคณะกรรมการครบ 25 ลุ่มน้ำทั่วประเทศโดยมีกรมทรัพยากรน้ำเป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้เกิดการจัดการน้ำทั้งระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาที่ติดตามมาภายหลังจากที่วาทกรรมลุ่มน้ำที่รัฐนำมาปฏิบัติการนั้นแฝงไปด้วยอำนาจทางการเมืองอย่างลึกไม่พ้น เช่นกรมป่าไม้เลือกที่จะกล่าวถึงลุ่มน้ำเฉพาะในพื้นที่เขตต้นน้ำซึ่งเป็นพื้นที่ที่กรมป่าไม้มีอำนาจจัดการได้ และมุ่งเน้นจัดการเฉพาะป่าในเชิงอนุรักษ์ โดยมีได้ทำความเข้าใจในมิติประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ หรือกรมชลประทานก็มักมองลุ่มน้ำในมิติการจัดการทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำเจ้าพระยา ขณะที่ลุ่มน้ำอื่นๆซึ่งมีฐานเศรษฐกิจไม่มากนักกลับไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้การจัดการลุ่มน้ำในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นความรู้ในเชิงเทคนิค ขาดความรู้รอบด้านและเป็นเครื่องมือของอำนาจรัฐได้สร้างปัญหาหลายประการ เช่นการจัดการต้นน้ำที่มุ่งไปที่การปลูกป่า การปลูกพืชพาณิชย์บนที่สูงได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศท้องถิ่น (อนันต์และมิ่งสรรพ, 2538) การควบคุมการใช้พื้นที่ป่าได้ส่งผลกระทบต่อการทำมาหากินของชาวบ้านที่อาศัยอยู่กับป่า จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับรัฐ หรือชุมชนบนที่สูงกับชุมชนพื้นราบ (อนุสรณ์, 2548)

ชูศักดิ์ วิทยาภัก (2547) ได้ตั้งประเด็นว่าแนวคิดและกลไกในการจัดการลุ่มน้ำของรัฐที่ใช้หน่วยเชิงกายภาพขนาดใหญ่ที่กำหนดเป็น 25 ลุ่มน้ำและเร่งรัดดำเนินการจัดตั้งกลไกการจัดการในรูปแบบของ

คณะกรรมการลุ่มน้ำ เป็นปฏิบัติการเพื่อผนวกเอากลุ่มคนชายขอบในพื้นที่ต่างๆรวมกันเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ในรูปของหน่วยการจัดการลุ่มน้ำที่รัฐสามารถกำกับและควบคุมได้มากขึ้น และขั้นต่อไปคือการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรไปเป็นของรัฐ และสลายสิทธิการจัดการทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนที่หลากหลาย โดยจัดรูปแบบสิทธิเสียใหม่โดยมีกลไกคณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นผู้กำกับ ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะแปลกแยกกับชุมชนในพื้นที่และเกิดปัญหาความสัมพันธ์แบบไม่เสมอภาคระหว่างศูนย์กลางกับชายขอบ

ด้วยเหตุนี้ปมปัญหาดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาการจัดการลุ่มน้ำของรัฐเป็นปัญหาของความสัมพันธ์เชิงอำนาจหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านชนชั้นและชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้วางแผนและผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้แผน รวมทั้งขาดความรู้ความเข้าใจลุ่มน้ำในมิติเชิงนิเวศ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน

อย่างไรก็ตามไม่เฉพาะแต่รัฐเท่านั้นที่นำเอารอบคิดเรื่องลุ่มน้ำมาเป็นฐานของการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาในภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOS) และองค์กรชุมชนก็ได้เสนอแนวคิดการจัดการลุ่มน้ำเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากกรอบคิดลุ่มน้ำของรัฐทั้งการจัดการคุณภาพลุ่มน้ำ และการจัดการลุ่มน้ำในมิติทางเศรษฐกิจได้ปฏิเสธความรู้และการจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งการจัดการลุ่มน้ำของรัฐมีลักษณะรวบอำนาจ เลือกลปฏิบัติระหว่างชุมชนบนที่สูงกับชุมชนพื้นราบ ระหว่างต้นน้ำกับปลายน้ำ ระหว่างภาคเกษตรกับภาคเมือง ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ. 2536 องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรชาวบ้านจึงได้พัฒนาแนวคิดระบบการจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการโดยการใช้แนวคิดลุ่มน้ำในฐานะของหน่วยของความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือที่เรียกว่า “ภูมินิเวศวัฒนธรรม”(มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ,2543)

องค์กรพัฒนาเอกชนด้านทรัพยากรและองค์กรชุมชนมองระบบการจัดการลุ่มน้ำในฐานะเป็นยุทธศาสตร์ของการจัดการทรัพยากรอย่างบูรณาการเนื่องจากสอดคล้องกับพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน เป็นการผสมผสานทั้งความรู้ทางวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถเชื่อมโยงปัญหาทางนิเวศ ทรัพยากรที่เกิดขึ้นในแต่ละจุด ทำให้เชื่อมโยงชุมชนที่อยู่ในลุ่มน้ำเดียวกันให้สามารถสร้างระบบสิทธิ กลไกเชิงสถาบันบนฐานนิเวศวัฒนธรรมที่กว้างไปกว่าระบบการจัดการทรัพยากรหน่วยย่อยๆของชุมชน เช่น ป่าชุมชน องค์กรเหมืองฝาย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานพัฒนาลุ่มน้ำก็ยังไม่สามารถผลักดันให้เกิดกระบวนการและกลไกการจัดการทรัพยากรที่เชื่อมโยงตั้งแต่ชุมชนต้นน้ำจนถึงปลายน้ำได้สำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นสนับสนุนชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่ของคนชายขอบที่ถูกกีดกันจากรัฐในการจัดการทรัพยากรและการพัฒนา ภาวการณ์ทำงานที่จำกัดเฉพาะส่วนย่อยเช่นนี้มีสาเหตุมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละจุดของลุ่มน้ำมีความแตกต่างกัน ปัญหาต้นน้ำจะเป็นปัญหาความขัดแย้งเรื่องป่าระหว่างรัฐกับชุมชนบนพื้นที่สูง ขณะที่ปัญหาปลายน้ำจะเป็นเรื่องการจัดการน้ำ การพัฒนาเศรษฐกิจ การใช้ที่ดิน อีกทั้งในความเป็นจริงหน่วยทางสังคมต่างๆที่ถูกวงในขอบเขตลุ่มน้ำก็มี

ความแตกต่างหลากหลาย เช่น หน่วยทางสังคมจากฐานทางเครือญาติ และชาติพันธุ์ ฐานทางวัฒนธรรม ฐานทางเศรษฐกิจ ฐานทางด้านทรัพยากรขอบเขตการปกครอง เป็นต้น

หน่วยทางสังคมเหล่านี้ก็เหลื่อมซ้อนกันหาได้จำกัดเฉพาะในขอบเขตทางนิเวศกายภาพหรือขอบเขตลุ่มน้ำอย่างตายตัว และไม่ได้เชื่อมโยงเป็นองค์ภาพเดียวกัน อีกทั้งขอบเขตลุ่มน้ำก็มีได้มีเฉพาะชุมชนท้องถิ่น แต่มีหน่วยงานรัฐ เอกชน และมีระบบเศรษฐกิจที่ต่างกัน ทั้งเป็นลักษณะการพึ่งพิงตนเองบนฐานทรัพยากร เศรษฐกิจภาคเมือง และอุตสาหกรรม ดังนั้นด้วยปัญหาที่หลากหลาย ด้วยหน่วยทางสังคมที่แตกต่าง อีกทั้งมิได้มีจินตนาการความเป็นชุมชนลุ่มน้ำเดียวกัน จึงทำให้การสร้างเชื่อมโยงของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำไม่ง่ายอย่างที่คิด

ดังนั้นปัญหาเรื่องการจัดการลุ่มน้ำจึงไม่ใช่ปัญหาในด้านการจัดการหรือด้านเทคนิควิทยาศาสตร์ แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทบทวนมโนทัศน์ในเรื่องของ “การจัดการลุ่มน้ำ” ในฐานะหน่วยนิเวศและสังคมที่มีขอบเขตที่ชัดเจนว่า เป็นกรอบคิดที่อธิบายความซับซ้อนระหว่างปฏิสัมพันธ์ของหน่วยทางสังคมและนิเวศได้อย่างเพียงพอหรือไม่ และการที่รัฐกำลังมุ่งเน้นการจัดการลุ่มน้ำโดยใช้หน่วยนิเวศทางกายภาพขนาดใหญ่และเน้นแบบแผนการจัดการที่เป็นแบบเดียวกันนั้น จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นอย่างไร เครือข่ายทางสังคมของชุมชนในการจัดการการผลิต เศรษฐกิจ วัฒนธรรมอย่างเป็นองค์รวมบนฐานลุ่มน้ำร่วมกันจะเป็นอย่างไร จะเกิดกลไกเชิงสถาบันในระดับต่างๆที่มีความหลากหลายแต่เชื่อมโยงกัน และมีพื้นที่ให้ชุมชนต่างๆทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ได้เข้ามาร่วมกันจัดการทรัพยากรการผลิตอย่างจริงจังนั้นอย่างไร ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตบนความสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง หากจะจะต้องใช้แนวความคิดนั้นอย่างตายตัว และหยุดนิ่ง

การจัดการน้ำลักษณะเหมืองฝาย¹

น้ำถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกร และสังคมทั้งการอุปโภคบริโภค ดังนั้นรูปแบบการจัดการน้ำจึงมีความหลากหลายและแตกต่างกันตามระบบนิเวศของธรรมชาติที่ได้สร้างขึ้น ซึ่งต้องยอมรับว่ามนุษย์เราเองในอดีต ได้พึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการดำเนินวิถีชีวิตที่สอดคล้องแล้วก่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ เช่น การทำเหมืองฝาย

ในอดีต คนล้านนามีอาชีพหลักคือทำนา ทำไร่ ดังนั้นจึงต้องมีการใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรอยู่ตลอดทั้งปี แต่ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นหุบเขา ไม่มีที่ราบลุ่มแม่น้ำ จึงทำให้บรรพบุรุษคนเมืองคิดค้นวิธีเก็บกักน้ำ และส่งน้ำไปยังที่นาหรือพื้นที่เกษตรกรรมด้วยการทำระบบเหมืองฝายขึ้น

เหมือง หมายถึง คลองส่งน้ำที่ขุดขึ้นเพื่อรับน้ำจากการทดน้ำบริเวณฝายเป็นการผันน้ำจากแม่น้ำไปสู่แหล่งเพาะปลูก

¹ <http://www.fm100cmu.com>

ฝาย หมายถึง เขื่อนหรืออาคารกั้นน้ำที่สร้างขึ้นขวางลำน้ำเพื่อทดน้ำให้มีระดับสูงขึ้นจนถึงระดับที่ต้องการแล้วปล่อยน้ำให้ไหลผ่าน ลำเหมืองหรือคลองส่งน้ำเพื่อส่งน้ำไปยังที่เกษตรกรรมของแต่ละคนโดยน้ำส่วนที่เหลือจากการถูกผันเข้าสู่ลำเหมืองก็จะปล่อยน้ำให้ไหลข้ามสันฝายไปตามลำน้ำสายเดิม

ในชุมชนจะมีการรวมตัวกันเพื่อสร้างฝายขึ้น โดยสมาชิกที่ต้องการให้น้ำเข้าที่นาของตนจะต้องช่วยกันไปสร้างฝาย ดีฝาย ขุดลอกลำเหมืองทั้งหมดและจะต้องเลือกคนมาทำหน้าที่แก่ฝายด้วย

แก่ฝาย คือ คนที่จะเป็นผู้ควบคุมการใช้น้ำและการซ่อมแซมฝายแต่ละสาย แก่ฝายแต่ละคนจะมีลำนฝาย หรือ ลำนนา เพื่อช่วยป่าวประกาศเรื่องราวต่าง ๆ ของเหมืองให้ชาวบ้านผู้ใช้น้ำได้รับรู้และมาร่วมงานกัน โดยสมาชิกของฝายจะต้องให้ ข้าว น้ำหล่อ หรือข้าวเปลือกเป็นค่าตอบแทนการใช้น้ำให้แก่ "แก่ฝายและลำนนา" ดังนั้นการทำเหมืองฝาย ก็คือ การจัดระบบชลประทานท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้านและความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ระบบเหมืองฝาย เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ของบรรพบุรุษต่อลักษณะภูมิประเทศทั้ง ความลาดเอียง กระแสน้ำไหลเชี่ยว การขึ้นลงของน้ำ การกัดเซาะของหิน ดิน ระดับการเอ่อ และความต้องการของพื้นที่ไร่นาสองฟากฝั่ง แล้วนำความรู้ทั้งหมดนั้นมาประสมประสานกันเป็นศิลปวิทยาการการควบคุมกระแสน้ำ โดยใช้วัสดุอย่างง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้สัก ไม้ไผ่ หิน ก้อนดิน กว้างหิน (ไม้ไผ่สานเป็นรูปทรงกระบอกบรรจุกรวดหิน) ถูกปักวางขวางลำน้ำเป็นชั้น ๆ เป็นตัวฝาย เมื่อสายน้ำไหลเชี่ยวแรงถูกขัดขวางให้ไหลช้า ระดับน้ำก็เอ่อล้นสูงขึ้น ไหลเข้าลำเหมืองใหญ่ค่อยแยกไหลเลาะหล่อเลี้ยงที่นาไร่นาและครัวเรือนน้อยใหญ่โดยรอบความสูงและความลาดเอียงของสันฝายก็สามารถปรับเปลี่ยนได้เสมอตามแต่ความเหมาะสมของระดับน้ำ ทิศทางการไหล รวมทั้งความเชี่ยวและความแรงของน้ำ ที่สำคัญ ความที่ตัวฝายทำด้วยหลักไม้และก้อนหินก็เปิดโอกาสให้ดินทรายไหลลอดผ่านไปได้ เช่นนี้เองที่ปลาและสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่เคยเดินทางขึ้นล่องตามสายน้ำก็ยังคง ใช้ชีวิตได้อย่างปกติ

เหมืองฝาย ตอนนี้อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ระบบเหมืองฝายยังคงรักษาจารีตประเพณี ในการบริหารจัดการน้ำอยู่ ฤดูแล้งจะมาดูแลรักษาโดยการขุดลอกเอาทรายออกบ้าง เอาหินเอาทรายมาลงบ้าง ในกลุ่มเหมืองฝายยังมีการเก็บเงินเพื่อที่จะบำรุงรักษาเช่นไร่นา 10-15 บาท เงินส่วนหนึ่งจะกันไว้เป็นค่าเลี้ยงฝาย บางจุดก็จะเก็บเพื่อเลี้ยงฝายน้ำด้วย ในระบบของคนเหมืองฝายนี้จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ถึงแม้ว่าฝายหลายแห่งเปลี่ยนโครงสร้างจากฝายไม้เป็นฝายคอนกรีต แต่พวกเขายังคงรักษาโครงสร้างระบบการบริหารอยู่ ผู้ที่ดูแลตัวระบบฝายเรียกว่า แก่ฝาย ผู้ได้บังคับว่า ที่คูแลน้ำเหมืองแต่ละสายเรียกว่า แก่เหมือง แก่เหมืองก็จะดูแลผู้ที่ใช้น้ำ ในลำเหมืองของตนเองภาษาโบราณจะเรียกว่า หัวสิบ ก็คือ มีผู้ใช้น้ำได้บังคับบัญชาของตนเอง สิบคน

ประโยชน์ของฝาย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของล้านนาตัวฝายจะให้น้ำข้ามล้นไปได้ข้อดีของการออกแบบฝายของล้านนาคือ ปลาทำynnน้ำสามารถขึ้นมาวางไข่ได้ไม่เหมือนฝายคอนกรีต เป็นการแบ่งสันปันน้ำ จากเหนือให้กับผู้ที่อยู่ได้น้ำได้ แล้วก็มีลำเหมืองส่งน้ำ ตัวเช่น ฝาย พญาคำ ส่งน้ำไปหล่อเลี้ยงถึงจังหวัดลำพูน ทั้งอำเภอเมือง อำเภอสารภี ยังมีโครงสร้าง ของคณะกรรมการ อยู่ ส่วนฝายอื่นๆอย่างเช่น ที่

แม่แจ่ม ก็ยังคงรักษาฝายเดิมที่เป็นฝายไม้อยู่หลายที่ที่ยังคงรักษาถูกระเบียบอยู่ อย่างเช่นในโครงการงานก็จะมีการปรับใหม่ตาม สมมติว่าราคาแรงงานปัจจุบันมีราคาเท่าไร ค่าปรับคนที่ขาดงานที่ไม่มาช่วยดูแลน้ำเหมืองหรือตัวฝายจะปรับสูงกว่าแรงงานในปัจจุบันเพื่อบังคับให้มีการรักษาถูกระเบียบโครงการพิธีกรรมเลี้ยงผีฝายก็จะโดนปรับเช่นกัน หลายที่ก็ใช้โอกาสในการเลี้ยงผีฝายเป็นการประชุมใหญ่สามัญประจำปี เพราะมีความสำคัญมากในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมและทุกคนจะต้องมาร่วมประชุมกัน เพื่อมีข้อหารือ หรือมีข้อโต้แย้ง มีกรณีพิพาทในกรณีแย่งน้ำ การใช้น้ำก็จะมาแก้ไขหรือคลี่คลายปัญหาในช่วงประกอบพิธีเลี้ยงผี "หลักการทำเหมืองฝายตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็คือการนำเอาภูมิปัญญาของล้านนาตั้งแต่สมัยพระยาเม็ญรายมาใช้ ซึ่งในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เขียนถึงระบบเหมืองฝายว่าปรากฏ ตั้งแต่ก่อนสมัยพระยาเม็ญรายจะ ทรงสร้างเมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.1839 ในอาณาจักรหริภุญไชย อ้ายฟ้าได้บัญชาให้ไพร่หรือชาวเมืองหริภุญไชยขุดเหมือง เพื่อส่ง น้ำเข้าพื้นที่เกษตร ทำให้ระบบ เหมืองฝาย ได้สืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน ทั้งยังปรากฏข้อความใน กฎหมายล้านนา เช่น มังรายศาสตร์ ที่ได้กำหนดโทษเกี่ยวกับผู้ทำเหมืองฝายชำรุดด้วยเช่น การเก็บเงินเลี้ยง "ผีฝาย" เพราะคนล้านนามีความเชื่อว่ารอบตัวเรามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษาอยู่ มีผีป่า ผีน้ำ คุ่มครองคูแลร์กษา ชุมชนหรือคนใดที่ใช้น้ำ ใช้ประโยชน์จากป่า ควรจะบูชาเคารพเพื่อขอขมาและให้ปกปักรักษาทรัพยากรให้คงความอุดมสมบูรณ์ บางครั้งในช่วงฤดูน้ำนอง น้ำหลากก็จะตั้งเวรยามเฝ้าฝายเพื่อไม่ให้ฝายได้รับอันตรายจากการถูกน้ำท่วมด้วย

3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ลุ่มน้ำทาตอนปลายเป็นการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน 12 ตำบล เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายลุ่มน้ำทา เพื่อให้มีการจัดการที่ง่ายขึ้นจึงมีการแบ่งโซน คือ ลุ่มน้ำทาตอนบน ตอนกลาง และตอนปลาย ซึ่งอจธรา วิทยุธรรม (2545) จากหนังสือชุดประสบการณ์ความรู้การจัดการทรัพยากรของชุมชน คนอยู่ป่า ว่า เครือข่ายลุ่มน้ำเกิดจากแนวคิดในการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นองค์รวม โลกทัศน์ของชุมชนท้องถิ่นมองว่า ทรัพยากรทุกอย่างนั้นเชื่อมโยงสัมพันธ์กันหมด ทั้งพื้นดิน ผืนป่า และแม่น้ำลำธาร ต้องร่วมมือกันดูแลรักษาระบบนิเวศน์ทั้งระบบ ระหว่างสมาชิกภายในชุมชน และชุมชนในละแวกใกล้เคียง จึงเกิดเครือข่ายการจัดการโดยอาศัยความเชื่อมโยงต่อกัน หรืออยู่บนแนวเทือกเขาเดียวกัน มีการตั้งกฎเกณฑ์เป็นข้อตกลงร่วมกัน และจัดกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกในเครือข่ายลุ่มน้ำเดียวกันอาจมาจากต่างตำบลหรือต่างอำเภอ เพราะไม่ได้ยึดขอบเขตการปกครองของทางราชการเป็นเกณฑ์ แต่ยึดเอาความสัมพันธ์ทางภูมินิเวศน์เป็นเกณฑ์

พรชัย ปรีชาปัญญา (2550) ศึกษาการจัดการลุ่มน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วม กล่าวว่า การจัดการลุ่มน้ำเป็นการบริหารทรัพยากรองค์รวมโดยใช้ลุ่มน้ำเป็นเครื่องมือ เกษม(2539) ให้ความหมายของ “ลุ่มน้ำ” ว่าเป็นพื้นที่ขนาดหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ โดยทั่วไปนักวิทยาศาสตร์ลุ่มน้ำนิยามแบ่งลุ่มน้ำออกเป็นเขตหรือตอน เช่น ตอนบนหรือที่สูงต้นน้ำ เพื่อให้สะดวกในการดำเนินการ บทบาทของลุ่มน้ำที่

สำคัญ คือ การใช้น้ำและการควบคุมการพังทลายของดินในลุ่มน้ำที่มีการใช้หรือเก็บเกี่ยวทรัพยากรลุ่มน้ำที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องมีการดำเนินการจัดการลุ่มน้ำ ทั้งนี้เพราะว่ามีคนเข้าไปอาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ แม้แต่พื้นที่แหล่งต้นน้ำ มีความต้องการน้ำและใช้ประโยชน์จากที่ดินมากขึ้น การจัดการลุ่มน้ำเป็นการจัดการเพื่อให้ได้น้ำที่มีปริมาณเพียงพอ คุณภาพดี การไหลสม่ำเสมอ พร้อมทั้งควบคุมเสถียรภาพของดิน ลดความเสียหายจากน้ำท่วม และจัดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

พรพิไล เลิศวิชา (2551)กล่าวในหนังสือประชาคมวิจัยว่า ถ้าเราต้องการศึกษาวิจัยการจัดการดำรงอยู่ของชุมชน “ลุ่มน้ำ” จะเป็นพื้นที่บริเวณที่น่าสนใจ เพราะเป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินของผู้คน ชุมชนหมู่บ้านส่วนมากทำการกสิกรรม เราอาจพิจารณาชุมชนโดยยึดพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นแกนก็ได้ ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาพบว่าเมืองสำคัญก็ล้วนแต่ตั้งอยู่บนพื้นที่ลุ่มน้ำ เช่น เมืองเชียงใหม่บนลุ่มน้ำปิง เมืองฝางบนลุ่มน้ำฝาง เป็นต้น การพิจารณาชุมชนบนพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมแบบหนึ่ง ซึ่งทำได้และเป็นไปได้ แต่เมื่อเราพิจารณาลึกลงไปในแง่ของการโยงใยกันของชุมชนลุ่มน้ำ เรายังได้พบว่า มีการจัดกลุ่ม จัดรูปความสัมพันธ์ สร้างแกนโยงใยกันเป็นกลุ่มย่อยๆ พื้นที่ระดับลุ่มน้ำดูกว้างใหญ่เกินไปที่ระบบการโยงใยจะจัดรูประบบความสัมพันธ์ในดุลยภาพที่มีความเสถียรขึ้นมาได้ หน่วยชุมชนในลุ่มน้ำมีทั้งชุมชนที่อยู่ตอนบน ตอนกลาง หรือตอนล่าง ริมน้ำสายใหญ่บนลุ่มน้ำใหญ่ และชุมชนบนพื้นที่ราบในหุบเขาเล็กๆ เราได้พบว่า แม้ในหุบเขาที่มีเพียงลำห้วยที่มีน้ำไหลผ่านและมีน้ำเพียง 6 เดือน ก็มีการจัดหน่วยชุมชนก่อรูปขึ้นมาช้านานแล้วเช่นกัน สอดคล้องกับพรชัย ปรีชาปัญญา(2550) กล่าวว่า กระบวนการแก้ปัญหาในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบต่อคนทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในภาครัฐหรือเอกชนต่างก็มุ่งพยายามแสวงหาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ทุกฝ่ายเริ่มให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับรู้ และแก้ไขปัญหาต่างๆ มากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม ตัดสินใจ ปฏิบัติการ และรับผิดชอบ ซึ่งมีผลกระทบถึงตัวเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา เป็นการนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นการสร้างกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน

ชัยพันธ์ ประภาสวัต(2544) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง พบว่าสถานการณ์ในปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนนํ้า เป็นปัญหาสำคัญที่สร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชนและชาวบ้านทั่วไป ส่งผลให้เกิดการแย่งชิงน้ำกันทั่วประเทศ ดังเช่น กรณีปัญหาที่ได้เกิดขึ้นเมื่อปี 2541 ใน อ.จอมทอง ซึ่งเป็นกรณีที่รุนแรงก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจ ลุ่มน้ำแม่ตาช้างก็เป็นกรณีหนึ่งที่มีการจับอาวุธเข้าหากันระหว่างชาวบ้านผู้ใช้น้ำ ถึงแม้ว่าส่วนราชการจะพยายามแก้ปัญหาโดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วม 3 ฝ่าย ระหว่างชาวเขาเผ่าม้ง (ดอยปุย) ตัวแทนจาก อบต.สุเทพ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง แต่คณะกรรมการชุดนี้ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะการแก้ไขไม่ครอบคลุมถึงคนที่ใช้น้ำร่วมกันทั้งลุ่มน้ำ ด้วยตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและมีแนวโน้มว่า ปัญหาจะลุกลามไปยังลุ่มน้ำอื่นๆ จึง

จำเป็นที่จะต้องมีการจัดการให้มีการศึกษาปัญหาและฟื้นฟูลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งกำลังประสบปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งปัญหายากแกล้งอย่างรุนแรงในปัจจุบัน การศึกษาดังกล่าวจะทำให้เกิดเครือข่ายผู้ใช้น้ำ และเกิดองค์กรภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตัวเองได้ในอนาคต

การศึกษาดูการจัดการลุ่มน้ำมีความหลากหลาย หลายพื้นที่ได้ทำออกมาเป็นรูปธรรม สามารถขยายผลการเรียนรู้สู่ชุมชนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยเฉพาะชุมชนลุ่มน้ำ ดังนั้นทีมวิจัยครั้งนี้จึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้มีการทบทวนปัญหาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลมาวางแนวทางการแก้ไขปัญหาดต่อไปในอนาคต

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 กลุ่มเป้าหมาย

- 1) เครือข่ายลุ่มน้ำท่าตอนปลาย
- 2) ผู้นำหมู่บ้าน และแกนนำชุมชน ลุ่มน้ำท่าตอนปลาย
- 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลุ่มน้ำท่าตอนปลาย
- 4) หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 พื้นที่เป้าหมายลุ่มน้ำแม่ท่าตอนปลาย จำนวน 12 ตำบล ได้แก่ ตำบลเหมืองจี ตำบลหนองหนาม และตำบลบ้านแป้น อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ตำบลมะกอก ตำบลม่วงน้อย ตำบลแม่แรง ตำบลน้ำดิบ ตำบลท่าตุ้ม ตำบลปากบ่อง ตำบลป่าซาง ตำบลบ้านเรือน และตำบลนครเจดีย์

3.1.3 ขอบเขตเนื้อหา

- ความรู้พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ท่าตอนปลายโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน
- แผนที่ทำมือของชุมชนลุ่มน้ำแม่ท่าตอนปลาย
- แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการลุ่มน้ำท่าตอนปลาย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ท่าตอนปลาย

3.1.4 ระยะเวลาการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2551 ถึง วันที่ 30 เดือนกันยายน 2552

ระยะที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2552 ถึง วันที่ 31 กรกฎาคม 2553

3.2 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 แหล่งข้อมูล

- ข้อมูลเบื้องต้นได้จากการจัดเวทีในพื้นที่
- ข้อมูลต่างๆ ได้จากเอกสาร สิ่งพิมพ์ แผนที่ แผนภูมิและข้อมูลการสำรวจของทีมวิจัยที่ได้จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

3.2.2 เครื่องมือและข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

- การจัดเวทีสัมมนาจากพื้นที่ใน 12 หมู่บ้านในตำบลเหมืองจี ตำบลหนองหนาม และตำบลบ้านแป้น อำเภอมือง ตำบลมะกอก ตำบลม่วงน้อย ตำบลท่าตุ้ม ตำบลป่าซาง ตำบล

บ้านเรือน ตำบลน้ำดิบ ตำบลนครเจดีย์ ตำบลแม่แรง และตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง ตามลักษณะลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย ประมาณ 20 กิโลเมตร

- แผนที่ แผนภูมิจากการวาดของผู้ใช้น้ำจากลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย
- การสำรวจ และสอบถามจากชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายและแผนพัฒนาตำบลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) ทั้ง 12 ตำบล

3.2.3 การรวบรวมข้อมูล

- การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเวทีสัมมนาย่อยใน 8 ตำบล หลักที่มีพื้นที่ติดต่อลุ่มน้ำแม่ทา คือ ตำบลเหมืองจิ ตำบลบ้านแป้น และตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง ตำบลมะกอก ตำบลม่วงน้อย ตำบลป่าซาง ตำบลท่าตุ้มและ ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง
- การศึกษาค้นคว้าเอกสารงานเกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำโดยชุมชนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- การศึกษาข้อมูลอื่นๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำ ฝ่าย การใช้น้ำในฤดูทำนาของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย การสำรวจป่า การป้องกันไฟฟ้าของชุมชนในหมู่บ้านแต่ละชุมชน
- การเก็บข้อมูลทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนแต่ละชุมชน โครงสร้างทางสังคม สถาบันในสังคม โครงสร้างอำนาจ องค์กรชุมชน ผู้นำ ระบบคุณค่า วัฒนธรรม ความเชื่อประเพณีต่างๆ ของชุมชน การทำมาหากิน การดำรงชีพของชุมชน โดยการใช้เทคนิคด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ตลอดการดำเนินโครงการ

3.3 กระบวนการวิจัย

โครงการ “กระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทบทวน วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย และเพื่อหาแนวทางการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย ทางโครงการได้สรุปข้อมูลผลการดำเนินโครงการวิจัย ดังนี้

เวทีประชุมทีมวิจัยลุ่มน้ำทาตอนปลาย

การประชุมทีมวิจัยนั้นทางโครงการวิจัยได้วางไว้ให้มีการประชุมทุกเดือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวในการดำเนินกิจกรรมโครงการ วางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งในช่วงพัฒนาโครงการนั้นมีการพูดคุยสอบถามข้อมูลกันค่อนข้างมาก แต่มีช่วงหนึ่งหลังจากอนุมัติโครงการประมาณเดือนเมษายน 2551 แต่สามารถดำเนินการได้ประมาณเดือนมิถุนายน 2551 สิ่งที่ทำให้การดำเนินต้องหยุดชะงัก เนื่องจากการกิจของหัวหน้าโครงการและภาระทีมวิจัย ส่วนใหญ่เป็นแกนนำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีการ

เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความต่อเนื่อง ความเข้าใจต้องมีการทบทวนอยู่บ่อยครั้ง รวมทั้งการติดตามความเคลื่อนไหวของงานค่อนข้างยาก ภาระต่าง ๆ จึงตกอยู่กับแกนหลักไม่กี่คน ซึ่งทางทีมวิจัยพยายามที่จัดเวทีพูดคุยกันให้ได้มากที่สุด เพื่อเป็นการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และร่วมกันออกแบบในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มน้ำทาตอนปลายร่วมกัน การประชุมมีทั้งแบบเป็นทางการ คือ การจัดเวทีรวมคนทำงานทั้งหมดตลอดกลุ่มน้ำทาตอนปลาย และประชุมกลุ่มย่อยเฉพาะกิจในกรณีต่าง ๆ หรือการพบปะตามเวทีประชุมอื่น ๆ ก็นำเรื่องราวเล่าสู่ หรือร่วมกันตลอดเวลา ซึ่งในที่นี้นำเสนอข้อมูลในการจัดเวทีประชุมหลัก ๆ สามารถสรุปกิจกรรมการประชุมทีมวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการดำเนินกิจกรรมระยะที่ 1

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
1) เวทีประชุมทำความเข้าใจทีมวิจัย 4 มิถุนายน 2551 ณ วัดม่วงน้อย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	เวทีวันนี้เป็นเวทีประชุมทำความเข้าใจในการดำเนินโครงการของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย เป็นการชี้แจงกิจกรรม บทบาทหน้าที่ของทีมวิจัย ซึ่งตัวแทนแต่ละตำบลในระยะแรกนี้ต้องไปเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่ของตนเอง เช่น ข้อมูลบริบทชุมชน ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การใช้พื้นที่ ประเพณีวัฒนธรรม สภาพปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา แผนการดำเนินงาน และแผนพัฒนาของชุมชน เป็นต้น จากนั้นเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยหรือผู้ช่วย ได้ชี้แจงเกี่ยวกับงบประมาณในการดำเนินโครงการ การใช้งบประมาณในส่วนต่างๆ ว่ามีเงื่อนไขในการใช้งบประมาณอย่างไร การใช้เอกสารแบบฟอร์มการเงิน รูปแบบใบเสร็จรับเงินที่สมบูรณ์จากร้านค้า เป็นต้น และได้นำเสนอสื่อเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถาบันวิจัยหรือผู้ช่วย และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้หลายประเด็น เช่น ด้านทรัพยากร ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านการศึกษา เด็กและเยาวชน อาชีพเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ ทางโครงการวิจัยยังได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยและการคัดเลือกคนที่จะมาช่วยกันทำงานจริงๆ ซึ่งแต่ละตำบลจะกลับไปรวบรวมข้อมูลและนำมารวมกันในการประชุมครั้งต่อไป
2) การประชุมเพื่อออกแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 กรกฎาคม 2551 ณ วัดป่าซางน้อย	จากการพูดคุยครั้งก่อน มีข้อตกลงให้แต่ละพื้นที่ที่ได้ลงไปเก็บข้อมูลชุมชนของตนเอง ซึ่งมีเพียงบางชุมชนที่ลงไปเก็บข้อมูลเพื่อนำมาเสนอในวันนี้ แต่หลายพื้นที่ยังไม่เข้าใจเนื่องจากเปลี่ยนคนเข้าร่วมประชุม รวมทั้งการเก็บข้อมูลแต่ละพื้นที่นั้นได้ข้อมูล/ประเด็นแตกต่างกันไป ในที่ประชุมจึงหารือร่วมกันอีกครั้งเพื่อออกแบบในการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่ เพื่อให้ได้ประเด็นที่ครอบคลุมและเหมือนกัน จากการพูดคุยจึงได้ข้อสรุปร่วมกันว่า การรวบรวมข้อมูลของแต่ละ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	ตำบล ทั้ง 12 ตำบล ประกอบด้วยประเด็น 1) ข้อมูลพื้นฐานชุมชน (ขอจากเทศบาล/ตำบล เอาใส่ CD และข้อมูลที่เป็นเอกสาร) <u>ข้อมูลสภาพทั่วไป</u> ที่ตั้ง พื้นที่ ภูมิประเทศ จำนวนหมู่บ้าน จำนวนประชากร ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ สถานที่ท่องเที่ยว <u>สภาพทางเศรษฐกิจ</u> อาชีพ หน่วยธุรกิจ <u>สภาพทางสังคม</u> การศึกษา สถาบันและองค์กรทางศาสนา สาธารณสุข <u>บริการพื้นฐาน</u> การคมนาคม การโทรคมนาคม การไฟฟ้า แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น <u>ข้อมูลอื่นๆ</u> ทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มจัดตั้งกลุ่มธรรมชาติ ศักยภาพในตำบล <u>แผนที่</u> ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล 2) ข้อมูลจากการพูดคุยในเวที ปัญหาที่ได้พบเห็น เกิดขึ้นอย่างไร จุดไหน ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม 3) ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจ เช่น แหล่งน้ำ <u>ฝาย</u> พื้นที่ใช้ประโยชน์ ลำเหมือง ที่ยังใช้อยู่ และ ที่ไม่ได้ใช้แล้ว <u>สระน้ำ</u> ธรรมชาติ จุดเอง <u>บ่อน้ำ</u> จำนวน การใช้ประโยชน์ คุณภาพน้ำ <u>พื้นที่ใช้น้ำ</u> พื้นที่เกษตร ที่นา ที่สวน 4) ข้อมูลสถานการณ์ปัญหา เหตุการณ์ธรรมชาติ / นโยบาย / โครงการก่อสร้าง / การบุกรุกพื้นที่ / ความต้องการใช้น้ำ ซึ่งทางทีมวิจัยหลักรับหน้าที่ในการออกแบบสอบถามเพื่อให้ทีมวิจัยแต่ละพื้นที่นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง พร้อมนัดหมายให้แต่ละพื้นที่ส่งข้อมูลให้ทีมกลางภายในวันที่ 16 สิงหาคม 2551 เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันต่อไป
3) ประชุมเพื่อรวบรวมข้อมูล ครั้งที่ 1 วันที่ 16 สิงหาคม 2551 ณ ที่ทำการกำนันตำบลม่วงน้อย	จากที่ทางทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายได้มอบหมายหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการใช้แบบสอบถามประกอบการเก็บข้อมูล วันนี้นัดหมายในการนำเอาข้อมูลมารวบรวมกัน เมื่อทีมวิจัยทยอยนำเอาข้อมูลมารวบรวมกัน บางคนได้ข้อมูลมาทั้งแบบสอบถามและชุดที่บันทึกข้อมูลมือสองจาก อบต.ในพื้นที่ของตนมา บางคนได้มาเฉพาะแบบสอบถาม ซึ่งตอบแบบสอบถามยังไม่ครบก็มี อีกส่วนหนึ่งไม่ได้นำมาส่ง ตัวอย่างข้อมูลที่ทีมวิจัยทำการรวบรวม คือ ข้อมูลระดับหมู่บ้าน/ตำบล/อบต. ข้อมูลพื้นที่รับน้ำ/ใช้น้ำ(ที่นา ที่สวน อื่นๆ) ข้อมูลแหล่งน้ำ ระบบน้ำ ข้อมูลผลกระทบจากน้ำแม่ทา ทั้งด้านบวกและด้านลบ ข้อมูลสภาพปัญหา ข้อมูลพื้นที่ซับน้ำ คณะกรรมการเหมืองฝาย หรือข้อมูลโรงงาน สถานประกอบการที่มีในพื้นที่ เป็นต้น

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	หลังจากที่รวบรวมข้อมูลแล้ว ทีมวิจัยหารือถึงการจัดการข้อมูลที่ได้มาแล้ว และการติดตามข้อมูลในส่วนที่ยังไม่ได้มา การใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่รวบรวมมา การจัดการแหล่งน้ำที่ไม่เหมาะสม การถม การละทิ้งเหมืองเก่า การสูบน้ำตรวจคุณภาพน้ำในจุดเสี่ยง ในการจัดการปัญหาบางเรื่องอาจจะต้องระดมความร่วมมือจากแต่ละ อบต. มาช่วยกันจัดการปัญหานั้นๆ ซึ่งส่งผลกระทบในภาพรวม ในการจัดการข้อมูลที่ได้มาแล้ว และการติดตามข้อมูลที่เหลือ ได้ขอตัวแทนนักวิจัยประมาณ 4-5 คน ช่วยกันคัดแยกข้อมูลร่วมกันอีกครั้งวันที่ 20 สิงหาคม 2551 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านห้วยส้ม
4) ประชุมเพื่อรวบรวมข้อมูล ครั้งที่ 2 วันที่ 20 สิงหาคม 2551 ณ บ้านห้วยส้ม ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	วันนี้มีตัวแทนนักวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายมาช่วยกันจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากแบบสอบถามข้อมูลที่มีอยู่โดยแยกข้อมูลออกเป็นหมวดดังนี้ 1. ลักษณะภูมิศาสตร์/ภูมินิเวศ 1.1 สภาพพื้นที่ของกลุ่มน้ำแม่ทา 1.2 แผนที่แสดงลำน้ำ 2. ข้อมูลพื้นฐานของแต่ละตำบล ประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มน้ำแม่ทา/ประชากร/การประกอบอาชีพ (รับจ้าง ราชการ การเกษตร)/การตั้งบ้านเรือนถิ่นฐาน /เส้นทางการคมนาคม (แผนที่ถนน)/การศึกษา/สาธารณสุข/วัฒนธรรม/ประเพณี/ศาสนา/ความเชื่อ 3. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการระบบกรรมสิทธิ์ 3.1 แหล่งน้ำ พื้นที่การใช้น้ำ แหล่งน้ำการเกษตร / แหล่งน้ำกินน้ำใช้ (ประปาหมู่บ้าน บ่อน้ำตื้น)/ธุรกิจ อุตสาหกรรม * การสำรวจ/สัมภาษณ์/ข้อมูลมือ 2 (ที่มาของแหล่งน้ำ อ่างเก็บน้ำ สระน้ำ น้ำบาดาล น้ำเหมือง เหมืองฝาย ลำน้ำสาขา ลำห้วยแม่เมย ห้วยเหมืองหิน ห้วยแม่ขนาด) 3.2 การจัดการที่ดิน/สิทธิการถือครอง ที่อยู่อาศัย/ที่ทำกิน การเกษตร ทำไร่ ทำนา ทำสวน/ธุรกิจ และอุตสาหกรรม 3.3 การจัดการป่า ป่าชุมชน เขตพื้นที่ป่า พื้นที่ต้นน้ำ/การจับน้ำ 3.4 การจัดการขยะ น้ำเสีย และกลิ่น ในส่วนข้อมูลที่ยังไม่ได้มาส่งบางพื้นที่ได้มอบหมายให้ทีมวิจัยที่มาวันนี้แบ่งกันรับผิดชอบไปติดตามข้อมูลมาให้ได้ ซึ่งอาจจะต้องดำเนินการร่วมกับคนในพื้นที่ไปเก็บข้อมูลมาเอง

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
5) การวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทาตอนปลาย วันที่ 8 กันยายน 2551	นักวิจัยในพื้นที่ลุ่มน้ำทาตอนปลายได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทำวิจัย 12 ตำบล 132 หมู่บ้าน ซึ่งสามารถสรุปปัญหาได้ดังนี้ - ที่ราบลุ่มที่หน้าแล้งก็แห้ง หน้าฝนน้ำก็ท่วม - ปัญหาเรื่องการจัดการเหมืองฝาย - มีสถานบันเทิงในพื้นที่มากขึ้น - ปัญหาการแย่งน้ำ - ข้าวมีราคาสูงขึ้นทำให้ปีนี้มีคนเปลี่ยนสวนลำไยไปปลูกข้าวกันมาก - พื้นที่เกษตรขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง - ปัญหาน้ำเสียจากชุมชน การปศุสัตว์ และโรงงาน
6) การวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทาตอนปลาย วันที่ 9 พฤษภาคม 2552 ณ เทศบาลตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	พื้นที่ของตำบลมะกอก เคยมีกิจกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงฝิขุนน้ำ ของคอยช้างหมอบ และคอยเครือไม้ ซึ่งลักษณะการเลี้ยง จะมีการต้อนหมูขึ้นคอยเพื่อเอาไปบวกรวมฝิขุนน้ำ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แต่ในช่วงหลังหยุดไปเพราะถูกมองว่าเป็นการทรมานสัตว์ การเลี้ยงฝิขุนน้ำจึงเปลี่ยนเป็นการนำหมูที่ชำแหละแล้วใส่รถขึ้นไปเลี้ยง คนที่ไปร่วมพิธีเลี้ยงจึงน้อยลงและไม่ค่อยให้ความสำคัญ ลำห้วยของคอยช้างหมอบกับคอยเครือไม้จะไหลลงสู่แม่น้ำแม่ทาบริเวณวัดพระนอน ที่กัวมื่น ทางทีมวิจัยจึงคิดที่จะฟื้นฟูรูปแบบการเลี้ยงฝิขุนน้ำแบบต้อนหมูขึ้นคอยให้กลับมาอีกครั้ง ซึ่งการเลี้ยงฝิขุนน้ำของตำบลมะกอกมีในช่วงเดือนมิถุนายนของทุกปี ทางทีมวิจัยจะไปศึกษารวบรวมข้อมูลการเลี้ยงแบบเดิมมาแล้วประชาสัมพันธ์เชิญชวนชาวบ้านให้ไปร่วมกิจกรรม ในส่วนในพื้นที่ห้วยส้ม ทางทีมวิจัยเล่าว่าเป็นลำห้วยที่มีตาน้ำที่ไหลตลอดปี แต่ในช่วงที่ผ่านมาถูกนายทุนรุกพื้นที่ทำสนามกอล์ฟ นำดินไปถมตาน้ำทางชุมชนจึงได้ไปพูดคุยกับนายทุนขอให้ขุดคืนที่ถมตาน้ำออก ทางนายทุนเองก็ให้ความร่วมมือ เพราะมีความเชื่อเรื่องการถมตาน้ำเหมือนกัน เนื่องจากตัวนายทุนเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่บ่อย ทั้งที่ไม่เคยเป็น นายทุนจึงให้คนงานมาขุดดินออก ปรับพื้นที่และเว้นบริเวณตาน้ำให้ลงพื้นที่ไปสำรวจน้ำห้วยส้ม พบว่ามีตาน้ำไหลออกมาจากบริเวณขอบป่า ซึ่งเป็นป่าใหม่ต้นไม้ยังมีขนาดเล็กอายุประมาณ 10 กว่าปี โดยรอบของป่าชุมชนถูกจับจองจากนายทุนหมดแล้ว ในส่วนล่างของลำห้วยส้ม มีการทำฝายกั้นน้ำของนายทุนจำนวน 3 ฝาย กักเก็บน้ำไว้ปริมาณมาก ทางชุมชนบอกว่าการมีฝายทั้ง 3 เป็นผลดีต่อชุมชน เพราะทุกปีเมื่อมีฝนตกมาก น้ำจะไหลลงไปท่วมหมู่บ้านหมูเป้ง สร้างความเสียหายทุกครั้ง และทางชุมชนเองก็ยังมีโครงการจะสร้าง

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม
	ฝ่ายเพิ่มอีก 2 จุด เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรของคนในหมู่บ้าน
7) การสรุปบทเรียน การทำโครงการวิจัย 5 มิถุนายน 2552 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ห้วยส้ม ต.เหมืองจี้	โครงการลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย อยู่ในช่วงการทำรายงานระยะที่ 1 ซึ่งตอนนี้เนื้อหารายงานยังไม่สมบูรณ์ จึงได้หารือกันที่บ้านพ่อหลวงแสงสว่าง ใจกลางดุก ทั้งเนื้อหาในรายงานและเอกสารการเงินที่มีบางส่วนยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งจากที่ประชุมได้หารือถึงการเติมข้อมูลที่ยังไม่ได้ คือ ข้อมูลของพื้นที่ตำบลป่าซาง ตำบลปากบ่อง และอีกหลายพื้นที่ เนื่องจากเมื่อมอบหมายให้ทีมวิจัยไปรวบรวมข้อมูลมา แต่ไม่ได้รับความร่วมมือ ดังนั้นทางกำนันทองคำ กับอาจารย์รัช รับว่าจะเป็นคนไปเอาข้อมูลมาเอง ส่วนเอกสารการเงิน ทางพ่อหลวงแสงสว่างจะแก้ไขเอกสารให้ถูกต้องและจัดส่งมายังสถาบันฯ เพื่อดำเนินการต่อไป ซึ่งจากการทำโครงการมาในระยะที่ 1 นั้น พบว่าปัญหาที่เป็นอุปสรรคมากที่สุดคือ เวลาของทีมวิจัย เนื่องจากทีมวิจัยเป็นแกนนำชุมชนทำให้ไม่ค่อยมีเวลาในการทำงานวิจัย การประชุมต่าง ๆ จึงไม่ต่อเนื่อง ทำให้ขาดความเข้าใจที่ตรงกันในการดำเนินงาน ในการทำงานระยะต่อไป ต้องมีการวางระบบการบริหารโครงการให้ดีขึ้น และมีการคัดคนที่มีมาร่วมทำงานวิจัยอย่างแท้จริง และควรดึงเด็กและเยาวชนเข้ามาร่วมให้มากขึ้น

ตารางที่ 2 สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมระยะที่ 2

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม
23 พฤศจิกายน 2552 ณ เทศบาลตำบล เหมืองจี้	เป็นเวทีเติมเต็มข้อมูลและกำหนดแนวทางการดำเนินงานของทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย การเติมเต็มข้อมูลจากผู้ร่วมเวทีซึ่งมีทั้งทีมวิจัยหลักและผู้เข้าร่วมใหม่ ช่วยเติมเต็มข้อมูลของแต่ละฝ่าย คือ 1. ฝ่ายสบทา สร้างเมื่อปี 2549 โดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย ข้อดีของฝ่ายสบทาคือสามารถระบายน้ำได้ดีด้วยการยกประตูระบายน้ำแก้ปัญหาน้ำท่วมได้ มีช่องระบายน้ำล้นด้านข้างความกว้าง 10 เมตร มีกำนันเป็นผู้ดูแล ปัญหาที่พบคือสปริงเวย์มีความสูงเกินไป ขณะนี้อยู่ในระหว่าง การดำเนินการขอโครงการสร้างลำเหมืองคอนกรีตซึ่งได้ดำเนินการไปถึงการออกแบบและเตรียมที่จะสร้างแล้วแต่ติดปัญหาที่ท่อระบายน้ำได้ถนนสาย ลำพูน-ลี ซึ่งมีความสูงกว่าลำเหมืองประมาณ 1 เมตรจึงได้ทำเรื่องไปขอกรมทางหลวง ดำเนินการแก้ไข แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับ 2. ฝ่ายอินทจิล(ฝ่ายคาราโอเกะ) เคยพังมาแล้วถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกพื้นที่ริมตลิ่งสูญหายไปกว่า 100 ตารางวา และมาพังอีกครั้งเมื่อเหตุการณ์น้ำท่วมเมื่อปี 2549

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ซึ่งมีความเสียหายอย่างหนักและทำให้น้ำเปลี่ยนทิศทางในอดีตเคยมีลำเหมืองใช้ประโยชน์ไปถึงบริเวณบ้านสบทา ปัจจุบันไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการเกษตร และยังคงสภาพความเสียหายอยู่ ในช่วงเทศกาลลอยกระทงทางเทศบาลฯ จะนำกระสอบทรายมาถ่วงบริเวณที่เสียหายเพื่อกักน้ำไว้ใช้ลอยกระทง 3.ฝายบ้านหนอง สร้างเมื่อปี 2551 ตามแบบของกรมชลประทาน งบประมาณ 22 ล้านบาท มีระยะประกัน 2 ปี พื้นที่ใช้น้ำได้แก่ บ้านล้องหนองหอย บ้านนางข้าวน้อย บ้านกอม่วง บ้านกองจั่ว บ้านหนองสลิ และลงสู่ลำน้ำปิง มีระบบแก้มืองแก่ฝายในการบริหารจัดการน้ำ ลำเหมืองยาวประมาณ 4 กิโลเมตร งบประมาณการก่อสร้างประมาณ 9 ล้านบาท 4.ฝายบ้านปงชัยหรือฝายเจ้าปง อยู่ห่างจากฝายบ้านหนองประมาณ 700 เมตร ได้รับความเสียหายอย่างหนักเมื่อเหตุการณ์น้ำท่วมเมื่อปี 2549 ปัจจุบันยังคงสภาพความเสียหายอยู่เนื่องจากขาดงบประมาณฯและมีระยะใกล้กับฝายบ้านหนอง จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างใหม่ 5.ฝายน้ำคั้นเป็นฝายน้ำล้น แบบมีสะพานข้าม มีความกว้าง 50 เมตร สร้างเมื่อปี 2551 งบประมาณการก่อสร้าง 16 ล้านบาท มีระบบแก้มืองแก่ฝายในการบริหารจัดการน้ำพื้นที่ใช้น้ำได้แก่ หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 6 และเขตตำบลเหมืองจี้ 6.ฝายกอเกี๋ย ตั้งอยู่ที่บ้านไร่น้อย ตำบลม่วงน้อย เป็นฝายน้ำล้น สร้างเมื่อปี 2550 โดยกรมส่งเสริมการเกษตร มีลำเหมือง 1 เส้น ใช้น้ำในพื้นที่ตำบลป่าซาง ตำบลแม่แรง จนถึงบ้านกองงาม คุณสมบัติเก็บน้ำได้ดี บริเวณพื้นที่บ้านไร่น้อยมีระบบรางส่งน้ำซึ่งมาจากบ่อบาดาล ใช้ส่งน้ำให้พื้นที่สวนลำไยในฤดูแล้ง และยังพบเครื่องสูบน้ำของกรมชลประทาน สูบเลี้ยงพื้นที่เกษตร ทำหน้าที่แทนฝายกัวมื่นที่กำลังก่อสร้างอยู่ 7.ฝายบ้านแป้น สร้างมาแล้วกว่า 20 ปี เป็นฝายน้ำล้นมีช่องระบายทรายเยใช้แผ่นไม้ในการปิด-เปิด พื้นที่ใช้น้ำได้แก่ บ้านป่าตัน บ้านเหล่า บ้านเหมืองจี้หลวง บ้านเหมืองจี้ใหม่ และบ้านต้นผึ้ง 8.ฝายกัวมื่น สร้างเมื่อปี 2538 และพังเสียหายเมื่อเหตุการณ์น้ำท่วมปี 2549 เดิมมีลักษณะเป็นฝายคอนกรีตแบบมีสะพานข้าม สันนิษฐานว่าสาเหตุที่พังเนื่องมาจากมีการดูดทรายไปมาก ทางเทศบาลฯร่วมกับชาวบ้านได้สร้างฝายไม้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยงบประมาณ 80,000 บาท แต่ก็ถูกน้ำพัดเสียหาย เมื่อเดือนตุลาคม 2552 ทาง องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้สนับสนุนงบประมาณ 800,000 บาทเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยการนำกระสอบทรายมาถ่วง ในระหว่างรอการ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ก่อสร้างของกรมชลประทาน งบประมาณกว่า 50 ล้านบาทรูปแบบเดียวกับฝายสบทา ในอดีตลำเหมืองเคยใช้ประโยชน์ในพื้นที่ตำบลมะกอก ตำบลปากบ่องและตำบลม่วงน้อย เป็นพื้นที่กว่า 5,000 ไร่ ปัจจุบันอยู่ระหว่างทำโครงการต่อเนื่องเพื่อสร้างลำเหมือง(คลองด่าน) หลังฝายเสร็จในปี 2553-2554 งบประมาณ 20 ล้านบาท ปัญหาที่พบคือ ปากเหมืองมีความสูงเกินไปและถูกขโมยประตูละบายน้ำสู่ลำเหมือง 9.ฝายคอยเต เป็นฝายน้ำล้นแบบมีสะพานข้าม ปัญหาที่พบคือ มีไม้สีสุกเยอะ ในช่วงน้ำหลากจะพัดเอาไม้สีสุกมาติดอยู่หน้าฝาย ทำให้น้ำไหลออกด้านข้าง ส่งผลให้เกิดการกัดเซาะพื้นที่ด้านข้าง 10. ฝายทุ่งสร้อย ทำโครงการเสนอต่อกรมชลประทานเพื่อดำเนินการขุดลอกลำน้ำท่าระยะทาง 8 กิโลเมตร(ถึงสบทา) งบประมาณ 8 ล้านบาท พื้นที่ใช้น้ำในเขตอำเภอเมืองมีลำเหมืองแยกไปถึงสามเส้น ปัจจุบันอยู่ระหว่างการติดตามโครงการแก้ปัญหาการกัดเซาะ จากการเพิ่มเติมข้อมูลของแต่ละฝาย ในเวทีต้องการให้ทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายช่วยติดตามโครงการต่างๆ และจะมีการสำรวจลำน้ำแม่ทาเส้นบน ในวันที่ 3 ธันวาคม 2552 นัดหมายที่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหนาม เพื่อหาแนวทางการใช้ประโยชน์จากลำเหมืองเส้นดังกล่าว และจะมีเวทีแก่เหมืองแก่ฝายลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย ในวันที่ 16 ธันวาคม 2552 ณ เทศบาลตำบลม่วงน้อย ต่อไป
16 มกราคม 2553 ณ เทศบาลตำบล หนองหนาม	ติดตามโครงการวิจัยลุ่มน้ำทาตอนปลาย ซึ่งในวันนี้เป็นการประชุมแกนนำ แก่เหมืองแก่ฝายลุ่มน้ำทา ตอนปลาย วาระที่ 1 เป็นการรับรองรายงานการประชุมครั้งที่ผ่านมา (อาจารย์สว่าง) เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2553 ณ เทศบาลเมืองจี้ ครั้งนั้นมีกำนันทองคำเป็นประธาน แจ้งการดำเนินงานระยะที่ 1 ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตอนนี้ดำเนินการระยะที่ 2 การกำหนดแนวทางร่วมกันทั้ง เก็บข้อมูล สำรวจฝาย เพิ่มเติมทั้ง 12ตำบล ต้องการข้อมูลฝายแต่ละฝายมาเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแนวทาง การจัดแบ่งภาระหน้าที่แต่ละตำบล สิ่งที่สำรวจ ลำเหมือง ประวัติ พื้นที่รับน้ำ ผู้ใช้น้ำ นัดหมาย ประชุม วันที่ 16 ธันวาคม ที่เทศบาลม่วงน้อย แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ จึงปรับเปลี่ยนเป็นมาประชุมครั้งนี้ วาระที่ 2 เรื่องสืบเนื่อง เริ่มจากการสำรวจพื้นที่รับน้ำของฝายคอยครั้ง แม่ทาตอนกลาง แต่พื้นที่ครอบคลุมตำบลหนองหนาม อยู่ในเขตตอนปลาย จึงไปสำรวจร่วมกัน นัดประชุมต่อเนื่องจากการสำรวจพื้นที่ของฝายคอยครั้ง แม่ทาตอนปลาย เริ่มจากฝายคอยเต แต่ฝายเหมืองหิน คนรับน้ำอยู่ในเขตลุ่มน้ำทาตอนปลาย

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ข้อมูลตรงนี้เรานำมาประกอบการทำงานวิจัยร่วมกัน นัดหมายของแก่ฝ่าย คณะวิจัย ได้ดูรายละเอียดโครงการ การประชุมแต่ละพื้นที่ เก็บข้อมูลเหมืองฝาย และผู้นำท้องถิ่น ดังนั้นทีมวิจัยจึงทำแบบสำรวจข้อมูล ที่ให้แต่ละท่านไปเก็บรวบรวมมาส่งในวันนี้ ครอบคลุมข้อมูลฝาย พื้นที่รับน้ำ เพิ่มข้อมูล สมาชิกฝาย และปัญหาที่ได้อพบ บททวนความเป็นมาของโครงการวิจัยลุ่มน้ำแม่ทา การใช้แม่ทาในการดำรงชีพ แต่ในระยะหลังมีปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น น้ำท่วม น้ำแล้ง (ช่วงที่ผ่านมาไม่ได้ใช้แม่ทา ต้องเจาะบ่อเกษตร แม้แต่ในหน้าฝนน้ำยังไม่เพียงพอ) คณะวิจัยได้ปรึกษาร่วมกับผู้นำชุมชนได้จัดทำโครงการวิจัย เพื่อต้องการให้แม่ทากลับมาอย่างเดิม เพื่อช่วยกันจัดการปัญหา ให้แม่ทามีใช้ตลอดปี แบ่งเป็น 3 โซน ตอนบน ตอนกลาง ตอนปลาย ได้รับงบประมาณ 2 แสนกว่า ได้ทำไปแล้วในระยะที่ 1 ตอนนี้อยู่ในช่วงการทำงานในระยะที่ 2 การนำเสนอข้อมูล คนมาไม่เท่า ลุ่มน้ำทา 98 กิโลเมตร ปี 2549 เกิดน้ำท่วม สถานการณ์ลุ่มน้ำแม่ทา ได้พูดคุยกันหลายรอบ ครั้งนี้อยากฟังแนวคิดแก่เหมืองฝาย แต่ก่อนมีการจัดการอย่างไร เกิดการเปลี่ยนแปลงจึงปัจจุบันเป็นอย่างไบบ้าง ระบบเหมืองฝายเป็นอย่างไรบ้าง รูปแบบเหมืองฝายเป็นอย่างไร สอดคล้องกับสภาพพื้นที่หรือไม่ ปัญหาต่าง ๆ ได้ถูกนำมาพูดคุยกัน พูดตลอดน้ำ กว้างไป ไม่ทั่วถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เริ่มจากกำหนดพื้นที่น ประทิน เล่าว่า การไปเอาน้ำไปร่วมกัน จดหลักฝาย ทับกระสอบทราย สิบปีที่ผ่านมานี้ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมนายทุนมากวันขึ้น เกษตรกรเหลือน้อยลง การจัดการฝายก็ไม่มีกำลัง กรมชลฯเข้ามาจัดการฝาย ปัญหาตามมา เพราะว่าพื้นที่เกษตรน้อยลง สมาชิกเหมืองฝายน้อยลง การไปเอาน้ำเหมืองไม่มีกำลัง จนมาถึงปีที่ข้าวแพง ตำบลบ้านแป้น พบว่า เกษตรกรทนจ่ายค่ารถไถไม่ไหว แก่เหมืองอายุมาก และเสียชีวิตไป ทำให้ไม่มีการแต่งตั้งเพิ่ม ปัจจุบันปลูกลำไย คนทำนาหายไป กตึกแต่ละหมู่บ้านกำหนด การปรับเปลี่ยน การเลี้ยงฝาย แต่ละหมู่บ้าน น้ำไม่พอให้หัวหน้าเหมืองฝายแก้ไข การสร้างฝายสมัยก่อน แต่ละหมู่บ้านมีการซื้อขาย ไม่แพง ขายเป็นตัง แบบตามสัดส่วน ปัจจุบันแต่ละหมู่บ้านมีบาดาล สูบน้ำบาดาลมาใช้ ไม่ได้ไปเอาน้ำเหมืองฝาย แต่ละหมู่บ้านมีสมาชิกน้อย ฝายบ้านปง พื้นที่รับน้ำ บ้านปง-ม่วงน้อย- หัวฝาย ฉางข้าวน้อย สันมะโก สันมะกรูด มีหัวหน้าฝาย แต่ละหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยฝายคนสุดท้าย การลองเหมืองทำตอนบนลงมา พื้นที่สันมะกรูดรับน้ำเป็น พอมีน้ำพลังไฟฟ้า ที่มาจากฝายสบทา ก็ จะสูบน้ำผ่านเหมืองใส่ไถ่ น้ำดีไม่ใช่เหมือง ปลอ่ยให้ด้านบนทำ แต่ตอนนี้เห็นน้ำ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	แม่ทาไหล เห็นฝายบ้านปาง ลอกรางเหมือง พื้นที่ใช้ 200 กว่าไร่ อยากให้มีการพัฒนาเพิ่ม ฝายบ้านปาง เลิกใช้ประมาณ 10 กว่าปี คนรับน้ำ บ้านปาง ม่วง การผันน้ำจากสบทา ราชการ 70% เกษตร 25% (ค่าไฟ) พื้นที่รับน้ำ สันมะกรูด สันมะโก มีคนใช้ประโยชน์น้อย เหมืองคอยครั้ง คุณสนธิเป็นหัวหน้าเหมืองฝาย เดิมพ่อกำนันปรีชา พื้นที่ใช้น้ำ 4 ตำบล คือ ทาขุมเงิน เหมืองจี หนองหนาม ป่าสัก มีคนใช้น้ำ 2,000 ไร่ เพิ่มใหม่เป็น 3,000 ไร่ มีสมาชิก เกือบพันคน มีการเก็บค่าน้ำ ไร่ละ 20 บาท เป็นค่าซ่อมแซม การทำเหมืองฝาย แต่ก่อนใช้ไม้หลัก เอาซี่เหมืองแต่ละหมู่บ้าน ดูแลพื้นที่แต่ละหมู่บ้าน ใครไม่ไปก็ปรับเข้ากองกลางเหมือง ก่อนหว่านกล้าต้องไปเอาซี่เหมือง มีการเสริมคอนกรีต ถึงคอนกรีต มีโครงการต่อร่องเหมือง 3,450 เมตร ผังมัน ห้วยส้ม เปิดใช้ ปัจจุบันนาห้างนาง มีคนมาทำนาเพิ่มมากขึ้น ปัญหา บางพื้นที่ถูกขาย ไม่มีการขุดลอกเหมือง แนวทางการจัดการ การแจ้งพื้นที่ต้องการ มายังคณะกรรมการเหมือง คณะกรรมการดำเนินการต่อ การฝายพื้นที่ส่วนบุคคล เหมืองเป็นพื้นที่สาธารณะเราสามารถจัดการได้ ปี ๕๑ ตรงนี้เหมืองเสร็จอีก 3 กิโลเมตร การระบายน้ำจะดีขึ้น เพราะที่ผ่านมามีถูกดึงน้ำไปใช้ หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 5 กำนันประทีน เสริมว่า กรมโยธา ป่าสัก หนองหนาม ถ้าเรามีการจัดการเหมืองฝาย หมู่ที่ 5 หนองหนาม สร้างฝาย บ้านห้วยม้าโค้ง ร่วมสำรวจ เาะดินม่อนแสนดาว ถ้ามีโครงการทำฝายที่แยกระหว่าง ก่อข่อย ก่อท่า หนองเรือ พื้นที่เศษ 2 งาน ถ้าฝายตรงนี้เกิดขึ้นได้ พื้นที่การรับน้ำมากขึ้น ก่อเปา หนองเรือ บ้านใหม่ เส้นทางที่สร้างเป็นรางตัว u กำลังจะมาถึง แต่ก่อนน้ำมาฝายแตก ผลประโยชน์ที่จะได้รับ ต้องชี้แจงรายละเอียดที่ถูกต้อง เกือบถึงป่าดิ่ง อยู่บริเวณโรงพัก น้ำลอคถ้าลอคโคดหิน มีทำน้ำลง ปัญหา การเปิดน้ำ การขอใช้น้ำ แนวทางการจัดการ ทุกฝายต้องมาร่วมกันแก้ไขปัญหา ร่วมกันเป็นสมาชิก ถ้ามีฝาย ๒ ลูกนี้ เป็นประโยชน์มาก มีสมาชิกเข้ามาเพิ่มมากขึ้น ขอให้ทำน้ำอยู่ได้ฝาย แล้วสูบน้ำไปเอง ถ้าไปถึงม่อนแสนดาวได้ มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อพี่น้องชาวนาที่รอแต่น้ำฟ้า บ้านม่วง อาศัยฝายเป็น ปัญหาประตูปิดเปิด น้ำแล้งแย่งน้ำกัน โดยเฉพาะตอนลงนาหว่านกล้า น้ำมากเปิดประตูเอาปลา น้ำมาไม่สม่ำเสมอ น้ำฝายเป็นไม่มีคนดูแล ถูกตัดถูกแย่ง เหมืองเป็น แต่ก่อนลึก ปัจจุบันโคดข้ามได้ แต่เวลาน้ำมากออกข้าง ๆ ฝาย ใช้ประโยชน์ทั้งนา สวนลำไย ปัญหา คือ ไม่มีคนในการเข้ามาจัดการ ฝายคอยแต ผังหมื่น หมู่ 7 เดิมเป็นฝายไม้ ต้องไปตีหลัก เพื่อนำน้ำเข้านา

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ทางราชการนำงบมาสร้างฝาย 35 ล้านบาท ฝายคอยแต่มีสมาชิกพื้นที่ทำนา 4 ตำบล เหมืองจี้ บ้านแป้น นองหนาม ป่าสัก(บางส่วน) สมาชิก 1,200 นาย เก็บค่าสมาชิก 20 บาท ต่อปี ปัญหา นองอิง ม. 5 มีปัญหาทุกปี เพราะว่าฝายคอยแต่เปิดน้ำท่วม ฝายแป้น นองอิงทำระบบฝายน้ำล้น อนาคตต่อไปคงไม่มีปัญหา ฝายน้ำล้น ช้างแท่นปูน ได้เทศบาลเหมืองจี้ พื้นที่รับน้ำ 3 ตำบล 3,000 กว่าไร่ และตำบลป่าสัก บางส่วน น้ำคู่ขนาดกับฝายคอยครั้ง แยกน้ำ ทะลุมาทงนองหนาม หมู่ 3 ฟัง ตะวันตก ตะวันออก นองอิงแบ่งน้ำ เมื่อก่อนทะเล 3 ทาง ปัจจุบัน ฝายเล็ก ฝายแบ่ง น้ำเราไม่ได้สำรวจ การเอาจีเหมือง เอาข้างบนลงมา นองอิง ปีนี้มี 6 ราย นองหนาม 30 ราย เอาจีเหมือง ในช่วงท้ายเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพิ่มเติม จุดปรับปรุงการประชุมครั้งนี้ คณะทำงานต้องเชิญและประสานทางท้องถิ่น เชิญเทศบาล อบต. เข้าร่วมเพื่อรับฟังปัญหา รับทราบ ทำอย่างไรถึงเอาข้อมูลไปสู่การจัดการจัดการปัญหา ทำอย่างไรวางแผนทาง ตั้งคณะกรรมการฝายแต่ละแห่ง มีปัญหาแล้วจัดการอย่างไร หนุนเรื่องการเขียนโครงการ เพื่อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมารับรู้ปัญหา และการสร้างพื้นที่รูปธรรมในการจัดการปัญหา ฝาย 4 ฝาย ในวันนี้ ต้องมีข้อมูลรายละเอียด แบบสำรวจเป็นหลัก สมาชิก ความเป็นมา จุดที่มีปัญหา ทำโครงการนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จุดเริ่มต้นในการจัดการน้ำในระยะยาวของคนบ้านเรา คัดเลือกตัวแทนแต่ละเหมืองฝาย คอยครั้ง กำนันประทีน แก่เหมืองฝาย ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วย สำรวจความต้องการ รวบรวมข้อมูล ขอใช้เวลาไม่เกินสิ้นเดือน มกราคม 2553 คอยแต่ คุณนิเวศน์ พ่อหลวงศักดิ์ กรรมการเหมือง ฝายแป้น ต้องมาประชุมเพื่อตั้งกรรมการใหม่ (บ้านแป้น เหมืองจี้) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ม. 3,4 ,8, 10 ฝายปง ประชุมหารืออีกครั้งหนึ่ง นัดหมาย ประชุมทีมวิจัยลำนํ้าทาตอนปลาย ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553 ณ อบต.บ้านแป้น
4 กุมภาพันธ์ 2553 ณ สถานีอนามัยตำบลมะกอก	ประชุมทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย เป็นเวทีหารือเรื่องแนวทางการทำงานของทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาและทบทวนสภาพปัญหาสถานการณ์ของพื้นที่และการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อวางแผนการเคลื่อนงานต่อไป สถานการณ์ของฝายบ้านปงหรือฝายบ้านปงชัย ซึ่งได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์น้ำท่วมและปัจจุบันยังคงสภาพความเสียหายอยู่และยังไม่มีโครงการที่จะสร้างใหม่ ชาวบ้านมีความต้องการที่จะใช้น้ำจากฝายบ้านปงชัยในการทำเกษตร

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านได้ใช้น้ำจากลำน้ำกวังและบ่อเกษตรในการทำการเกษตร จากการดำเนินงานที่ผ่านมาทำให้ทีมวิจัยพบข้อมูลว่า พื้นที่อำเภอป่าซางปัจจุบันเหลือพื้นที่ที่ใช้ในการทำนาเพียง 100 กว่าไร่เท่านั้น และระบบโครงสร้างเหมืองฝายได้ลดบทบาทลงจนแทบไม่เหลือโครงสร้างเดิม เพราะพื้นที่อำเภอป่าซางส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้และใช้น้ำจากบ่อเกษตรเป็นปัจจัยในการเพาะปลูก มีโครงสร้างคณะกรรมการในการบริหารจัดการน้ำ ฝายเหมืองหิน ปัญหาที่พบคือลำเหมืองมีความตื้นเขิน น้ำไม่สามารถระบายลงสู่แม่น้ำปิงได้ ถ้าหากมีการขุดลอกลำเหมืองจะสามารถใช้น้ำได้ถึงพื้นที่ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง และกรมชลประทานมีโครงการที่จะทำลำเหมืองไส้ไก่มาถึงพื้นที่ตำบลบ้านเรือน ฝายกัวมีนอยู่ระหว่างการก่อสร้าง ดำเนินการโดยกรมชลประทาน โดยทางกำนันทองคำ จอมขันเงินกำนันตำบลมะกอกและหัวหน้าโครงการวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย ได้ประสานไปยังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายชัย วิพรหมชัย เพื่อนำเสนอโครงการคลองคาคซึ่งจะได้นำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีต่อไป ในเวทีประชุมจังหวัดลำพูน โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รองผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้ว่าราชการจังหวัด ได้นำเสนอในที่ประชุมว่าหากมีการผันน้ำจากน้ำแม่กวังมาที่ฝายคอยครั้งและฝายคอยเตจะสามารเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกได้มหาศาล จากประเด็นต่างๆที่ได้มีการหารือ ทำให้ที่ประชุมได้ข้อสรุปว่าการจัดทำโครงการต่างๆเพื่อนำเสนอความต้องการของชาวบ้านให้กับหน่วยงานราชการนั้นควรจะทำเป็นรูปเล่มและทำสำเนาไว้ เพื่อย่อยต่อการติดตามเรื่อง อีกทั้งเพื่อความน่าเชื่อถือของตัวโครงการซึ่งจะต้องประกอบด้วยเนื้อหา ข้อมูล ความต้องการของชาวบ้านและประชาคมหมู่บ้านหลังจากที่มีการรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วจะมีการจัดทำหนังสือเล่มเล็กเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการและการเผยแพร่ข้อมูลถือเป็นการคืนข้อมูลสู่ชุมชนทางหึ่ง ทางทีมวิจัยได้วางแผนที่จะจับพิกัดGPS ตำแหน่งฝายและลำเหมืองเพื่อนำไปเทียบกับแผนที่ที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การจัดทำสื่อวีดิทัศน์ เพื่อใช้ในการนำเสนอโครงการของทีมวิจัย
4 กุมภาพันธ์ 2553 ณ เทศบาลตำบลบ้านแป้น (บ่าย)	เวทีนำเสนอข้อมูลทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย จากเวทีครั้งที่แล้วได้มอบหมายให้ทางแก้มืองฝายไปรวบรวมข้อมูลและเขียนแผนที่ทำมือเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุม ซึ่งในเวทีวันนี้มีแก้มืองฝายจาก 4 ฝายได้แก ฝายแป้น ฝายคอยเต

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ฝ่ายบ้านปงชัย ฝ่ายคอยครั้ง นายช่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหนาม นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านแป้น เข้าร่วมรับฟังและนำเสนอข้อมูล ฝ่ายแป้น เป็นคอนกรีต น้ำล้นตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จากฝ่ายบ้านแป้น ลำเหมืองแป้นจะไหลไปยังบ้านป่าตัน ซึ่งบริเวณนี้จะมีฝ่ายเหมืองใหม่เพื่อแบ่งน้ำไปยังพื้นที่บ้านเหล่า จากนั้นลำเหมืองแป้นจะไหลต่อไปยังบ้านเหมืองจีซึ่งมีฝ่ายหลังโรงเรียน และฝ่ายกอดิน ทำหน้าที่แบ่งน้ำ ลำเหมืองแป้นไหลต่อไปยังบ้านแป้นจะมีฝ่ายเหมืองเก่าทำหน้าที่แบ่งน้ำ ซึ่งบริเวณนี้จะแบ่งน้ำออกเป็น 3 ลำเหมือง ลำเหมืองเส้นที่1ไหลไปยังพื้นที่บ้านม่วง บ้านสันมะโก บ้านสันมะกอกก่อนจะไหลลงสู่แม่น้ำกวัง ลำเหมืองเส้นที่2 ไหลไปยังฝ่ายตู้ อปพร. บ้านแป้น แบ่งน้ำออกเป็น 2 ลำเหมือง เส้นหนึ่งไหลไปยังพื้นที่บ้านร้ว บ้านทุ่ง อีกเส้นหนึ่งไหลไปยังฝ่ายอุสุทรนุชาจากฝ่ายนี้จะแบ่งน้ำออกเป็นสองลำเหมือง หล่อเลี้ยงพื้นที่ บ้านนุชา บ้านเส้ง บ้านหนองเต่า บ้านท่าจักร ตามลำดับ ก่อนจะไหลลงสู่ลำน้ำกวังต่อไป ลำเหมืองเส้นที่สามเป็นลำเหมืองสั้นๆ จะไหลไปยังบ้านหนองหนาม พื้นที่ใช้น้ำจากฝ่ายแป้นรวมทั้งสิ้น 3 ตำบล 15 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลเหมืองจี 4 หมู่บ้านคือ บ้านเหล่า บ้านปงชัย บ้านเหมืองจีใหม่ บ้านเหมืองจีหลวง ตำบลบ้านแป้น 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแป้น(จำนวนประชากร1200 พื้นที่ทั้งหมด 2290ไร่ พื้นที่สวน 1732 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 558 ไร่) บ้านนุชา(พื้นที่ทั้งหมด 700 ไร่ พื้นที่สวน 517 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 183 ไร่) บ้านเส้ง(พื้นที่ทั้งหมด 1400 ไร่ พื้นที่สวน 1150 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 250 ไร่) บ้านหนองเต่า(พื้นที่ทั้งหมด 2600 ไร่ พื้นที่สวน 1803 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 797 ไร่) บ้านท่าจักร บ้านม่วง(จำนวนประชากร 777 คน พื้นที่ทั้งหมด 2525 ไร่ พื้นที่สวน 2341 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 184 ไร่) บ้านสันมะโก (จำนวนประชากร 357 คน พื้นที่ทั้งหมด 900 ไร่ พื้นที่สวน 746 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 154 ไร่) บ้านสันมะกอก(จำนวนประชากร 542 คน พื้นที่ทั้งหมด 2260 ไร่ พื้นที่สวน 1664 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 596 ไร่) และตำบลหนองหนาม 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองหนาม(จำนวนประชากร 946 คน พื้นที่ทั้งหมด 1006 ไร่ พื้นที่สวน 860 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 146 ไร่) บ้านร้ว-ทุ่ง บ้านกว้าง(จำนวนประชากร 1025 คน พื้นที่ทั้งหมด 1950 ไร่ พื้นที่สวน 925 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 1025 ไร่) สภาพปัญหา ประศูระบายน้ำเปิดไม่ได้เนื่องจากไม่มีพวงมาลัยหมุน ราษฎรหาปลา ปิดน้ำและไล่โพรงพาง ดันไม้กิ่งไม้ทับถมอยู่ในท่อไม่สามารถเอาออกได้ เพราะท่อเป็นท่อโค้งหักมุม กำหนดมาตรการปิด เปิดประศูระบายน้ำ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ฝายคอยเตด จะไหลไปยังพื้นที่ ตำบลหนองหนาม ตำบลบ้านแป้น และตำบลป่าสัก สภาพปัญหาที่พบ ลำเหมืองต้นเงินน้ำไหลได้ไม่สะดวกโดยเฉพาะพื้นที่ตำบลป่าสักในช่วงที่ไหลผ่านพื้นที่ปลูกไม้สักของนายทุน การขุดลอกคลองที่ผ่านมามีไม่ค่อยได้ผล เนื่องจากชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการเอามือ เอารวันพัฒนาลำเหมือง ความต้องการของชาวบ้าน ต้องการให้มีการเทศบาล ฝายบ้านปงชัย อยู่ในสภาพเสียหายจากเหตุการณ์น้ำท่วมเมื่อ ปี พ.ศ.2549 ซึ่งยังไม่ได้รับการสร้างใหม่ เดิมเหมืองฝายบ้านปงชัยจะไหลไปยัง พื้นที่บ้านปง (ต.เหมืองจี้) บ้านม่วง บ้านผึ่งฝาย บ้านป่าขางน้อย บ้านสันมะโค บ้านแป้น บ้านแม่ทาหลง สภาพปัญหาปัจจุบัน เนื่องจากฝายพังเสียหายและไม่ได้รับการแก้ไขทำให้ลำเหมืองถูกปล่อยปะละเลยจนต้นเงิน ชาวบ้านต้องใช้การสูบน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้น ชาวบ้านมีความต้องการให้ฟื้นฟูฝายบ้านปงชัยกลับคืนมา ฝายคอยครั้ง มีพื้นที่ใช้น้ำทั้งหมด 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลทาชุมเงิน ตำบลเหมืองจี้ ตำบลหนองหนาม และตำบลป่าสัก พื้นที่ใช้น้ำประมาณ 3000 กว่าไร่ จำนวนผู้ใช้น้ำประมาณ 1000 กว่าคน ลำเหมืองในบางเส้นได้มีการหล่อคลองคาบไปบ้างแล้ว ยังคงเหลือลำเหมืองตั้งแต่บ้านป่าดิงถึงบ้านหนองเหียง ที่ยังไม่ได้เทศบาลคาบ ลำเหมืองร้องจันทร์ ทางกรมชลประทานมีโครงการจะขุดลอกให้ในเดือน เมษายนนี้ สภาพปัญหาที่พบ มีการบุกรุกลำเหมืองทำให้ลำเหมืองแคบลงสืบเนื่องจากการลงพื้นที่สำรวจลำเหมืองในพื้นที่ตำบลป่าสัก-ตำบลหนองหนาม นายช่างขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหนาม หลังจากได้ลงพื้นที่สำรวจลำเหมืองร่วมกับนายช่างขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าสักและทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายแล้ว ได้นำข้อมูลไปเขียนโครงการทำแก้มลิง 2 จุดเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ประชากรของทั้ง2ตำบลคือ ตำบลป่าสักและตำบลหนองหนาม จะได้ได้รับประโยชน์ ซึ่งขณะนี้โครงการอยู่ระหว่างการนำเสนอต่อกรมชลประทาน
17 กุมภาพันธ์ 2553 ณ เทศบาลตำบลแม่ แรง	เวทีนำเสนอข้อมูลลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย หลังจากที่ได้มีการนัดประชุม ทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายร่วมแก่เหมืองฝาย และได้มอบหมายหมายให้แก่เหมืองฝายได้ไปรวบรวมข้อมูลและเขียนแผนที่ทำมือเส้นทางลำเหมืองเพื่อนำเสนอในวันนี้ ตัวแทนทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานของทีมวิจัยลุ่มน้ำทาตอนปลาย การทำงานวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายได้ดำเนินโครงการมาเป็นระยะเวลาปีกว่าแล้วและอยู่ระหว่างการดำเนินโครงการในระยะที่สองซึ่งโครงการวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาได้แบ่งออกเป็น 3 โชน

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ตลอดทั้งลำน้ำแม่ทาซึ่งเริ่มตั้งแต่บ้านสบทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ จรด พื้นที่เขตอำเภอป่าซาง จ.ลำพูน รวมระยะทางทั้งสิ้น 98 กิโลเมตร ซึ่งแต่ละโซนจะมีความแตกต่างกันทางด้านบริบทของพื้นที่ ซึ่งทางตอนบนพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ ตอนกลางเป็นพื้นที่ป่า พื้นที่นาเป็นส่วนใหญ่และสวนลำไย สำหรับตอนปลายนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนลำไยที่อาศัยน้ำจากบ่อเกษตรและระบบเหมืองฝายกักคบบทบาทลงเนื่องจาก น้ำแม่ทาไม่ไหลเข้าลำเหมืองในเขตอำเภอป่าซางมาหลายปีแล้วทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกลำเหมืองสาธารณะ มีการถมลำเหมือง สภาพลำเหมืองที่ตื้นเขินและอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ จึงได้จัดเวทีแก่เหมืองฝายเพื่อรวบรวมข้อมูลการใช้น้ำ สภาพปัญหา และแนวทางการแก้ไข และในวันนี้ได้มีตัวแทนแก่เหมืองฝายจาก 5 เหมืองฝายของลำน้ำแม่ทามาแนะนำเสนอข้อมูล ฝายกัวมื่น ความก้าวหน้าขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง ใช้งบประมาณ 53 ล้านบาท ตามแบบของกรมชลประทาน มีประตูระบายน้ำ และ 2 ช่องน้ำล้นอยู่ทางด้านข้าง ซึ่งมีรูปแบบเดียวกับฝายสบทา กรมชลประทานมีโครงการที่จะขุดคลองคาคจากฝายกัวมื่นไปยังพื้นที่รับน้ำ โครงการของชลประทานในการทำคลองคาคหรือคลองส่งน้ำ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้น้ำในเขตอำเภอป่าซางโดยเฉพาะตำบลมะกอกเนื่องจากปัจจุบัน สภาพลำเหมืองอยู่ในสภาพที่ตื้นเขินน้ำไหลไม่ได้สะดวก รวมทั้งปัญหาการบุกรุกลำเหมืองสาธารณะ ฝายกอม่วง ไหลไปยังพื้นที่ตำบลม่วงน้อย โดยมีเขียงแบ่งน้ำหน้าวัดบ้านไร่ ไหลไปยังพื้นที่หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 และหมู่ 8 ตำบลม่วงน้อย ไหลต่อไปยังลำเหมืองทำกอม่วงมาถึงเขียงบ้านห้วยแก เพื่อแบ่งน้ำไปยังพื้นที่ หมู่ 3 หมู่ 5 หมู่ 8 ตำบลม่วงน้อย และไหลไปสู่พื้นที่ตำบลแม่แรง จากนั้นได้ไหลไปตามลำเหมืองทำกอม่วงไปจนถึงเขียงเหมืองกู่ บริเวณนี้จะแบ่งน้ำออกเป็น 2 สายคือ สายหนึ่งไหลไปยังพื้นที่หมู่ 4 ตำบลมะกอก และอีกเส้นหนึ่งไหลไปยังพื้นที่หมู่ 2 ตำบลม่วงน้อย ลำเหมืองทำกอม่วงจะไหลไปสิ้นสุดที่บ้านแหม ฝายกอเกียง พื้นที่ใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ในเขตตำบลแม่แรงแต่ตัวฝายตั้งอยู่ที่พื้นที่ตำบลม่วงน้อย ทำให้มีการประสานกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 2 พื้นที่ ในการพัฒนาลำเหมืองสาธารณะ ซึ่งมีพื้นที่ใช้น้ำประมาณ 2,500 ไร่ มีลักษณะเป็นฝายน้ำล้น เนื่องจากเป็นฝายที่ชาวบ้านทั้ง 2 ตำบลได้รับประโยชน์ ดังนั้นการประสานงานของทั้งสององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาเหมืองฝายร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่ผ่านมามีการประสานงานร่วมกันไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร คือ ทางเทศบาลตำบลม่วงน้อยมี

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	การตั้งงบประมาณเพื่อพัฒนาลำเหมืองแต่เทศบาลตำบลแม่แรงไม่ได้ตั้งงบประมาณส่วนนี้อะไร ฝายน้ำคั้น พื้นที่ใช้น้ำประมาณ 5,500 ไร่ จำนวนผู้ใช้น้ำ 2,150 คน 530 ครัวเรือน ลำเหมือง ไหลผ่านถนนสายลำพูน-ลี แล้วแยกออกไปยังลำเหมืองนอกบ้าน หลังจากนั้นลำเหมืองน้ำคั้นได้ไหลต่อไปแล้วแยกออกไปเป็นลำเหมืองกลาง ลำเหมืองกอฝ้า ลำเหมืองกอแก ซึ่งทั้งสามลำเหมืองนี้จะไหลมาบรรจบกันแล้วไหลไปสู่น้ำหนองหอย ลำเหมืองน้ำคั้นได้ไหลต่อไปแบ่งย่อยออกเป็นลำเหมืองเก้าสา ซึ่งลำเหมืองเก้าสาจะไหลไปบรรจบกับลำเหมืองอีกเส้นหนึ่งซึ่งเป็นการรวมกันของเหมืองกลาง เหมืองกอฝ้า เหมืองกอแก ที่บ้านกอแก หลังจากนั้นลำเหมืองน้ำคั้นได้ไหลต่อไปและได้แบ่งน้ำออกไปยังลำเหมืองป่าชา ลำเหมืองวัดร้างสัมหวาน ซึ่งหล่อเลี้ยงพื้นที่บ้านป่าซางหลวง บ้านป่าซางน้อย บ้านนอกลบอน ลำเหมืองน้ำคั้นไหลต่อไปและได้แบ่งน้ำออกไปอีกสองลำเหมือง ลำเหมืองสุดท้ายคือ เหมืองกอม่วงซึ่งได้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่บ้านกอม่วง สุดท้ายลำเหมืองน้ำคั้นจะไหลไปสิ้นสุดที่หนองสลิก ฝายหนอง พื้นที่ใช้น้ำประมาณ 1,500 ไร่ จำนวนผู้ใช้น้ำประมาณ 2,000 คน 480 ครัวเรือน โครงการทำคลองลาด ซึ่งทางแก้มืองฝายได้ทำโครงการไปขอของยังกรมชลประทาน เพื่อทำคลองลาดลำเหมือง เพื่อแก้ไขปัญหาลำเหมืองตื้นเขิน และการบุกรุกลำเหมืองสาธารณะ ซึ่งหลายปีที่ผ่านมาไม่ไหลเข้าลำเหมืองและชาวนาได้หันมาทำสวนลำไยและใช้น้ำจากบ่อเกษตรเป็นปัจจัยการผลิต ทำให้ลำเหมืองถูกปล่อยรกร้าง และมีการถมที่ทับลำเหมืองในบางช่วง ดังนั้นถ้าหากมีการทำคลองลาดประกอบกับการสร้างฝายกักน้ำแล้ว น้ำน่าจะไหลเข้าลำเหมืองได้ดีและเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ซึ่งต้องอาศัยน้ำจากบ่อเกษตรและต้องมีค่าใช้จ่ายค่าไฟฟ้าเพื่อสูบน้ำเข้าสวนลำไย แต่อีกมุมมองหนึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่า การทำคลองลาดอาจจะส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำใต้ดิน เนื่องจากจะสูญเสียการดูดซึมของน้ำ ในอนาคตอาจส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำใต้ดินของชุมชนได้ ดังนั้นการสร้างคลองลาดควรมีการศึกษาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นก่อน
18 กุมภาพันธ์ 2553 ณ อบต.บ้านเรือน	เวทีนำเสนอข้อมูลเหมืองฝายลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย เป็นการนำเสนอข้อมูลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของชาวบ้าน โดยจะรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน การดำเนินงานที่ผ่านมาไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ ในโครงการระยะที่สองจึงได้ใช้วิธีการ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	จัดเวทีสัญจรและการนำเสนอข้อมูลของแต่ละพื้นที่ การจัดเวทีสัญจรไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่น ได้รับทราบข้อมูลความต้องการของชาวบ้าน ซึ่งมีการสัญจรไปแล้ว 3 พื้นที่ โดยแบ่งออกเป็น 3 โซนและจะมีการทำหนังสือเล่มเล็กเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการและคืนข้อมูล หลังจากที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลแล้ว เวทีสัญจรวันนี้เป็นเวทีที่ 3 เป็นโซนสุดท้ายประกอบด้วยพื้นที่ตำบลมะกอก ตำบลนครเจดีย์ และตำบลบ้านเรือน ซึ่งทั้ง 3 ตำบลนี้ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนเป็นประจำ ฝ่ายเหมืองหิน ตั้งอยู่ที่ตำบลทาขุมเงิน พื้นที่ใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ที่บ้านหนองสร้อย บ้านกัวมื่น และบ้านพังหมื่น เส้นทางท่อน้ำไหลของลำเหมือง จากฝายจะไหลไปยังบ้านทาขุมเงิน และแบ่งน้ำออกเป็นสองลำเหมืองย่อยเพื่อส่งน้ำหล่อเลี้ยงในพื้นที่ตำบลทาขุมเงิน หลังจากนั้นจะไหลต่อไปยังเขืองบ้านหนองสร้อย ตำบลมะกอก พื้นที่ใช้น้ำคือ หมู่ที่ 1 บ้านหนองสร้อยตำบลมะกอก ลำเหมืองไหลต่อไปยังเขืองเหมืองป่ายาง พื้นที่ใช้น้ำคือ หมู่ 8 บ้านกัวมื่น ตำบลมะกอก ลำเหมืองจะไหลต่อไปยังเขืองบ้านอุ และไหลต่อไปยังเขืองบ้านสายลมลอย พื้นที่ใช้น้ำคือ บ้านดินคอย หมู่ที่ 2 ตำบลมะกอก ลำเหมืองจะไหลต่อไปยังเขืองเหมืองปู่เส็จ เขืองเหมืองกลางพื้นที่ใช้น้ำคือบ้านพระบาทตากผ้า หมู่ที่ 6 ตำบลมะกอก และไหลต่อไปยังเขืองเหมืองกอแจ้ง เขืองกอห้า เขืองลาด และไหลต่อไปยังพื้นที่บ้านใหม่ สภาพปัญหาของลำเหมืองคือในพื้นที่ตอนปลายน้ำไม่สามารถไหลมาถึง เนื่องจากชาวบ้านหันไปใช้บ่อเกษตรทำให้ลำเหมืองถูกปล่อยรกร้าง ในฤดูแล้งน้ำหลากน้ำจึงไหลไม่สะดวก ในสถานการณ์ที่ข้าวมีราคาสูงเกษตรกรสนใจที่จะทำนาแต่น้ำไหลมาไม่ถึง ดังนั้นแนวทางในการแก้ปัญหา ถ้าหากมีการขุดลอกลำเหมือง น้ำจะไหลได้สะดวกขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ฝ่ายเหมืองหินได้รับน้ำจาก น้ำแม่ทา และน้ำแม่เมย เมื่อประมาณ 4-5 ปีที่ผ่านมา น้ำไม่ไหล สาเหตุมาจากลำเหมืองตื้นเขิน และพื้นที่ตำบลนครเจดีย์ เป็นพื้นที่สูง จึงต้องการการขุดลอกให้ลึกและสม่ำเสมอ สภาพปัญหา มีการบุกรุกลำเหมืองสาธารณะ ในการทำสวน ทำให้พื้นที่นาในเขตตำบลท่าตุ่มรกร้างว่างเปล่า ชาวนาในพื้นที่มีความต้องการทำนาแต่ค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำสูง ไม่คุ้มต่อการลงทุน ข้อมูลจากหัวหน้ากองช่างเทศบาลตำบลมะกอก ในอดีตน้ำไหลได้สะดวกดี แต่ในช่วงหลังมีปัญหาน้ำไม่ค่อยไหล น้ำจะไหลมาถึงแค่บ้านดินคอย มีการสูบน้ำเข้าพื้นที่สวน ปัญหาการปิดเปิดประตูระบายน้ำที่ไม่เป็นระบบ ทำให้ประตูปังเสียหาย ต้องใช้กระสอบทรายกั้น แนวทางการแก้ไข คือ ต้องขุดลอกลำเหมืองบริเวณต้นเหมืองและเทคลองคาในพื้นที่ที่มี

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ปัญหา จะต้องมีการประสานงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฝ่ายสะปึง ในอดีตฝ่ายสะปึงมีผู้ใช้น้ำประมาณ 500 กว่าคน ที่น้ำประมาณ 8,000 ไร่ ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนไป การประกอบอาชีพเปลี่ยนไป ทำให้เกษตรกรผู้ใช้น้ำลดลงอย่างมากเหลือเพียง 30% จากเดิมเท่านั้น จากฝ่ายจะแบ่งน้ำออกเป็น 2 เส้นทางคือ เส้นทางไหลไปยังพื้นที่ตำบลมะกอก และอีกเส้นทางไหลไปยังพื้นที่ตำบลแม่แรง ลำเหมืองสะปึง(เส้นตำบลแม่แรง) จะไหลผ่านทั้ง 9 เืองตามลำดับ ดังนี้ เืองต้นยะ เืองพ่อหนาน เืองต้นหมื่น เืองต้นจีหนอน เืองพ่อยูร เืองสันนา(จากเืองสันนาจะแบ่งน้ำหล่อเลี้ยงพื้นที่ก่อนที่จะไหลไปสมทบกับเหมืองสะปึงเส้นตำบลมะกอก(1)) เืองพ่อคุ้ม เืองพ่อน้อย และเืองพ่อน้อยยูงก่อนที่จะไหลลงสู่แม่น้ำปิง ลำเหมืองสะปึง(เส้นตำบลมะกอก) บริเวณพื้นที่ตำบลมะกอก จะแบ่งน้ำออกเป็น 2 ลำเหมือง โดยมีการแบ่งน้ำที่เืองบ้านโป่ง เส้นทางที่ 1 ซึ่งเป็นลำเหมืองเส้นที่เล็กกว่าจะไหลผ่านเืองแบ่งน้ำ ทั้งหมด 6 เืองตามลำดับ ดังนี้ เืองป่าคา เืองปู่หม้อ เืองนายพรม เืองนายศรีนวล เืองนายพงษ์ แหล่งพิทักษ์ และเืองนายสมบูรณ์ เส้นทางที่ 2 จะมีขนาดใหญ่กว่า พื้นที่ใช้น้ำมากกว่า จะไหลผ่านเืองทั้ง 15 เืองตามลำดับ ดังนี้ เืองนายคำ เืองปู่ตา เืองบอกน้ำแดง เืองกอแพ่ง เืองปู่ทุน เืองปู่เปี้ย เืองปู่เฮง เืองเด่นม้า เืองปู่สูง-เืองปู่เฮง เืองปู่กูย เืองปู่สวปู่ก่อนปู่อินทร์ เืองปู่ป้อข่าย เืองพ่อซอน เืองพ่อปั้นแก้ว เืองพ่อดี สภาพปัญหา ลำเหมืองต้นเงิน น้ำไหลไม่สะดวก มีวัชพืชขึ้นในลำเหมือง ระบบเหมืองฝายได้ลุดทบบาทลง การที่ไม่มีความดูแลลำเหมือง เป็นสาเหตุของลำเหมืองต้นเงิน ฝ่ายกัวมื่น ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง โดยกรมชลประทาน เส้นทางลำเหมืองของฝ่ายกัวมื่นจะไหลไปยังฝ่ายเจ้าหนานปวน และแยกออกไปยังลำเหมืองบ้านไร่ จากนั้นจะไหลต่อไปยังฝายกอดือและจะแบ่งน้ำออกเป็น 2 ลำเหมืองคือ เืองบ้านแหมและเืองแพะ และจะไหลต่อไปยังฝายหัวบ้านมะกอก บริเวณนี้จะแบ่งน้ำออกเป็น 5 ลำเหมือง คือ เืองโนบ้าน เืองปู่สิงห์ เืองบ้านดอน เืองดอนตอง และเืองสองแคว พื้นที่ตำบลบ้านเรือน มีพื้นที่จำนวน 1,669 ไร่ พื้นที่สวน 1,814 ไร่ ที่อยู่อาศัย 1,584 ไร่ พื้นที่ตำบลบ้านเรือนได้รับน้ำจากน้ำแม่ทาเพียงน้อยนิดเนื่องจากเป็นพื้นที่ปลายน้ำ เกษตรกรต้องสูบน้ำมาใช้ในการเกษตร ทำให้มีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นหากมีการพัฒนาลำเหมืองให้น้ำสามารถไหลมาถึงพื้นที่ปลายน้ำได้ จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรตำบลบ้านเรือนเป็นอย่างมาก

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	จากเวทีวันนี้ทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายมีมติให้แก่เมืองฝ่ายไปรวบรวมข้อมูลผู้ใช้น้ำ จำนวนสมาชิก พื้นที่เพาะปลูก เพื่อนำเสนอพร้อมกับโครงการที่เป็นความต้องการของผู้ใช้น้ำต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป
20 มีนาคม 2553 ณ โรงเรียนบ้านมะกอก	เวทีสรุปข้อมูลจากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนแต่ละโซน โดยการพูดคุยครั้งนี้เริ่มจากการหารือเรื่องการเข้าร่วมเวทีเสวนาฮวงกันคาดคืออดโอบกอดลำนํ้ากวง ในวัน 22 มีนาคม 2553 เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างลุ่มน้ำ การแลกเปลี่ยนกับพื้นที่อื่น และร่วมกันสืบชะตา ทอดผ้าป่าลำนํ้ากวง ซึ่งทางทีมได้นัดหมายพร้อมกันเวลา 09.00 น. บริเวณหน้าวัดพระธาตุหริภุญชัย และให้ทางสถาบันฯประสานไปยังลุ่มน้ำทาตอนบนและตอนกลาง เพื่อนัดหมายพร้อมเพียงกัน งานวิจัยลุ่มน้ำทาตอนปลาย จากปัญหาที่ผ่านมา พบว่า การทำงานวิจัยนั้นขาดการบันทึกข้อมูล และภาระต่าง ๆ นั้นถูกมอบหมายให้กับคน ๆ เดียว ไม่ได้ทำให้การเคลื่อนงานล่าช้า ในระยะที่ 2 นั้นมีการประชุมหลายครั้ง มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันชัดเจนมากขึ้น จากการพูดคุยกัน โดยกำหนดโซนเป็น 3 โซน เพื่อสำรวจเหมืองฝายแต่ละแห่ง สภาพฝาย พื้นที่ใช้น้ำ สมาชิก กฎกติกา ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ โซนที่ 1 ตำบลหนองหนาม ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง มี 4 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายคอยครั้ง ฝ่ายนี้มีน้ำใช้ตลอดปี ถ้าหากมีการจัดระบบน้ำที่ดิน เหมืองฝายนี้ยังมีระบบเหมืองฝาย มีแก้มืองแก้มายในการดูแล มีการใช้ประโยชน์จากฝายในการทำไร่ทำนา 2) ฝ่ายคอยแต่ ปัญหาที่พบ คือ ปัญหาไมยราบ น้ำไม่พอใช้ในหน้าแล้ง ซึ่งพื้นที่นี้ชาวบ้านนำไปใช้ประโยชน์ในการทำนา ซึ่งมีการทำรางน้ำ คลองค่าน อ่างเก็บน้ำ 3) ฝ่ายแป้น พื้นที่รับน้ำน้อย น้ำมีน้อย สภาพฝายตื้นเขิน น้ำไม่เข้าฝาย เนื่องจากน้ำในเหมืองสูงกว่าหน้าฝาย ปัญหาที่พบ คือ ชาวบ้านเอาโพรงวางไปดักปลา ทำให้น้ำไหลออกจากฝาย 4) ฝ่ายบ้านปง ที่ผ่านมาฝายพัง แต่พื้นที่บริเวณนั้นต้องการใช้น้ำอยู่มาก ได้มีการสูบน้ำจากแม่กวมาใช้ในการทำงาน มีการกั้นน้ำเข้านา โดยใช้กระสอบทรายกั้น ทำให้ชุมชนอยากให้มีการสร้างฝายใหม่ เนื่องจากพื้นที่การใช้น้ำมีมาก โซนที่ 2 อำเภอป่าซาง 5) ฝ่ายเหมืองหิน เป็นการเรียงหินกั้นน้ำ บริเวณต้นน้ำดี แต่ไม่ถึงตอนปลาย เนื่องจากน้ำซึมลงพื้น (ดินทราย) ฝายนี้มีน้ำหลายสายไหลลงมาบรรจบ พื้นที่การใช้น้ำมีมาก หากมีการจัดการน้ำที่ลงมาทำให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ตลอดปี ลักษณะฝายเป็นฝายน้ำล้นคล้าย ๆ ฝายแป้น ไม่มีราวสะพานข้างบน ปัญหาที่พบน้ำซึม ซึ่งหากมีการทำคลองคาด ทำรักรกาน้ำไว้ได้มากขึ้น พื้นที่ใช้น้ำ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	สามารถใช้ได้ถึงกึ่งมื่น ตอนนี้มีการทำคลองคาดตั้งแต่กึ่งมื่นถึงหนองสร้อย โดยได้รับงบประมาณจากกรมชลประทาน แต่ช่วงปากน้ำยังไม่ได้ทำ พื้นที่การใช้น้ำครั้งนี้ประมาณ 20,000 ไร่ ตั้งแต่ตำบลมะกอก นครเจดีย์ ท่าดุ่ม 6) ฝ่ายกึ่งมื่น (บ้านสะปึง) ช่วงน้ำท่วมฝ่ายพัง มีโครงการที่จะทำฝายที่มีสะพาน รถยนต์สามารถขับผ่านได้ เป็นฝายขนาดใหญ่ พื้นที่ใช้น้ำ 20,000 กว่าไร่ คือ ตำบลม่วงน้อย แม่แรง บ้านเรือน มะกอก ท่าดุ่ม ซึ่งตำบลมะกอกซึ่งเป็นพื้นที่ในโครงการพระราชดำริ มีการทำประชาคมชาวบ้าน เสนอโครงการให้สำนักงานชลประทาน ในการทำคลองคาด 2 เส้น คือ เหมืองหลวง และเหมืองบ้านดอง 7) ฝ่ายสะปึง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สวนลำไย โซนที่ 3 ตำบลป่าซาง ม่วงน้อย แม่แรง 8) ฝ่ายท่ากอม่วง พื้นที่ใช้น้ำ ประมาณ 2,000 ไร่ ตำบลท่ากอม่วง ม่วงน้อย แม่แรง สะปึง กองงาม บ้านเรือน มีน้ำใช้ตลอดปี มีการสูบน้ำจากหน้าฝายไปใช้ในพื้นที่ตำบลม่วงน้อย ซึ่งทางเทศบาลไปยืมจากสำนักงานชลประทานมาให้ชาวบ้านได้ยืมใช้ 9) ฝ่ายกอกเกียง เป็นฝายที่กำลังสร้าง ได้รับงบประมาณจำนวน 20 กว่าล้าน ส่งน้ำให้เกษตรกรทำงาน 10) ฝ่ายน้ำคิ่น งบประมาณในการสร้างฝาย 47 ล้านบาท และอีก 9 ล้านในการทำคลองคาด มีลุงดำคำ แก้วอ้าย เป็นแก่อำเภอแม่ฝาย 11) ฝ่ายหนอง ได้รับงบประมาณ พื้นที่ใช้น้ำ ตำบลป่าซาง แม่แรง หนองคู บ้านเรือน จากนั้นได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งทางสถาบันวิจัยทรัพยากรฯ รับไปออกแบบตารางในการนำข้อมูลเหมืองฝายที่ได้เก็บรวบรวมมาเพื่อให้ดูง่ายมากขึ้น ซึ่งการทำงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้ได้คน การซ่อมคน และฝากเรื่องการศึกษาการทำคลองคาด ผลดี ผลกระทบเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ ใช้ประกอบการตัดสินใจ และทางทีมวิจัยได้หารือแนวทางการดึงน้ำจากอ่างแม่เมยมาใช้ มีการขุดต่อจากอ่างแม่เมย เพื่อดึงน้ำมาไว้ที่อ่างแม่วังล้าน ระยะทาง 10 กิโลเมตร ทีมวิจัยบอกว่าหากมีการทำต่อก่อนถึงอ่างแม่วังล้านประมาณ 3 กิโลเมตร เพื่อลงอ่างห้วยโป่ง จากนั้นขุดอีก 5 กิโลเมตรเพื่อลงเหมืองหิน และเหมืองหลวง ทำให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ตลอดปี เพียงพอต่อการนำมาใช้ในการทำเกษตร ซึ่งทางทีมวิจัยรับไปประสานกับชลประทาน ผ่านทางพ่อหลวงพร และช่างน้อย จากนั้นนัดหมายประชุมครั้งต่อไป ที่บ้านพ่อหลวงฤทธิ์ ณ โรงเรียนเก่าบ้านหนองสร้อย ในวันที่ 30 มีนาคม 2553 เวลา 09.00 น.
30 มีนาคม 2553 ณ บ้านหนองสร้อย	ประชุมคณะวิจัย โดยมีการทบทวนสถานการณ์ของพื้นที่ เช่นการจัดการระบบเหมืองฝายของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายที่เริ่มต้นตั้งแต่ฝายคอยครั้ง ฝายเหมืองหิน ฝาย

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
ตำบลเหมืองจิ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน	ขุมเงิน และฝายคอยแดที่อยู่ในเขตตำบลทาขุมเงินซึ่งอยู่ในเขตอำเภอแม่ทา(ลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลาง) แต่คนที่ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย โดยเฉพาะฝายเหมืองหินที่ยังคงสภาพของการเก็บรักษาน้ำและมีน้ำอยู่ในปริมาณมากเนื่องจากรองรับน้ำจากอ่างเก็บน้ำแม่เมยด้วย เกษตรกรในเขตตำบลทาขุมเงิน ตำบลมะกอก ตำบลแม่แรง ตำบลน้ำดิบได้ใช้น้ำจากฝายเหมืองหินที่มีลักษณะเป็นฝายน้ำล้นในสมัยก่อนใช้หินเรียงกันก่อนจะปรับมาใช้คอนกรีต นักวิจัยในลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย ได้นำเสนอข้อมูลของการจัดการที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการถือครองเอกสารสิทธิ์ ของที่ดินในเขตลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย ทำให้พบสภาพปัญหาการบุกรุกที่ดินของเอกชน นายทุน โดยมีการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบธรรม ได้แก่ พื้นที่ตำบลหนองหนามชาวบ้านจำนวน 13 ครอบครัว ที่ได้รับผลกระทบกับการออกเอกสารสิทธิ์จากรับ(ราชการ)โดยไม่เป็นธรรมเนื่องจาก 13 ครอบครัว ไม่ได้ขายที่ดินที่ตนเองได้อยู่อาศัยให้กับนายทุนเมื่อประมาณปี 2530 ที่เข้ามากว้านซื้อที่ดินโดยรอบในเขตม่อนแสนดาว ทำให้ทางราชการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลั่นแกล้งโดยให้พื้นที่ที่ชาวบ้านอยู่อาศัยมาหลายสิบปี(ประมาณกว่า 100 ปี) เป็นที่ราชพัสดุ โดยมีการสร้างหลักฐานทางเอกสารสิทธิ์ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านต้องตกเป็นผู้เช่าอยู่อาศัยในเขตราชพัสดุนานกว่า 20 ปี และกำลังอยู่ในกระบวนการเรียกร้องความเป็นธรรมจากรัฐบาลโดยมีผู้นำ(กำนันตำบลหนองหนาม) เป็นผู้คอยช่วยเหลือชาวบ้านเหล่านี้ แต่ทั้งนี้ยังมีข้อขัดแย้งกับหลักฐานที่ทางกรมมออยู่ ทำให้ทางชุมชนยังต้องการความช่วยเหลือจากหลายฝ่ายเพื่อเข้ามาช่วยกันผลักดันให้ชาวบ้านได้รับสิทธิของตนเองกลับคืนมา พื้นที่ในตำบลเหมืองจิ ในบริเวณตั้งแต่เขตติดต่อของม่อนแสนดาวมาจนถึงสนามกอล์ฟนิศา โดยชาวบ้าน/นักวิจัยประมาณการว่ามีพื้นที่มากกว่า 5,000 ไร่ ที่ได้มีการกว้านซื้อจากนายทุน(อดีตข้าราชการ/นักการเมือง) โดยมีการทำเป็นสถานฝึกเล่นกีฬาบังหน้า (สนามมวย)สถานที่แห่งนี้เคยมีการชูป๋อขะขนาด และมีการลักลอบนำขะจากที่อื่น(นครเชียงใหม่) มาแอบทิ้งโดยรวมมือกับเจ้าของรถบรรทุกขนาดใหญ่ในเมืองลำพูนที่มีนักการเมืองท้องถิ่นเป็นเจ้าของ รวมถึงในเขตสนามกอล์ฟนิศาที่มีการขยายพื้นที่โดยรอบคอย(ภูเขา)นิศา มีการขุดสระน้ำขนาดใหญ่หลายสระในสนามกอล์ฟ รวมเอาถึงเขตตาน้ำห้วยส้ม ลำน้ำเหมืองห้วยส้ม และพื้นที่หน้าสนามกอล์ฟก็เป็นสถานที่ของโรงงานอบลำไยขนาดใหญ่ในพื้นที่หลายร้อยไร่ โดยพื้นที่เหล่านี้ได้มีการออกเอกสารสิทธิ์โดยถูกต้องตามกฎหมาย((โฉนด) ในขณะที่พื้นที่ทำกินของชาวบ้านในเขตบริเวณเดียวกันยังไม่มีเอกสารสิทธิ์(ยังเป็น สทก.) พื้นที่เขตบ้าน

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	หนองสร้อย ในตำบลมะกอก ติดต่อกับบ้านท่าขุมเงิน ตำบลท่าขุมเงิน อำเภอแม่ทา มีการกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้าน ออกเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนดในหลายพันไร่ควบเลยไปถึงเขตบนภูเขา และมีการสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรม(แม่ชี) ในเครือข่ายธรรมกาย เป็นการก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่อลังการ(อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง) รวมถึงมีการสร้างถนน(ทางหลวงชนบท) เพื่อรองรับกับศูนย์ปฏิบัติธรรมดังกล่าว เป็นที่สังเกตว่าการออกเอกสารสิทธิ์จะไม่ครอบคลุมและไม่เป็นธรรมกับชาวบ้านที่อยู่อาศัยและใช้ประโยชน์จากที่ดินมาอย่างยาวนาน ชาวบ้านยังถูกหน่วยงานราชการกลั่นแกล้ง ประเด็นปัญหาเหล่านี้ทางนักวิจัยได้ปรึกษาหารือกันว่าจะต้องเข้าไปสนับสนุนและประสานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเกษตรกร สื่อมวลชนที่ต้องการให้นำเสนอข้อมูลต่อสาธารณชน โดยจะมีการนัดหารือเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมก่อนที่จะมีการจัดเวทีเพื่อหาทางออกร่วมกันในพื้นที่(โดยเฉพาะในเขตตำบลหนองหนาม) กำนันตำบลหนองหนามจะเป็นผู้ประสานงานหลักในการดำเนินการดังกล่าว หลังจากนั้นทางนักวิจัยได้ร่วมกันลงพื้นที่เพื่อสำรวจสถานที่จริง เช่น คูการก่อสร้างประตูละบายน้ำ ก่อสร้างแท่นฝายกักน้ำในงบประมาณไทยเข้มแข็ง 50 ล้าน คูการก่อสร้างสถานปฏิบัติธรรมแม่ชี ที่มีการขุดดินเพื่อวางท่อส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำแม่เมยมาไว้ในศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ โดยทางนักวิจัยได้หารือว่าจะนำเสนอให้ทางศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ และชลประทานหรือโครงการพระราชดำริ เพื่อขุดดินสำหรับวางท่อระบายน้ำแบ่งน้ำมาจากแหล่งเก็บน้ำของศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ เข้าไปยังอ่างห้วยโป่ง และนำมาใช้ในชุมชนในตำบลมะกอก ตำบลแม่แรง ต่อไป
9 เมษายน 2553 ณ ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	เก็บข้อมูล ติดตาม สถานการณ์ที่ดินในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายพื้นที่ที่เป็นปัญหา ตั้งอยู่ในเขต หมู่ที่ 4 ตำบลหนองหนาม เป็นเขตพื้นที่ติดต่อกับตำบลป่าสัก ในอดีตพื้นที่แปลงนี้เป็นที่ซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ และเป็นที่รุกระกันการอยู่ห่างไกลสาธารณูปโภค เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านได้เข้ามาแผ้วถางจับจองเพื่อใช้ทำการเกษตร ต่อมาทางผู้นำตำบลบ้านแป้นต้องการพื้นที่เพื่อสร้างสนามกีฬา จึงได้เจรจาขอพื้นที่จากชาวบ้านผู้จับจองและชาวบ้านได้ยินยอมมอบให้ เพื่อจะเป็นการนำความเจริญมาสู่ชุมชน แต่ภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สร้างสนามกีฬา โดยได้เลือกพื้นที่โรงเรียนบ้านแป้นวิทยาคมในปัจจุบัน ทำให้ลูกหลานของเจ้าของพื้นที่เดิม ได้เข้าไปตั้งรกรากเพื่ออยู่อาศัย รวมทั้งสิ้น 12 ครอบครัว หลังจากนั้นได้มีข้าราชการคนหนึ่งเข้ามาเจรจาเพื่อขอซื้อที่ดินแปลงนี้ แต่ชาวบ้านไม่ยอมขาย ต่อมาได้มีเจ้าหน้าที่ของกรมที่ดินได้ยื่นเรื่องต่อกรมธนารักษ์เพื่อให้พื้นที่แปลงนี้

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	เป็นพื้นที่ราชพัสดุ เมื่อถึงยุคที่มีการออกเอกสารสิทธิ์ที่ทำกินให้แก่ชาวบ้าน ทำให้พื้นที่แปลงนี้มีปัญหา ไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์ เนื่องจากได้กลายเป็นที่ราชพัสดุไปแล้ว ทั้งๆที่ ที่ดินแปลงดังกล่าวมีเอกสารสิทธิ์ และเพียงแค่ปากถนน ซึ่งเดินเป็นพื้นที่ติดกันก็ได้รับเอกสารสิทธิ์ทั้งหมด จากการที่ไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ทางกรมธนารักษ์ ได้ยื่นข้อเสนอโดยให้ชาวบ้านทำสัญญาเช่ารายปีจากทางกรมธนารักษ์ แต่มีเพียงสองรายเท่านั้นที่ยินยอม และก็ยอมจ่ายค่าเช่าแค่เพียงปีเดียวเท่านั้น ผลจากการที่พื้นที่แปลงนี้เป็นพื้นที่ราชพัสดุทำให้หน่วยงานต่างๆและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่สามารถเข้าไปพัฒนาและจัดสาธารณูปโภคให้แก่ชาวบ้านได้ ทำให้ชาวบ้านไม่มีไฟฟ้าใช้ จึงต้องอาศัยต่อไฟฟ้าจากบ้านญาติ รวมทั้งถนนหนทางก็ขาดการพัฒนา ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่าพื้นที่แปลงข้างๆอย่างเห็นได้ชัด ชาวบ้านผู้เดือดร้อนจึงได้แจ้งต่อกำนันเพื่อให้ดำเนินการแก้ไขปัญหา ทางกำนันจึงได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังจังหวัด และได้ยื่นเรื่องร้องเรียนไปยังกระทรวงมหาดไทย โดยกระทรวงมหาดไทยโดยนายถาวร เสนเนียม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีคำสั่งให้มีการตรวจสอบ และเรื่องยังอยู่ในกระบวนการ กรมธนารักษ์ ได้ให้เหตุผลว่า พื้นที่แปลงนี้เป็นพื้นที่โรงเรียน และวัดเก่า ซึ่งขัดแย้งกับการให้ข้อมูลของชาวบ้าน ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับความเป็นธรรมทั้งๆที่ พื้นที่นี้ เป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับแปลงอื่นๆที่ได้รับการออกโฉนด และได้มีการครอบครองพื้นที่มานานกว่า 80 ปีแล้ว แต่เมื่อเทียบกับพื้นที่ที่มอนแสงดาว ซึ่งเป็นพื้นที่ป่า กลับได้รับการออกโฉนดได้ ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับความเป็นธรรม พื้นที่แปลงนี้ มีจำนวนพื้นที่ทั้งสิ้น 13-2-0 ไร่ เป็นพื้นที่ของกรมธนารักษ์ 12-2-29.68 ไร่ เดิมพื้นที่แปลงนี้เป็นหมายเลขทะเบียน 33630 ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็น ลพ.164 มีจำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งสิ้น 12 ครอบครัว ประชากรประมาณ 70 คน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ รับจ้างทั่วไป มีรายได้ที่ไม่แน่นอน ต้องหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติเพื่อเป็นอาหารและรายได้เสริม ดูจากสภาพพื้นที่และข้อเท็จจริงแล้ว ชาวบ้านใน 12 ครอบครัว ไม่ได้รับสิทธิด้านสวัสดิการขั้นพื้นฐานจากหน่วยงานองค์กรใด ๆ เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ของกรมธนารักษ์(ราชพัสดุ) ทั้งถนนในหมู่บ้าน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น ซึ่งเรื่องนี้ได้เรียกร้องต่อหน่วยงานและแกนนำในชุมชนหลายต่อหลายครั้งและหลายรุ่นที่ผ่านมาซึ่งก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม
16 มิถุนายน 2553 ณ เทศบาลตำบล มะกอก	สรุปบทเรียนทีมวิจัยก่อนเวทีปิดโครงการ โดยมีประเด็นหารือในครั้งนี้ คือ กิจกรรมค้าง คือ เวทีใหญ่หรือเวทีเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาทุกโซน (บน กลาง ปลาย) เพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน และปิดโครงการวิจัย จากการหารือในครั้งนี้ทางโครงการวิจัย ได้หารือสรุปแผนการดำเนินงานที่จะทำต่อไปเพื่อต่อเนื่องคือ การวางท่อเพื่อผันน้ำ และการทำอ่างห้วยโป่ง ซึ่งในการใช้ประโยชน์คือ ต.มะกอก ต.ม่วงน้อย ต.แม่แรง ต.ท่าดู้ม ต.บ้านเรือน และไปจนถึง ต.ป่าซาง ซึ่งสภาพปัญหาคือ พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา ตอนปลายส่วนใหญ่อยู่ดินคอกจึงส่งผลทำให้ไม่ค่อยมีน้ำ จากประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงได้วางแผนการจัดทำโครงการผันน้ำ (น้ำกวดสู่หน้าทา) เพื่อใช้ในหน้าแล้ง และกรณีการทำอ่างห้วยโป่ง โดยการขุดลอกขยายอ่าง ซึ่งจะต้องตั้งเป้าไว้คือ การสอบถามรายชื่อผู้มีความต้องการใช้ประโยชน์จากน้ำ โดยทางสถาบันฯ จะเริ่มร่างแผนมาเพื่อหารือครั้งต่อไปโดยให้ทางทีมวิจัยประสานไปยังผู้ที่มีความต้องการใช้ประโยชน์จากน้ำโดยการกรอกแบบฟอร์มและรวบรวมส่งรายชื่อ เพื่อเสนอโครงการของบฯ ไทยเข้มแข็ง (งบประมาณ 5 ล้านบาท) เพื่อนำมาดำเนินกิจกรรมที่ได้วางไว้ <u>ฝากการบ้าน</u> ให้ช่างเทศบาลช่วยออกแบบโครงการผันน้ำและวางท่อส่งน้ำ และวางแผนปัญหาแต่ละจุดที่มีปัญหา และแนวทางแก้ไข <u>นัดหมายหารือครั้งต่อไป</u> หลังจาก ทำแผน และออกแบบร่วมกันแล้วโดยจะนัดหมายทุกโซนของกลุ่มน้ำแม่ทาในวันที่ 29 มิถุนายน 2553 ณ เทศบาลตำบลทาทุ่งหลวง เป้าหมายเพื่อหารือร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางและรูปแบบการนำเสนอเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน เวทีใหญ่ (ปิดโครงการ)

การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย การประชุมแลกเปลี่ยนโครงการวิจัย การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน

จากการดำเนินโครงการวิจัยนั้นทำให้นักวิจัยได้เรียนรู้จากหลากหลายพื้นที่ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนกับโครงการวิจัยอื่น ๆ ทั้งในจังหวัดลำพูน และต่างจังหวัด เป็นการเปิดมุมมองแนวคิดให้กับนักวิจัยได้นำบทเรียน ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้ในชุมชน ซึ่งตลอดเวลาที่ดำเนินโครงการทางทีมวิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม
20 พฤษภาคม 2551	เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนชุดโครงการลุ่มน้ำแม่ทา และเยี่ยมชมพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุม คือ นักวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน ตอนกลาง ตอนปลาย นักวิจัย

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
ณ วัด ชุ น ทา ตำบลออนเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดลำพูน	บ้านห้วยบง และสถาบันวิจัยหริภุญชัย ลุ่มน้ำแม่ทา มีความยาวประมาณ 98 กิโลเมตร เริ่มตั้งแต่บ้านขุนทาดำบลออนเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ถึงสบทา ลงสู่แม่น้ำกวัง จังหวัดลำพูน ทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทา ทั้ง 3 โชน แม้จะเคยขับเคลื่อนเรื่องการจัดการน้ำแม่ทามานานก็ตาม มีเพียงไม่กี่คนที่เคยเห็นขุนน้ำแม่ทา เพื่อให้ นักวิจัยได้รู้จักลุ่มน้ำแม่ทา รู้จักสภาพพื้นที่การทำงานอย่างแท้จริง จึงนัดหมายกันไปสำรวจขุนน้ำแม่ทา พร้อมกับพบปะหารือการดำเนินโครงการวิจัยการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาร่วมกัน ณ บ้านขุนทา ขุนน้ำแม่ทา อยู่ห่างจาก บ้านขุนทา ตำบลออนเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 2 กิโลเมตร ไหลผ่านบ้านขุนทาลงมา การพูดคุยแลกเปลี่ยนกันของทีมวิจัยทั้ง 3 โชน มีการพูดคุยกันในเรื่องของสภาพลุ่มน้ำแม่ทาในแต่ละโชน สภาพปัญหา ความต้องการ และที่สำคัญ คือ การได้พบปะรู้จักกันของคนทำงานลุ่มน้ำแม่ทา รู้ถึงสุข และทุกข์ของกันและกัน เห็นถึงความลำบากของกัน มีนักวิจัยคนหนึ่งบอกว่า “วันนี้เรามาประชุมกันที่บ้านขุนทา ทำให้ข้าวหมดไปหลายลิตร คุณแล้วที่นี้ไม่เห็นมีที่นาเลย อาหารกลางวันที่ทำเลี้ยงยังต้องลงไปซื้อที่ตลาดสันกำแพงมาทำให้” หลังจากพูดคุยกันเสร็จแล้วทีมวิจัยจึงเดินสำรวจขุนน้ำแม่ทา ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของป่ามาก แต่ทางทีมวิจัยไม่สามารถเข้าไปสำรวจถึงขุนทาได้ เพราะมีฝนตกและมาก ทาก จำนวนมาก จึงได้แต่ซักถามพูดคุยกับชาวบ้านขุนทาถึงสภาพของป่า การดูแลรักษา วิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์จากป่าเท่านั้น
26-27 พฤษภาคม 2551 ณ อุ ท ย า น แห่งชาติคอยขุน ตาน ตำบลทา ปลาดุก อำเภอ แม่ทา จังหวัด ลำพูน	เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ “โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ผู้เข้าร่วมประมาณ 60 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยชุดลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน ตอนกลาง ตอนปลาย ทีมวิจัยบ้านห้วยบง ทีมวิจัยบ้านทาทุ่งหลวง ทีมวิจัยบ้านมะกอก ทีมวิจัยฝิปปูย่า เครือข่ายวิทย์ชุมชนบ้านโฮ่อง และแกนนำอำเภอถี้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาทักษะด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับนักวิจัยใหม่ กิจกรรมวันแรกเริ่มจากการให้แต่ละพื้นที่เขียนแผนที่การทำงานของตนเอง ทั้งด้านกายภาพ จุดติ ประโยชน์ สิ่งที่ถูกคามชุมชน โดยมีข้อแม้ว่าห้ามใช้ตัวหนังสือ จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ โดยเริ่มจากให้กลุ่มอื่นตั้งคำถามก่อน แล้วค่อยให้คนในทีมอธิบายภาพรวม ถามว่าได้ประโยชน์อะไรบ้างจากการเขียนแผนที่และฟังกลุ่มอธิบายหลายคนบอกว่าทำให้เห็นภาพตั้งแต่ปลายน้ำจนถึงต้นน้ำ เห็นสภาพปัญหาแต่ละพื้นที่ เห็นภาพวัฒนธรรม ประเพณีแต่ละพื้นที่ เป็นต้น จากนั้นกิจกรรมการวิเคราะห์แยกแยะ โดยให้แต่ละคนวิเคราะห์ว่างผงสีขาวแต่ละชนิดที่มองเห็นคืออะไร (ในรอบแรก) ในรอบที่ 2 ให้ส่งตัวแทนเข้าไปดม ในรอบที่ 3

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	สามารถซึมได้ ซึ่งกิจกรรมครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงการวิเคราะห์โอบบางอย่าง ต้องใช้หลากหลายวิธีถึงจะรู้คำตอบได้ โดยคุณนพพรสรุปว่า ก่อนวิจัยนั้นเรามีข้อมูลอยู่บ้าง ส่วนรู้สุข รู้ปัญหา จึงเกิดคำถาม ข้อสงสัย เราต้องมีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์ถึงเหตุ ปัจจัยนั้น ๆ แล้วลองตอบคำถาม หาวิธีการ ทดลองแก้ไข ปฏิบัติ เมื่อทดลองทำเกิดผลที่ตามมา ซึ่งผลครั้งนี้เป็นข้อมูลที่นำไปสู่การตอบคำถามข้อสงสัย หรือใช้แก้ไขปัญหานั้น ๆ ตรงนี้คือ การวิจัย กิจกรรมในช่วงกลางคืน เริ่มจากการเล่าเรื่องราวประกอบภาพเมืองหลวงพระบาง และเปิดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนแต่ละพื้นที่ วันที่สอง แบ่งกลุ่มเพื่อให้แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ ว่า “งานวิจัยคืออะไร” จากนั้นวิทยากรหยิบประเด็นมาให้ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์ คือ “ทำไมนักการเมืองถึงจี๋โกง” โดยแจกกระดาษให้แต่ละคนเขียนแล้วคิดนำไปติดบนกระดาษ จากนั้นให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนไปจัดหมวดหมู่กลุ่มประเด็นต่าง ๆ ให้แต่ละคนเขียนแนวทางแก้ไขปัญหา จะพบว่าเมื่อตั้งคำถามไปแล้วคนเรามักจะตอบด้วยการสังเคราะห์จากความรู้ประสบการณ์ของตนเอง ยังขาดการวิเคราะห์แยกแยะหาเหตุผลที่แท้จริง หากให้ความสำคัญตรงการวิเคราะห์ให้มากขึ้น เห็นเหตุ ปัจจัยของสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น จากการเข้าร่วมเวที ได้เรียนรู้แนวคิดการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นำความรู้ที่ได้ไปแก้ไขปัญหา พัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น
3)เวทีห้ววัดวิจัย “ป ร เ ตื น ท ร พ ย า ก ร” จังหวัดลำพูน ครั้งที่ 1 วันที่ 8 กันยายน 2551 ณ สำนักสงฆ์ ห้วยบง ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ฮ่อน จังหวัดเชียงใหม่	เวทีห้ววัดวิจัย “ประเด็นทรัพยากร” จังหวัดลำพูน ครั้งที่ 1เข้าร่วมแลกเปลี่ยนโครงการวิจัยประเด็นทรัพยากร ซึ่งมีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 8 โครงการ โดยมีลุ่มน้ำทาตอนบน ลุ่มน้ำทาตอนกลาง ลุ่มน้ำทาตอนปลาย บ้านห้วยบง บ้านป่าจั่ว ทาทุ่งหลวง ลุ่มน้ำแม่ขนาด และ บ้านหนองหลัก โดยมีกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. กิจกรรมแนะนำตัว ให้เข้าร่วมทุกคนวาดรูปตัวเองโดยให้สื่อความหมายเอกลักษณ์ของตนเอง เมื่อทุกคนวาดเสร็จแล้วนำรูปภาพสลับกัน แล้วไปหาคนในรูปภาพที่ตนเองได้และซักถามให้ได้รายละเอียดของเพื่อนนักวิจัยให้มากที่สุด 2. กิจกรรมทบทวนความรู้งานวิจัยเบื้องต้น โดยใช้เกมแม่กาหาไข่ ตั้งคำถาม 11 คำถาม พร้อมคำตอบที่ถูกและผิดให้ผู้เข้าร่วมหาคำตอบที่ถูก ซึ่งเป็นการทบทวนความรู้งานวิจัยเบื้องต้นและการทำงานเป็นทีมของนักวิจัย การเอื้ออาทรต่อกัน 3. กิจกรรมทบทวนข้อมูลพื้นที่ตนเอง โดยแบ่งกลุ่มตามทีมวิจัย ให้นักวิจัยวาดแผนที่และอธิบายบริบทพื้นที่ สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนด้านต่างๆ ให้ละเอียดเชิงวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์/สังคม/เศรษฐกิจ/ปกครอง/ทรัพยากร – สิ่งแวดล้อม/ ภูมิศาสตร์/สิทธิการถือครอง โดยแสดงเป็นรูปภาพและสัญลักษณ์ (ห้ามใช้วิธีการเขียนเป็นตัวหนังสือ) โดยส่งตัวแทนนำเสนอ เริ่มจาก

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ลุ่มน้ำท่าตอนปลาย มีน้ำท่าผ่าน ทั้งหมด 121หมู่บ้าน 12 ตำบล มีฝ่ายทั้งหมด 132 ฝ่าย ลุ่มน้ำท่าตอนกลาง มีน้ำท่าผ่าน 50 หมู่บ้าน 4 ตำบล ขับเคลื่อนงานวิจัยผ่านแกนนำตำบลละ 2 คน น้ำท่าตกล้นกลางได้รับผลกระทบคือ น้ำทมน้ำเสีย จากการเลี้ยง วัวควาย ฟาร์มหมู ทำให้ข้าวในนาของชาวบ้านเน่าตาย และ การขุดรอกน้ำทำได้ไปทำลายคันไคร้ทั้งหมด ไม่มีคันไคร้ค้ำค้ำหลัง เมื่อถึงฤดูฝนทำให้น้ำไหลหลากและเข้าท่วมบ้านเรือนเสียหาย ลุ่มน้ำท่าตอนบน มี 2 ตำบล ฝ่าย 76 ฝ่าย ห้วยสาขา 300 กว่าห้วย เริ่มต้นจากการทำงานเรื่องป่า น้ำ ทรัพยากร มาก่อน ได้รับผลกระทบเมื่อปี 2539 เกิดน้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่ม และผลกระทบต่อน้ำท่า การสร้างสนามกอล์ฟ ได้ทำลายป่า การสร้างถนนไปปิดทางไหลของน้ำ ปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีของการทำเกษตร การทำงานวิจัย ใช้กฎระเบียบ สร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน แนวคิดที่จะทำต่อ สร้างเด็กขึ้นมาทำงานแทน และผลักดันหลักสูตร “การจัดการทรัพยากร” เข้าโรงเรียน บ้านป่าจั่ว หมู่ที่ 4 ตำบลทาเหนือ มีทั้งหมด 58 ครัวเรือน 275 คน มีวิถีชีวิตประเพณีชนเผ่าปกะญอ ชาวบ้านมีอาชีพ ทำการเกษตร หางของป่า หาปู หาปลาในนา แบ่งพื้นที่ป่า ป่าใช้สอย 62 ไร่ พื้นที่ทำกิน 600 ไร่ 99 เปอร์เซ็นต์ เป็นพื้นที่ป่า บ้านห้วยบง หมู่ที่ 3 ตำบลทาเหนือ มีประเพณี ความเชื่อ มาเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากร และการใช้กฎระเบียบของหมู่บ้าน ชาวบ้านมีอาชีพทำไร่ ทำสวน ทำนา ผลกระทบเรื่องป่า การสัมปทานไม้สักให้กับบริษัท นำไม้ในป่า ทำหมอนรองรถไฟ ทำฝืนเตาบ่ม บ้านท่าทุ่งหลวง ทำงานวิจัยเรื่องป่าชุมชน ได้รับผลกระทบจากน้ำท่า คือ ฟาร์มหมู การแกะสลัก (มลพิษทางเสียง และกลิ่นเหม็นของสี) การทำเกษตร ยาฆ่าแมลง ยาฆ่ายา การเผาขยะ การดำเนินงานวิจัย เริ่มจากประชุมทีมทำความเข้าใจ พื้นฟูป่า ได้ได้ความร่วมมือจากวัดและโรงเรียน สร้างศูนย์การเรียนรู้ เรื่องป่าชุมชน และการแบ่งพื้นที่ป่าเป็นโซน น้ำแม่ขนาด มีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ต้นน้ำอยู่บ้านแม่สะแงะ และผาด่าน มีลำห้วยสาขา 150 ห้วย ชาวบ้านมีอาชีพทำนา ทำสวนถั่วลิสง และปลูกลำไย ข้อดีของน้ำแม่ขนาด ไม่มีฝ่ายและอ่างเก็บน้ำ เมื่อฤดูน้ำมากัดเซาะบึงตะหลัง ฤดูแล้งน้ำแห้งหมด ปัญหาเริ่มจากปี 2505 การตัดไม้ทำลายป่า นายทุนเข้ามาขนไม้ออกไป บ้านหนองหลัก อยู่ในเขตอุทยานรักษาป่าดอยผาเมือง เป็นพื้นที่ป่า และดอยยาว ชาวบ้านเป็นชนเผ่าปกะญอ มีทั้งหมด 183 ครัวเรือน การดูแลรักษาป่า โดยใช้

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ประเพณีวัฒนธรรม คือการเลี้ยงผีขุนน้ำ ปีละ 2 ครั้ง ประเพณีแห่ช้างเผือก ปัจจุบันมีปัญหาชาวบ้านเปลี่ยนแปลงจากวิถี 4 คนเผ่า รับเอาวัฒนธรรมข้างนอก การทำงานวิจัยได้กำหนดกิจกรรม แต่งตั้งกรรมการ 36 คน ทุกวันที่ 1 ของเดือน เวทีประชุม แลกเปลี่ยน และทุกวันที่ 15 เดินทางไปหา โดยให้ระเบียบข้อบังคับการใช้ป่ามาช่วย จากนั้นหารือเรื่องทิศทางไปข้างหน้าร่วมกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ - ขับเคลื่อนรับรู้ร่วมกัน ไปด้วยกันทุกพื้นที่ (สัญจรไปมาหาสู่กัน) - หนองหลักปลัดคนเข้าแผนชุมชน ขยายสู่หมู่บ้านอื่น - สร้างทีมงานเครือข่าย - กำหนดประเด็นขับเคลื่อนให้ชัด - ทำแผนของงบประมาณ อบต. ละ ๑๐,๐๐๐ บาท สำหรับการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงเรียนรู้ร่วมกัน - ผลักดันเป็นเชิงนโยบาย เหมือนกัน ตั้งแต่ต้นน้ำ ถึง ปลายน้ำ
8 พฤศจิกายน 2551 ณ วัดเหมืองลึก ตำบลท่าทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน	เข้าร่วมหารือการจัดทำรายงานโครงการวิจัยระยะที่ 1 มีผู้เข้าร่วมจากทีมวิจัยลุ่มน้ำท่าตอนบน ตอนกลาง ตอนปลาย ทีมวิจัยบ้านห้วยบง บ้านป่าจั่ว และทีมวิจัยตำบลท่าทุ่งหลวง ซึ่งทางเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยทรัพยากรฯ ได้มาแลกเปลี่ยนให้แนวทางในการจัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1 แต่ละพื้นที่ได้สรุปกิจกรรมที่ผ่านมาว่ามีอะไรที่ทำไปแล้ว และยังคงค้างกิจกรรมอะไรบ้าง ซึ่งจากการเข้าร่วมครั้งนี้ทำให้นักวิจัยได้รู้แนวทางการทำรายงานความก้าวหน้า และเป็นการทบทวนการดำเนินกิจกรรมของตนเองว่ายังคงค้างกิจกรรมอะไรบ้าง
18-19 พฤศจิกายน 2551 ณ วัดพระธาตุดอยมณีคีรี ตำบลดงคำ อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน	เวทีห้วยวัดวิจัย “ประเด็นทรัพยากร” จังหวัดลำพูน ครั้งที่ 3 เข้าร่วมเวทีห้วยวัดวิจัยเพื่อท้องถิ่น “ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ 3” เพื่อที่จะหารือ แลกเปลี่ยนกันระหว่างนักวิจัยแต่ละพื้นที่ กิจกรรมมีการทบทวนกิจกรรม การดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งโครงการวิจัยในพื้นที่เดิมและโครงการวิจัยในพื้นที่ใหม่ โดยให้แต่ละโครงการวิจัยจับกลุ่มพูดคุยและเตรียมนำเสนอ ในหัวข้อของ กิจกรรม การดำเนินงานที่ผ่านมา และแนวคิดที่จะดำเนินการต่อไปรวมถึง ประเด็น ปัญหา สถานการณ์ การนำเสนอ เริ่มจากทีมวิจัยลุ่มน้ำท่าตอนปลาย ได้เล่าถึงสาเหตุที่ทำวิจัยว่า ในฤดูฝนจะเกิดน้ำท่วม และในฤดูแล้งก็ขาดแคลนน้ำใช้จึงได้มีแนวคิดที่จะทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อที่จะหาสาเหตุของปัญหา โดยการตั้งคณะทำงาน เก็บรวบรวมข้อมูล สำรวจพื้นที่ และออกพบปะชาวบ้าน จนทราบถึงสาเหตุของปัญหาคือ น้ำท่วมเป็นเพราะ พื้นที่ป่าที่เคยเป็นพื้นที่จับน้ำกลายเป็นสวนลำไย ลำเหมืองดินแข็ง กระแสน้ำไหลแรง

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	เนื่องจากมีการขุดลอกลำน้ำทา และสาเหตุของปัญหาน้ำแล้ง ก็มีสาเหตุมาจาก คนในพื้นที่ต้นน้ำใช้น้ำมากทั้งสนามกอล์ฟและพื้นที่สวน และแนวทางที่จะดำเนินการในอนาคตก็คือ นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปเสนอต่อ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และทำให้งานวิจัยเป็นที่ยอมรับ พื้นที่ลุ่มน้ำทาดอนกลาง สาเหตุที่ทำวิจัยคือ มีปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้ง มีการลุดลำลำน้ำ การขุดลอกลำน้ำ ปัญหาขยะและสารพิษปนเปื้อนในแหล่งน้ำ ดินไม่รพพ ยักษ์กีดขวางลำน้ำ การดำเนินงานวิจัย เริ่มจาก ผู้นำชุมชนไปสู่ชาวบ้าน มีการพูดคุยกันกับทีมวิจัยในแต่ละหมู่บ้าน สร้างจิตสำนึกร่วมกัน จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จัดเก็บข้อมูล ลงพื้นที่จริง สำรวจแหล่งน้ำ สัมภาษณ์จากผู้เฒ่าผู้แก่ หาข้อมูลจากหนังสือและอินเทอร์เน็ต มีการเก็บข้อมูลพื้นฐานในชุมชน และขอข้อมูลพื้นที่เกษตรและแหล่งน้ำจากองค์การบริหารส่วนตำบล และแนวทางที่จะดำเนินการต่อไปคือ การวางแผนร่วมกัน หาข้อมูลเพิ่มเติม ร่วมกันวิเคราะห์ พื้นที่วิจัยลำน้ำแม่ชนะนาค สาเหตุของการทำวิจัยเริ่มจาก เกิดปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้ง ดินพังทลาย ปัญหาขยะในแหล่งน้ำ น้ำคั้นเงิน สารพิษปนเปื้อนในแหล่งน้ำ ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าการดำเนินงานของทีมวิจัย ได้มีการระดมความคิด สร้างเครือข่ายนักวิจัยและคณะทำงาน สำรวจข้อมูลและวิเคราะห์ วางเป้าหมายร่วมกัน ขยายพื้นที่อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และนำข้อมูลที่ได้ไปเสนอต่อ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อผลักดันไปสู่นโยบาย ทีมวิจัยทางทุ่งหลวง สาเหตุของการทำวิจัยมาจาก ปัญหาความแห้งแล้ง พื้นที่ป่าถูกบุกรุกทำลาย ปัญหามลพิษทางเสียงเนื่องจากการแกะสลักไม้ มลพิษทางอากาศและปัญหาน้ำเน่าเสียเนื่องจากมีฟาร์มหมูขนาดใหญ่ในพื้นที่ การดำเนินงานของทีมวิจัยทางทุ่งหลวงที่ผ่านมา มีการจัดตั้งคณะทำงาน มีการประชุมประจำเดือน มีการจัดเวทีเสวนาระดับตำบล จัดประชุมแกนนำประจำเดือน สำรวจพื้นที่ป่าทุกเดือน สร้างศูนย์เรียนรู้ป่าชุมชน มีการบวชป่า และเยาวชนปลูกป่า ทีมวิจัยบ้านหนองหลัก สาเหตุของการทำวิจัยเริ่มจาก ปัญหาพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า การดำเนินการของทีมวิจัยคือ การเก็บข้อมูล เดินสำรวจป่า ไซนนิ่งพื้นที่ทำกินและพื้นที่ป่า จัดประชุมทีมวิจัยและศึกษาดูงาน มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ทีมวิจัยเยาวชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอาหารจากป่า การดำเนินงานในอนาคต จะนำเสนอผลงานวิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุนต่อ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและทำให้ผลงานวิจัยเป็นที่ยอมรับ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ทีมวิจัยบ้านโสัง อยู่ในระหว่างช่วงพัฒนาโครงการ ประเด็นที่สนใจจะทำวิจัยคือ ประเพณีแคร์หลวง ซึ่งเป็นประเพณีของชาวล้านนาที่จะถวายเป็นพุทธบูชาในวันเดือนยี่เป็ง ในงานเทศน์มหาชาติ แนวคิดในการทำงานวิจัยคือ 1)สืบสาน2)เชื่อมความสัมพันธ์ 3) เป็นพุทธบูชา 4)จัดปัจจัย/ส่งเสริม/เรียนรู้ ทีมวิจัยสวัสดิการชุมชน ตำบลป่าไผ่ สาเหตุเริ่มจาก ปัญหาการจัดสวัสดิการที่ไม่ทั่วถึงของทางภาครัฐ และปัญหาทุนทางสังคมที่เริ่มเสื่อมถอยลงสังคม มีแนวคิดของการจัดทำสวัสดิการชุมชนคือ เพื่อเป็นการรวมตัวทำความดี ช่วยเหลือคนในชุมชน สร้างความสัมพันธ์และทุนทางสังคม ให้ความช่วยเหลือคนชายขอบในชุมชน ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ คนชุมชนขาดความเข้าใจในเรื่องการจัดสวัสดิการ ผู้นำชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้การสนับสนุน ทีมวิจัยตำบลดงคำ ได้นำเสนอแผนที่ ที่ทีมวิจัยได้จัดทำมา แสดงให้เห็นถึงพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่า พื้นที่ ที่เป็นที่อยู่อาศัย อาณาเขตและพื้นที่ที่ติดต่อกัน รวมถึงสถานที่สำคัญของตำบลด้วย ตำบลดงคำ ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน มีประชากร 3,107 คน 807 ครัวเรือน มีบ้านบวกเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ที่สุดและเป็นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่หมู่ที่ 2 จะมีชาวเผ่าปกากะญออาศัยอยู่ในอดีตในพื้นที่เหมืองแร่ในปัจจุบันซึ่งเหมืองได้ปิดตัวลงไปแล้ว เคยเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวบ้านหมู่ 1 และหมู่ 2 มาก่อน ก่อนจะถูกกว้านซื้อที่จากนายทุนและมีการจัดสรรที่อยู่ให้ใหม่ ทำให้วิถีชีวิตของชาวดงคำเปลี่ยนไป จากวิถีชีวิตการทำเกษตรเพื่อยังชีพ เปลี่ยนไปสู่การเป็นแรงงานในเหมืองแร่ ในขณะที่เหมืองแร่ดำเนินการอยู่นั้น ชาวบ้านไม่สามารถนำน้ำฝนมาใช้บริโภคได้ เกิดมลพิษทางเสียงและทางอากาศ เกิดปัญหาดินสไลด์ แต่เมื่อเหมืองปิดกิจการลง ปัญหาต่างๆก็ถูกผลกระทบมาให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลดงคำ นอกจากนี้ยังทั้งปัญหาใหม่ไว้ให้กับชาวบ้านอีกด้วยคือ เมื่อเหมืองจากไปชาวบ้านที่เคยประกอบอาชีพเป็นแรงงานในเหมืองก็กลายเป็นคนตกงาน จะกลับไปทำอาชีพเกษตรกรรมอย่างเดิมก็ประสบปัญหาไม่มีที่ดินทำกิน ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า และขาดแคลนแหล่งน้ำในการทำเกษตรกรรมเนื่องจากการเปลี่ยนทิศทางการไหลของน้ำเมื่อครั้งที่เหมืองยังดำเนินการอยู่ ทีมวิจัยจึงมีแนวคิดที่จะผันน้ำจากเหมืองเพื่อนำมาใช้ในการทำเกษตร นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้นำเสนอถึงปัญหาอื่นๆที่พบในชุมชนอีก เช่น ปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ ปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูง ปัญหากลุ่มอาชีพไม่เข้มแข็ง ปัญหาเรื่องสุขภาพจากการใช้สารเคมี เป็นต้น หลังจากนั้นก็มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย และเล่าถึงประสบการณ์ของนักวิจัย และให้กำลังใจกับนักวิจัยใหม่ ว่าการทำวิจัยย่อมมีปัญหาและอุปสรรค การดำเนินการของ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ทีมวิจัยตำบลงดคำถือว่าเดินมาถูกทางแล้ว ขอให้อดทนและเป็นกำลังใจให้ ในช่วงคำ มีการแนะนำตัวของผู้ร่วมเสวนาที่มาสมทบใหม่ มีการนำเสนอโครงสร้างและการทำงานของสถาบันวิจัยหรือศูนย์ ทีมวิจัยพูดคุยแลกเปลี่ยนกันด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง เล่าถึงประสบการณ์ของแต่ละคนที่ผ่านมา ทั้งอุปสรรค และความสำเร็จ และทางผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านห้วยหญ้าไซ ได้เล่าถึงประวัติของหมู่บ้านว่าแต่เดิม เป็นชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัยประมาณ 4-5 ครัวเรือนอพยพมาจากบ้านดงคำและครอบครัวที่ 5 อพยพมาจาก อำเภอเถิน พ่อเริ่ม และ พ่อแก้ว คือคนกลุ่มแรกที่มาตั้งรกราก แต่เดิมบ้านห้วยหญ้าไซเรียกว่า ห้วยหญ้าไซ มีเรื่องเล่าว่าเคยมีหญิงหม้ายคนหนึ่งมาเก็บผักที่ลำห้วย และไปเจอทองคำแท่งมีขนาดเท่ากับต้นขาและมีชายสองคนตามมาพบจึงใช้มีดฟันทองคำขาดเป็น 2 ท่อน แต่ทองคำเกิดหายไปจึงได้ใช้หาทองคำในลำห้วย (ใช้ คือ การร่อนร่อนแร่) ต่อมาผู้ใหญ่บ้านแรกได้ใช้ชื่อว่า บ้านห้วยหญ้าไทร และเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา ก็เปลี่ยนมาเป็น บ้านห้วยหญ้าไซ จนถึงปัจจุบันนี้ ทางนักวิจัยรุ่นพี่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์และให้คำปรึกษากับนักวิจัยตำบลงดคำ ว่า ในช่วงแรกของการทำงานวิจัยมักจะพบกับปัญหาในการสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน และการที่ไม่ได้รับความร่วมมือ และปัญหานักวิจัยลดจำนวนลงเรื่อยๆ ดังนั้นนักวิจัยจะต้องมีใจในการที่จะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และต้องมีความอดทน กล้าเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค วันที่ 19 พฤศจิกายน เริ่มจากการทบทวน พูดถึงความสำคัญ ปัญหา อุปสรรคของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้มีการชวนนักวิจัยแต่ละพื้นที่พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน อาจารย์นพพรกล่าวว่า “งานวิจัยเป็นการค้นหาตัวเอง ค้นพบคำตอบของตัวเอง” และเปิดโอกาสให้นักวิจัยซักถาม แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ทางทีมนักวิจัยดงคำได้ถามทีมนักวิจัยรุ่นพี่ว่า “นักวิจัยที่เป็น พ่อหลวง พ่อกำนัน คิดอย่างไรจึงมาทำงานวิจัยทั้งๆที่มีภารกิจเยอะอยู่แล้ว?” และได้รับคำตอบว่า “ต้องมีจิตสำนึกสาธารณะ มีภาวะผู้นำ ที่จะมุ่งแก้ปัญหาของชุมชน จะต้องอดทนแม้งานจะเยอะ” นักวิจัยตำบลงดคำกล่าวว่าปัญหาของทีมวิจัยคือ ไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชน แต่ทีมวิจัยรุ่นพี่และทีมพี่เลี้ยงก็ให้กำลังใจว่าไม่เป็นไร ไม่ใช่เรื่องสำคัญ การทำงานวิจัยต้องเริ่มจากคนที่มีความตั้งใจที่จะทำงานวิจัยจริงๆก่อน ไม่จำเป็นต้องใช้ผ้าชุมชนเป็นผู้เคลื่อนงานวิจัยก็ได้ และอาจารย์นพพรได้วิธีการที่จะดึงผู้นำชุมชนมาเข้าร่วมเวทีว่า การดึงผู้นำชุมชนมาเข้าร่วมไม่ใช่เป็นเพียงการไปเชิญชวนเพียงอย่างเดียว อาจจะเชิญชวนผ่านกิจกรรมเช่น เชิญมาเปิดงานต่างๆ เสมือนเป็นการให้ความสำคัญ หลังจากนั้นลุงสมัยได้ร่วมถ่ายทอดประสบการณ์ โดยเล่าถึงอดีตที่เคยรับราชการในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เคยส่งเสริมให้เกษตรกรใช้

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	สารเคมีในการเพาะปลูก ก่อนที่จะผันตัวเองมาเป็นเกษตรกร ที่ทำเกษตรอินทรีย์ แก้ปัญหาโดยยึดหลักอริยสัจ 4 และเล่าถึงการแก้ปัญหาในชุมชนของลุงสมัย ทั้งการเก็บข้อมูลหนี้สินของชุมชน แล้วนำเสนอต่อชุมชน นำไปสู่การแก้ปัญหานี้สินของบ้านอุดมพัฒนา การทำโมเดลประเทศ เพื่อกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาของชุมชน จากนั้นเวลาประมาณ 12.00 น. ได้เดินทางไปศึกษาพื้นที่ เหมืองแร่เก่า และแยกย้ายกันกลับบ้าน
15 กันยายน 2552 ณ เทศบาล ต.ทาบลาคุก อ.แม่ทา	เวทีการประชุมโครงการลุ่มน้ำแม่ทาทั้งตอนบน ตอนกลาง และตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนการทำงานในช่วงที่ผ่านมา และร่วมกันวางแผนแนวทางการดำเนินงานโครงการในระยะ 2 มีตัวแทนแต่ละพื้นที่เข้าร่วมประชุม คือ กลุ่มน้ำทาตอนบน กลุ่มน้ำทาตอนปลาย นักวิจัยบ้านห้วยบง และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยทรัพยากร ครั้งนี้ทางตัวแทนทีมวิจัยลุ่มน้ำทาตอนกลาง คิดภารกิจจึงไม่สามารถมาร่วมแลกเปลี่ยนได้ แต่ละพื้นที่ได้เล่าสถานการณ์ที่ผ่านมา เช่น ตำบลแม่ออน หลังจากที่ทางทีมวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาและทีมงานของสถาบันวิจัยทรัพยากร ได้เดินทางขึ้นไปจัดเวทีแลกเปลี่ยนที่บ้านขุนทาเมื่อปีที่แล้ว เป็นการสร้างความตระหนักให้กับพื้นที่ ในการตื่นตัวและเห็นความสำคัญที่จะอนุรักษ์รักษาป่าต้นน้ำมากขึ้นทางชุมชนได้มีการดำเนินการอนุรักษ์ป่าขึ้น เช่น การทำแนวกันไฟ การตั้งกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่า การทำกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการหวงแหน ป่าและน้ำ ตำบลทาเหนือ ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ที่ผ่านมามีพื้นที่ตำบลทาเหนือมีการอนุรักษ์รักษาป่า รักษาต้นน้ำลำธาร และสัตว์ป่ามาโดยตลอด มีการดำเนินการสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในพื้นที่ และทำแนวกันไฟ ตำบลทาบลาคุก ส่วนใหญ่จะใช้น้ำประปาภูเขา จึงทำให้เกิดการดูแลรักษาป่าและน้ำร่วมกัน ปัจจุบันชาวบ้านเห็นความสำคัญในการรักษาป่าและน้ำมากขึ้น และมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอยู่ตลอด หลังจากที่ได้เดินทางไปดูงานที่บ้านปางจำปีทำให้ได้บทเรียนและนำมาปรับใช้กับการทำงานในพื้นที่ บ้านห้วยบง การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาเป็นการอนุรักษ์รักษาทรัพยากร (ดิน น้ำ ป่า) มีการทำแนวกันไฟทุกปี ปัญหาที่พบคือ ในพื้นที่ตอนบนนั้น ไม่สามารถที่จะขุดเจาะน้ำบาดาลได้ เนื่องจากเดือนเมษายนน้ำก็แล้งแล้ว จากการร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ 10 กว่าปีที่ผ่านมา ทำให้น้ำในลำห้วยไหลตลอดปี ชาวบ้านสามารถนำน้ำจากลำห้วยไปใช้ในการเกษตรได้มากขึ้น ปัจจุบันมีการใช้เครื่องสูบน้ำจากลำห้วยมากขึ้น เนื่องจากมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเข้ามามาก แต่จากการที่ชาวบ้านร่วมกันดูแลรักษา ทำให้สามารถสูบน้ำใช้ได้ตลอดปี ลุ่มน้ำทาตอนปลาย น้ำแม่ทาไหลผ่านหลายตำบลทั้งอำเภอเมือง และอำเภอป่าซาง ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้ทำนากันมาก มีการแบ่งปันน้ำกันใช้ในระบบเหมืองฝาย ปัจจุบันเป็นการเจาะน้ำบาดาลในการทำเกษตร แต่ละคนมีบ่อบาดาลของตนเอง จากการช่วยเหลือกันก็เป็นการผลิตแบบ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ว่าจ้างมากขึ้น และปัญหาที่พบอีกส่วนหนึ่ง คือ เรื่องฝ่ายขาด ตอนนี้องบบประมาณจากกรมชลประทานมาซ่อมแซม การดำเนินงานวิจัยในระยะแรกนั้น เป็นการรวบรวมข้อมูล ข้อมูลพื้นฐาน ภาพรวมของพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา ปัญหาที่พบในฐานะคนทำงานก็คือ การเก็บข้อมูล เพราะข้อมูลเยอะมาก และข้อมูลที่ต้องการ คือ ต้องการข้อมูลลำห้วยสาขาของลำน้ำแม่ทาทั้งหมด ข้อเสนอแนะ การประชุมในครั้งนี้ยังขาดการมีส่วนร่วมของหลายๆพื้นที่ ในครั้งต่อไปคณะทำงานควรเพิ่มขึ้นและมีแนวทางที่ชัดเจนขึ้น มีการเสวนาลุ่มน้ำทาอย่างต่อเนื่อง รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่าง การແປລາຊອນ จะเห็นได้ว่า ขาดการมีส่วนร่วมในพื้นที่ ซึ่งบางพื้นที่ยังไม่ทราบว่ามีการແປລາຊອນ ควรจะมีการประสานงาน วางกำหนดการและกระบวนการร่วมกัน และให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมนี้เพื่อสร้างพลังและความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม และเสนอให้มีการจัดทำทำเนียบรายชื่อคณะทำงานในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาเพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน น่าจะมีการตั้งกรรมการชุดลุ่มน้ำแม่ทา เพื่อเป็นแกนหลักในการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาต่อไป จากการสรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา พบว่า ควรมีการปรับปรุงระบบการทำงานให้เป็นระบบมากขึ้น หากคนมีใจมาร่วมในการดำเนินโครงการ รวมทั้งการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายที่ชัดเจนมากขึ้น แนวทางการดำเนินกิจกรรมในช่วงต่อไป สรุปได้ดังนี้ 1) วันที่ 22 กันยายน 2552 กิจกรรมແປລາຊອນ ณ บ้านขุนทา 2)วันที่ 15-17 ตุลาคม 2552 ศึกษาดูงาน การจัดการน้ำ ณ จังหวัดสมุทรสงคราม และ 3)วันที่ 29 ตุลาคม 2552 เวทีใหญ่นำเสนอข้อมูลลุ่มน้ำแม่ทา รวมทั้งการจัดตั้งกองฝ้าป่า เพื่อเป็นกองทุนในการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาต่อไป ในช่วงท้ายอาจารย์รัช เสนธรรม ซึ่งได้เข้าร่วมประชุมกับทางจังหวัดลำพูน ในการจัดตั้งคณะกรรมการแต่ละลุ่มน้ำ โดยขอตัวแทนจากลุ่มน้ำแม่ทา 3 คนเพื่อเป็นคณะกรรมการ โดยที่ประชุมได้คัดเลือกตัวแทนจากทั้ง 3 โซนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ คือ นายบุญถึง วงศ์คม กำนันตำบลทาปลาดุก(ลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน) นายทศ เสาวภาณีย์ กำนันตำบลทาทุ่งหลวง(ลุ่มน้ำแม่ทาดอนกลาง) และนายทองคำ จอมขันเงิน กำนันตำบลมะกอก(ลุ่มน้ำแม่ทาดอนปลาย) นัดหมายครั้งต่อไป วันที่ 22 กันยายน 2552 เข้าร่วมกิจกรรมແປລາຊອນ ณ บ้านขุนทา เพื่อเชิ้อร้อยเครือข่ายคนลุ่มน้ำแม่ทาและเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับคนต้นน้ำ
14-17 ตุลาคม 2552	การไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนบทเรียนกับพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการน้ำ และความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม งานได้เดินทางไปยังตำบลคลองโคน

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
ศึกษาดูงานการจัดการน้ำและความขัดแย้งร่วมกันกับโครงการวิจัยลุ่มน้ำแม่ทา จ.สมุทรสงคราม	- ศึกษาสภาพป่าชายเลน และการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลนของชาวตำบลคลองโคน ซึ่งในอดีตพื้นที่ป่าชายเลนในตำบลคลองโคนมีความอุดมสมบูรณ์และมีจำนวนกว่า 30,000 ไร่ และจากสภาพปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้คุณค่า เช่น การทำนาเกลือ การตัดไม้โกงกาง ทำให้ป่าชายเลนลดลงเหลือเพียง 900 ไร่ ส่งผลกระทบต่ออาชีพประมงของชาวบ้านเพราะแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำถูกทำลายส่งผลกระทบต่ออาชีพประมงของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ชาวบ้านจึงร่วมกันอนุรักษ์และปลูกป่าชายเลน ในปี 2534 โดยการให้ความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นอย่างดี โดยการขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการขอใช้พื้นที่ปลูกป่า ชาวคลองโคนมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการปลูกป่าชายเลน การเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมกับพันธุ์ไม้ โดยต้องคำนึงถึงระดับน้ำ และสภาพภูมิประเทศ ซึ่งในพื้นที่เคยได้รับการสนับสนุนโครงการปลูกป่าชายเลนจากจังหวัดโดยนำกล้าไม้โกงกางมาให้ปลูกแต่ไม่ได้ผลเนื่องจากพื้นที่บริเวณนั้นเหมาะสมกับการปลูกต้นเสม นับตั้งแต่ปี 2534 ที่เริ่มมีการอนุรักษ์ป่าชายเลนตำบลคลองโคนจนถึงปัจจุบัน ศึกษาดูงานประเด็นการจัดการน้ำและความขัดแย้ง ตำบลแพรกหนามแดง - สภาพปัญหาหลังจากที่มีประตุน้ำว่า ทำให้ระบบนิเวศในลำคลองเสียหายเนื่องจากน้ำในลำคลองไม่มีการไหลเวียนทำให้เกิดการเน่าเสีย และปัญหาขยะ และเศษสวะในลำคลอง ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนริมฝั่งคลอง - งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหา โดยคุณปัญญา โดกทอง ได้เขียนโครงการของบประมาณ สนับสนุนการทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น “รูปแบบการจัดการน้ำในคลองตำบลแพรกหนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” - ปัจจัยที่เกื้อหนุนในการแก้ปัญหา คือ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ของคนทั้งสองน้ำให้ดีขึ้น เป็นสิ่งที่เปิดโอกาสให้คนทั้งสองน้ำได้พบปะพูดคุยกัน การใช้สื่อมวลชนเข้ามาจัดเวทีและนำเสนอปัญหาในพื้นที่ เป็นการบอกถึงสภาพปัญหาของชุมชนออกสู่สาธารณะและเปิดประเด็นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา - ผลจากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนอกจากจะแก้ปัญหาความขัดแย้งของคนสองน้ำแล้ว ชาวบ้านที่เป็นนักวิจัยยังได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านการพูด การเขียน จัดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล ชุมชนได้นวัตกรรมใหม่โดยการผสมผสานภูมิปัญญาเดิมกับประตุน้ำ มีการขยายผลสู่พื้นที่อื่น พื้นที่อื่นได้มาศึกษาดูงานและนำไปใช้ขยายผล และเกิดเครือข่ายของกลุ่มลุ่มน้ำ บทเรียนที่ชาวแพรกหนามแดงได้รับ คือ ความปรารถนาดี แต่ขาดความเข้าใจของ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	หน่วยงานภาครัฐ เป็นการสร้างปัญหาให้กับชาวบ้าน ดังนั้นโครงการต่างๆของภาครัฐจะต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลัก 5ร คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับผลประโยชน์ การแก้ปัญหาปัญหาน้ำ จะต้องมองทั้งสายน้ำมองแยกส่วนไม่ได้เพราะน้ำมีการเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลาและมีความเชื่อมโยง เกี่ยวข้องกันทั้งสายน้ำ จึงต้องมีวิสัยทัศน์ มองในภาพใหญ่ตั้งแต่สถานการณ์โลกจนถึงสถานการณ์ของชุมชน
26 ตุลาคม 2552 ณ วัดทาปลาตุก ต. ทาปลาตุก อ.แม่ทา	เวทีสรุปบทเรียนการศึกษาฐาน การจัดการน้ำและความขัดแย้ง ณ จ.สมุทรสงคราม เป็นเวทีถอดบทเรียนและนำเสนอข้อมูลฝ่ายในลำน้ำทา โดยแจกบัตรคำและตั้งคำถาม 2 ข้อ คือ 1)ได้ อะไรบ้างจากการไปศึกษาฐาน 2)จะนำไปปรับใช้อย่างไร จากการเปลี่ยนสามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้ ข้อ 1.ได้ อะไรบ้างจากการไปศึกษาฐาน - องค์ความรู้ในการปลูกป่าชายเลน ซึ่งมาจากภูมิปัญญาและการสังเกตเรียนรู้ของชาวบ้าน - การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าชายเลน ลิงแสม สัตว์น้ำ หิ้งห้อย - การท่องเที่ยวโดยชุมชน - วิธีการดำรงชีวิตของชุมชนในแถบป่าชายเลน - กระบวนการแก้ปัญหาและการจัดการน้ำของชุมชน - รูปแบบการจัดการน้ำของชุมชน - การจัดการความขัดแย้งภายในชุมชน - ความร่วมมือร่วมมือ สามัคคีกันของคนในชุมชน - กฎระเบียบข้อบังคับภายในชุมชน - การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ - การจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน - ได้รับความรู้เกี่ยวกับแบบประตูละบายน้ำ ข้อ 2. จะนำไปปรับใช้อย่างไร - ไม่สามารถใช้เหมือนกันได้ นอกจากนำแนวคิดและกระบวนการจัดการของชุมชนเท่านั้น - การปลูกป่าเพื่อซับน้ำ รักษาลำห้วยสาขา - ตั้งทีมงานของกลุ่มน้ำแม่ทาทั้ง 3 โชนเพื่อทำงานเก็บข้อมูลในภาพรวมทั้งสายน้ำ - การทำความเข้าใจกับชาวบ้านตลอดลำน้ำให้รับทราบปัญหาและช่วยกันดูแล

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	น้ำ - ประศุระบายน้ำจะนำมาใช้ได้ - การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว - จัดระบบการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มน้ำแม่ทาจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ - นำต้นไม้มาปลูกตามแนวตลิ่งของลำน้ำแม่ทา จากนั้นเป็นการนำเสนอข้อมูลจากการสำรวจฝายในลำน้ำแม่ทาของทีมวิจัยกลุ่มน้ำแม่ทาทั้ง 3 โซน
26 มกราคม 2553 ณ วัดธาร้องเรือ ต.ท่าสบเส้า อ.แม่ทา	เวทีแลกเปลี่ยนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ลำพูน (หัววัดวิจัย) กลุ่มน้ำทาตอนปลาย จาก การวิจัยตอนนี้อยู่ระยะที่สอง เริ่มจากการเก็บข้อมูล พบปะผู้นำท้องถิ่นสิบสองตำบล รับผิชอบฝายคอยคลั่ง ฝายหิน จากการประชุมครั้งที่ผ่านมา ปัญหาของน้ำทาปลาย คือ หน้าฝน หน้าแล้ง ตำบลบ้านแป้น เหมือนจืดความอุดมสมบูรณ์ ฝายคอยแต่ได้รับการบูรณาการมีระบบเหมือนฝาย กฐะเบียบมีสมาชิกเพิ่มขึ้นอำเภอป่าซาง แก้วตำบลไม่ได้รับผลประโยชน์จากลำน้ำทาซึ่งยังไม่ทราบสาเหตุ มีบ่อเกษตรให้ในการเกษตรโดยไม่ใช้น้ำทา บ้านมะกอกมีบ่อเกษตรห้ำบ่อโดยไม่อาศัยน้ำแม่ทาในการเกษตรแต่ปลูกข้าวร้อยละ ไร่ในอำเภอป่าซาง จะเห็นได้ว่า แก้วตำบลไม่เห็นความสำคัญลำน้ำทาซึ่งเป็นปัญหา มีการเก็บตังนาแต่ไม่มีใครจ่าย ปัจจุบันมีปัญหาเรื่องระบบเหมือง เหมืองฝายที่กักหมื่นไ้ดึงบ้ำลึบล้านสร้างแต่ชาวบ้านไม่หมั่นใจ เดือนที่ผ่านมาได้มีการประชุมประมาณ กลางเดือนนี้จะนัดประชุมแก่เหมืองฝายและเชิญผู้นำท้องถิ่นมาร่วมรับฟังและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน
27 มิถุนายน 2553 ณ เทศบาลตำบล ท่าทุ่งหลวง อ.แม่ทา	ประชุมเครือข่ายกลุ่มน้ำแม่ทา และโครงการวิจัยกลุ่มน้ำแม่ทา (ห้วยบง ท่าทุ่งหลวง แม่ขนาด) ผู้เข้าร่วมเป็นแกนนำกลุ่มน้ำแต่ละตอนตั้งแต่แม่ทาตอนบน ตอนกลาง และตอนปลาย ประเด็นการหารือ 4 เรื่อง คือ 1) การทบทวนเดิมเดิมข้อมูลเหมืองฝาย น้ำย่อย อ่างเก็บน้ำสาธารณะ 2) หารือแนวทางการดำเนินกิจกรรม “คืนข้อมูลสู่ชุมชน” 3) แผนการดำเนินกิจกรรมต่อไปแต่ละตอน 4) การถ่ายทำสารคดีไทยพีบีเอส การทบทวนเดิมเดิมข้อมูล เหมืองฝาย น้ำย่อย อ่างเก็บน้ำสาธารณะ โดยแบ่งกลุ่มแต่ละโซนเพื่อทบทวนข้อมูลในพื้นที่โดยเฉพาะเรื่องอ่างเก็บน้ำและลำห้วยสาขา ซึ่งแต่ละโซนได้เขียนสภาพอ่างเก็บน้ำลงในกระดาษรูป เพื่อให้ทีมกลางสรุปประมวลอีกครั้งหนึ่ง หารือแนวทางการดำเนินกิจกรรม “คืนข้อมูลสู่ชุมชน” ซึ่งจากการทำงานที่ผ่านมา ทุกคนเห็นความสำคัญของการร่วมกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำทา และจากการดำเนินโครงการวิจัยซึ่งอยู่ในช่วงสุดท้ายของกิจกรรม จึงหารือในการจัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน เป้าหมาย เพื่อนำเสนอข้อมูลกลุ่มน้ำแม่ทา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้กับชุมชนในการจัด

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	กิจกรรมรักษาลุ่มน้ำทา และเพื่อฟื้นฟื้ฮิตฮอยเดิม กิจกรรมมีการจัดผ้าป่าลุ่มน้ำแม่ทา เพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนในการดำเนินกิจกรรมลุ่มน้ำแม่ทาต่อไป การจัดนิทรรศการนำเสนอข้อมูลลุ่มน้ำแม่ทา การแห่ช้างเผือกและเทศนาธรรมปลาช่อน การแสดงของเด็กและเยาวชนลุ่มน้ำแม่ทา รวมทั้งมีการแจกเอกสาร “สมุดปกขาว” รวบรวมเรื่องราวปัญหาสถานการณ์ลุ่มน้ำแม่ทา อดีต ปัจจุบัน อนาคต นัดหมายจัดกิจกรรมในวันที่ 16 กรกฎาคม 2553 ณ วัดทาทุ่ง ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยในช่วงแรกอาจารย์จักรพันธ์ประสานกับทางพื้นที่วัดทาทุ่ง นอกจากนี้หาหรือเรื่องการถ่ายทำสารคดีไทยพีบีเอส เป็นการนำเรื่องราวลุ่มน้ำแม่ทาสู่สาธารณะต่อไป โดยมีคุณจิรทีปต์ คุณเกรพ และพระสภาวุฒิเป็นหลักในการจัดทำสารคดีครั้งนี้ นัดหมายเพื่อวางแผนกิจกรรมอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 1 กรกฎาคม 2553 เวลา 14.00 น. ณ วัดทาทุ่งเรื่อ ตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
16 กรกฎาคม 2553 ณ วัดทาทุ่งแก้ว อ.แม่ทา	เวที คืบข้อมูลผู้ชุมชน โครงการวิจัยลุ่มน้ำแม่ทาและกิจกรรมงานทำบุญผ้าป่ารักษาลุ่มน้ำแม่ทา ประเพณีแห่ช้างเผือก และฟังธรรมเทศนาปลาช่อน ณ วัดทาทุ่งแก้ว ต.ทาปลาดุก อ.แม่ทา จ.ลำพูน เป็นเวทีปิดโครงการวิจัยของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา โดยเป็นกิจกรรมงานทำบุญผ้าป่ารักษาลุ่มน้ำแม่ทา ประเพณีแห่ช้างเผือก และฟังธรรมเทศนาปลาช่อน เริ่มจากตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทากล่าวต้อนรับนายอำเภอแม่ทาซึ่งได้มาเป็นประธานเปิดงาน การแสดงของนักเรียนเยาวชนลุ่มน้ำแม่ทา จากนั้นได้เริ่มพิธีกรรมทางศาสนา เทศนาธรรมปลาช่อน ถวายผ้าป่ารักษาลุ่มน้ำแม่ทา พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ และมีนิทรรศการ “สถานการณ์ลุ่มน้ำแม่ทา อดีต ปัจจุบัน อนาคต” หลังเสร็จพิธีทางศาสนาแล้วได้เริ่มขบวนแห่ช้างเผือกเดินทางจากวัดทาทุ่งแก้ว ถึงวัดพระธาตุหริภุญชัย ตลอดเส้นทางได้มีศรัทธาชาวบ้าน คนแก่ คนเฒ่า เด็กและเยาวชนได้นำข้าวตอกดอกไม้ม และน้ำมันสั้มป่อยมาโปรยและรดช้างเผือกเพื่อความเป็นสิริมงคล รวมทั้งได้นำเงินมาร่วมทำบุญใส่บาตรช้างเผือก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาอย่างร้อนหลาม การแห่ช้างเผือกที่ผ่านมาจะถูกทำเกือบทุกปี แต่ช่วงหลังไม่ค่อยทำกันจึงถือว่าเป็นประเพณีที่เกือบจะสูญหายไป หากลูกหลานไม่ยึดถือปฏิบัติกัน ข้อสรุป กิจกรรมของ “เครือข่ายนักวิจัยลุ่มน้ำแม่ทา” ในวันนี้เพราะได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของชุมชนคนลุ่มน้ำแม่ทาในการอนุรักษ์รักษาลุ่มน้ำแม่ทาให้กลับคืนมารับใช้คนลุ่มน้ำแม่ทาอย่างยั่งยืนต่อไป อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ และรักษาประเพณีดั้งเดิมอันดีงามของชุมชนท้องถิ่น อันเป็นที่มาของการทำบุญผ้าป่ารักษาลุ่มน้ำแม่ทา ประเพณีแห่ช้างเผือก และฟังธรรมเทศนาปลาช่อน เพื่อเป็นการทำบุญ การกระตุ้นเตือน และปลูกจิตสำนึกให้คนลุ่มน้ำทา ให้หันมาใส่ใจ

กิจกรรม	สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
	ใจ ร่วมอนุรักษ์รักษาลำน้ำแม่ทาไว้ เพื่อสืบทอดให้ลูกหลานในรุ่นหลังสืบทอดต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ทีมวิจัยได้รวบรวมข้อมูลแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ ประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อตอบตามประเด็นที่ตั้งไว้ คือ กลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายในอดีต และปัจจุบัน ในมิติด้าน ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น ความรู้ ภูมิปัญญา เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ ปัญหาลุ่มน้ำทาเป็นอย่างไร เพื่อหาแนวทางการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนต่อไป

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลุ่มน้ำแม่ทา

1.1 ด้านประวัติศาสตร์

ลุ่มน้ำทาตอนปลาย ตั้งอยู่ในเขตของอำเภอเมืองลำพูนและอำเภอป่าซาง ซึ่งมีทั้งชนชาติของ/ลื้อ (ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอป่าซาง) และชนชาติโยนหรือที่เรียกว่า คนเมือง (อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง) ในอดีตนั้นชุมชนมักจะตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ซึ่งน้ำทาเป็นแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งที่ทำให้มีการมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มน้ำ และขยายพื้นที่การทำมาหากินออกไปตามลำเหมืองสาขาของน้ำทา ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของลุ่มน้ำทาตอนปลาย ยังมีการทำการเกษตรอยู่ ทั้งทำนา ทำไร่ และทำสวนลำไย ซึ่งต้องอาศัยน้ำทั้งจากน้ำฝนตามฤดูกาลและการดึงน้ำจากน้ำแม่ทา อ่างเก็บน้ำต่าง ๆ มาใช้ในการทำการเกษตรในพื้นที่

ลุ่มน้ำทาตอนปลาย มีจำนวน 12 ตำบล ประวัติความเป็นมาแต่ละพื้นที่แตกต่างกันออกไป แต่โดยภาพรวมแล้วเชื่อมโยงกับประวัติความเป็นมาของการมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดลำพูน หรือนครทริภุญไชยในอดีต

ชาวบ้านในอำเภอป่าซางส่วนใหญ่เป็นชาวไทยของ ซึ่งเป็นชนชาติไทยเผ่าหนึ่งและตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ทั่วไปในภาคเหนือของประเทศไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ก็มีอยู่ไม่น้อย ชาวไทยของมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่แคว้นสิบสองปันนาหรือในมณฑลยูนนานตอนใต้ของประเทศจีน ปัจจุบันตัวเมืองของตั้งอยู่ทางตะวันออกของเมืองเชียงรุ่ง ปัจจุบันอยู่ในแคว้นซานเสดทของสหภาพพม่าขึ้นอยู่กับเมืองเชียงตุงและตัวเมืองอยู่ไม่ห่างจากแม่น้ำโขงเท่าใดนัก

การอพยพของชาวของเข้ามาในพื้นที่นี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2329 มีการอพยพเข้ามำตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณลุ่มน้ำแม่ทา แม่กวังและแม่ปิง การอพยพชาวของครั้งใหญ่ที่สุด คือปี พ.ศ.2348 เมื่อพระยาภาวโณได้ต่อสู้ขับไล่พม่า ออกไปจนพ้นเขตเมืองเชียงแสนซึ่งเป็นที่ยึดสำคัญที่สุดของพม่า ในดินแดนล้านนาและพระยาภาวโณได้เลยเข้าไปตีเมืองของและหัวเมืองใกล้เคียง เช่น เมืองยู้ เมืองหลวย ในเขตแดนพม่า พร้อมทั้งได้กวาดต้อนผู้คน มาแบบ “เทครัว” ผู้คนที่ถูกกวาดต้อนมานี้มีทั้งชาวของ ลื้อ จีน และมอญ ซึ่งพระยาภาวโณได้แบ่งผู้คนบางส่วนให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ชาวของส่วนใหญ่และชาวลื้อ มอญจีนบางส่วนได้ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองลำพูน แถบบ้านเวียงยอง บ้านยู้ บ้านหลวย และที่บริเวณริมฝั่งแม่ทา แถบบ้าน ป่าซาง บ้านจางข้าวน้อย บ้านแหม บ้านสะปึ่ง บ้านป่าตาล บ้านห้วย บ้านคอน ฯลฯ

1.2 สภาพสังคม/วัฒนธรรม/เศรษฐกิจ

1) สังคม

พื้นที่ลุ่มน้ำทาตอนปลาย จำนวน 12 ตำบล ได้แก่ ในอำเภอเมืองลำพูน จำนวน 3 ตำบล 31 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลเหมืองจี้ ตำบลบ้านแป้น ตำบลหนองหนาม และอำเภอป่าซาง จำนวน 9 ตำบล 90 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลมะกอก ตำบลม่วงน้อย ตำบลท่าตุ้ม ตำบลน้ำดิบ ตำบลปากบ่อง ตำบลบ้านเรือน ตำบลแม่แรง ตำบลป่าซาง และตำบลนครเจดีย์ รวม 121 หมู่บ้าน ดังตาราง

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลพื้นที่ลุ่มน้ำทาตอนปลาย

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน ประชากร	ชาติพันธุ์ดั้งเดิม			จำนวนพื้นที่
					ยอง/ลื้อ	มอญ	โยน	
ลำพูน	เมือง	บ้านแป้น	9	6,625			✓	12.2 ตร.กม. (7,625 ไร่)
		เหมืองจี้	14	9,344			✓	34.6 ตร.กม (21,092 ไร่)
		หนองหนาม	8	2,374			✓	16.29 ตร.กม.
	ป่าซาง	ป่าซาง	5	5,739	✓			8.5 ตร.กม.
		มะกอก	9	5,928	✓			31.40 ตร.กม. (29,375 ไร่)
		ม่วงน้อย	8	4,612	✓			9.40 ตร.กม. (5,875 ไร่)
		แม่แรง	11	7,520	✓			16.19 ตร.กม.(10,119 ไร่)
		ท่าตุ้ม	14	7,782	✓			29.10 ตร.กม. (18,187 ไร่)
		ปากบ่อง	5	3,645	✓			1.375 ตร.กม.
		น้ำดิบ	16	9,844	✓			67.896 ตร.กม. (67,896 ไร่)
		บ้านเรือน	8	4,703	✓	✓		6.728 ตร.กม.
		นครเจดีย์	14	8,637	✓			118.30 ตร.กม. (74,375 ไร่)

ที่มา : โปรแกรมลุ่มน้ำ จากองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา

2) วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาชาวบ้าน ของพื้นที่ลุ่มน้ำทา ส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวล้านนาที่สืบทอดกันต่อมาก เช่น ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์ และอื่น ๆ ซึ่งในที่นี้ขอยกประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการจัดน้ำ สามารถสรุปได้ดังนี้

การเลี้ยงผีฝ่าย

พ่อหนานเชิง ทุนร้องช้าง บ้านสารภีชัย ตำบลท่าดู้ม ได้เล่าให้ฟังว่า “การเลี้ยงผีฝ่ายเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ร่วมกันรักษาผานและทำฝ่าย เพราะตอนนั้นฝ่ายทำด้วยไม้ ชาวบ้านที่ทำนา ที่ได้ใช้ประโยชน์จากน้ำที่ผานน้ำเข้าล้าเหมือนนั้น ต่างก็ช่วยกันสร้างผานไม้ร่วมกัน ไม่ว่าไม้หรือหิน ชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์จากล้าเหมือนนั้นต่างก็หาไม้และหินมาสร้างฝ่าย ตามแต่แก่เหมือน แก่ฝ่าย และผู้ใช้น้ำตกลงกัน และยังมีการลากล้าเหมือนทุกปี เมื่อเสร็จสิ้นหน้านา หลังจากเก็บเกี่ยว ต่างนำไก่ หมู มารวมกันเพื่อนำไปเลี้ยงผีฝ่าย หลังจากเลี้ยงผีฝ่ายเสร็จแล้วชาวบ้านจะนำเอาไก่ หมู ซากผีมารวมกันอย่างอิมหนาสำราญ สิ่งที่เขาไม่ได้ในพิธีเลี้ยงผีฝ่ายก็คือ เหล้า ชาวบ้านจะนำเหล้าซากผีไก่ ซากผีหมู ซากผี มารวมกันอย่างสนุกสนาน”

พ่อหนานครั้ง (คุณประจักษ์ จันทร์ล้อย) บ้านหนองหมู ตำบลท่าดู้ม เล่าว่า “การเลี้ยงผีฝ่ายเมื่อก่อนมีการทำตลอด แต่ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยทำแล้ว เพราะว่าฝ่ายไม้ที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างไม่มีแล้ว กลายเป็นฝ่ายปูนแทน ประกอบกับการไม่มีแก่เหมือน แก่ฝ่าย ทำให้ไม่มีแก่นำในการทำพิธี”

การเลี้ยงเสื้อบ้าน

เสื้อบ้านเป็นดวงวิญญาณที่ทำหน้าที่ปกักรักษาสมาชิกในหมู่บ้าน สถิตอยู่ในเรือนล้านนาขนาดเล็ก กลางหมู่บ้าน เรียกว่า หอเสื้อบ้าน เสื้อมาจากคำว่า “เชื้อ” แปลว่า บรรพบุรุษ หมายถึง ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่มีความดีหรือมีบุญคุณกับชาวบ้าน อาจจะเป็นผู้นำในการก่อตั้งหมู่บ้าน หรือคนที่มีความดีเป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้าน บางคนเชื่อว่าผีเสื้อบ้าน คือวิญญาณของนักรบโบราณ หรือเจ้าผู้ครองบ้านเมือง เมื่อตายไปแล้ว ชาวบ้านก็จะปลุกศาล แล้วเชิญดวงวิญญาณนั้นมาสถิตอยู่ เรียกว่า “หอเสื้อบ้าน” หรือ “พ่อบ้าน” ก็มีการเรียกกัน หอนี้นิยมปลุกตั้งไว้ตรงกลางหรือที่เรียกว่า “ใจบ้าน” นั่นเอง เชื่อกันว่า “เสื้อบ้าน” จะช่วยปกป้องคุ้มครองหมู่บ้าน ลูกบ้านที่นับถือให้แคล้วคลาดปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ภัยอันตรายจากภัยทั้งปวง และช่วยคลันดาลให้ลูกหลานที่ไปบนบานศาลกล่าว ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การทำธุรกิจ การสมัครงาน หรือสมัครเข้าเรียน หรือการทำไร่ทำนา ชาวบ้านก็จะมาขอให้เสื้อบ้านช่วยให้การทำกิจการดังกล่าว เป็นไปด้วยความสะดวกราบรื่น ช่วยให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น เมื่อเสร็จกิจแล้ว ชาวบ้านก็จะนำเครื่องเซ่นสังเวยมาถวายเป็นการตอบแทน ถือว่าเป็นที่พึ่งทางใจอีกอย่างหนึ่งสำหรับผู้ศรัทธาเชื่อกัน

การเลี้ยงเสื่อบ้านนิยมทำในเดือน 9 ออก 9 คำ หรือแรม 9 คำของทุกปี เครื่องเช่นก็มี ไก่ต้มทั้งตัว บางที่ใช้หัวหมู หรือแล้วแต่เจ้าองค์ไหนชอบอะไร จากการเข้าทรงของร่างทรงเขาก็จะนำสัตว์ชนิดนั้นมาเป็นเครื่องเช่นสังเวฬุ พร้อมเครื่องบูชาอื่นๆ มีมะพร้าวทั้งทลาย กล้วยเครือ ผลไม้ ขนมมณเฑียร และเครื่องราชูปโภค เช่น ช้าง ม้า(เป็นรูปปูนปั้น) ฉัตรเงิน ฉัตรทอง เสื่อ หมอน เครื่องทรง เป็นต้น

เมื่อตั้งสิ่งของสำหรับเช่นสังเวฬุแล้ว ผู้พิธีก็จะจุดธูปเทียน กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดการบวงสรวงต่อเจ้าพ่อ กล่าวคำขอขมาและการบนบานศาลกล่าวขอให้คุ้มครองลูกบ้าน พร้อมกันนั้นผู้เข้าร่วมพิธี ก็จะกล่าวขอให้เจ้าพ่อคลบันดาลให้กิจการของตนเองประสบความสำเร็จสมความมุ่งหมายของตน เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะขออนุญาตนำเอาของกินที่เช่นไหว้ไปแล้วนั้นมากินเลี้ยงกัน เรียกว่า“กินข้าวกินของเหลือ” ของเจ้าพ่อเป็นที่สนุกสนาน เป็นการเสร็จพิธีเลี้ยงเสื่อบ้าน

พ่อนานครั้ง (คุณประจักษ์ จันทร์ล้อย) บ้านหนองหมู ตำบลท่าตุ้ม เล่าว่า “ในชุมชนจะมีไ้บ้านเป็นศูนย์รวมความเชื่อของหมู่บ้าน ทุกปีจะมีการบูชาไ้บ้าน หรือเสื่อบ้าน โดยมีความเชื่อว่า จะทำคนในหมู่บ้านอยู่ดีมีสุข ทำแล้วสบายใจ”

เลี้ยงผีขุนน้ำ

เลี้ยงผีขุนน้ำของคอยช้างหมอบ และคอยเครือไม้ ลำห้วยของคอยช้างหมอบกับคอยเครือไม้จะไหลลงสู่แม่น้ำแม่ทาบริเวณวัดพระนอน ที่บ้านกัวมื่น ตำบลมะกอก ลักษณะการเลี้ยงผีขุนน้ำ จะมีการต้อนรับหมู่อื่นคอยเพื่อเอาไปบวงสรวงผีขุนน้ำ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แต่ในช่วงหลังหยุดไปเพราะถูกมองว่าเป็นการทรมานสัตว์ การเลี้ยงผีขุนน้ำจึงเปลี่ยนเป็นการนำหมูที่ชำแหละแล้วใส่รถขึ้นไปเลี้ยง ซึ่งทำให้คนที่ไปร่วมพิธีเลี้ยงจึงน้อยลงและไม่ค่อยให้ความสำคัญ การเลี้ยงผีขุนน้ำของตำบลมะกอกมีในช่วงเดือนมิถุนายนของทุกปี

การจุดบอกไฟ

การจุดบอกไฟ หรือที่เรียกว่า การฟังธรรมปลาจ้อน(ปลาจ้อน) ในอดีตนั้นชาวบ้านเชื่อว่าการจุดบอกไฟเป็นการขอฝน แต่ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมทำกันแล้ว เพราะว่าการใช้น้ำจากลำเหมืองหรือแหล่งน้ำตามธรรมชาติ แม่น้ำต่างๆ ไม่เป็นไปตามฤดูกาล บางปีก็มีน้ำดี แต่บางปีก็ไม่มีน้ำ เพราะฝนแล้ง ชาวบ้านจึงหันมาใช้น้ำได้ดินกัน ทางกรมเจ้ามาจะบ่อบาดาลให้

แต่เดิมการจุดบอกไฟจะอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน คือ ก่อนที่จะมีการทำนา คงจุดเพื่อบูชาเทวดาที่ชื่อปักษุน คือเทวดาแห่งฝน เพื่อเป็นการขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เชื่อว่าฝนจะตกหรือตกมากตกน้อยขึ้นอยู่กับเทวดาองค์นี้ ต่อมาจุดกันในช่วงตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน ความมุ่งหมายของการจุดเปลี่ยนไปให้เข้ากับพุทธศาสนา ส่วนมากจะจุดกันในงานไหว้พระธาตุ และงานสงกรานต์พระพุทธรูปที่สำคัญ

ความเชื่อเรื่อง “จิต”

การถมน้ำบ่อ การทมนองน้ำ ชาวบ้านเล่าต่อกันว่าเป็นเรื่องที่ไม่ดี จะโดนจิต สิ่งนี้ปัจจุบันชาวบ้านยังเชื่อกันอยู่ คุณแสง มุลรัตน์ ถามคนเฒ่าคนแก่ เล่าว่า “คุณนั้นเป็นความเชื่อของชาวบ้านที่เล่าสืบทอดกันมานาน หากใครถมน้ำบ่อ บวกหรือนอง จะมีอันเป็นไป บ้างก็ว่า สามวันดีสวันไข้ รักษาก็ไม่หายในที่สุดก็ต้องตาย” ตรงนี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีน้องคนจะเข้าใจ เพราะว่าเป็นการป้องกันไม่ให้ชาวบ้านบุกรุกที่ลำห้วย นอง คลอง บึง บ่อน้ำและที่สาธารณประโยชน์อื่น ๆ เป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ทุกวันนี้

การขุดบ่อน้ำ ตอนนี้นักบ้านไม่มีการขุดบ่อน้ำใช้บริโภคแล้ว เนื่องจากทุกหมู่บ้านจะมีประปาหมู่บ้านใช้กันหมด ส่วนการขุดบ่อน้ำจะขุดเพื่อนำน้ำมาใช้ในการทำการเกษตร แต่ไม่ค่อยขุดกัน เนื่องจากไม่ค่อยมีน้ำออกมา

3) เศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

พืชเศรษฐกิจสำคัญที่เกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่างทำการเพาะปลูกในพื้นที่นี้ ได้แก่ ข้าว ลำไย มะละกอ ฝรั่ง ชมพู ผักต่าง ๆ เช่น หอมแดง กระเทียม คื่นหอย ผักกาดกวางตุ้ง ผักชี มะเขือเทศ ผักกาดหอม พริกใหญ่ กะหล่ำปลี ข้าวโพดฝักสด เป็นต้น

การเลี้ยงสัตว์

โค มีการเลี้ยงโคเพื่อบริโภคในครัวเรือนและเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม

สุกร เป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม เลี้ยงในเขตตำบลเหมืองจี้

สัตว์ปีก ส่วนใหญ่คือ ไก่ พันธุ์ที่ใช้เป็นพันธุ์พื้นเมือง เป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินตามบริเวณบ้าน และเลี้ยงเพื่อบริโภคเท่านั้น ที่เหลือก็จำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม รองลงมาคือ เป็ดและไก่ชน

ปลา เป็นการเลี้ยงในบ่อและในกระชัง เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน ที่เหลือไว้จำหน่ายเป็นรายได้เสริม

ระบบการผลิตพืชและสัตว์

เกษตรกรในพื้นที่มีการเพาะปลูกพืชหลายชนิดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ช่วงระยะเวลาในการปลูกมีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาระบบการผลิตพืชหรือปฏิทินการปลูกพืชในพื้นที่นี้ สามารถจำแนกคร่าวๆได้ดังต่อไปนี้

ระบบที่ 1: ข้าวนาปี หอมแดง พืชผัก ปลูกพืชเรียงตามลำดับในพื้นที่เดียวกัน คือ ข้าว หอมแดง และพืชผักเก็บเกี่ยวข้าวในเดือนพฤศจิกายนแล้ว จะปลูกหอมแดงและพืชผัก

ระบบที่ 2: ลำไย หอมแดง / พืชผัก เป็นพื้นที่สวนเกษตรกรใช้ปลูกลำไยเป็นพืชหลักในช่วง 4-1 ปี เกษตรกรจะใช้พื้นที่ในระหว่างแถวลำไยปลูกหอมแดง/พืชผักแซม

ระบบที่ 3: หอมแดง ปลูกหอมแดงตลอดทั้งปี

ระบบที่ 4: ข้าวนาปี โดยจะเริ่มตกลำประมาณเดือนมิถุนายน แล้วนำไปปลูก จะเก็บเกี่ยวประมาณเดือนพฤศจิกายน

ระบบที่ 5: ข้าวนาปี พืชผัก ปลูกพืชเรียงตามลำดับในพื้นที่เดียวกัน คือ ข้าว พืชผัก

ระบบที่ 6: ข้าวนาปี-ข้าวนาปรัง ปลูกพืชชนิดเดียวกันต่อเนื่องกัน คือ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง โดยข้าวนาปีจะเริ่มตกลำประมาณเดือนมิถุนายน แล้วนำไปปลูก จะเก็บเกี่ยวประมาณเดือนพฤศจิกายน ส่วนข้าวนาปรังจะเริ่มตกลำประมาณเดือนมกราคม แล้วนำไปปลูก จะเก็บเกี่ยวประมาณเดือนพฤษภาคม

ระบบที่ 7: ไม้ผล ใช้พื้นที่ปลูกไม้ผลเป็นพืชหลัก ได้แก่ ลำไย มะม่วง ชมพู่มะนาว ฝรั่ง ตามลำดับ ปลูกเพื่อจำหน่าย

ระบบที่ 8: ข้าวนาปี กระเทียม หอมแดง/พืชผัก ปลูกพืชเรียงตามลำดับในพื้นที่เดียวกัน คือ ข้าว กระเทียม และหอมแดง/พืชผัก เก็บเกี่ยวข้าวในเดือนพฤศจิกายนแล้ว จะปลูกกระเทียมและหอมแดง/พืชผัก

ระบบที่ 9: ลำไย พืชผัก ปลูกหลายชนิดในเวลาเดียวกัน พืชแซม คือ ลำไย พืชผัก

การเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงตลอดปีกระจายทุกหมู่บ้าน

ตารางที่ 5 ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย

ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
← ข้าวนาปี → ← หอมแดง → ← พืชผัก → ← หอมแดง / พืชผัก → ← หอมแดง → ← หอมแดง → ← ข้าวนาปี → ← ข้าวนาปี → ← พืชผัก → ← พืชผัก → ← ข้าวนาปรัง → ← ข้าวนาปี →											

ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ข้าวนาปี											
ไม่ผล											
← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ←											
← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ←											
← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ←											
← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ←											
← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ← ←											

ที่มา : โครงการวิจัยระบบวิเคราะห์ทางเลือกสำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฐานทรัพยากรในลุ่มน้ำ

สรุปปัญหาหลักของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย

1) ด้านกายภาพ

- ปัญหาภัยธรรมชาติ
- ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- โรคศัตรูพืช
- โรคระบาดในสัตว์ปีก โคและกระบือ

2) ด้านเศรษฐกิจ

- ขาดเงินลงทุน
- แหล่งเงินทุนมีจำกัด
- บางครัวเรือนมีรายได้น้อย
- หนี้สินมาก
- ไม่มีตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน

3) ด้านสังคม

- การรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพยังมีน้อย
- บางกลุ่มมุ่งเน้นกิจกรรมด้านอาชีพน้อย
- กลุ่มไม่ได้รับการพัฒนา
- กลุ่มไม่เข้มแข็ง

1.3 ด้านสภาพภูมินิเวศ การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

สภาพภูมินิเวศ สภาพพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายมี 2 ลักษณะ คือ ส่วนที่แรก คือ ที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่ภูเขาและป่าไม้ ส่วนสองเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งเป็นสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย มีสภาพที่ดินที่ทำกินทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรกรรมทุกชนิด พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา รองลงมา คือ ลำไย มะม่วง และพืชผักต่างๆ น้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกส่วนใหญ่ใช้น้ำฝน น้ำจากในลำน้ำแม่ทา และลำน้ำแม่กวังในช่วงฤดูฝน สำหรับฤดูแล้งจะใช้น้ำจากบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร

สภาพของลำน้ำแม่ทาในเขตตอนปลาย มีน้ำไหลหลากไหลเชี่ยวในหน้าฝน และแห้งแล้งในหน้าแล้ง สภาพของลำน้ำคับแคบในเขตชุมชน เนื่องมาจากการบุกรุกพื้นที่ของลำน้ำทั้งจากภาคเอกชน หน่วยงานองค์กรรัฐ ท้องถิ่น และชุมชน ในการก่อสร้างเพื่อการขยายถนน อาคารบ้านเรือน และเพื่อทำการเกษตร หากปีไหนปริมาณน้ำฝนมากน้ำก็จะไหลหลากและไหลท่วมเข้าสู่บ้านเรือน อาคารสถานที่ของตำบลเหมืองจี้ ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง ตำบลป่าซาง ตำบลม่วงน้อย อำเภอป่าซาง ได้รับความเสียหาย ในช่วงหน้าแล้งมีสภาพลำน้ำที่แห้งขอด ในเขตของลำน้ำช่วงพื้นที่ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง ตำบลม่วงน้อย อำเภอป่าซาง ส่วนในเขตตำบลป่าซาง ช่วงปลายลำน้ำมีระบบเหมืองฝายในการกักเก็บน้ำ ในเหมืองฝายเป็นที่ยังเป็นเหมืองฝายสมบูรณ์สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้จนถึงหน้าแล้ง และในช่วงปลายน้ำมีน้ำแม่กวังไหลมาสมทบที่บริเวณบ้านสบทา จึงทำให้มีปริมาณน้ำมากในฤดูแล้งด้วย

ลำน้ำสาขา ที่สำคัญของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย ส่วนใหญ่แล้วน้ำแม่ทาตอนปลายอยู่ห่างไกลจากต้นเขา ที่น้ำสาขาค้าง ๆ ได้ไหลเข้าสู่อ่างกักเก็บน้ำที่สำคัญ คือ อ่างเก็บน้ำแม่เมย และอ่างเก็บน้ำแม่วังสำน ที่สามารถรองรับน้ำในปริมาณมาก ทำให้ไม่มีลำน้ำสาขาที่จะไหลลงสู่ลำน้ำแม่ทาโดยตรงเหมือนกับพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาในตอนบน และตอนกลาง ลำน้ำสาขาของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายจึงมีเฉพาะลำน้ำห้วยส้ม ในบริเวณเขตตำบลเหมืองจี้เท่านั้น ซึ่งลำน้ำห้วยส้ม ได้ไหลมาจากภูเข้านในบริเวณห้วยส้ม ซึ่งขณะนี้ได้ถูกภาครัฐกิจนำมาจัดทำเป็นสนามกอล์ฟแล้ว เดิมลำน้ำห้วยส้มนี้ไหลลงสู่ลำน้ำแม่ทาในบริเวณบ้านห้วยส้ม ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง

พื้นที่รับน้ำ(เหมือง-ฝาย) ฝายในส่วนของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย มีจำนวน 13 ฝาย ในอดีตเป็นฝายไม้ ชาวบ้านก็จะมาช่วยกันดูแลรักษา มีการเลี้ยงศิฝาย แต่ปัจจุบันได้โอนให้กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และลักษณะฝายเป็นฝายคอนกรีต ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาฝายลดลง มีเหมืองฝายหลายแห่งที่ได้ถูกทุบทำลายทิ้ง หรือเมื่อฝายมีการพังเสียหายก็ไม่มีการซ่อมบำรุงเพิ่มเติม เนื่องจากไม่ได้ใช้ประโยชน์จากเหมืองฝายเหล่านั้นแล้ว เช่น ฝายคาราโอเกะหรือฝายอินทจีน ซึ่งจากการสำรวจของทีมวิจัย สามารถสำรวจฝายที่ดึงน้ำจากน้ำแม่ทามาใช้ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา ได้ดังนี้

1) ฝายสบทา สร้างเมื่อปี 2549 โดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย ข้อดีของฝายสบทา คือสามารถระบายน้ำได้ดีด้วยการยกประตูระบายน้ำแก้ปัญหา น้ำท่วมได้ มีช่องระบายน้ำด้านข้างความกว้าง 10 เมตร มีก้านเป็นผู้ดูแล ปัญหาที่พบคือสปริงเวย์มีความสูงเกินไป ขณะนี้อยู่ในระหว่างการดำเนินการขอโครงการสร้างลำเหมืองคอนกรีตซึ่งได้ดำเนินการ ไปถึงการออกแบบและเตรียมที่จะสร้างแล้วแต่ติดปัญหาที่ท่อระบายน้ำได้ถนนสาย ลำพูน-ลี ซึ่งมีความสูงกว่าลำเหมืองประมาณ 1 เมตรจึงได้ทำเรื่องไปขอกรมทางหลวงดำเนินการแก้ไข แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับ

2) ฝายอินทิล(ฝายคาราโอเกะ) เคยพังมาแล้วถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกพื้นที่ริมตลิ่งสูญหายไปกว่า 100 ตารางวา และมาพังอีกครั้งเมื่อเหตุการณ์น้ำท่วมเมื่อปี 2549 ซึ่งมีความเสียหายอย่างหนักและทำให้น้ำเปลี่ยนทิศทางในอดีตเคยมีลำเหมืองใช้ประโยชน์ไปถึงบริเวณบ้านสบทา ปัจจุบันไม่ได้ใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรและยังคงสภาพความเสียหายอยู่ ในช่วงเทศกาลลอยกระทงทางเทศบาลฯ จะนำกระสอบทรายมากั้นบริเวณที่เสียหายเพื่อกักน้ำไว้ใช้ลอยกระทง

3) ฝายบ้านหนอง สร้างเมื่อปี 2551 ตามแบบของกรมชลประทาน งบประมาณ 22 ล้านบาท มีระยะประกัน 2 ปี พื้นที่ใช้น้ำได้แก่ บ้านล่องหนองหอย บ้านฉางข้าวน้อย บ้านกอม่วง บ้านกองจิว บ้านหนองสลิ และลงสู่ลำน้ำปิง มีระบบแก้มืองแก่ฝายในการบริหารจัดการน้ำ ลำเหมืองยาวประมาณ 4 กิโลเมตร งบประมาณการก่อสร้างประมาณ 9 ล้านบาท

4) ฝายบ้านปงชัยหรือฝายเจ้าปง อยู่ห่างจากฝายบ้านหนองประมาณ 700 เมตร ได้รับความเสียหายอย่างหนักเมื่อเหตุการณ์น้ำท่วมเมื่อปี 2549 ปัจจุบันยังคงสภาพความเสียหายอยู่เนื่องจากขาดงบประมาณและเนื่องจากมีระยะใกล้กับฝายบ้านหนองจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างใหม่

5) ฝายน้ำคั้นเป็นฝายน้ำล้น แบบมีสะพานข้าม มีความกว้าง 50 เมตร สร้างเมื่อปี 2551 งบประมาณการก่อสร้าง 16 ล้านบาท มีระบบแก้มืองแก่ฝายในการบริหารจัดการน้ำพื้นที่ใช้น้ำได้แก่ หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 6 และเขตตำบลเหมืองจี้

6) ฝายกอเกียง ตั้งอยู่ที่บ้านไร่น้อย ตำบลม่วงน้อย เป็นฝายน้ำล้น สร้างเมื่อปี 2550 โดยกรมส่งเสริมการเกษตร มีลำเหมือง 1 เส้น ใช้ในพื้นที่ตำบลป่าซาง ตำบลแม่แรง จนถึงบ้านกองงาม คุณสมบัติเก็บน้ำได้ดี บริเวณพื้นที่บ้านไร่น้อยมีระบบรางส่งน้ำซึ่งมาจากบ่อบาดาล ใช้ส่งน้ำให้พื้นที่สวนลำไยในฤดูแล้ง และยังพบเครื่องสูบน้ำของกรมชลประทาน สูบเลี้ยงพื้นที่เกษตร ทำหน้าที่แทนฝายกักน้ำที่กำลังก่อสร้างอยู่

7) ฝายบ้านแป้น สร้างมาแล้วกว่า 20 ปี เป็นฝายน้ำล้นมีช่องระบายทรายใช้แผ่นไม้ในการเปิด ปิดพื้นที่ใช้น้ำได้แก่ บ้านป่าตัน บ้านเหล่า บ้านเหมืองจี้หลวง บ้านเหมืองจี้ใหม่ และบ้านต้นผึ้ง ฝายบ้านแป้นถือว่าเป็นฝายที่สมบูรณ์มากที่สุดสามารถกักเก็บน้ำได้ดีในฤดูแล้ง และเมื่อหน้าฝนปริมาณน้ำมากและน้ำมาเร็วและแรงก็ไม่สามารถทำลายฝายได้เนื่องจากไม่มีสิ่งกีดขวาง

8) ฝายกัวมื่น สร้างเมื่อปี 2538 และพังเสียหายเมื่อเหตุการณ์น้ำท่วมปี 2549 เดิมมีลักษณะเป็นฝายคอนกรีตแบบมีสะพานข้าม สันนิษฐานว่าสาเหตุที่พังเนื่องมาจากมีการดูดทรายไปมาก ทางเทศบาลฯ

ร่วมกับชาวบ้านได้สร้างฝายไม้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยงบประมาณ 80,000 บาท แต่ก็ถูกน้ำพัดเสียหาย เมื่อเดือนตุลาคม 2552 ทาง องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนได้สนับสนุนงบประมาณ 800,000 บาทเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยการนำกระสอบทรายมาถัก ในระหว่างรอกการก่อสร้างของกรมชลประทาน งบประมาณกว่า 50 ล้านบาทรูปแบบเดียวกับฝายสบทา ในอดีตลำเหมืองเคยใช้ประโยชน์ในพื้นที่ตำบลมะกอก ตำบลปากบ่องและตำบลม่วงน้อย เป็นพื้นที่กว่า 5,000 ไร่ ปัจจุบันอยู่ระหว่างทำโครงการต่อเนื่องเพื่อสร้างลำเหมือง(คลองค่าน) หลังฝายเสร็จในปี 2553-2554 งบประมาณ 20 ล้านบาท ปัญหาที่พบคือปากเหมืองมีความสูงเกินไปและถูกขโมยประทุระบายน้ำสู่ลำเหมือง

9) ฝายคดอยเต แ่เป็นฝายน้ำล้นแบบมีสะพานข้าม ปัญหาที่พบคือ มีไม้สีสุกเยอะ ในช่วงน้ำหลากจะพัดเอาไม้สีสุกมาติดอยู่หน้าฝาย ทำให้น้ำไหลออกด้านข้างส่งผลให้เกิดการกัดเซาะพื้นที่ด้านข้าง และไหลท่วมบ้านเรือน โดยเฉพาะหมู่บ้านฝ่งหมื่น และบ้านห้วยส้ม ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง

10) ฝายทุ่งสร้อย ทำโครงการเสนอต่อกรมชลประทานเพื่อดำเนินการขุดลอกลำน้ำทาระยะทาง 8 กิโลเมตร(ถึงสบทา) งบประมาณ 8 ล้านบาท พื้นที่ใช้น้ำในเขตอำเภอเมืองมีลำเหมืองแยกไปถึงสามเส้น ปัจจุบันอยู่ระหว่างการติดตามโครงการแก้ปัญหาการกัดเซาะ

ระบบการจัดการ ปัจจุบันพบว่าวิกฤติสถานการณ์ปัญหาน้ำเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก และการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง ซึ่งอาจเกิดจากการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาดของส่วนราชการ การตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ และการสร้างสิ่งปลูกสร้างขวางทางเดินน้ำ ทำให้ระบบนิเวศน์เปลี่ยนไป ฝายคอนกรีตสมัยใหม่ที่ดูคงทนถาวรเข้ามาแทนที่ฝายแบบดั้งเดิมของชาวบ้านและเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งอย่างสิ้นเชิง ในทางรูปธรรม ฝายคอนกรีตไม่มีทางให้สัตว์น้ำเล็ดรอดขึ้นลงตามเส้นทางของมันได้ดังก่อน ในทางนามธรรม อำนาจการดูแลที่เคยเป็นของชุมชนที่เคยใช้ประโยชน์ร่วมกันกลับถูกถ่ายโอนไปเป็นของราชการที่จะกำหนดทิศทางการปล่อยน้ำ วันนี้ฝายดั้งเดิมหลายแห่งกำลังถูกเปลี่ยนเป็นคอนกรีต เช่นเดียวกับสภาพสังคมที่กำลังรับเอาวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ภูมิปัญญาของชุมชนมากขึ้น ในลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย มีฝายชะลอน้ำคอนกรีตอยู่หลายฝาย และมีฝายขนาดเล็กสำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งที่เขตบ้านป่าซางน้อย ซึ่งระบบการจัดการของเหมืองฝายที่ยังมีแก่เหมืองเก่าฝายอยู่ หลังจากที่ไม่มีการทำนากันแล้วทำให้ระบบเหมืองฝายเริ่มหายไป ถูกโอนภาระการจัดการน้ำไปให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามาดูแลแทน ซึ่งโดยปัญหาภาพรวมของลำน้ำในปัจจุบัน ได้แก่ ทรายที่ไหลมากับน้ำทับถมกันมากทำให้ลำน้ำตื้นเขิน ไม่มีเขื่อนขนาดใหญ่สำหรับเก็บกักน้ำ มีการสูบน้ำจากลำน้ำทาไปใช้ในการเกษตรกรรมกันมาก มีการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตร ทำให้สารเคมีปนเปื้อนไหลลงสู่ลำน้ำ และมีการขุดบ่อน้ำได้ดินกันมากทำให้ระดับได้ดินลดระดับลง ซึ่งปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นนี้ เพื่อการดำรงชีวิตแนวแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่อาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน บนฐานของความรู้และคุณธรรม ทั้งนี้ เมื่อระบบการจัดการน้ำได้ถูกเปลี่ยนไปจากที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำกันเอง เช่น มีระบบเหมืองฝาย ก็เปลี่ยนไปเป็นการจัดการ โดยองค์กรของรัฐ และ

ท้องถิ่น รูปแบบเหมืองฝายที่เปลี่ยนแปลงไปจากฝายไม้เป็นฝายคอนกรีต จากลำเหมืองที่สมาชิกเหมืองฝายช่วยกันขุดลอกมาเป็นลำเหมืองที่หล่อด้วยคอนกรีต การใช้ประโยชน์จากน้ำจากเดิมที่ใช้น้ำเพื่อการทำนาปลูกข้าว ก็เปลี่ยนมาเป็นการใช้น้ำเพื่อการปลูกกล้วย หอม กระเทียม ที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยน้ำในปริมาณมากเหมือนกับการปลูกข้าว

ความต้องการการใช้น้ำ ในการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายมีลำน้ำแม่ทาเป็นลำน้ำสายหลักที่เกษตรกรใช้ทำการเกษตรกรรมและอุปโภคบริโภค ซึ่งจะใช้ได้เฉพาะในฤดูฝน ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานจะใช้น้ำฝน เนื่องจากดินมีสภาพเป็นดินทราย มีการอุ้มน้ำได้น้อย ดังนั้นในช่วงเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคมของทุกปี ซึ่งเป็นหน้าแล้ง ตลอดลำน้ำแม่ทาจะมีสภาพแห้งแล้ง ไม่พอเพียงในการอุปโภคบริโภค เกษตรกรต้องอาศัยน้ำจากแหล่งน้ำใต้ดินและสระเก็บน้ำขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นแหล่งเก็บน้ำเพื่อใช้ในไร่นาของเกษตรกรแต่ละราย พื้นที่นี้มีแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น จำแนกเป็น ระบบประปาหมู่บ้าน ระบบประปาเทศบาล สระน้ำสาธารณะ สระน้ำขนาดเล็ก สระน้ำขนาดใหญ่ ฝาย และบ่อโยก/บ่อบาดาล

ส่วนที่ 2 สถานการณ์ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาของกลุ่มน้ำทาตอนปลาย

ปัญหาน้ำท่วม พื้นที่ลุ่มน้ำทาตอนปลาย จำนวน 12 ตำบล 132 หมู่บ้าน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม โดยส่วนใหญ่แล้วทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน สภาพปัญหาลุ่มน้ำทาตอนปลายเป็นเรื่องการบริหารจัดการน้ำ คือ ในช่วงฤดูแล้งจะเกิดภัยแล้งรุนแรง แต่ในช่วงฤดูฝนน้ำจะไหลมาแรง ไม่มีที่กักเก็บน้ำ ทำให้เกิดน้ำท่วม น้ำไหลแรง แต่ไม่ขังนาน เหมือนกับเหตุการณ์อุทกภัยลุ่มน้ำทาในปี พ.ศ. 2549 น้ำไหลมาแรง พัดข้าวของเสียหาย แต่น้ำไม่ขังนาน ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายที่ประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอป่าซาง ในพื้นที่ตำบลม่วงน้อย ตำบลป่าซาง โดยเฉพาะในเขตตัวอำเภอที่เป็นย่านการค้า และสถานที่ราชการ ที่จะประสบกับปัญหาน้ำท่วมขังเกือบทุกปี ซึ่งสาเหตุนี้ส่วนใหญ่มาจากสภาพของลำน้ำสองข้างทางลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายที่เกิดจากการบุกรุกลำน้ำเกิดขึ้นจากพื้นที่ถอกเกษตรตามสองข้างลำน้ำทำให้ลำน้ำคับแคบ มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างทั้งบ้านเรือน ร้านค้า ร้านอาหาร ทำเป็นที่นาที่สวน รวมไปถึงการขุดลอกลำน้ำที่ทำให้น้ำไหลเร็ว ไหลแรง และการสร้างสิ่งกีดขวางลำน้ำไม่ว่าจะเป็นการสร้างสะพานบนฝายกั้นน้ำ การสร้างสะพานข้าม เป็นต้น

ปัญหาน้ำแห้ง/แล้ง จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่ลุ่มน้ำทา ได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทำวิจัย ตัวแทนแม่แรง เล่าว่า “ในพื้นที่ตำบลแม่แรงไม่มีปัญหาเรื่องการขาดน้ำ สมัยก่อนมีการทำนาจากน้ำฟ้า(ทำนาตามฤดูกาล) หากไม่มีฝนก็ไม่สามารถทำนาได้ แต่ปัจจุบันคนป่าซางสามารถทำเกษตรได้ตลอดโดยใช้บ่อน้ำทางการเกษตร ซึ่งอำเภอป่าซางถือได้ว่ามีบ่อเกษตรมากที่สุด

การมีบ่อการเกษตรทำให้ชาวบ้านจีเกียจ ไม่มีการช่วยกันขุดลอกลำเหมือง ความสัมพันธ์ระหว่างคนทำนาลดลง” ชาวบ้านที่เป็นตัวแทนจากตำบลเหมืองจี บอกว่า “ปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการพื้นที่ลุ่มน้ำจากระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลเกี่ยวกับภัยธรรมชาติ พื้นที่ที่ไม่ได้รับข้อมูล ทำให้เตรียมตัวไม่ทัน”

ในส่วนของพื้นที่ห้วยส้ม นายสมนึก คำรงมณีกุล ผู้ใหญ่บ้านบ้านหมูเป็ง บอกว่า “ห้วยส้มเป็นลำห้วยที่มีตาน้ำที่ไหลตลอดปี แต่ในช่วงที่ผ่านมาถูกนายทุนรุกพื้นที่ทำสนามกอล์ฟ นาเดินไปถมตาน้ำทางชุมชนจึงได้ไปพูดคุยกับนายทุนขอให้ขุดดินที่ถมตาน้ำออก ทางนายทุนเองก็ให้ความร่วมมือ เพราะมีความเชื่อเรื่องการถมตาน้ำเหมือนกัน เนื่องจากตัวนายทุนเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่บ่อย ทั้งที่ไม่เคยเป็น นายทุนจึงให้คนงานมาขุดดินออก ปรับพื้นที่ และเว้นบริเวณตาน้ำให้ลงพื้นที่ไปสำรวจน้ำห้วยส้ม พบว่ามีตาน้ำไหลออกมาจากบริเวณขอบป่า ซึ่งเป็นป่าใหม่ต้นไม้ยังมีขนาดเล็กอายุประมาณ 10 กว่าปี โดยรอบของป่าชุมชนถูกจับจองจากนายทุนหมดแล้ว ในส่วนล่างของลำห้วยส้ม มีการทำฝายกั้นน้ำของนายทุนจำนวน 3 ฝาย กักเก็บน้ำไว้ปริมาณมาก ทางชุมชนบอกว่าการมีฝายทั้ง 3 เป็นผลดีต่อชุมชน เพราะทุกปีเมื่อมีฝนตกมาก น้ำจะไหลลงไปท่วมหมู่บ้านหมูเป็ง สร้างความเสียหายทุกครั้ง และทางชุมชนเองก็ยังมีโครงการจะสร้างฝายขนาดเล็กเพิ่มอีก 2 จุด เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรของคนในหมู่บ้าน” ปัญหาน้ำแห้งในฤดูแล้งนั้นส่งผลให้เกิดปัญหาการแย่งการใช้น้ำระหว่างการใช้น้ำของชาวบ้านเกษตรกรในการผลิตพืชที่ต้องใช้น้ำมาก เช่น ข้าวมีราคาสูงขึ้นทำให้ปีนี้มีคนเปลี่ยนสวนลำไยไปปลูกข้าวกันมาก กับการใช้น้ำในภาคธุรกิจสนามกอล์ฟที่อยู่ 1 แห่ง ในลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย ในเขตพื้นที่ตำบลเหมืองจี อำเภอเมือง ที่มีการใช้น้ำปริมาณมาก และมีการขุดอ่างเก็บน้ำในบริเวณสนามกอล์ฟหลายอ่าง

ปัญหาน้ำเสีย จากการปล่อยน้ำเสียจากบ้านเรือนของชุมชน จากการทำการเกษตรที่มีการใช้สารเคมีจากการทำสวนหอม กระเทียม และสารเคมีจากโรงงานซ่อมผ้าบาติกในเขตอำเภอป่าซาง การทิ้งขยะของชุมชนลงในลำน้ำเนื่องจากการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล เนื่องจากยังไม่มีมีการกำจัดที่ถูกวิธี ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ในการกำจัดขยะ และประชาชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญ ในการแยกขยะเพื่อทิ้ง ซึ่งพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากน้ำเสียที่ทิ้งลงลำน้ำแม่ทาส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตตำบลเหมืองจี ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนมาก ในตำบลป่าซาง ที่มีการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานซ่อมผ้าบาติก ส่วนขยะมูลฝอยมีการแอบทิ้งขยะตามลำน้ำในแต่ละช่วงที่เป็นที่ล้นตา เช่น ในตำบลเหมืองจี ตำบล บ้านแป้น อำเภอเมือง

ปัญหาการถือครองที่ดินของชาวบ้านหมู่ที่ 4 ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 12 ครัวเรือน ที่อาศัยมา 80 ปี แต่ที่ดินที่อยู่อาศัยได้ออกเอกสารสิทธิเป็นที่ราชพัสดุทำให้ชาวบ้านที่อยู่อาศัยมาก่อนได้รับความเดือดร้อนไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ขาดการดูแลด้านสวัสดิการจากท้องถิ่น และท้องที่ จึงทำให้ไม่มีระบบสาธารณูปโภคทั้งประปา ไฟฟ้า และถนน ในขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการยื่นเรื่องเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหา เนื่องจากปัญหาเกิดขึ้นมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2512 ทางคณะวิจัย และกำนันประทีน จักขุเรือง กำนันตำบลหนองหนาม ได้ดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการต่อไปถึงแม้ไม่ได้เกิดขึ้นจากน้ำแม่ทาโดยตรงก็ตาม

แนวทางการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย สภาพพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่างมี 2 ลักษณะ คือ ส่วนแรกเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขาสูงและป่าไม้ ส่วนที่สองคือพื้นที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่ภูเขาและป่าไม้ สภาพที่ดินที่ทำกินทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรกรรม แนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีการหารือว่า ควรมีการแบ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำแม่ทา 2 ระดับ คือ ปัญหาเร่งด่วน และปัญหาระยะยาว ซึ่งในระยะแรกนั้นทางทีมวิจัยต้องพยายามรวบรวมข้อมูลลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายให้ครอบคลุมมากที่สุด รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งลุ่มน้ำทาตอนบน ตอนกลาง ให้มีความเข้าไปในทิศทางเดียวกัน จากการหารือร่วมกันทั้ง 3 โซน ได้ทีมประสานงานแต่ละโซนในการกระจายข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน การแจ้งเตือนเมื่อเกิดอุทกภัย ทำให้แต่ละพื้นที่สามารถเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

การแก้ไขปัญหาระยะเร่งด่วน เช่น การป้องกันปัญหาน้ำไหลหลากและท่วมขังในเขตพื้นที่ตำบลม่วงน้อย ตำบลป่าซาง ได้มีการสร้างระบบแจ้งภัยของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาในแต่ละตอน หลังจากที่ได้มีบทเรียนมาแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2549 ในปีต่อ ๆ มาจึงมีการแจ้งเหตุเพื่อให้แกนนำนักวิจัยในเขตตอนปลายได้รับทราบข้อมูลการไหลของน้ำจากลุ่มน้ำแม่ทาตอนบน ตอนกลาง และมีการประสานความร่วมมือระหว่างกัน ส่วนในการแก้ไขปัญหาคือการถือครองที่ดินหรือกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชนหมู่ที่ 4 ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง ที่ได้มีการติดตามและจัดทำหนังสือร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงการพิจารณา และคาดว่าจะสามารถให้เอกสารสิทธิ์การถือครองให้กับชาวบ้านได้ เนื่องจากที่ผ่านมาเป็นการดำเนินงานที่ผิดพลาดของหน่วยงานรัฐ เนื่องมาจากการสำรวจพื้นที่ของนักวิจัยที่พบกับปัญหาของชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา จึงจำเป็นต้องมาช่วยกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วย

การแก้ไขปัญหาระยะยาว ในส่วนของลุ่มน้ำทาตอนปลาย พยายามช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป มีการทำฝายชะลอน้ำในแต่ละจุด มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันบ่อยมากขึ้นในทีมงานวิจัยลุ่มน้ำทาเพื่อหารือแนวทางในการจัดการลุ่มน้ำทาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำเสนอปัญหาและแนวทางการจัดการปัญหาลุ่มน้ำแม่ทา เช่น แนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำแล้งไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรโดยมีการวางแผนการแก้ไขโดยการนำแผนการพัฒนาด้านน้ำเหมืองดั้งเดิม และการจัดทำท่อส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำ การจัดทำแผนการพัฒนาแหล่งน้ำในตำบลเหมืองจี้ หนองหนาม และตำบลป่าสัก ในการจัดทำเวียง (แก้มลิง) ในบริเวณหมู่บ้านหนองหนาม ใกล้ถนนลำพูนรอบนอกสายคอยดิ-สะปึ่ง ที่เป็นส่วนของลำเหมืองคอยครั้ง และลำห้วยจากบ้านห้วยม้าไก่อ ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง มาประสมกันเพื่อใช้ในการกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร โดยมีการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(เทศบาลตำบลเหมืองจี้ อบต.หนองหนาม) และการประสานกับสำนักงานชลประทานจังหวัดลำพูน การนำเสนอแผนการป้องกันน้ำท่วมในเขตพื้นที่ตำบลป่าซาง โดยการจัดทำแผนการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ตำบลป่าซางโดยการพัฒนาล่องส่งน้ำเดิม(ลำเหมือง) ในเขตพื้นที่ตำบลป่าซาง เพื่อการระบายน้ำ

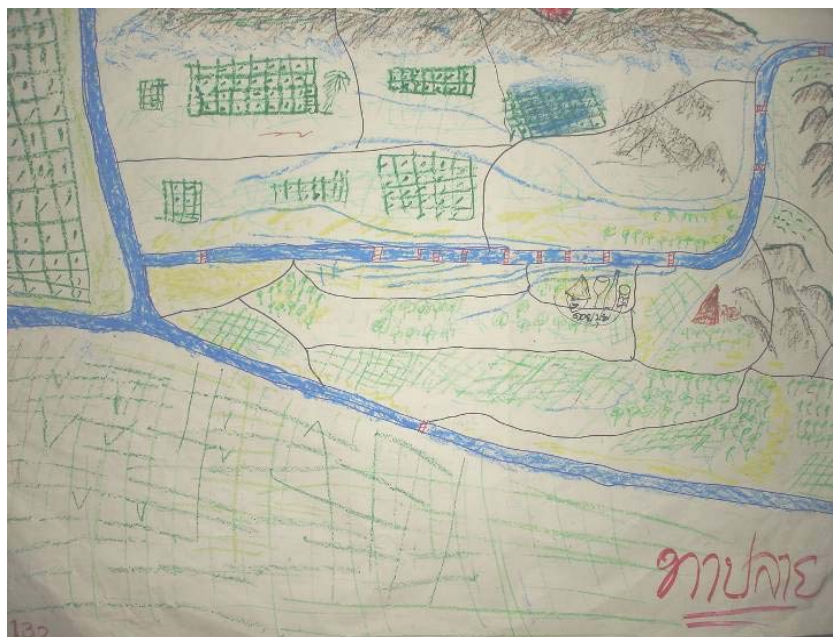
และการขุดลอกลำน้ำเหมืองใหม่ ตามถนนสายคอยติ-สะปึง จากบริเวณสะพานน้ำแม่ทาสีแยกป่าห้า จนไหลลงสู่ลำน้ำปิงในเขตตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง เป็นต้น (การประชุมร่วมกับอำเภอ จังหวัด) ซึ่งในรายละเอียดของการวางแผนการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องปรึกษาและหารือกับวิศวกรหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายโยธาก่อน โดยจะดำเนินการก่อนถึงวันงานนำเสนอข้อมูลแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 3 กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย

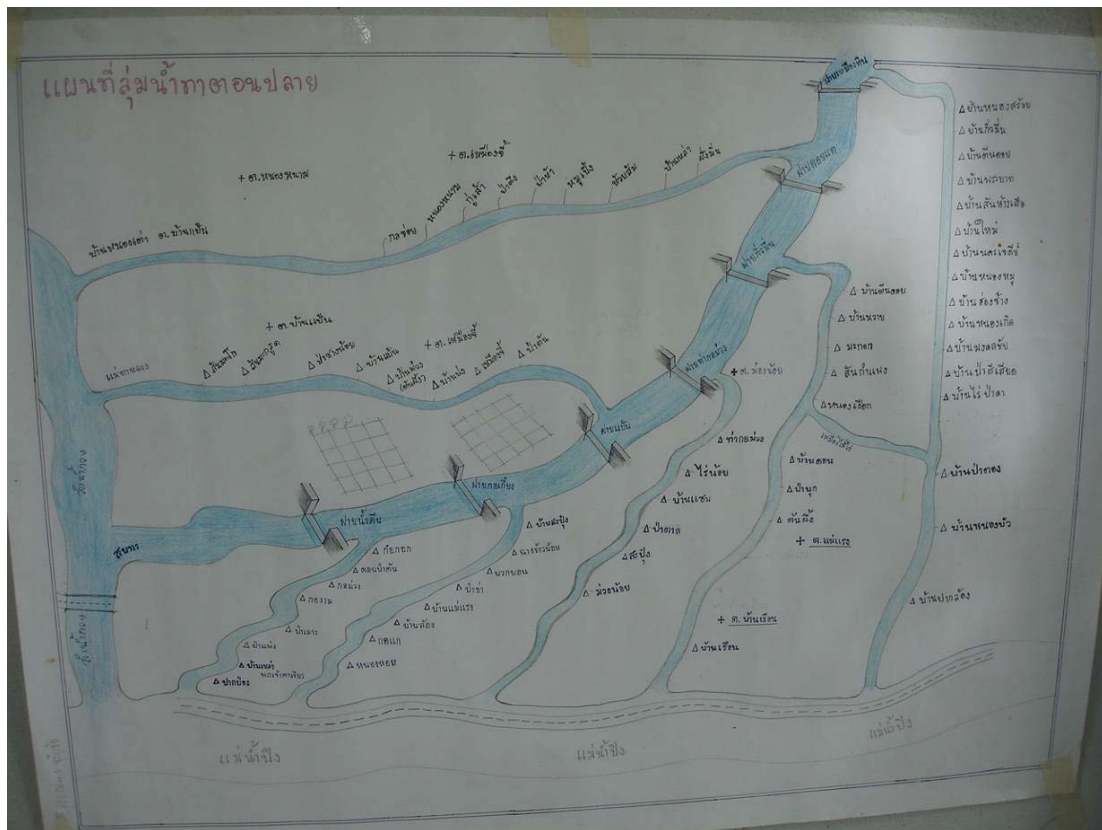
กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์อย่างมีส่วนร่วมของลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายทางโครงการวิจัยพยายามใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การจัดเวทีเสวนา การสำรวจพื้นที่ การใช้แผนที่ทำมือในการนำเสนอและการสรุปข้อมูล

สำหรับแผนที่ทำมือ เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทางโครงการวิจัยนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน นอกจากมีการทบทวนข้อมูล การจัดเวทีเสวนาสภาพปัญหา การสำรวจพื้นที่ สำรวจลำห้วย สำรวจฝาย การใช้แผนที่ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น โดยเฉพาะแผนที่ที่เกิดจากการลงมือทำร่วมกัน ทำให้เห็นภาพร่วมกัน มีความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน สื่อสารกันง่ายขึ้น และสร้างความภูมิใจให้กับคนทำ เพราะว่าข้อมูลมาจากทุกคน และเป็นคนลงมือทำเอง

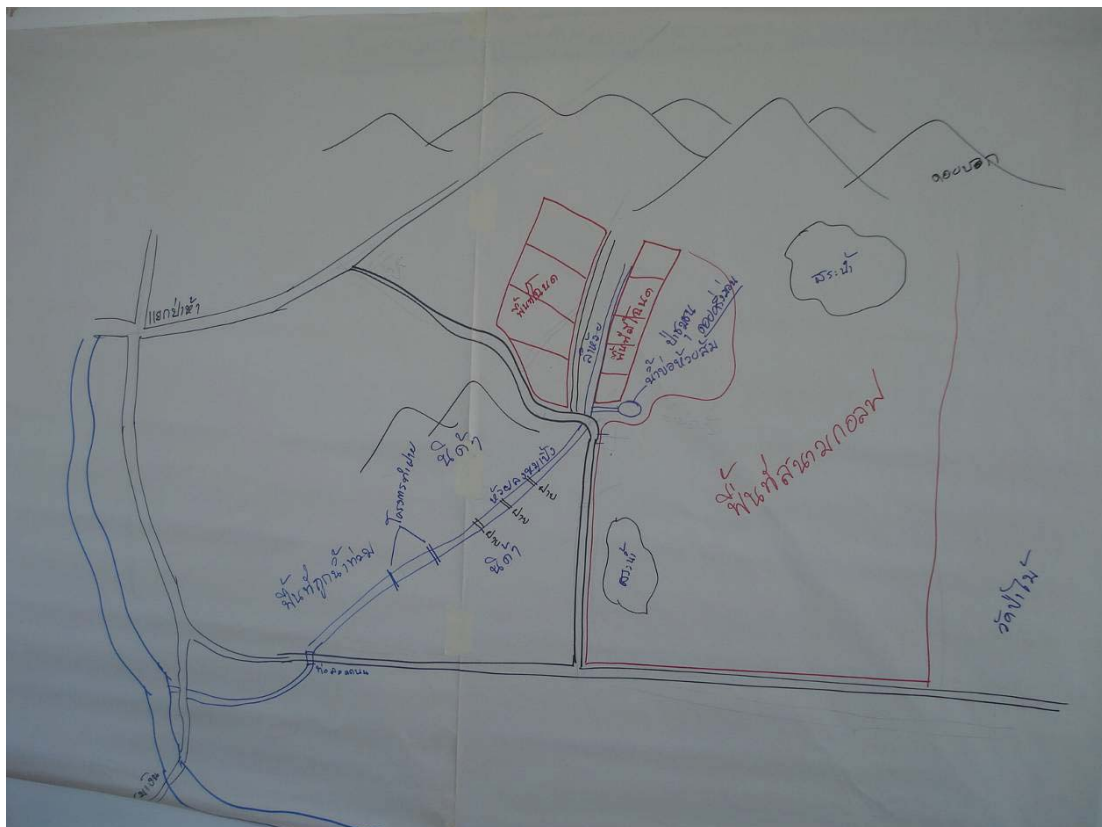
แผนที่ทำมือนั้นทำให้เห็นสภาพพื้นที่ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันมากขึ้น รวมทั้งยังเป็นแนวทางในการวางแผนการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ดังนั้นทางโครงการวิจัยรวมทั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูนจึงนำกระบวนการการจัดทำแผนที่ทำมือมาสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การนำเสนอผ่านมาใช้แผนที่เพื่อให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น อันนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มน้ำทาตอนปลายต่อไป

รูปแผนที่ทำมือลุ่มน้ำทาตอนปลาย

แผนที่ทำมือลุ่มน้ำท่าตอนปลาย

แผนที่ลำน้ำสาขา (ห้วยส้ม)

บทที่ 5

สรุปผล และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยเรื่อง“กระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาปลาย 12 ตำบล ในเขตอำเภอเมือง และอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” โดยวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ทบทวน วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย และเพื่อหาแนวทางการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำทาตอนปลาย ซึ่งทางชุมชนพยายามจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ตอบคำถามวิจัยหลักที่ว่า กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์อย่างมีส่วนร่วมของลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายเป็นอย่างไร

“น้ำแม่ทา” ถือได้ว่าเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงชุมชนลุ่มน้ำแม่ทา ตั้งแต่ต้นน้ำในเขต อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ จนไปบรรจบน้ำแม่ทงทางฝั่งซ้ายที่บ้านสบทา อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ตลอดระยะทาง 98 กิโลเมตร ซึ่งการดำเนินโครงการวิจัยลุ่มน้ำทานั้น เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงแบ่งการทำงานออกเป็น 3 โซน คือ ลุ่มน้ำทาตอนบน ลุ่มน้ำทาตอนกลาง และลุ่มน้ำทาตอนปลาย

การดำเนินโครงการวิจัย เป็นการรวบรวมข้อมูลลุ่มน้ำทาตอนปลาย เพื่อสร้างการเรียนรู้และรับรู้ข้อมูลร่วมกันของชุมชน สร้างความตระหนักให้กับนักวิจัย แกนนำในชุมชน เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาร่วมกัน กิจกรรมที่ผ่านมาเน้นการเก็บข้อมูลทั้งจากเอกสาร จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการออกแบบประเด็นในการเก็บข้อมูลพื้นที่ การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูล การสำรวจพื้นที่ และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน แกนนำ ทีมวิจัย เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ผ่านมามีนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความสนใจ และให้ความสำคัญกับการจัดการปัญหาลุ่มน้ำแม่ทามากขึ้น มีการเชื่อมประสานความร่วมมือระดับเครือข่ายลุ่มน้ำ มีความเข้าใจร่วมกันในระดับลุ่มน้ำแม่ทามากขึ้น ซึ่งการดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ต้องมีการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล บทเรียน การทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพร่วมกันต่อไป โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 ข้อมูลทั่วไปลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย

ลุ่มน้ำทาตอนปลาย ประกอบด้วย 2 อำเภอ 12 ตำบล คือ อำเภอเมืองลำพูน จำนวน 3 ตำบล 31 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลเหมืองจี้ 14 หมู่บ้าน ตำบลบ้านแป้น 9 หมู่บ้าน ตำบลหนองหนาม 8 หมู่บ้าน และอำเภอป่าซาง จำนวน 9 ตำบล 90 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลมะกอก 9 หมู่บ้าน ตำบลม่วงน้อย 8 หมู่บ้าน ตำบลท่าด้อม 14 หมู่บ้าน ตำบลน้ำดิบ 16 หมู่บ้าน ตำบลปากบ่อง 5 หมู่บ้าน ตำบลบ้านเรือน 8 หมู่บ้าน

ตำบลแม่แรง 11 หมู่บ้าน ตำบลป่าซาง 5 หมู่บ้าน และตำบลนครเจดีย์ 14 หมู่บ้าน รวมลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายทั้งหมด 121 หมู่บ้าน 12 ตำบล

ประวัติศาสตร์ของกลุ่มน้ำทาตอนปลาย ประชาชนที่อาศัยอยู่มีทั้งชนชาตินอง/ลื้อ (ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอป่าซาง) และชนชาติโยนหรือที่เรียกว่า คนเมือง (อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง) ในอดีตนั้นชุมชนมักจะตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ซึ่งน้ำทาเป็นแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งที่ทำให้มีการมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มน้ำ และขยายพื้นที่การทำมาหากินออกไปตามลำเหมืองสาขาของน้ำทา ประวัติศาสตร์จึงเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของการมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดลำพูน หรือนครทริภุญไชยในอดีต ชาวบ้านในอำเภอป่าซางส่วนใหญ่เป็นชาวไทยยอง ซึ่งเป็นชนชาติไทยเผ่าหนึ่งและตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ทั่วไปในภาคเหนือของประเทศไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ชาวไทยยองมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่แคว้นสิบสองปันนาหรือในมณฑลยูนนานตอนใต้ของประเทศจีน ปัจจุบันตัวเมืองของตั้งอยู่ทางตะวันออกของเมืองเชียงรุ้ง ปัจจุบันอยู่ในแคว้นซานเสดทของสหภาพพม่าขึ้นอยู่กับเมืองเชียงตุงและตัวเมืองอยู่ไม่ห่างจากแม่น้ำโขงเท่าใดนัก การอพยพของชาวยองเข้ามาในพื้นที่นี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2329 มีการอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณลุ่มน้ำแม่ทา แม่กวงและแม่ปิง การอพยพชาวยองครั้งใหญ่ที่สุด คือปี พ.ศ.2348 ในสมัยพระยาภาวดีละ พร้อมทั้งได้กวาดต้อนผู้คน มาแบบ “เทครัว” ผู้คนที่ถูกกวาดต้อนมานี้มีทั้งชาวยอง ลื้อ จีน และมอญ ซึ่งพระยาภาวดีละได้แบ่งผู้คนบางส่วนให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ชาวยองส่วนใหญ่และชาวลื้อ มอญ จีนบางส่วนได้ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองลำพูน แลบ้านเวียงยอง บ้านฮู้ บ้านหลวง และที่บริเวณริมฝั่งแม่ทา แลบ้าน ป่าซาง บ้านฉางข้าวน้อย บ้านแหม บ้านสะปึ่ง บ้านป่าตาล บ้านห้วยบ้านดอน เป็นต้น

5.2 ด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

อาชีพส่วนใหญ่เกษตรกร ชาวบ้านได้อาศัยลำนน้ำแม่ทาล่อเลี้ยงพืชผลทางการเกษตรมานาน แม้จะเจอสภาพปัญหาของแม่น้ำทาที่เกิดเป็นประจำทุกปี คือ หน้าฝนเมื่อฝนตกหนักเกิดน้ำไหลหลากพัดพา สภาพน้ำท่วมทำให้ทรัพย์สินบ้านเรือน และพื้นที่ทางการเกษตรเสียหายสุดจะ ถูกล้าง ลำนน้ำแห้งเหือดพื้นที่ทางการเกษตรได้รับความเสียหาย จากการขาดแคลนนํ้า เป็นเช่นนี้ตลอดมา ชุมชนเองพยายามที่ช่วยกันรักษา และได้มีการขุดเจาะบ่อบาดาลในการทำการเกษตรมากขึ้น ที่ส่วนใหญ่อาศัยน้ำจากน้ำแม่ทา ลำห้วยสาขา และเหมือง จากการกันฝาย เพื่อดึงน้ำไปใช้ในพื้นที่ ประเพณีการเลี้ยงผีเหมืองฝาย ยังดำเนินการกันอยู่ในปัจจุบันถึงแม้ว่าเหมืองฝายบางแห่งจะมีความสำคัญลดลงแก่เหมืองฝายยังมีการดำรงประเพณีไว้อยู่เพื่อเป็นสิริมงคลแก่เหมืองฝายและการใช้น้ำ รวมทั้งยังมีการเลี้ยงผีขุนน้ำ การเลี้ยงผีเสื้อบ้าน และการจุดบอกไฟ(ดอกไม้ไฟ) ซึ่งยังคงเป็นความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้ปกป้องรักษาทรัพยากร และชุมชนมาอย่างช้านาน อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนในกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายที่มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการเกษตร จึงทำให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินในการเพาะปลูกพืชผักที่หลากหลาย เช่น หอมแดง กระเทียม กระเทียม คื่นหอย ผักกาดขาวดั่ง ผักชี มะเขือเทศ ผักกาดหอม พริก

ใหญ่ กะหล่ำปลี ข้าวโพดฝักสด เป็นต้น ส่งผลผลิตเข้าสู่ตลาดใหญ่ในเมืองลำพูนและเชียงใหม่ มีการปลูกพืชสวน เช่น ลำไย มะม่วง มะละกอ ฝรั่ง ชมพู่ เป็นต้น รวมถึงปศุสัตว์ที่มีฟาร์มปศุสัตว์หลายแห่ง

5.4 ด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย ในปัจจุบันพบว่าวิกฤตสถานการณ์ปัญหาน้ำเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก และการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง ซึ่งอาจเกิดจากการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาดของส่วนราชการ การตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ และการสร้างสิ่งปลูกสร้างขวางทางเดินน้ำ ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไป ฝ่ายคอนกรีตสมัยใหม่ที่ตุงทนถาวรเข้ามาแทนที่ฝ่ายแบบดั้งเดิมของชาวบ้านและเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งอย่างสิ้นเชิง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกรุกรกทั้งในส่วนของภาคประชาชนและธุรกิจ บางพื้นที่มีการออกเอกสารสิทธิที่ไม่ถูกต้อง ขยายเขตไปครอบคลุมถึงพื้นที่ภูเขา สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากผลกระทบของน้ำเสียจากโรงงานย้อมผ้า จากการลักลอบทิ้งขยะในเขตป่าของบริษัทเอกชน

5.4 สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย

สถานการณ์ปัญหาของลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายได้แก่ 1) ปัญหาน้ำแห้งน้ำเหือดในหน้าแล้ง ส่งผลให้พื้นที่การเกษตรขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เกิดปัญหาการแย่งน้ำตามมาในการใช้น้ำของชาวบ้าน เกษตรกร และการใช้น้ำในธุรกิจเอกชนเช่น สนามกอล์ฟ 2) ปัญหาน้ำท่วมขังในหน้าฝน โดยมีสาเหตุมาจากหลายทาง ได้แก่ เป็นพื้นที่ลุ่มและอยู่ปลายแม่น้ำจึงเป็นพื้นที่รับน้ำในฤดูฝน สภาพของลำน้ำสองข้างทางลำน้ำคับแคบอันเนื่องมาจากการบุกรุกลำน้ำ มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างทั้งบ้านเรือน ร้านค้า ร้านอาหาร ทำเป็นพื้นที่นาที่สวนจำนวนมาก รวมไปถึงการจัดการเหมืองฝายที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่ เช่น การสร้างฝายที่มีสิ่งกีดขวางลำน้ำ ทำให้ลำน้ำเปลี่ยนทิศทาง 3) ปัญหาน้ำเสียจากชุมชนการปศุสัตว์ และโรงงานย้อมผ้า บาดิในเขตพื้นที่อำเภอป่าซางที่มีโรงงานจำนวนมาก 4) ปัญหาด้านการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล เนื่องจากยังไม่มีมีการกำจัดที่ถูกวิธี ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ในการกำจัดขยะ และประชาชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญ ในการแยกขยะเพื่อทิ้ง และ 5) ปัญหาการถือครองที่ดินของชาวบ้านหมู่ที่ 4 ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 12 ครัวเรือน ที่อาศัยมา 80 ปี แต่ที่ดินที่อยู่อาศัยได้ออกเอกสารสิทธิเป็นที่ราชพัสดุ

แนวทางการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย เนื่องจากสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาล่างมี 2 ลักษณะ คือส่วนแรกเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขาสูงและป่าไม้ ส่วนที่สองคือคือที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่ภูเขาและป่าไม้ สภาพที่ดินที่ทำกินทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรกรรม แนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน มีการหารือว่า ควรมีการแบ่งแนวทางการแก้ไขปัญหา 2 ระดับ คือ ปัญหาเร่งด่วน และปัญหาระยะยาว ซึ่งในระยะแรกนั้นทางทีมวิจัยต้องพยายามรวบรวมข้อมูลลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลายให้ครอบคลุมมากที่สุด รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งลุ่มน้ำทาตอนบน ตอนกลาง ให้มีความเข้าไปใน

ทิศทางเดียวกัน จากการหารือร่วมกันทั้ง 3 โซน ได้ทีมประสานงานแต่ละโซนในการกระจายข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน การแจ้งเตือนเมื่อเกิดอุทกภัย ทำให้แต่ละพื้นที่สามารถเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ การช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป มีการทำฝายชะลอน้ำในแต่ละจุด มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันบ่อยมากขึ้นในทีมงานวิจัยลุ่มน้ำทาเพื่อหาหรือแนวทางในการจัดการลุ่มน้ำทาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำเสนอปัญหาและแนวทางการจัดการปัญหาลุ่มน้ำแม่ทา เช่น แนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำแล้งไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรโดยมีการวางแผนการแก้ไขโดยการนำแผนการจัดพัฒนาลำน้ำเหมืองดั้งเดิม และการจัดทำท่อส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำ การจัดทำแผนการพัฒนาแหล่งน้ำในตำบลเหมืองจี้ หนองหนาม และตำบลป่าสัก ในการจัดทำเวียง(แก้มลิง) การนำเสนอแผนการป้องกันน้ำท่วมในเขตพื้นที่ตัวอำเภอป่าซาง โดยการจัดทำแผนการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่อำเภอป่าซางโดยการพัฒนาล่องส่งน้ำเดิม(ลำเหมือง)เพื่อการระบายน้ำ และการขุดลอกลำน้ำเหมืองใหม่ การแก้ไขปัญหาคารกือครองที่ดินหรือกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชนหมู่ที่ 4 ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง ที่ได้มีการติดตามและจัดทำหนังสือร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สรุปสิ่งที่ได้จากการทำโครงการวิจัย

นักวิจัย

- นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัย การทำวิจัยเป็นสิ่งที่ต้องใช้เหตุใช้ผล มีลำดับขั้นตอน ใช้การสังเกตการณ์ บันทึกสิ่งที่ได้พบเห็น มีการบันทึกข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบข้อมูลเดิม มาวิเคราะห์ร่วมกัน
- นักวิจัยมีมุมมอง ความคิดที่กว้างขึ้น จากการได้เรียนรู้ การแลกเปลี่ยนกับพื้นที่ โครงการอื่น ๆ พร้อมทั้งแนวทางในการกลับไปใช้ในพื้นที่ของตนเอง และเป็นการเติมกำลังใจให้กันและกัน
- จากการทำโครงการวิจัยทำให้ได้เพื่อน ได้เครือข่ายเพิ่มมากขึ้น เกิดความเอื้ออาทร แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ทักษะในการทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานองค์กรของนักวิจัยที่อาศัยความรู้ความเข้าใจ และการเข้าถึงแหล่งข้อมูลเป็นตัวกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของตนเองในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชน

ชุมชน/สังคม

- ได้เรียนรู้ รับรู้ข้อมูลปัญหาสถานการณ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำทามากขึ้น ทำให้ชุมชนหันมาให้ความสนใจในการจัดการดูแลลุ่มน้ำทามากขึ้น
- ชุมชนสามารถที่จะต่อรองกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง บนฐานของข้อมูลมากขึ้น มีความมั่นใจที่จะเสนอข้อมูลความต้องการของชุมชนต่อหน่วยงาน องค์กรต่างๆ พร้อมทั้งการค้นหา

ข้อมูลภูมิปัญญาของชุมชน ทำให้มีการรื้อฟื้นสิ่งดี ๆ ขึ้นมา เช่น การเลี้ยงผีต้นน้ำ การจัดการเหมืองฝาย การแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำ เป็นต้น

- การขยายเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งในระดับชุมชน และต่างชุมชน ไม่ว่าเกี่ยวข้องกับงานด้านการจัดการทรัพยากร ปัญหาที่เกิดขึ้น หรืองานบุญต่าง ๆ กลายเป็นหัวใจซึ่งกันและกันมากขึ้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการวิจัย

ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยมีความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- ชุมชน และแกนนำ ผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญให้ความร่วมมือและสนับสนุน
- ประเด็นปัญหาลุ่มน้ำทา เป็นปัญหาร่วมกันของชุมชนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ หากไม่รักษาก็จะไม่มีน้ำใช้การการทำมาหากินของตนเอง หรือจัดการไม่ดีก็เกิดอุทกภัยเหมือนที่ผ่านมาได้ ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่สามารถดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโครงการ พื้นที่ทำงานวิจัย เป็นการเปิดมุมมอง เห็นแนวทาง เห็นกระบวนการที่จะนำมาปรับใช้ในการดำเนินโครงการของตนเองมากขึ้น
- การมีพี่เลี้ยงคอยกระตุ้นทำให้ทีมวิจัยมีความตื่นตัวมากขึ้น และเห็นช่องทาง แนวทางในการขับเคลื่อนงานต่อ ซึ่งหากพี่เลี้ยงไม่เกาะติดหรือหนุนเสริมอย่างต่อเนื่องทำให้การขับเคลื่อนงานช้าลงไป ให้ความสนใจในเรื่องอื่น ประเด็นอื่นแทน

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

- ภารกิจของทีมวิจัยมีมาก คือ แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่หลายอย่าง ทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ และพร้อมเพรียง
- นักวิจัยแต่ละคนมีภาระหน้าที่หลายอย่างในชุมชน เช่น เป็นผู้นำหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกเทศบาล ประธานกองทุนหมู่บ้าน ร้านค้าชุมชน เลขามหมู่บ้าน ฯลฯ ทำให้การดำเนินกิจกรรมประชุมไม่ค่อยพร้อมกัน
- ทีมวิจัยขาดทักษะการบันทึก เก็บรวบรวมข้อมูลที่ดี ทำให้การจัดทำรายงานล่าช้า

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเป็นเรื่องที่ต้องอิงกับเรื่องเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่เน้นการลงมือปฏิบัติ ดังนั้นควรมีการอบรมทักษะเกี่ยวกับการใช้ภาษาพูดกับภาษาเขียนการบันทึกข้อมูล และการจัดเก็บเอกสาร การจับประเด็น การวิเคราะห์ การนำเสนอข้อมูลให้มากขึ้น และพี่เลี้ยงต้องเข้ามาให้ความรู้ เทคนิคหนุนเสริมในการทำวิจัยอย่างสม่ำเสมอ

บรรณานุกรม

ชัยพันธ์ ประภาสวัต.2544.การฟื้นฟูและการจัดการลุ่มน้ำแม่ตางช้าง.จาก www.vijai.org.

ถาวร อ่อนประภา.2552.ระบบวิเคราะห์ทางเลือกสำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฐานทรัพยากรในลุ่มน้ำ.เชียงใหม่.

พรชัย ปรีชาปัญญา.2550.การจัดการลุ่มน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วม.เชียงใหม่ : หจก.ชนบรรณการพิมพ์.

พรพิไล เลิศวิชา สุพิชัย เมทิน และนนชชัย นามเทพ.2550.เหมืองฝาย : จัดการน้ำ จัดการคน บนพื้นฐานภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อัจฉรา รักยุติธรรม และคณะ.2549.แอ่งคอยร้อยป่า ภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรชุมชนลุ่มน้ำทาตอนบน.เครือข่ายการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำทา(ตอนบน).เชียงใหม่.

ภาคผนวก

ประมวลภาพกิจกรรม

แลกเปลี่ยนหรือการออกแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การทำแผนที่ทำมือลุ่มน้ำท่าตอนปลาย

สำรวจพื้นที่น้ำซับห้วยส้ม

สำรวจพื้นที่ห้วยส้ม

ภาพสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำท่าตอนปลาย

ฝายคอนกรีตในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าตอนปลาย

สภาพลำน้ำแม่ท่าตอนปลาย

การประชุมทีมวิจัย

ประชุมทีมวิจัย

ประชุมทีมวิจัย

แลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์ปัญหาลุ่มน้ำท่าตอนปลาย

การรวบรวมข้อมูล

สภาพลำน้ำแม่ท่าตอนปลาย

การกั้นน้ำไว้ใช้ บริเวณหน้าวัดอินทนิล อำเภอป่าซาง

พืชที่ขึ้นข้างลำน้ำทา ทำให้เกิดพื้นที่ดินงอกกล้าเข้ามาในลำน้ำแม่ทา

สภาพพื้นที่ราบในการทำการเกษตรของพื้นที่ตำบลท่าตูม

การแลกเปลี่ยนชุดโครงการ (ขุนน้ำแม่ทา)

วันที่ 20 พฤษภาคม 2551 ณ วัดขุนทา ตำบลออนเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

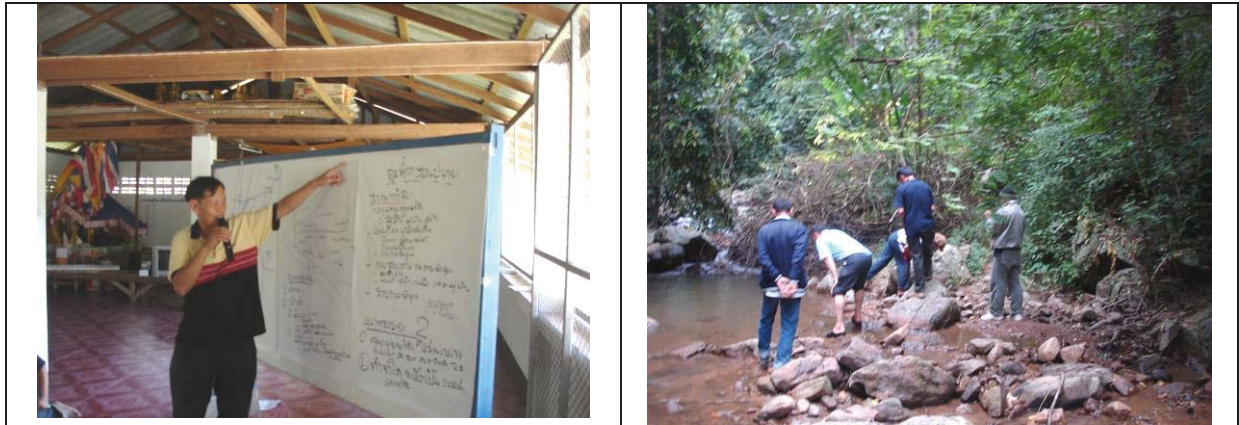
อบรมเชิงปฏิบัติการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วันที่ 26-27 พฤษภาคม 2551 ณ อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

เวทีห้ววัดวิจัย “ประเด็นทรัพยากร” จังหวัดลำพูน ครั้งที่ 1

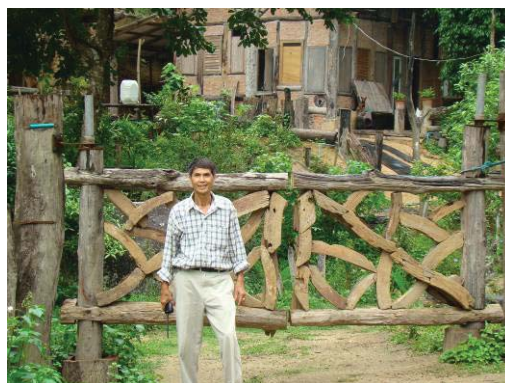
วันที่ 8 กันยายน 2551 ณ สำนักสงฆ์ห้วยบง ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

เวทีห้ววัดวิจัย “ประเด็นทรัพยากร” จังหวัดลำพูน ครั้งที่ 3
วันที่ 18-19 พฤศจิกายน 2551 ณ วัดพระธาตุจอมคีรี ตำบลดงดำ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

การแห่ช้างเผือกและเทศกาลประเพณีปลาช่อน
วันที่ 16 กรกฎาคม 2553 ณ วัดท่ากู่แก้ว ตำบลทาบลาด อำเภอมะทา จังหวัดลำพูน

รายชื่อแกนนำ/นักวิจัยกลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์
1.	*คุณทองคำ จอมขันเงิน	กำนันตำบลมะกอก	155/1 หมู่ 4 ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	087-7893950
2.	นายธวัช เสนธรรม	รองนายก อบต.มะกอก	อบต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	089-9551876
3.	คุณบุญฤทธิ์ สุวรรณกาศ	-	44/5 หมู่ 1 ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	089-9998503
4.	คุณอรุณ อุดสม	-	101 หมู่ 5 ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	086-6734046
5.	นายอรุณ อุดสม	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 ต.มะกอก	หมู่ 5 ต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	086-6734041
6.	นายสุวรรณ หน่อใหม่	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ต.มะกอก	หมู่ 3 ต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	081-9872318
7.	นายบุญฤทธิ์ ภิโรกาศ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ต.มะกอก	หมู่ 1 ต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	-
8.	นายณรินทร์ อุตสาป็น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ต.มะกอก	313 หมู่ 6 ต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	081-5941431
9.	นายชัยพร ธรรมกาวี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 8 ต.มะกอก	หมู่ 8 ต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	-
10.	นายนิวัฒน์ ภูทอง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 ต.มะกอก	ต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	086-1959947
11.	นายสกล กอหลง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ต.มะกอก	หมู่ 6 ต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	081-2887473
12.	คุณสาคร จัดสงคราม	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านท่าคอม่วง หมู่ 6	บ้านท่าคอม่วง หมู่ 6 ต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	-
13.	คุณประวดี จัดสงคราม	กำนันตำบลม่วงน้อย	ตำบลม่วงน้อย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	089-8355599
14.	คุณเจริญ เหล่าศิริเสถียร	รองนายกเทศมนตรี	เทศบาลตำบลม่วงน้อย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	087-1822594

ที่	ชื่อ -สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์
15.	คุณเชน ปิณฑแก้ว	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ต.ม่วงน้อย	หมู่ 4 ต.ม่วงน้อย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	081-5957419
16.	คุณวิทยา ณฑา	กำนันตำบลท่าตูม	ตำบลท่าตูม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	086-1935788
17.	คุณแสวง มุลรัตน์	เลขานายก อบต.ท่าตูม	อบต.ท่าตูม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	084-0472125
18.	คุณคุณศรีวัน อะกะยอง	ผู้ใหญ่บ้าน	ตำบลท่าตูม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	053-508575
19.	คุณสุธา วรรณมะกอก	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7	หมู่ 7 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	085-0416361
20.	ดาบตำรวจ ประจัน จันทะวัง	กำนันตำบลแม่แรง	ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	081-2899468
21.	คุณวิเชียร ปราชเป็ลื่อง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 9 ต.แม่แรง	หมู่ 9 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	-
22.	คุณสุธา สุวรรณมะกอก	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลแม่แรง	หมู่ 7 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	-
23.	คุณทองคำ ท้ายนา	รองนายก อบต.บ้านเรือน	4 หมู่ 8 บ่อคา ค่ายปลาน้เอน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	086-1893496
24.	คุณศรายุทธ ธรรมขันธ	กำนันตำบลบ้านเรือน	ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	-
25.	คุณทรงศักดิ์ วัธิยของ	กำนันตำบลป่าซาง	ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	-
26.	คุณสุพจน์ วิจิตร	กำนันตำบลน้ำดิบ	ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	-
27.	คุณชาญ ณะบุญธง	กำนันตำบลปากบ่อง	ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	081-9807280
28.	คุณมนัส พรหมณะ	กำนันตำบลเหมืองจี้	ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	084-1746989
29.	คุณแสงสว่าง ไกลกลางดุก	ผู้ใหญ่บ้านเลขาโครงการวิจัย	บ้านห้วยส้ม ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	087-0929416
30.	คุณอัคริยะ ณ ลำพูน	-	บ้านป่าห้า ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	086-1182970

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์
31.	คุณยงยุทธ ตาเจริญเมือง	สารวัตรกำนัน ตำบลเหมืองจิ	ตำบลเหมืองจิ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	-
32.	คุณสะอาด ตาปาง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3	หมู่ 3 ตำบลเหมืองจิ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	087-7848010
33.	คุณวิบูลย์ วิโรกาศ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 ต.เหมืองจิ	หมู่ 7 ต.เหมืองจิ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	086-1959057
34.	คุณวีระพงษ์ สืบสกุลแก้ว	ผช. ผู้ใหญ่บ้านสันมะกระดูก	บ้านสันมะกระดูก ต.บ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	-
35.	คุณธวัช แสนเสรี	ผู้ใหญ่บ้านป่าซางน้อย ต.บ้านแป้น	บ้านป่าซางน้อย ต.บ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	-
36.	ดาปตำรวจ อุดม วานม่วง	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านม่วง ต.บ้านแป้น	บ้านม่วง ต.บ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	081-7653559
37.	คุณอินสอน นันใจ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 ต.บ้านแป้น	หมู่ 9 ต.บ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	087-7598395
38.	คุณวีระชัย ชัยยศ	กำนันตำบลบ้านแป้น	ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	081-9802328
39.	คุณคำหล้า อาทะเดช	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2	หมู่ 2 ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	084-1512120
40.	คุณมงคล อุประโจง	กำนันตำบลหนองหนาม	ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	081-9518431
41.	คุณยงยุทธ ไม่น้วนไหว	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2	หมู่ 2 ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	087-1910574

ประวัติหัวหน้าโครงการ

ชื่อ – สกุล นายทองคำ จอมขันเงิน

เชื้อชาติ ไทย

สัญชาติ ไทย

นับถือศาสนา พุทธ

ตำแหน่งปัจจุบัน กำนันตำบลมะกอก อำเภอบ้านฉาง จังหวัดลำพูน

วัน/เดือน/ปีเกิด 4 ตุลาคม 2489 ปัจจุบันอายุ 60 ปี

อายุตำแหน่งงาน ได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่ง กำนันตำบลมะกอก เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2549

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 155/1 บ้านมะกอก หมู่ 4 ตำบลมะกอก อำเภอบ้านฉาง จังหวัดลำพูน

เบอร์โทรศัพท์ 053-520529 มือถือ 081-0268783

การศึกษา

- ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านมะกอก ตำบลมะกอก อำเภอบ้านฉาง จังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 2500
- ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมบ้านฉาง (หนองหอย) ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จ.ลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 2503
- ระดับประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเกษตรกรรมน่าน (สถาบันราชมงคลวิทยาสถาเกษตรน่าน) เมื่อ พ.ศ. 2506
- บวชเรียน พระปริยัติ ณ สำนักเรียน วัดพระพุทธบาทตากผ้า เป็นเวลา 1 พรรษา โดยมีท่านครูบาพรหมมาจักรสังวร (พระสุพรหมญาณเถร) เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2513

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2510 – 2516 บรรจุเป็นบุรุษไปรษณีย์โทรเลข อำเภอบ้านฉาง จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2517 – 2524 เป็นพนักงานไปรษณีย์ อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
- พ.ศ. 2525 – 2534 เป็นพนักงานไปรษณีย์ อำเภอบ้านฉาง จังหวัดลำพูน
- พ.ศ. 2535 – 2537 เป็นหัวหน้าทำการไปรษณีย์ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2537 – 2539 เป็นหัวหน้าทำการไปรษณีย์ อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
- พ.ศ. 2540 เป็นหัวหน้าทำการไปรษณีย์ ทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
- พ.ศ. 2540 – 2543 เป็นหัวหน้าทำการไปรษณีย์ อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
- พ.ศ. 2543 ลาออกก่อนเกษียณอายุ เมื่อ 1 สิงหาคม 2543
- พ.ศ. 2544 ได้รับการเลือกตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน มะกอก หมู่ 4 ตำบลมะกอก อำเภอบ้านฉาง จังหวัดลำพูน
- พ.ศ. 2545 – 2549 ได้รับการเลือกตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลมะกอก อำเภอบ้านฉาง จังหวัดลำพูน

- พ.ศ. 2549 ได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมะกอก หมู่ 4 ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- พ.ศ.2549 – ปัจจุบัน ได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็นสมัยที่ 2
- พ.ศ. 2549 เป็นประธานเครือข่ายลุ่มน้ำทา (ตอนล่าง)

ดำรงตำแหน่งในองค์กร / เครือข่ายอื่นๆ

1. กำนันตำบลมะกอก
2. ประธานกลุ่มออมทรัพย์ (กลุ่มสัจจะ) บ้านมะกอก
3. ประธานกองทุนหมู่บ้านมะกอก
4. ประธานศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
5. ประธานกลุ่มปฎิเสธธรอินทรีย์/ชีวภาพ
6. รองประธานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีฯ ต.มะกอก
7. ประธานศูนย์รักษาความสงบเรียบร้อย ต.มะกอก
8. ประธานกรรมการฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านมะกอก
9. คณะกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ
10. คณะกรรมการขั้นพื้นฐานโรงเรียนป่าซาง
11. คณะกรรมการขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านมะกอก
12. คณะกรรมการชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอำเภอป่าซาง
13. คณะกรรมการชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดลำพูน
14. กรรมการวัดมะกอก
15. ไวยาจักร วัดพระพุทธรบาทตากผ้า (พระอารามหลวง)

ความรู้ความสามารถพิเศษ

- เป็นวิทยากรให้ความรู้ ด้านการเมือง การปกครองแก่หน่วยงาน กลุ่มองค์กรต่างๆ
- เป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการเกษตรกรรม

รางวัลที่เคยได้รับ

1. ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกำนันดีเด่น ระดับอำเภอประจำปี 2547
2. เป็นผู้มีผลงานการปราบปรามยาเสพติดดีเด่น (รางวัลนักรบพลังแผ่นดินจัดให้สิ้นยาเสพติด)
3. รางวัลศูนย์เยาวชนดีเด่น ประจำปี 2545
4. รางวัลกลุ่มออมทรัพย์ (สัจจะ) เพื่อการผลิตดีเด่น ประจำปี 2545

5. รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 หมู่บ้านน่าอยู่จากองค์การบริหารส่วนตำบลมะกอก ประจำปี 2548
6. ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มงกุฎไทย ชั้นที่ 5 เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542

ข้อมูลพื้นฐานชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย 12 ตำบล

ข้อมูลพื้นฐานเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

1. ตำบลเหมืองจี้ มี 14 หมู่บ้าน

ประวัติและความเป็นมา

ตำบลเหมืองจี้แต่เดิมนั้นมีผู้สูงอายุในตำบลได้เล่าต่อกันมาว่า แต่ก่อนนั้นพื้นที่ตำบลเหมืองจี้มีสภาพเป็นป่าไม้และมีต้นไม้ชนิดหนึ่งชื่อว่า “คันทัน” ขึ้นอยู่หนาแน่นและต่อมามีเจ้านายฝ่ายเหนืออพยพเดินทางมาตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่บริเวณ ป่าจี้ พร้อมทั้งชาวบ้านช่วยกันบุกเบิกป่าจี้เป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินในบริเวณนี้ประกอบกับไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน จึงได้ช่วยกันขุดคลองขึ้น ซึ่งคนภาคเหนือเรียกว่า “น้ำเหมือง” โดยขุดผ่านป่าจี้เพื่อนำมาใช้ในการเกษตร จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านเหมืองจี้และใช้เป็นชื่อตำบลมาจนทุกวันนี้

ที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองจี้

องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองจี้ ตั้งอยู่เลขที่ 107 หมู่ 14 ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

เขตติดต่อของตำบลเหมืองจี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลทาชุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลป่าซาง,ตำบลม่วงน้อย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ ตำบลเหมืองจี้เป็นที่ราบใช้ในการเกษตรและบางส่วนของพื้นที่เป็นภูเขาและป่าไม้

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำแม่ทา ลำเหมืองคอยเต และลำเหมืองคอยครั้ง เหมืองป่ากะยอม และลำเหมืองเล็กๆ อีกหลายสาย หนองน้ำ สระน้ำ ภูเขาที่กักเก็บน้ำ ป่าไม้ ฯลฯ

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

หมู่ที่ 1 บ้านเหมืองจี้หลวง

หมู่ที่ 2 บ้านกู่เส้า

หมู่ที่ 3 บ้านปงชัย

- หมู่ที่ 4 บ้านฝายแป้น
- หมู่ที่ 5 บ้านห้วยส้ม
- หมู่ที่ 6 บ้านป่าตึง
- หมู่ที่ 7 บ้านฝางหมื่น
- หมู่ที่ 8 บ้านเหมืองจี้ใหม่
- หมู่ที่ 9 บ้านหมูเป็ง
- หมู่ที่ 10 บ้านป่าตัน
- หมู่ที่ 11 บ้านป่าตอง-หนองจาง
- หมู่ที่ 12 บ้านเซตวัน
- หมู่ที่ 13 บ้านกุ่ม-ป่าตองหลวง
- หมู่ที่ 14 บ้านป่าห่า

พื้นที่เขตการปกครอง

ตำบลเหมืองจี้ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 34.6 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 21,092 ไร่

ประชากรของตำบลเหมืองจี้

ตำบลเหมืองจี้มีประชากรทั้งสิ้น 9,344 คน จำนวน 3,375 ครัวเรือน แยกเป็นชาย 4,516 คน หญิง 4,828 คน

1) บ้านเหมืองจี้หลวง หมู่ 1

บ้านเหมืองจี้หลวง มี นายทองเหรียญ ชูรี เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,121 คน ชาย 541 คน หญิง 580 คน จำนวนครัวเรือน 381 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,800 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา รวมถึงการประกอบอาชีพรับจ้าง อาชีพรับจ้างที่ทำกันมากที่สุดคืองานอุตสาหกรรมในโรงงาน ส่วนอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรมที่ทำกันมาก คือ ผลิตภัณฑ์จากซีเมนต์

2) บ้านกุ่มเฒ่า หมู่ 2

บ้านกุ่มเฒ่ามี นายบรียง หิรัญรัตน์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 675 คน ชาย 333 คน หญิง 342 คน จำนวนครัวเรือน 240 ครัวเรือน มีพื้นที่ 2,168 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านกู่เส้า

ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเพาะปลูก ทำนา ทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์เพื่อขายโดยเฉพาะวัวและหมู
อุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรมที่ทำกันมาก คือการจักสานจากวัสดุทุกชนิด

3) บ้านปงชัย หมู่ 3

บ้านปงชัย มี นายสะอาด ตาปาง เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 509 คน ชาย 242 คน หญิง 267 คน จำนวนครัวเรือน 170 ครัวเรือน มีพื้นที่ 700 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านปงชัย

ประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเพาะปลูก ทำนา ทำไร่อาชุนัน รวมถึงการทำเกษตรฤดูแล้ง
มีการเลี้ยงวัวเพื่อขาย ส่วนอาชีพรับจ้างส่วนใหญ่จะเป็นงานปลูกและบำรุงรักษาป่าไม้

4) บ้านฝายแป้น หมู่ 4

บ้านฝายแป้น มี นายจันทงค์ จันมูล เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีประชากรทั้งหมด 670 คน ชาย 328 คน หญิง 342 คน จำนวนครัวเรือน 306 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,075 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านฝายแป้น

โดยทั่วไปจะประกอบอาชีพเพาะปลูกและทำนาและมีบางครัวเรือนไปทำงานในโรงงาน
อุตสาหกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรมที่ทำกันมากคือ เครื่องปั้นดินเผา ส่วนสินค้าที่ทำการ
ผลิตมากที่สุดคือการเย็บผ้า

5) บ้านห้วยส้ม หมู่ 5

บ้านห้วยส้ม มี นายแสงสว่าง ใจกลางดุก เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีประชากรทั้งหมด 623 คน ชาย 299 คน หญิง 324 คน จำนวนครัวเรือน 251 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,925 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านห้วยส้ม

ประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเพาะปลูก และทำนา รวมถึงการเกษตรแบบผสมผสานหรือการเกษตรตามแนวทางพระราชดำริ และยังมีการทำสวนผัก สวนผลไม้ ผักที่ปลูกมากที่สุด คือ ผักชี อาชีพรับจ้างส่วนใหญ่จะเป็นงานปลูกและบำรุงรักษาป่าไม้

6) บ้านป่าตึง หมู่ 6

บ้านป่าตึง มี นายอรุณ อุ่นนันทาคศ เป็น ผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 492 คน ชาย 254 คน หญิง 238 คน จำนวนครัวเรือน 194 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,581 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านป่าตึง

ประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และยังมีการรับจ้างทำงานอุตสาหกรรมในโรงงานเป็นบางส่วน

7) บ้านฝั่งหมิ่น หมู่ 7

บ้านฝั่งหมิ่น มี นายวิบูลย์ ภิโรกาศ เป็น ผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 579 คน ชาย 280 คน หญิง 558 คน จำนวนครัวเรือน 144 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,633 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านฝั่งหมิ่น

จะประกอบอาชีพเพาะปลูก ทำนา ทำไร่ และยังทำการเกษตรแบบผสมผสานหรือการเกษตรตามแนวพระราชดำริ รวมถึงการทำการเกษตรฤดูแล้ง อีกทั้งยังทำสวนผัก สวนผลไม้ ผักที่ปลูกมากที่สุด คือ กะหล่ำปลี และประชากรบางส่วนก็จะประกอบอาชีพรับจ้างเกี่ยวกับอุตสาหกรรมในโรงงานอีกด้วย

8) บ้านเหมืองจี้ใหม่ หมู่ 8

บ้านเหมืองจี้ใหม่มี นายนิยม พรหมนันท์ เป็น ผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,060 คน ชาย 502 คน หญิง 558 คน จำนวนครัวเรือน 270 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,209 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านเหมืองจี้ใหม่

ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำนา รวมถึงการรับจ้างทำเกี่ยวกับอุตสาหกรรมในโรงงาน บางส่วนก็จะเลี้ยงวัวเพื่อขาย

9) บ้านหมูเป็ง หมู่ 9

บ้านหมูเป็ง มี นายสมนึก ดำรงมณี เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีประชากรทั้งหมด 756 คน ชาย 374 คน หญิง 382 คน จำนวนครัวเรือน 276 ครัวเรือน มีพื้นที่ 980 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านหมูเป็ง

ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์เพื่อขาย บางส่วนก็จะทำอุตสาหกรรมในโรงงาน

10) บ้านป่าตัน หมู่ 10

บ้านป่าตันมี นายมนัส พรหมณะ เป็นกำนันตำบลเหมืองจี้

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 998 คน ชาย 458 คน หญิง 540 คน จำนวนครัวเรือน 323 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,949 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านป่าตัน

เดิมประชากรบ้านป่าตันมีอาชีพ ทำนา ทำสวนทุกครัวเรือน แต่ปัจจุบันมีอาชีพหลากหลาย เช่น ทำนา ทำสวน รับจ้าง อุตสาหกรรมขนาดเล็ก โรงงานแกะสลักไม้ การเย็บผ้าวม ค้าขาย รับราชการ พื้นที่ทำนาเหลือน้อยลง มีการเปลี่ยนแปลงสภาพไร่นาเป็นสวนไม้ยืนต้นกันมากขึ้น เช่น มะม่วง ลำไย เป็นต้น

11) บ้านป่าตอง-หนองจาง หมู่ 11

บ้านป่าตอง-หนองจาง มี นายสนั่น จายใจ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 396 คน ชาย 182 คน หญิง 214 คน จำนวนครัวเรือน 142 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,216 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านป่าตอง-หนองจาง

ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำนา ทำไร่ รวมถึงการเลี้ยงวัวเพื่อขายและรับจ้างเกี่ยวกับงานเหมืองแร่ อุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือหัตถกรรมที่นิยมทำกันมาก คือการจักสานจากวัสดุทุกชนิด

12) บ้านเขตะวัน หมู่ 12

บ้านเขตะวัน มี นายประทาน ปันจี้ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 650 คน ชาย 318 คน หญิง 332 คน จำนวนครัวเรือน 254 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,750 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านเซตวัน

ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำนา ทำไร่ เพาะปลูก รวมถึงการทำเกษตรดูแลอีกทั้งยังประกอบอาชีพรับจ้างเกี่ยวกับอุตสาหกรรมในโรงงานอีกด้วย

13) บ้านกุ่ม-ป่าตองหลวง หมู่ 13

บ้านกุ่ม-ป่าตองหลวง มี นายบุญทน ชมภูจา เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 451 คน ชาย 232 คน หญิง 219 คน จำนวนครัวเรือน 161 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,700 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพของประชากรบ้านกุ่ม-ป่าตองหลวง

ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเพาะปลูก ทำนา ทำการเกษตรดูแล อาชีพรับจ้างส่วนใหญ่จะเป็นงานเหมืองแร่

14) บ้านป่าหำ หมู่ 14

บ้านป่าหำ มี นายทวี ลังกาพันธ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 364 คน ชาย 173 คน หญิง 191 คน จำนวนครัวเรือน 128 ครัวเรือน มีพื้นที่ 1,406 ไร่

อาชีพประชากรในหมู่บ้าน

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เพาะปลูกและทำนาและบางส่วนก็จะประกอบอาชีพรับจ้างเกี่ยวกับงานเกษตรกรรม

2. ตำบลบ้านแป้น มี 9 หมู่บ้าน

สภาพทั่วไป

ลักษณะที่ตั้ง / อาณาเขต

เทศบาลตำบลบ้านแป้น มีสำนักงานตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 2 บ้านขว้าง ตำบลหนองหนาม อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดลำพูน ไปทางทิศใต้ตามทางหลวงหมายเลข 106 (ถนนลำพูน-ป่าซาง) แยกเข้าทางหลวงหมายเลข 1033 (ถนนท่าจักร-แม่ทา) ประมาณ 8 กิโลเมตร ใน

เขตเทศบาลตำบลบ้านแป้นมีพื้นที่ 12.2 ตารางกิโลเมตร ซึ่งจะครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลบ้านแป้น และตำบลหนองหนาม ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

1. หมู่ที่ 1 บ้านบ่อโจง ตำบลหนองหนาม
2. หมู่ที่ 2 บ้านขว้าง ตำบลหนองหนาม
3. หมู่ที่ 3 บ้านหนองหนาม ตำบลหนองหนาม
4. หมู่ที่ 8 บ้านร้ว-บ้านทุ่ง ตำบลหนองหนาม
5. หมู่ที่ 3 บ้านหนองเต่า ตำบลบ้านแป้น
6. หมู่ที่ 5 บ้านนุชา ตำบลบ้านแป้น
7. หมู่ที่ 6 บ้านแป้น ตำบลบ้านแป้น
8. หมู่ที่ 7 บ้านเส้ง ตำบลบ้านแป้น
9. หมู่ที่ 8 บ้านม่วง ตำบลบ้านแป้น

อาณาเขต เทศบาลตำบลบ้านแป้น มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลคันธง และตำบลเวียงยอง อำเภอเมืองลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมืองลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลหนองหนาม อำเภอเมืองลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลเหมืองจี้ และตำบลบ้านแป้น อำเภอเมืองลำพูน

สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ สามารถเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรได้ทุกชนิด พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา รองลงมา คือ ลำไย มะม่วง และพืชผักต่างๆ น้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกส่วนใหญ่ใช้น้ำฝน น้ำจากในลำน้ำแม่กวัง และลำน้ำแม่ทาในช่วงฤดูฝน สำหรับฤดูแล้งจะใช้น้ำจากบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแป้น สภาพอากาศจะร้อนจัดในฤดูร้อน มีฝนตกหนักบ้างในช่วงฤดูฝน และอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม สิ้นสุดเดือนมิถุนายน และมีอากาศร้อนจัดในเดือนเมษายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม สิ้นสุดเดือนตุลาคม มีฝนตกชุกในช่วงเดือนกันยายน

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน สิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ จะมีอากาศหนาวสุดในเดือนธันวาคม

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านแป้น จะมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นเฉพาะบริเวณตลาดและสองข้างทางหลวงแผ่นดินสาย 1033 (ถนนท่าจักร-แม่ทา) บ้านเรือนราษฎรส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว

และเป็นตึกชั้นเดียวหรือสองชั้น รอบๆ บริเวณ ที่อยู่อาศัยจะปลูกไม้ยืนต้นและมีการประกอบอุตสาหกรรมขนาดเล็กภายในครัวเรือน เช่น การทำอิฐบล็อก ซีเมนต์บล็อก ท่อถัง โต๊ะเก้าอี้หินอ่อน ทำหมวก และประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และค้าขายรายได้ส่วนใหญ่ของประชาชนในเขตเทศบาล คือ รายได้จากการประกอบอาชีพทำหมวก ทำอิฐ ซีเมนต์บล็อก และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ตลอดจนรายได้จากการค้าขาย

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่ง

➤ เส้นทางคมนาคมขนส่งในเขตเทศบาลตำบลบ้านแป้น ส่วนใหญ่จะใช้ทางหลวง-แผ่นดินสาย 1033 ปัจจุบันจะมีรถรับจ้างประจำทางผ่านตลอดทั้งวัน ถนนที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ส่วนมากจะเป็น ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และถนนลาดยางแอสฟัลต์ติก

การไฟฟ้า

➤ พื้นที่เขตเทศบาลตำบลบ้านแป้นจะอยู่ในเขตบริการของการไฟฟ้าจังหวัดลำพูน และการไฟฟ้าย่อย อำเภอป่าซาง ในเขตเทศบาลจะมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน

การประปา

➤ ประปาในเขตเทศบาลตำบลบ้านแป้น มีน้ำประปาเพื่อการใช้อุปโภคบริโภคทุกครัวเรือน เป็นระบบประปาหมู่บ้าน โดยประชาชนเป็นผู้บริหารงานจัดเก็บค่าน้ำประปาภายในแต่ละหมู่บ้าน

การสื่อสารและโทรคมนาคม

➤ ในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านแป้น อยู่ห่างจากอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ 8 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอป่าซาง 2 กิโลเมตร การสื่อสารเป็นไปโดยสะดวกอยู่ในเขตรับผิดชอบของการไปรษณีย์โทรเลข จังหวัดลำพูนและชุมสายโทรศัพท์อำเภอป่าซาง ทำให้ประชาชนมีโทรศัพท์ใช้ทุกหมู่บ้าน สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและธุรกิจเอกสารได้อย่างรวดเร็ว

2.5 การจราจร

➤ การจราจรในเขตเทศบาล ในปัจจุบันนี้ มีจำนวนยานพาหนะไม่มากเท่าที่ควร ทำให้ปัญหาการเกิดการจราจรติดขัดยังไม่เกิดขึ้น การควบคุมการจราจรภายในเขตเทศบาล อยู่ในความรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเหมืองจี้

2.6 การใช้ที่ดิน

➤ พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแป้นเป็นที่ราบลุ่ม มีเนื้อที่ 12.2 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,625 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย 2,562 ไร่ คิดเป็น 33.60% ของพื้นที่ทั้งหมด ที่นา 3,880 ไร่ คิดเป็น 50.89% ของพื้นที่ทั้งหมด และที่สวน 1,183 ไร่ คิดเป็น 15.51% ของพื้นที่ทั้งหมด

3. ด้านเศรษฐกิจ

3.1 การเกษตรกรรม

➡ ราษฎรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก พืชที่เพาะปลูก ได้แก่ ข้าว การทำสวนไม้ยืนต้น เช่น ลำไย มะม่วง และการปลูกพืชผักต่างๆ การทำเกษตรกรรมจะอาศัยน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำจากฤดูฝนส่วนช่วงฤดูแล้งจะอาศัยน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร

ซึ่งในปี 2550–2551 มีการปลูกข้าวในเขตเทศบาล จำนวน 1,025 ไร่ คาดว่าจะมีผลผลิต จำนวน 1,024,000 กิโลกรัม มีการปลูกกระเทียม 35 ไร่ คาดว่าจะมีผลผลิต 87,500 กิโลกรัม ปลูกลำไย 2,139 ไร่ (ข้อมูลจากกองสวัสดิการสังคม)

3.2 การอุตสาหกรรม

➡ ประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรมของราษฎรในเทศบาล จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กภายในครัวเรือน เช่น การทำอิฐ ซีเมนต์บล็อก ท่อ ถัง โต๊ะเก้าอี้หินอ่อน และการทำหมวก การขยายตัวด้านอุตสาหกรรมประเภทนี้มีไม่มากนัก เนื่องจากเป็นย่านชุมชนจึงทำให้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ปัจจุบันโรงงานต่างๆ ในเขตเทศบาล มีจำนวน 45 โรงงาน

3.3 การพาณิชย์กรรม

➡ การพาณิชย์กรรมส่วนใหญ่ จะมีร้านค้าและบริการต่างๆ เป็นธุรกิจขนาดเล็กเจ้าของคนเดียว มักอยู่ในย่านชุมชนบริเวณตลาดในเขตเทศบาลจะมีร้านค้าทั้งสิ้นรวม 289 ร้าน

4. ด้านสังคม

4.1 จำนวนประชากร (ข้อมูลงานทะเบียนราษฎรของเทศบาลตำบลบ้านแป้นเมื่อสิ้นเดือน พฤษภาคม 2551)

➡ ประชากรในเขตเทศบาลตำบลบ้านแป้น มีจำนวนทั้งสิ้น 6,625 คน แยกเป็นชาย 3,138 คน หญิง 3,487 คน ซึ่งแยกได้ดังนี้

1. บ้านหนองเต่า	ช. 393 คน	ญ. 449 คน	2. บ้านบุชา	ช. 220 คน	ญ. 223 คน
3. บ้านแป้น	ช. 541 คน	ญ. 624 คน	4. บ้านเส้ง	ช. 422 คน	ญ. 460 คน
5. บ้านม่วง	ช. 354 คน	ญ. 431 คน	6. บ้านบ่อโจง	ช. 295 คน	ญ. 318 คน
7. บ้านขวัง	ช. 385 คน	ญ. 416 คน	8. บ้านถ้ำหนองหนาม	ช. 336 คน	ญ. 362 คน
9. บ้านไร่ – บ้านทุ่ง	ช. 183 คน	ญ. 200 คน	10. ทะเบียนบ้านกลาง	ช. 9 คน	ญ. 4 คน

ข้อมูลแรงงานต่างด้าวในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่เป็นชาวพม่า จำนวน 181 คน มีนายจ้าง จำนวน 25 ราย โดยประชากรในเขตเทศบาลฯ ได้แยกตามช่วงอายุ ดังนี้

ช่วงอายุ	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปีเต็ม	10	6	16
1 ปีเต็ม – 2 ปี	53	49	102
3 ปีเต็ม – 5 ปี	80	50	130
6 ปีเต็ม – 11 ปี	160	150	310
12 ปีเต็ม – 14 ปี	100	102	202
15 ปีเต็ม – 17 ปี	124	130	254
18 ปีเต็ม – 49 ปี	1,543	1,699	3,242
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	564	705	1,269
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	504	596	1,100
รวมทั้งหมด	3,138	3,487	6,625

หมายเหตุ * ข้อมูลทะเบียนราษฎรเทศบาลตำบลบ้านแป้น

4.2 การศึกษา ศาสนา ประเพณีและศิลปวัฒนธรรม

4.2.1 การศึกษา มีสถานศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาล จำนวน 6 แห่ง ดังนี้

- ศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง
- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง
- โรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 4 แห่ง
- โรงเรียนปริยัติธรรม จำนวน 1 แห่ง

4.2.2 ศาสนา ประเพณี และศิลปวัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ มีบางส่วนนับถือ ศาสนาคริสต์ งานประเพณี หรือ งานพิธีกรรมทางศาสนาในแต่ละครั้ง จะมีประชาชนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก และมีการจัดงานประเพณีขึ้นเป็นประจำทุกๆ ปี เพื่อเป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมให้สืบทอดไป ในเขตเทศบาลมีสถานที่ประกอบศาสนาดังนี้ คือ มีวัด จำนวน 9 แห่ง และมีโบสถ์คริสต์จักร จำนวน 2 แห่ง

4.3 การสาธารณสุข

☞ มีสถานอนามัย จำนวน 1 แห่ง มีเจ้าหน้าที่ 4 คน ในการให้บริการ และมี อสม. จำนวน 167 คน ในการบริการด้านรักษาพยาบาลการวางแผนครอบครัว การป้องกันและควบคุมโรค ติดต่อกับประชาชน ในเขตเทศบาลมีสถานพยาบาลและคลินิก จำนวน 2 แห่ง เพื่อรองรับและให้บริการด้านการรักษาพยาบาล

4.4 การสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม

☞ เทศบาลได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ยากจน คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ดังนี้

1. สนับสนุนเวชภัณฑ์สำหรับผู้ป่วยอนาถา อนามัยแม่และเด็ก
2. แจกจ่ายผ้าห่มและเครื่องกันหนาวให้แก่ผู้ยากจนในเขตเทศบาลทุกปี
3. ตั้งงบประมาณช่วยเหลือผู้อนาถา คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
4. ตั้งงบประมาณช่วยเหลือผู้ป่วยและผู้ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

4.5 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

➡ พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านแป้น อยู่ในความรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเหมืองจี้ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ 73 นาย เป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร 15 นาย เป็นนายตำรวจชั้นประทวน 58 นาย ทางเทศบาลได้ประสานงานกับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอย่างดีในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ส่วนสถิติคดีอาญา

ระหว่าง วันที่ 1 ม.ค.-31 ธ.ค. 2549 (ข้อมูลจาก สภ.เหมืองจี้)

- คดีความผิดต่อชีวิตร่างกาย และเพศ ได้แก่ คดีข่มขืนกระทำชำเรา พยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น มีจำนวน 28 คดี จับได้ 28 คดี
- คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ได้แก่ คดีลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ มีจำนวน 69 คดี จับได้ 34 คดี
- คดีข่มขืนต่อทรัพย์ มีจำนวน 8 คดี จับได้ 8 คดี
- คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น คดียาเสพติด อาวุธปืน เป็นต้น จับได้จำนวน 79 ราย

ระหว่าง วันที่ 1 ม.ค.-31 ธ.ค.2550 (ข้อมูลจาก สภ.เหมืองจี้)

- คดีความผิดต่อชีวิตร่างกายและเพศ ได้แก่ คดีข่มขืนกระทำชำเรา พยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น มีจำนวน 28 คดี จับได้ 28 คดี
- คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ได้แก่ คดีลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ มีจำนวน 69 คดี จับได้ 34 คดี
- คดีข่มขืนต่อทรัพย์ มีจำนวน 8 คดี จับได้ 8 คดี
- คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น คดียาเสพติด อาวุธปืน เป็นต้น จับได้จำนวน 79 ราย

ระหว่าง วันที่ 1 มกราคม 2551-วันที่ 13 มิถุนายน 2551 มีคดีดังนี้ (ข้อมูลจาก สภ.เหมืองจี้)

- คดีความผิดต่อชีวิตร่างกายและเพศ มีจำนวน 4 คดี จับได้ 4 คดี
- คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ มีจำนวน 4 คดี จับได้ 2 คดี
- คดีข่มขืนต่อทรัพย์ มีจำนวน 1 คดี จับได้ - คดี
- คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น การพนัน สลากกินรวบ ยาบ้า จับได้จำนวน 11 ราย

➡ เทศบาลตำบลบ้านแป้น ได้ดำเนินการ จัดตั้งศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) เพื่อช่วยเหลือดูแล ป้องกันเหตุสาธารณภัย และรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตเทศบาล

5. ด้านการเมือง – การบริหาร

5.1 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ในการบริหารงาน

➤ โครงสร้างของเทศบาลตำบลบ้านแป้นจะเป็นไปตามกฎหมายโดยกำหนดให้เทศบาลประกอบด้วย สมาชิกเทศบาล และนายกเทศมนตรีตำบลบ้านแป้น

1. สมาชิกเทศบาล มีจำนวนสมาชิก 12 คน มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง วาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และสมาชิกเลือกประธานสภาเทศบาล 1 คน และรองประธานสภาเทศบาลอีก 1 คน ซึ่งจะทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ

2. นายกเทศมนตรี ประกอบด้วยนายกเทศมนตรี ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง และนายกเทศมนตรีได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือในการบริหารงานเทศบาล ดังนี้ รองนายกเทศมนตรีอีก 2 คน ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี 1 คน และเลขานุการนายกฯ 1 คน

การบริหารงานของเทศบาล

➤ การบริหารงานเทศบาลตำบลบ้านแป้น ประกอบด้วยนายกเทศมนตรี ถือเป็นฝ่ายบริหารทางด้านนโยบาย โดยมีนายกเทศมนตรีเป็นหัวหน้า และมีรองนายกเทศมนตรีเป็นผู้ช่วย และฝ่ายปฏิบัติงานประจำมี ปลัดเทศบาล เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายที่คณะผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนที่กำหนด แบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ได้ดังนี้

- สำนักปลัดเทศบาล
- กองคลัง
- กองช่าง
- กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
- กองการศึกษา
- กองสวัสดิการสังคม
- กองวิชาการและแผนงาน

บุคลากร ประกอบด้วยพนักงานและพนักงานจ้างทั้งหมด จำนวน 76 คน

- พนักงานเทศบาลสามัญ	จำนวน	28 คน
- ลูกจ้างประจำ	จำนวน	7 คน
- พนักงานจ้าง	จำนวน	41 คน

5.2 การคลัง (เมื่อสิ้นปีงบประมาณ พ.ศ.2550)

5.2.1 รายได้จริงโดยไม่รวมเงินอุดหนุน เป็นเงินทั้งสิ้น 18,885,903.34 บาท

5.2.2 รายจ่ายจริงโดยไม่รวมเงินอุดหนุน เป็นเงินทั้งสิ้น 22,922,906.21 บาท

5.3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

➡ ประชาชนในเทศบาลจะใช้สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล นายกเทศมนตรี ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และในการพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นหรือปรึกษาหารือโดยประชาคม โดยตัวแทนที่หลากหลายจากทุกสาขาอาชีพ หรือพหุภาคี ซึ่งประสานกันมาจากการปัญหาความต้องการ เพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

5.4 การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิต / ทรัพย์สินและสวัสดิการของประชาชน

➡ ในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านแป้น จะอยู่ในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเหมืองจี้ โดยมีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจจรดยนต์และสายตรวจมอเตอร์ไซด์ ออกตรวจตลอด 24 ชั่วโมง และในส่วน of เทศบาลมีรถสายตรวจ อปพร. ออกตรวจตราดูแล รักษาความสงบเรียบร้อย อีกทั้งเทศบาลจะมีการติดตั้งอุปกรณ์บรรเทาสาธารณภัย ในที่ต่าง ๆ ให้มีความพร้อมตลอดเวลา

5.5 สถิติและข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น

➡ จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลครั้งที่ผ่านมา เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2550

✧ มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 5,312 คน

- ชาย 2,465 คน

- หญิง 2,847 คน

เขตเลือกตั้งที่ 1 จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 2,628 คน

- บ้านบ่อโจง หมู่ 1 ต.หนองหาน

- บ้านขว้าง หมู่ 2 ต.หนองหาน

- บ้านถ้ำ - หนองหาน หมู่ 3 ต.หนองหาน

- บ้านหนองเต่า หมู่ 3 ต.บ้านแป้น

- บ้านไร่ - บ้านทุ่ง หมู่ 8 ต.หนองหาน

เขตเลือกตั้งที่ 2 จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 2,684 คน

- บ้านบุชา หมู่ 5 ต.บ้านแป้น

-

บ้านแป้น หมู่ 6 ต.บ้านแป้น

- บ้านเส้ง หมู่ 7 ต.บ้านแป้น

- บ้านม่วง หมู่ 8 ต.บ้านแป้น

✧ จำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งหมด 3,983 คน คิดเป็น 74.98% ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด

- บัตรเสีย นายกเทศมนตรี 136 บัตร คิดเป็น 3.42 % ของผู้ไปใช้สิทธิทั้งหมด

- บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน นายกเทศมนตรี 122 บัตร คิดเป็น 3.06% ของผู้ไปใช้สิทธิทั้งหมด

- บัตรเสีย สมาชิกสภาเทศบาล 172 บัตร คิดเป็น 4.32 % ของผู้ไปใช้สิทธิทั้งหมด

- บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน สมาชิกสภาเทศบาล 92 บัตร คิดเป็น 2.31% ของผู้ไปใช้สิทธิ

6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.1 ทรัพยากรน้ำ

➡ ในเขตเทศบาลมีแม่น้ำขนาดเล็กไหลผ่าน จำนวน 2 สาย น้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรกรรม ส่วนมากใช้น้ำจาก ลำน้ำแม่ทา และลำน้ำแม่กวังในช่วงฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้ง จะใช้น้ำจากบ่อบาดาล

6.2 ทรัพยากรป่าไม้ - ไม่มี

6.3 ทรัพยากรธรณี - ไม่มี

6.4 สภาพสิ่งแวดล้อม

➡ สภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาในเขตเทศบาลขณะนี้ คือ ปัญหาด้านการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล เนื่องจากเทศบาลยังไม่มีเครื่องจักรที่ถูกต้อง ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ในการกำจัดขยะ และประชาชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญ ในการแยกขยะเพื่อทิ้ง ทางเทศบาลได้นำปัญหาดังกล่าวบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์เทศบาลตำบลบ้านแป้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป

3. ตำบลหนองหาน มี 8 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมา :

ตำบลหนองหานเป็นตำบลหนึ่งที่แยกออกมาจากตำบลบ้านแป้น ดังนั้นจึงมีการปกครองท้องที่ออกเป็น 2 เขต คือ หมู่ที่ 4,5,6 และ 7 อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาน และหมู่ที่ 1,2 และ 8 อยู่ในเขตเทศบาลบ้านแป้น และหมู่ที่ 3 อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลอย่างละครึ่ง

สภาพทั่วไปของตำบลหนองหาน :

ตำบลหนองหานมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหานมีพื้นที่ทั้งหมด 16.29 ตารางกิโลเมตร (ข้อมูล กชช.2ค)

อาณาเขตตำบลหนองหาน :

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลต้นธงและเวียงของ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลป่าสัก
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลเหมืองจี้ และบ้านแป้น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านแป้น

จำนวนประชากรของตำบลหนองหาน

จำนวนประชากรในเขต อบต. 2,374 คน และจำนวนหลังคาเรือน 806 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบลหนองหาน :

อาชีพหลัก อดสาหกรรมขนาดเล็กภายในครัวเรือนด้านวัสดุก่อสร้างและการเกษตร จักสาน
อาชีพเสริม รับจ้างทั่วไป

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบลหนองหนาม :

- 1) วัดบ่อโจง
- 2) วัดบ้านขว้าง
- 3) วัดหนองหนาม
- 4) วัดต้นปิ่น
- 5) วัดสมุนาราม (หนองเทียง)
- 6) วัดกองอ้อย
- 7) วัดหนองเรือ
- 8) วัดบ้านไร่
- 9) สถานีอนามัยตำบลหนองหนาม
- 10) เทศบาลตำบลบ้านแป้น
- 11) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหนาม

การบริหาร และการปกครอง

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหนาม แบ่งการปกครองออกเป็น 5 หมู่บ้าน โดยมีการ ปกครองในรูปแบบของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน

หมู่ที่ 3 บ้านกอลุง	ผู้ใหญ่บ้าน	นายเกรียงศักดิ์ นันติ
หมู่ที่ 4 บ้านใหม่-ต้นปิ่น	ผู้ใหญ่บ้าน	นายประสงค์ วงศ์อินทร์
หมู่ที่ 5 บ้านหนองเหียง	ผู้ใหญ่บ้าน	นายสวิง จีหอม
หมู่ที่ 6 บ้านกออ้อย	กำนัน	นายมงคล อุประโจง
หมู่ที่ 7 บ้านหนองเรือ	ผู้ใหญ่บ้าน	นายณรงค์ สิทธิประเสริฐ

สภาพทางสังคม

ประชากร ในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหนาม มีทั้งสิ้นจำนวน 2,364 คน เป็นชาย 1,131 คน เป็นหญิง 1,233 คน โดยเฉลี่ยเท่ากับ 145 คน ต่อพื้นที่ 1 ตร.กม.

ตารางแสดงจำนวนประชากรและครัวเรือน

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร		รวม	จำนวนครัวเรือน
	ชาย	หญิง		
หมู่ที่ 3 บ้านกอลุง	91	113	204	64
หมู่ที่ 4 บ้านใหม่ – ต้นปิ่น	312	339	651	214

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร		รวม	จำนวนครัวเรือน
	ชาย	หญิง		
หมู่ที่ 5 บ้านหนองเหียง	241	269	510	167
หมู่ที่ 6 บ้านก้อข่อย	284	304	588	247
หมู่ที่ 7 บ้านหนองเรือ	203	208	411	134
รวมทั้งตำบล	1,131	1233	2364	826

(ข้อมูลจากสำนักทะเบียนอำเภอเมืองลำพูน ณ 3 พฤษภาคม 2550)

ด้านการจัดการศึกษา

ตำบลหนองหานาม มีการจัดระบบการศึกษาทั้งใน และนอกระบบโรงเรียน มีสถานศึกษาในระดับอนุบาล และประถมศึกษา ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน

๕ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองเรือ มีเด็กนักเรียน จำนวน 42 คน

๕ โรงเรียนประถมศึกษาในเขตความรับผิดชอบของ อบต.หนองหานาม มี 2 โรงเรียน ดังนี้

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนห้องเรียน	จำนวนครู	ครูอัตราจ้าง	หมายเหตุ
1	วัดก้อข่อย	65	8	3		เรียนร่วมกับ โรงเรียนวัดบ่อโจง
2	วัดหนองเหียง	70	8	6	1	
รวม		135	16	9	1	

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน

๕ ศูนย์การเรียนชุมชน ตำบลหนองหานาม (ศรช.) จำนวน 1 แห่ง รายละเอียด ดังนี้

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน (ประถมศึกษา)	จำนวนนักเรียน (มัธยมศึกษา ตอนต้น)	จำนวนนักเรียน (มัธยมศึกษาตอน ปลาย)	จำนวนครู
1	ศูนย์การเรียน ชุมชนตำบลหนอง หานาม (ศรช.)	13	12	40	1
รวม		13	12	40	1

3. มีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 แห่ง

4. มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 แห่ง

ด้านการศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลหนองหนาม นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทั้งหมด 4 วัด ได้แก่

1. วัดต้นปิ่น
2. วัดหนองเหียง
3. วัดกอข่อย
4. วัดหนองเรือ

ด้านการบริการสาธารณสุข

ตำบลหนองหนาม มีสถานีนอนมาฆะประจำตำบล จำนวน 1 แห่ง คือ

- È สถานีอนามัยตำบลหนองหนาม
- È มีอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) จำนวน 65 คน
- È อัตราการมีและการใช้ส้วมราดน้ำ 100%
- È มีน้ำสะอาดไว้อุปโภค-บริโภค 100%

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. หน่วยธุรกิจในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหนาม

- 1.1 ปั่นก๊าซและปั้มน้ำมัน จำนวน 2 แห่ง (หนองเรือ 1 ต้นปิ่น 1)
- 1.2 โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 1 แห่ง (หมู่ที่ 6)
- 1.3 โรงสีข้าว จำนวน 2 แห่ง (หมู่ที่ 4,7)

2. จำแนกคนอายุ 18-60 ปี มีการประกอบอาชีพและมีรายได้ เป้าหมายร้อยละ 80

พื้นที่	คนอายุ 18-60 ปี ที่สำรวจทั้งหมด (คน)	คนอายุ 18-60 ปี มีอาชีพและมีรายได้	คนอายุระหว่าง 18 ถึง 60 ปี ที่ไม่มีอาชีพและ/หรือไม่มีรายได้จำนวน (คน)	คนอายุระหว่าง 18 ถึง 60 ปีมีการประกอบอาชีพและรายได้จำนวน (คน)	ร้อยละ
ม.3 กอตุ้ง	111	106	5	-	100
ม.4 ต้นปิ่น	381	381	95.50	-	100
ม.5 หนองเหียง	336	336	-	-	100
ม.6 กอข่อย	459	459	-	-	100
ม.7 หนองเรือ	270	270	5	-	100
รวม	1,557	1,552	-	-	

(ข้อมูลจาก จปฐ. 2550)

3. รายได้ด้านการเกษตรทั้งที่ทำไว้ขาย (เหลือจากขายเอาไว้กิน) ทำไว้กินเอง และการไปหาจากแหล่งธรรมชาติ โดยคิดรวมเป็นตัวเงินต่อปี

1) ผลผลิตด้านพืช (เช่น ข้าว ข้าวโพด ปอ ยางพารา ไม้ผล และอื่น ๆ)

อบต.หนองนาม	จากการปลูกไว้ขาย	ครัวเรือน	ร้อยละเฉลี่ย (บ./คร/ปี)	จากการปลูกไว้กินเอง	ครัวเรือน	ร้อยละเฉลี่ย(บ./คร/ปี)
ม.3 กอดุง	15,714	14	29.17	5,819	16	33.33
ม.4 ดันปัน	29,872	32	20.92	28,848	31	20.26
ม.5 หนองเหียง	15,938	48	36.09	15,426	27	20.30
ม.6 กอข่อย	53,532	91	50.56	29,207	15	8.33
ม.7 หนองเรือ	11,078	78	73.58	10,929	86	81.13
รวม	126,134	263	42.42	90,229	175	28.23

(ข้อมูลจาก จปฐ. 2550)

4. รายได้ด้านการเกษตรทั้งที่ทำไว้ขาย (เหลือจากขายเอาไว้กินเอง) ทำไว้กินเอง และการไปหาจากแหล่งธรรมชาติโดยคิดรวมเป็นตัวเงินต่อปี

2) ผลผลิตด้านสัตว์ (เช่น เป็ด ไก่ หมู วัว ควาย แพะ แกะ ไหม และอื่นๆ)

อบต. หนองนาม	จากการเลี้ยงไว้ขาย	ครัวเรือน	ร้อยละเฉลี่ย (บาท/คร/ปี)	จากการเลี้ยงไว้กินเองและจากแหล่งธรรมชาติ	ครัวเรือน	ร้อยละเฉลี่ย (บาท/คร/ปี)
ม. 3 กอดุง	11,913	23	47.92	7,359	17	35.42
ม.4 ดันปัน	14,303	26	16.99	19,498	16	10.46
ม.5 หนองเหียง	15,360	43	32.33	13,350	20	15.04
ม.6 กอข่อย	15,125	4	2.22	37,667	6	3.33
ม.7 หนองเรือ	7,097	62	58.49	6,643	56	52.83
รวม	63,798	158	25.48	16,903.40	115	23.42

(ข้อมูลจาก จปฐ. 2550)

5. รายได้ด้านการเกษตรทั้งที่ทำไว้ขาย (เหลือจากขายเอาไว้กินเอง) ทำไว้กินเอง และการไปหาจากแหล่งธรรมชาติ โดยคิดรวมเป็นตัวเงินต่อปี

3) ผลผลิตด้านประมง (เช่น สัตว์น้ำ และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำทุกชนิด)

อบต.หนอง หนาม	จากการทำ ไ้ขาย	ครัวเรือน	ร้อยละเฉลี่ย (บาท/คร/ปี)	จากการทำ ไ้กินเอง และจาก แหล่ง ธรรมชาติ	ครัวเรือน	ร้อยละ เฉลี่ย(บาท/ คร/ปี)
ม. 3 กอดุง	13,667	9	18.75	7,359	12	25.00
ม. 4 ดันปัน	14,058	15	9.80	19,498	17	11.11
ม. 5 หนองเหียง	15,000	10	7.52	13,350	9	6.77
ม.6 กอข่อย	19,750	12	6.67	37,667	1	0.56
ม.7 หนองเรือ	22,656	46	33.96	6,643	42	39.62
รวม	17,026	82	13.23	16,903	81	13.06

(ข้อมูล จาก จปฐ.2550)

6. รายไ้ด้านการเกษตรทั้งที่ไ้ขาย (เหลือจากขายเอาไ้กินเอง) ทำไ้กินเอง และการไปหาจากแหล่งธรรมชาติ โดยคิดรวมเป็นตัวเงินต่อปี

4) รายไ้ของคนในครัวเรือน

อบต.หนองหนาม	รายไ้จาก เงินเดือน ค่าจ้างฯ	ครัวเรือน	ร้อยละ เฉลี่ย บ/คร/ปี	รายไ้จาก การค้าขาย รายไ้ได้อื่นๆ	ครัวเรือน	ร้อยละ เฉลี่ย บ/คร/ปี
ม. 3 กอดุง	6,766	47	100	229,843	47	100
ม. 4 ดันปัน	14,521	153	100	165,707	153	100
ม. 5 หนองเหียง	14,900	133	100	169,072	133	100
ม. 6 กอข่อย	15,409	180	100	163,702	180	100
ม. 7 หนองเรือ	14,516	106	100	179,734	106	100
รวม	181,612	619	100	-	619	-

(ข้อมูลจาก จปฐ. 2550)

7) รายได้เฉลี่ยของคนในครัวเรือน

อบต. หนองหนาม	จำนวนคนในครัวเรือนทั้งหมด (คน)	รายได้เฉลี่ยบาท/คน/ปี	รายได้เมื่อเทียบ 23,000บาท/คน/ปี	ไม่ต่ำกว่า (คร)	ต่ำกว่า ร้อยละ
ม.3 กอดุง	178	64,963	45	2	426
ม.4 ดันปิ่น	573	49,612	141	12	7.84
ม.5 หนองเหียง	505	50,028	122	11	8.27
ม.6 กอข่อย	678	49,110	167	13	7.22
ม.7 หนองเรือ	407	51,913	97	9	8.49
รวม	2,341	53,125	572	47	-

(ข้อมูลจาก จปฐ. 2550)

ด้านเกษตรกรรม

ตำบลหนองหนาม มีพื้นที่สำหรับการเกษตรประมาณ 5,961 ไร่ ของพื้นที่ทั้งตำบล พื้นที่เกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำสวนทำนาและการปลูกกล้วย นอกจากใช้พื้นที่ทำการเกษตรแล้ว ยังได้มีการใช้พื้นที่สำหรับการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งได้แก่ วัว สุกร ไก่ เป็ด ฯลฯ

ข้อมูลด้านการเกษตร

1. การทำนา

1.1 มีพื้นที่ทำนาทั้งหมด	2,100 ไร่
1.2 ครัวเรือนที่ทำนา	215 ครัวเรือน
1.3 ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือกไร่ละ	5,910 กิโลกรัม
1.4 ขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ	4 บาท

2. การทำไร่

มีพื้นที่ทำไร่อาบุดันทั้งหมด	76 ไร่
------------------------------	--------

3. การทำสวนผลไม้

3.1 มีพื้นที่ทำสวนผลไม้ทั้งหมด	1,259 ไร่
3.2 ครัวเรือนที่ทำสวนผลไม้	176 ครัวเรือน

4. การเลี้ยงสัตว์

เลี้ยงวัวเพื่อขาย	103 ครัวเรือน
-------------------	---------------

5. สัตว์ใช้งานและเครื่องจักรในการเกษตร

5.1 คราวเรือนที่ต้องจ้างรถไถ/รถไถเล็ก	108 คราวเรือน
5.2 คราวเรือนที่ต้องจ้างรถไถขนาดใหญ่	204 คราวเรือน

6. การมีที่ดินทำกิน

6.1 คราวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินต้องเช่าทำกินทั้งหมด	34 คราวเรือน
6.2 เอกสารสิทธิส่วนมากเป็นโฉนด	
6.3 ที่ดินทำการเกษตร (เพาะปลูก/เลี้ยงสัตว์)	5,961 ไร่

ด้านการบริการขั้นพื้นฐาน

การสื่อสาร

1. โทรศัพท์สาธารณะ	9 แห่ง
2. โทรศัพท์ประจำบ้าน	414 คราวเรือน
3. โทรศัพท์เคลื่อนที่ (มือถือ)	758 คราวเรือน

การไฟฟ้า

ประชาชนมีไฟฟ้าใช้คิดเป็นร้อยละ 100

แหล่งน้ำธรรมชาติ

1. อ่างเก็บน้ำ	จำนวน	- แห่ง
2. ลำน้ำ ลำห้วย	จำนวน	4 แห่ง (คอยครั้ง, คอยเตร, เหมืองแม่เจ้า, ฝ่าย

เป็น)

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

1. ฝ่ายน้ำ	จำนวน	12 แห่ง
2. บ่อน้ำตื้นสาธารณะ	จำนวน	10 แห่ง
3. บ่อน้ำตื้นเอกชน	จำนวน	80 แห่ง
4. บ่อบาดาลสาธารณะ	จำนวน	30 แห่ง
5. บ่อบาดาลเอกชน	จำนวน	45 แห่ง

ด้านความรู้และการศึกษา

ระดับการศึกษา

ผู้ที่จบการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือสูงกว่า 125 คน

การได้รับการฝึกอบรม

- ด้านอาชีพ	158 คน
- ด้านการศึกษา	582 คน
- ด้านสุขภาพอนามัย	355 คน

(ข้อมูล กชช.2ก. 2549)

ข้อมูลพื้นฐาน เขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

4. ตำบลมะกอก มี 9 หมู่บ้าน

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญของท้องถิ่น

1. ข้อมูลสภาพทั่วไป

1.1. ประวัติความเป็นมา

ตำบลมะกอกเดิมมีการเล่าขานสืบต่อกันมาว่าเป็นชนเชื้อสาย “ไทรยong” ที่อพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนาเมื่อ ประมาณ 700–800 ปี โดยครั้งแรกมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตำบลเวียงของ อำเภอเมืองลำพูน ต่อมาเกิดการขยายที่ทำกินกระจายกันออกไป ส่วนหนึ่งได้ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณตำบลมะกอกในปัจจุบัน ซึ่งเล่าว่าในสมัยนั้นมีต้นมะกอกขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับเป็นบริเวณที่สูง จึงเรียกชื่อบริเวณนี้ว่า “สันมะกอก” ต่อมาได้มีการเรียกให้สั้นและง่ายต่อการจำว่า “มะกอก” จนกระทั่งมีการตั้งเป็นตำบลจึงเรียกชื่อเป็น “ตำบลมะกอก”

ตำบลมะกอก เดิมมีเขตความรับผิดชอบ 8 หมู่บ้าน ดังนี้ คือ

1.บ้านหนองสร้อย	หมู่ที่ 1
2.บ้านดินดอย	หมู่ที่ 2
3.บ้านห้วย	หมู่ที่ 3
4.บ้านมะกอก	หมู่ที่ 4
5.บ้านสันกำแพง	หมู่ที่ 5
6.บ้านช้างคำ	หมู่ที่ 6
7.บ้านแม่อาว	หมู่ที่ 7
8.บ้านห้วยไฟ	หมู่ที่ 8

บ้านแม่อาว และบ้านห้วยไฟ แยกออกไปอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของตำบลนคร-เจดีย์ พ.ศ.2522 และในปี พ.ศ.2522 บ้านช้างคำ หมู่ที่ 6 ได้แยกออกเป็น 3 หมู่บ้าน คือ

1.บ้านพระบาท	หมู่ที่ 6
2.บ้านป่าหมื่น	หมู่ที่ 7
3.บ้านบ่อหิน	หมู่ที่ 9

1.2. คำขวัญประจำตำบล

พระพุทธบาท งามล้ำค่า พระธาตุสี่ครูบา เป็นศรี

ศิลปหัตถกรรม มากมี หอมแดงดี ประเพณีงาม นามมะกอก

1.3. สถานที่ท่องเที่ยว

วัดพระพุทธบาทตากผ้า

ตามตำนานเล่าว่าเมื่อครั้งพุทธกาลสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมสาวก ได้เสด็จผ่านหัวเมืองต่างๆ เข้ามาในประเทศไทย เพื่อเผยแผ่พุทธศาสนา เมื่อเสด็จผ่านเข้ามาทางอำเภอป่าซาง ได้หยุดพักยังสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งก็คือ วัดพระพุทธบาทตากผ้าในปัจจุบัน สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ให้พระอานนท์นำพระจีวรไปตากไว้บนลานหินศิลาแลงและได้ประทับรอยพระบาทไว้ พร้อมกับทำนายว่า สถานที่แห่งนี้ต่อไปจะมีความเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนา ปรากฏว่าในกาลต่อมาได้มีผู้มาพบรอยพระพุทธบาทและรอยตากพระจีวรของพระองค์จึงได้มีการปฏิสังขรณ์สร้างวัดขึ้นในบริเวณดังกล่าว เพื่อสักการะรอยพระพุทธบาท และรอยตากพระจีวร โดยให้ชื่อวัดดังกล่าวว่า วัดพระพุทธบาทตากผ้า ทำให้ประชาชนทุกสารทิศที่นับถือพุทธศาสนาได้เดินทางมาทำบุญและสักการะรอยพระพุทธบาทกันอย่างมากมาย

วัดพระนอนม่อนช้าง

ตามตำนานกล่าวว่าพระพุทธองค์ได้เคยเสด็จมาในดินแดนแถบนี้ หลังจากเสด็จมาที่วัดพระพุทธบาทตากผ้า ในเวลานั้นมีชาวลาว ผัว - เมีย ได้มาถวายภัตตาหาร แต่พระพุทธองค์แล้ว ได้ทูลขอพระเกศาจากพระพุทธองค์ ได้ทรงประทานแก่สหายผัวเมีย จึงได้มาบรรจุในพระเจดีย์ บนยอดดอยม่อนช้าง ในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นที่กราบไหว้บูชาและสักการะของชาวลำพูนต่อไป

การสร้างองค์พระนอนไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างมาแต่สมัยใด เพราะหาหลักฐานไม่ปรากฏ แต่มีปรากฏหลักฐานการบูรณะจารึกไว้ว่าเมื่อปี จุลศักราช 1156 มีพระมหาสาธุเจ้าพระวิสุท้วงโส วัด-สะปึง และสาธุเจ้าปัญญา วัดเชียงราย กับสาธุเจ้าเทพินวัดบ้านก้อง เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และประธานฝ่ายฆราวาสองค์สมเด็จพระเชษฐาเจ้าและพญารัตน์ หัวเมืองแก้ว เป็นประธานได้มาซ่อม-แซมองค์พระนอน พุทธไสยาสน์ ให้ดีขึ้น พร้อมกันนั้นได้สร้างพระอุโบสถไว้หลังหนึ่ง พ.ศ.2470 พระครูบาขาวปี ได้มาเป็นประธานบูรณะวิหาร และธรณีพระธาตุโดยรอบ แต่ไม่แล้วเสร็จต่อมามีครูบาศรีวิชัยแห่งวัดบ้านปาง ได้มาบูรณะและสร้างต่อจนเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2473

1.4. ที่ตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลมะกอก ตั้งอยู่ในทิศใต้ของ อำเภอป่าซาง อยู่ห่างจากตัวอำเภอป่าซางประมาณ 7 กิโลเมตร อยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 17 กิโลเมตร ระยะห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 687 กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลม่วงน้อย ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง,ตำบลทาขุมเงิน อำเภอแม่ทา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.เหมืองจี้ อ.เมือง
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.ท่าดู่ อ.ป่าซาง

1.5. เนื้อที่

ตำบลมะกอกมีพื้นที่ทั้งหมด 31.46 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 19,664 ไร่ เป็นพื้นที่อยู่อาศัย 900 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 8,247 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าไม้ 10,517 ไร่ พื้นที่และสภาพการถือครองสามารถแยกเป็นรายหมู่บ้านได้ดังนี้

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	พื้นที่ทั้งหมด	ที่อยู่อาศัย	พื้นที่ทำการเกษตร	ป่าไม้
1.	บ้านหนองสร้อย	4,867	150	1,620	3,097
2.	บ้านดินดอย	437	55	382	-
3.	บ้านห้วย	701	183	518	-
4.	บ้านมะกอก	969	109	860	-
5.	บ้านสันกำแพง	633	63	570	-
6.	บ้านพระบาทฯ	8,155	110	2,585	5,460
7.	บ้านป่าหมื่น	840	50	790	-
8.	บ้านกัวมื่น	2,590	120	510	1,960
9.	บ้านบ่อหิน	472	60	412	-
รวม		19,664	900	8,247	10,517

สภาพภูมิประเทศของตำบลมะกอก มีทั้งพื้นที่ราบและเป็นภูเขา มีแม่น้ำทาไหลผ่าน

1.7. จำนวนหมู่บ้าน

ตำบลมะกอก มีหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในเขต อบต.ทั้งหมด ได้แก่

หมู่ที่ 1	บ้านหนองสร้อย	หมู่ที่ 2	บ้านดินดอย
หมู่ที่ 3	บ้านห้วย	หมู่ที่ 4	บ้านมะกอก
หมู่ที่ 5	บ้านสันกำแพง	หมู่ที่ 6	บ้านพระบาทฯ
หมู่ที่ 7	บ้านป่าหมื่น	หมู่ที่ 8	บ้านกัวมื่น
หมู่ที่ 9	บ้านบ่อหิน		

1.8. ประชากร

ตำบลมะกอกมีประชากรทั้งสิ้น 1,717 หลังคาเรือน จำนวน 1,971 ครอบครัว จำนวน 5,928 คน เป็นชาย 2,885 คน เป็นหญิง 3,043 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 188 คน/ตารางกิโลเมตร ประชากรสามารถแยกเป็นรายหมู่บ้านได้ดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หลังคาเรือน	ครอบครัว	ประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
1.	บ้านหนองสร้อย	204	227	315	367	682
2.	บ้านดินคอย	110	115	172	196	368
3.	บ้านห้วย	244	285	379	442	821
4.	บ้านมะกอก	410	468	665	731	1,396
5.	บ้านสันกำแพง	161	193	282	304	586
6.	บ้านพระบาทฯ	276	317	563	457	1,020
7.	บ้านป่าหมื่น	116	145	199	211	410
8.	บ้านกัวมื่น	68	81	114	118	232
9.	บ้านบ่อหิน	128	140	196	217	413
รวม		1,717	1,971	2,885	3,043	5,928

1.9. ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรม

ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกันทั้งหมดในเขตอำเภอป่าซาง เช่น งานบวชงานศพ งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานทำบุญปล่อยหลวง เป็นต้น

งานประเพณีที่สำคัญๆ คืองานประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์วัดพระพุทธรูปตากผ้า เป็นต้น

1.10. สถานที่ท่องเที่ยว

ตำบลมะกอกมีที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่

1. วัดพระพุทธรูปตากผ้า ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 บ้านพระบาทฯ
2. วัดพระนอนม่อนช้าง ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 8 บ้านกัวมื่น
3. หอไตรกลางน้ำโบราณ ตั้งอยู่ในวัดสันกำแพง หมู่ที่ 5 บ้านสันกำแพง

2.สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1.อาชีพ

ประชากรตำบลมะกอก ส่วนใหญ่ ประมาณ 80 % ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนอีกประมาณ 20 % ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และอื่นๆ

ตำบลมะกอกมีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 8,247 ไร่ ครอบครัวยุทธศาสตร์ จำนวน 1,127 ครัวเรือน จำนวน 2,540 คน สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญๆ แยกได้ดังนี้

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก/ไร่	ผลผลิตเฉลี่ย/ไร่	ต้นทุนการผลิต
1.	ข้าวนาปี	537	650	2,505
2.	หอมแดง	1,050	4,500	18,495
3.	กระเทียม	209	4,500	18,500
4.	คะน้า	201	3,500	17,500
5.	ผักชี	128	2,000	10,000
6.	ผักกวางตุ้ง	120	2,000	2,500
7.	ลำไย	6,002	3,000	6,170

2.2.หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมะกอก

- รีสอร์ท 1 แห่ง
- โรงค้าไม้แปรรูป 2 แห่ง
- ฟาร์มไก่ 3 แห่ง
- โรงงาน 1 แห่ง
- ฟาร์มหมู 1 แห่ง
- ล้างอัดฉีด 3 แห่ง
- ปั้มน้ำมัน 1 แห่ง
- อู่ซ่อมรถ 5 แห่ง
- โรงสีข้าว 5 แห่ง

3.สภาพทางสังคม

3.1. การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง ดังนี้
 1. โรงเรียนบ้านห้วย หมู่ที่ 3
 2. โรงเรียนบ้านมะกอก หมู่ที่ 4
 3. โรงเรียนวัดช้างค้ำ หมู่ที่ 6
 4. โรงเรียนบ้านกุ่มน หมู่ที่ 8
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) 1 แห่ง อยู่ในเขตพื้นที่บ้านมะกอก
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 9 แห่ง

3.2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

วัด 8 แห่ง ดังนี้

1. วัดหนองสร้อย	หมู่ที่ 1 บ้านหนองสร้อย
2. วัดตีนคอย	หมู่ที่ 2 บ้านตีนคอย
3. วัดบ้านหวาย	หมู่ที่ 3 บ้านหวาย
4. วัดมะกอก	หมู่ที่ 4 บ้านมะกอก
5. วัดสันกำแพง	หมู่ที่ 5 บ้านสันกำแพง
6. วัดพระบาทฯ	หมู่ที่ 6 บ้านพระบาทฯ
7. วัดช้างค้ำ	หมู่ที่ 6 บ้านพระบาทฯ
8. วัดพระนอนม่อนช้าง	หมู่ที่ 8 บ้านกัวมื่น
<u>สำนักปฏิบัติธรรม 1 แห่ง</u>	หมู่ที่ 7 บ้านป่าหมื่น

3.3. สาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง หมู่ที่ 9 บ้านบ่อหิน
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ 100 %

4.บริการพื้นฐาน

4.1. การคมนาคม มีทางหลวงแผ่นดินสายลำพูน-ลี่ ผ่านหมู่ที่ 3,4,6, และหมู่ที่ 9

4.2. การโทรคมนาคม

- โทรศัพท์สาธารณะ 11 แห่ง

4.3. การไฟฟ้า

- มีไฟฟ้าครบทุกครัวเรือน

4.4. แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ,ลำห้วย 2 สาย

4.5. แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- บ่อน้ำตื้น 400 แห่ง
- สระน้ำ 3 แห่ง

5.ข้อมูลอื่นๆ

5.1 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มีป่าไม้

ทรัพยากรดิน

จากสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดินกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำขึ้นพบว่าในปัจจุบันพืชที่เกษตรกรปลูกตรงกับความเหมาะสมของดิน และคุณสมบัติของดิน โดยสามารถแยกลักษณะดินของตำบลมะกอก ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มดินในที่ลุ่ม และกลุ่มดินในที่ดอน ซึ่งดินส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินทราย ดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียว ดินเหนียว ดินตื้น และดินตื้นมากและมีก้อนหิน

ทรัพยากรน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำแม่ทา สามารถใช้ประโยชน์ทางการเกษตร จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1,2,3,4,5 และ หมู่ที่ 8 จะใช้ได้เฉพาะฤดูฝน นอกนั้นเป็นลำห้วยเล็กๆ จำนวน 2 สาย

ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ตำบลมะกอกสามารถแบ่งออก 2 ส่วน คือ ส่วนที่อยู่ในบริเวณป่าไม้ที่มีสภาพเสื่อมโทรม ประกอบด้วย หมู่ที่ 1,2,6 และหมู่ที่ 8 ปัจจุบันได้มีการส่งเสริมการปลูกป่าของกรมป่าไม้บ้างบางส่วน อีกส่วนคือส่วนที่เป็นพื้นที่ที่ไม่อยู่ในบริเวณของป่าไม้ จะเป็นที่ราบลุ่มมีปัญหาการท่วมขังของน้ำในฤดูฝนเป็นประจำ ประกอบด้วย หมู่ที่ 3,4,5,7 และ หมู่ที่ 9

5.2. มวลชนจัดตั้ง

- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 1 รุ่น 9 คน
- อาสาสมัครสาธารณสุข 117 คน
- อาสาสมัครป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหมู่บ้าน (อส.ปปส.) 225 คน
- อาสาสมัครป้องกันอาชญากรรมยาเสพติด (อาสาสมัครป้องกันหมู่บ้าน) 90 คน

5. ตำบลม่วงน้อย มี 8 หมู่บ้าน

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญของเทศบาลตำบลม่วงน้อย

2.1 ประวัติและความเป็นมาของเทศบาลตำบลม่วงน้อย

ความเป็นมาของชุมชนบริเวณที่เป็นที่ตั้งชุมชนเทศบาลตำบลม่วงน้อย เป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมานานแล้ว โดยปรากฏหลักฐานว่าก่อนปี พ.ศ.2318 ได้มีชุมชนเล็กๆ ตั้งกระจายอยู่ในบริเวณนี้ เพื่อต่อสู้กับพม่า เช่น บ้านหนองล่อง บ้านถ้อง (วัดร้างใกล้วัดสะปึ่งและวัดป่าตาลในปัจจุบัน)

ความสำคัญของชุมชนม่วนน้อยในประวัติศาสตร์ล้านนา เริ่มเมื่อพระยาภาณุรักษ์ย้ายที่ตั้งจากเมืองลำปางมาตั้งมั่นอยู่ในพื้นที่นี้ เพื่อรวบรวมผู้คนขับไล่พม่าออกจากดินแดนล้านนา และทำการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ. 2318-2339)

ชุมชนเทศบาลตำบลม่วนน้อยปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของชาวองหนานแน่นที่สุด เนื่องจากมีการอพยพของชาวองเข้ามาในพื้นที่นี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2329 เจ้าเมืองของ ได้ยอมเข้ากับพระยาภาณุรักษ์และพาไพร่พลอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณลุ่มน้ำแม่ทา แม่กวังและแม่ปิง การอพยพชาวองครั้งใหญ่ที่สุด คือปี พ.ศ.2348 เมื่อพระยาภาณุรักษ์ได้ต่อสู้ขับไล่พม่า ออกไปจนพ้นเขตเมืองเชียงแสนซึ่งเป็นที่ยึดสำคัญที่สุดของพม่า ในดินแดนล้านนาและพระยาภาณุรักษ์ได้เลยเข้าไปตีเมืองของและหัวเมืองใกล้เคียง เช่น เมืองยู้ เมืองหลวย ในเขตแดนพม่า พร้อมทั้งได้กวาดต้อนผู้คน มาแบบ ”เทครัว” ผู้คนที่ถูกกวาดต้อนมานี้มีทั้งชาวอง ลื้อ จีน และมอญ ซึ่งพระยาภาณุรักษ์ได้แบ่งผู้คนบางส่วนให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ชาวองส่วนใหญ่และชาวลื้อ มอญ จีนบางส่วนได้ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองลำพูน แถบบ้านเวียงยอง บ้านยู้ บ้านหลวย และที่บริเวณริมฝั่งแม่ทา แถบบ้าน ป่าซาง บ้านฉางข้าวน้อย บ้านแซม บ้านสะปึ่ง บ้านป่าตาล บ้านห้วย บ้านคอน ฯลฯ

2.2 สภาพทั่วไปของเทศบาลตำบลม่วนน้อย

เทศบาลตำบลม่วนน้อยได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบล เนื่องจากมีกฎหมายบังคับให้สุขาภิบาลเปลี่ยนแปลงเป็นฐานะเทศบาลพร้อมกันทั่วประเทศ ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.2542 ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษาเล่ม 116 ตอน 9 ก. เมื่อวันที่ 24 ก.พ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 พ.ค.2542

เทศบาลตำบลม่วนน้อย มีประชากร 4,612 คน 1,681 หลังคาเรือน มีหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบ 8 หมู่บ้านคือ หมู่ 1 บ้านไร่ , หมู่ 2 บ้านแซม , หมู่ 3 บ้านสะปึ่ง , หมู่ 4 บ้านม่วนน้อย หมู่ 5 บ้านป่าตาล, หมู่ 6 บ้านท่ากอม่วง , หมู่ 7 ไร่น้อย , หมู่ 8 บ้านสะปึ่งหลวง

1. สภาพทั่วไป

● ที่ตั้ง

เทศบาลตำบลม่วนน้อย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของภาคเหนือ และอยู่ทาง ทิศตะวันตกของ จังหวัดลำพูน และอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอป่าซาง บริเวณพิกัด MA941443 ตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 116 ถนนสายเลียงเมืองลำพูน-ป่าซาง ระยะทางห่างจากกรุงเทพ ประมาณ 695 กิโลเมตร ห่างจาก จังหวัดลำพูน ประมาณ 17 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอ ป่าซางประมาณ 6 กิโลเมตร

● อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อ เขตเทศบาลตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อ เขต อบต.มะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันออก ติดต่อ เขต อบต.เหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันตก ติดต่อ เขต อบต. แม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

- **ลักษณะภูมิประเทศ**

ลักษณะสภาพทั่วไปของเทศบาลตำบลม่วงน้อย พื้นที่เป็นที่ราบมีแม่น้ำทาไหลผ่าน แบ่งเขตระหว่าง อบต.เหมืองจี้ กับ เทศบาลตำบลม่วงน้อย เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก เทศบาลตำบลม่วงน้อยเป็นเทศบาลขนาดเล็ก มีพื้นที่ประมาณ 9.40 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,875 ไร่ ความสูงตามระดับน้ำทะเลโดยประมาณ 320 เมตร

- **สภาพทางธรณีสัณฐาน**

จากการสำรวจและศึกษาพบว่า บริเวณพื้นที่ตำบลม่วงน้อยนั้นจะพบลักษณะทางธรณีสัณฐานเป็นบริเวณที่ราบตะกอนทับถมค่อนข้างใหม่ ดินจะมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง เนื้อดิน จะมีการระบายน้ำค่อนข้างดี เหมาะแก่การปลูกพืชไร่และไม้ผล ตลอดจนตั้งถิ่นฐาน ส่วนที่อยู่ห่างออกไปจากแม่น้ำทาเนื้อดินละเอียดการระบายน้ำและเหมาะแก่การทำนา

- **ลักษณะภูมิอากาศปริมาณน้ำฝน**

เทศบาลตำบลม่วงน้อยมีลักษณะอากาศทั่วไป 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูหนาว และฤดูฝน ฤดูร้อนจะเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 38.3 องศาเซลเซียส ฤดูหนาว จะมีอากาศค่อนข้างหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยประมาณ 14.63 องศาเซลเซียส ส่วนฤดูฝนจะเริ่มประมาณปลายเดือนพฤษภาคม

- **ปริมาณน้ำฝน**

ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยเดือน มีนาคม – เดือนมิถุนายน 17.54 มิลลิเมตร

ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยเดือน กรกฎาคม – เดือนตุลาคม 23.85 มิลลิเมตร

ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยเดือน พฤศจิกายน – เดือนกุมภาพันธ์ 0 มิลลิเมตร

- **ความชื้นสัมพัทธ์**

ความชื้นในอากาศของเทศบาลตำบลม่วงน้อยเฉลี่ยค่อนข้างสูง เนื่องจากพื้นที่ อยู่บริเวณใกล้ภูเขาและป่าไม้ ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งปี 75.9 % ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยสูงสุด 92.6 % และเฉลี่ยต่ำสุด 54 %

2.3 ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐาน

(1) การคมนาคม / จราจร

เทศบาลม่วงน้อย มีถนนสายหลัก 2 สาย คือ

- ◆ ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 106 (สายลำพูน – ถ้ำ) ผิวจราจรกว้าง 6.00 เมตร

- ◆ ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 116 (สายอ้อมเมืองลำพูน-ป่าซาง) ผิวจราจรกว้าง 7.00 เมตร สำหรับการคมนาคมในเขตเทศบาลของชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน มีถนน จำนวน 113 สาย ยาวรวมทั้งสิ้น 34.81 กิโลเมตร แยกเป็น

- ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล.) จำนวน 51 สาย ความยาว 12.576 กิโลเมตร
- ถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ (คสม.) จำนวน 50 สาย ความยาว 10.413 กิโลเมตร
- ถนนคสล. + คสม. จำนวน 4 สาย ความยาว 3.685 กิโลเมตร
- ถนนคสม. + ลูกรัง จำนวน 1 สาย ความยาว 1.655 กิโลเมตร
- ถนนคสม. + ลาดยาง จำนวน 1 สาย ความยาว 1.566 กิโลเมตร
- ถนนลาดยางแอสฟัลต์ติก จำนวน 1 สาย ความยาว 840 เมตร
- ถนนลูกรังบดอัด จำนวน 5 สาย ความยาว 4.080 กิโลเมตร

ลักษณะถนนเชื่อมโยงกันโดยตลอด สภาพถนนในเขตเทศบาลส่วนใหญ่มีสภาพใช้งานได้ มีถนนเพียงบางสายที่มีสภาพชำรุด ขนาดแคบและไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งเทศบาลจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขถนนซอยต่างๆ ให้เป็นไปตามขนาดมาตรฐานต่อไป ส่วนการคมนาคมในย่านชุมชน มีความสะดวกพอสมควร

(2) การไฟฟ้า

ประชาชนในเขตเทศบาลมีไฟฟ้าใช้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือนหน่วยงานซึ่งให้บริการไฟฟ้าแก่ประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลม่วงน้อย คือ สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอป่าซาง รวมทั้งการให้บริการไฟฟ้าสาธารณะในหมู่บ้าน เขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลม่วงน้อย มีกองช่างของเทศบาลจะทำหน้าที่ประสานกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสาขาป่าซาง ในการติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะตามถนนและซอยต่างๆ เพื่อเป็นการลดอุบัติเหตุและอาชญากรรม

(3) การประปา

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลม่วงน้อยใช้น้ำประปาของเทศบาลในการอุปโภคบริโภค มีครัวเรือนที่ใช้น้ำประปาประมาณ 1,380 ราย แหล่งน้ำดิบที่ใช้ในการผลิตน้ำประปาใช้น้ำจากใต้ดิน โดยทั่วไปปริมาณน้ำประปาที่แจกจ่ายให้กับประชาชนเพียงพอต่อความต้องการใช้ ของประชาชน ปัญหาที่พบมีเพียงบางช่วงของฤดูแล้งที่น้ำประปา ไม่พอใช้ และน้ำประปา บางแห่งไม่สะอาด

(4) การสื่อสารและโทรคมนาคม

ในเขตเทศบาลมีตู้โทรศัพท์สาธารณะจำนวน 9 แห่ง ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลม่วงน้อยมีโทรศัพท์ใช้ประมาณ 70 % (รวมทั้งโทรศัพท์มือถือ) และสามารถรับฟังข่าวสารจากสื่อต่างๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น วิทยุ โทรทัศน์ และ หนังสือพิมพ์ ไม่มีที่ทำการไปรษณีย์ ในพื้นที่แต่ประชาชนสามารถใช้บริการในพื้นที่ตำบลป่าซาง ซึ่งห่างจากเขตเทศบาลประมาณ 6 กิโลเมตร มีเสียงตามสายประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน

(5) การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลส่วนใหญ่ใช้ในการเกษตร มีเพียงบางส่วนที่ใช้ที่ดิน ในการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์เพื่อประกอบธุรกิจ

2.4 ด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ภายในเขตเทศบาลตำบลม่วงน้อย ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 70 ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่นประกอบกิจการร้านอาหาร รับจ้างทั่วไปทอผ้า แกะสลัก และค้าขาย ประมาณร้อยละ 30 ย่านการค้าพาณิชย์ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณ 2 ฟังถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106 และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 116 มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 40,623 บาท /ปี

ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ และเป็นสินค้าที่สามารถทำรายได้ให้แก่เกษตรกร คือ หอมแดง กระเทียม และลำไย

ด้านอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบขึ้นในครัวเรือน เช่น โรงงานทำข้าวเกรียบ โรงงานแกะสลัก ผ้าบาติก โรงสีข้าว แรงงานส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่

ด้านพาณิชยกรรม/การบริการ ธุรกิจการค้าในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจประเภทขายของชำ ผ้าบาติกและร้านอาหาร พอจะสรุปได้ดังนี้

◆ ตลาดสด	2 แห่ง	◆ ร้านอาหาร	2 แห่ง
◆ สถานีบริการน้ำมัน	1 แห่ง	◆ โรงงานอบลำไย	2 แห่ง
◆ โรงงานขนาดเล็ก	45 แห่ง	◆ ธุรกิจอื่นๆ ประมาณ	75 แห่ง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตตำบลม่วงน้อย

สภาพปัญหา

1. ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ในเขตตำบลม่วงน้อย ยังมีปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานในหลายๆ ด้าน อาทิ เช่นถนนเชื่อมระหว่างชุมชน สะพาน ท่อระบายน้ำ ยังมีไม่เพียงพอ จะเห็นได้จากการคมนาคมในชุมชนยังมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ตรอกซอยต่างๆ ยังคับแคบและไม่ได้มาตรฐาน มีผลให้ขาดความเป็นระเบียบสวยงามทางด้านกายภาพ นอกจากนี้ไฟฟ้าแสงสว่างตามถนนและซอยต่างๆ ยังมีไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง นอกจากนี้บางหมู่บ้านในเขตเทศบาลยังขาดสิ่งสาธารณะประโยชน์อีกหลายประการซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานในภาพรวมได้ดังนี้

- (1) ปัญหาถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านและชุมชน ยังมีขนาดความกว้างและพื้นผิวจราจรไม่ได้มาตรฐาน
- (2) ปัญหาถนนบางสายชำรุดเสียหาย

- (3) ปัญหาท่อระบายน้ำหรือรางระบายน้ำไม่มีฝาปิดทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้
- (4) ปัญหา ตรอกซอย บางพื้นที่ยังขาดไฟฟ้าสาธารณะ
- (5) ปัญหาบางหมู่บ้านในเขตเทศบาลยังขาดสิ่งก่อสร้างสาธารณะประโยชน์ เช่นอาคาร
อเนกประสงค์ สนามกีฬา สวนสุขภาพ สวนสาธารณะ เป็นต้น
- (6) ปัญหาน้ำประปาไม่ค่อยสะอาดและไม่ได้มาตรฐาน

2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ประชาชนในเขตตำบลม่วงน้อย ร้อยละ 70 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่ ได้แก่ หอมแดง กระเทียม พืชผักต่างๆ และลำไย เนื่องจากในแต่ละปีตลาดมีการผันผวนของราคาไปตามปริมาณผลผลิตในแต่ละปี ปีไหนมีปริมาณผลผลิตมากราคาของผลผลิตในท้องตลาดจะตกต่ำทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน นอกจากนี้ในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ ธุรกิจหลายๆ ด้าน ต้องปิดตัวลงลง ทำให้มีการเลิกจ้างแรงงาน เกิดสภาวะการว่างงานขึ้น ซึ่งปัญหาในด้านนี้ชี้ให้เห็นปัญหาในภาพรวมของตำบลม่วงน้อย ดังนี้

1. ในพื้นที่เขตตำบลม่วงน้อยยังไม่มีระบบชลประทานประชาชนบางส่วนมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ
2. ราคาพืชผลผลิตยังต่ำกว่าราคาประกัน และไม่มีตลาดกลางจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรโดยตรง
3. ปัญหาการว่างงาน

3. ปัญหาด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองและการเลียนแบบจากสื่อต่างๆ ทำให้ความความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนไปด้วย พ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาดูแลครอบครัว เพราะต้องหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น เยาวชนบางส่วนหันไปพึ่งยาเสพติด มีการมั่วสุมเสพยาเสพติด ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมได้ ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง และให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันแก้ไข ปัญหาโดยเร่งด่วนแล้ว ด้านสุขภาพอนามัยประชาชนยังขาดความรู้ในการป้องกัน และรักษาสุขภาพตนเอง และครอบครัว ด้านการศึกษาประชาชนในเขตตำบลส่วนใหญ่ยังมีความรู้ต่ำกว่าที่รัฐบาลกำหนด วัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่กำลังจะเลือนหายซึ่งในภาพรวมชี้ให้เห็นปัญหาทางด้านสังคม ได้ดังนี้

- ปัญหาสุขภาพของแม่และเด็กในชุมชน
- ปัญหาเรื่องยาเสพติด
- ปัญหาเรื่องโรคเอดส์
- ปัญหาอาชญากรรม

ปัญหาผู้ด้อยโอกาส เด็ก และคนชรา ยังไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างจริงจัง

ปัญหาด้านการส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

4. ปัญหาด้านการเมืองการบริหาร

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสถานะของเทศบาลตำบลม่วงน้อย และมีการถ่ายโอนภารกิจบริการสาธารณะ จึงทำให้อำนาจหน้าที่ และภารกิจความรับผิดชอบของเทศบาลมีเพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องจากเทศบาลยังขาดบุคลากร และงบประมาณอีกเป็นจำนวนมาก ตลอดจนขาดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ ที่ทันสมัยและรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์อีกหลาย ๆ อย่าง จึงพอจะสรุปปัญหาในภาพรวมได้ดังนี้

ปัญหาเครื่องมือเครื่องใช้สำนักงานยังมีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น อินเทอร์เน็ต ระบบออนไลน์ในสำนักงานทะเบียนท้องถิ่น

ปัญหาบุคลากรยังมีไม่เพียงพอ แม้จะรับการถ่ายโอน หรือโอน(ย้าย) หรือบรรจุแต่งตั้งเพิ่มขึ้นแล้ว

ปัญหาการจัดเก็บรายได้ไม่ทั่วถึง งบประมาณการจัดเก็บไม่เพียงพอต่อการพัฒนา

ปัญหาการขาดเครื่องมือเครื่องใช้ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในด้านการเมืองการปกครอง

5. ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของตำบลม่วงน้อย คือเรื่องขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ในการจัดเก็บขยะปัจจุบันยังขาดแคลนทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์บางอย่าง รวมถึงสถานที่ วิธีการในการกำจัดขยะ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาน้ำเสียจากการข้อมฝ้าบาติก จึงสรุปปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวม ได้ดังนี้

ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย โดยการเผาซึ่งยังไม่ถูกสุขลักษณะ

ปัญหาด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อม

ปัญหาน้ำเสียจากการข้อมฝ้าบาติก

ปัญหาการขาดการให้บริการในการกำจัดสิ่งปฏิกูล

ความต้องการ

1. ความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- 1) ต้องการก่อสร้างปรับปรุงถนน สะพานที่ชำรุด และรางระบายน้ำให้ได้มาตรฐาน
- 2) ต้องการไฟฟ้าสาธารณะ เข้าถึงทุกหมู่บ้าน ตรอก ซอย เพื่อความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน
- 3) ต้องการสิ่งสาธารณะประโยชน์ เพื่อเป็นสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน
- 4) ต้องการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค เพื่อให้มีน้ำใช้ตลอดปี และมีน้ำประปาที่สะอาด ได้มาตรฐานในการใช้บริโภค

2. ความต้องการด้านเศรษฐกิจ

- 1) ต้องการส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนในเขตตำบล
- 2) ต้องการให้มีการจ้างแรงงานในท้องถิ่น เพื่อแก้ไขภาวะการว่างงาน
- 3) ต้องการให้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

3. ความต้องการด้านสังคม

- 1) ต้องการให้มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน
- 2) ต้องการให้มีการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของเยาวชนในพื้นที่
- 3) ต้องการให้มีการส่งเสริมสนับสนุนทางด้านการกีฬา
- 4) ต้องการให้มีการสงเคราะห์ช่วยเหลือ ประชาชนผู้ด้อยโอกาสให้มากยิ่งขึ้น

4. ความต้องการด้านการเมืองการบริหาร

- 1) ต้องการให้จัดหาบุคลากรให้เพียงพอแก่การปฏิบัติงาน
- 2) ต้องการให้จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานให้เพียงพอ
- 3) ต้องการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน
- 4) ต้องการให้พัฒนาประสิทธิภาพในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 5) ต้องการพัฒนาด้านการจัดเก็บรายได้

5. ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

- 1) ต้องการระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ได้มาตรฐานถูกสุขลักษณะ
- 2) ต้องการระบบการกำจัดน้ำเสียที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ
- 3) ต้องการให้มีการรณรงค์การคัดแยกขยะ
- 4) ต้องการให้ท้องถิ่นมีสภาพภูมิสถาปัตย์ ที่เป็นระเบียบ สวยงาม
- 5) ต้องการการบริการด้านการกำจัดสิ่งปฏิกูล

6. ตำบลแม่แรง มี 11 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ชาวบ้านในตำบลแม่แรงส่วนใหญ่เป็นชาวไทยของ ซึ่งเป็นชนชาติไทยเผ่าหนึ่งและตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ทั่วไปในภาคเหนือของประเทศไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ก็มีอยู่ไม่น้อย ชาวไทยของมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่แคว้นสิบสองปันนาหรือในมณฑลยูนนานตอนใต้ของประเทศจีน ปัจจุบันตัวเมืองของตั้งอยู่ทางตะวันออกของเมืองเชียงรุ้ง ปัจจุบันอยู่ในแคว้นขานเสดทของสหภาพพม่าขึ้นอยู่กับเมืองเชียงตุงและตัวเมืองอยู่ไม่ห่างจากแม่น้ำโขงเท่าใดนัก

ผู้คนจากเมืองของได้เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในล้านนาตั้งแต่สมัยพระยาดีโลกราชแห่งราชวงศ์มังรายและครั้งสำคัญที่สุดในปี พ.ศ. 2348 สมัยพระเจ้ากาวิละ ที่ได้ดำเนินนโยบายรวบรวมผู้คนจากหัวเมืองต่างๆ ทางตอนบนเพื่อจะฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูนขึ้นในครั้งหนึ่ง ในปี พ.ศ.2348 โดยการ

กวาดต้อนผู้คนจากเมืองของแบบเทครัว คือ เป็นการยกเข้ามาทั้งโครงสร้างของสังคมประกอบด้วยเจ้าเมือง บุตร ภรรยา ญาติพี่น้อง ขุนนาง พระสงฆ์ ตลอดจนไพร่พลจำนวนมาก เพื่อนำมาตั้งถิ่นฐานในเมืองลำพูนทำให้ชาวองเป็นประชากรส่วนใหญ่ของเมืองลำพูนรวมถึงตำบลแม่แรงนี้ด้วย โดยสามารถรักษาวัฒนธรรมทางภาษาอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้จนถึงปัจจุบัน

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนจากเมืองของจะมีเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่เหมาะสมทางด้านการเกษตรโดยเฉพาะในที่ราบลุ่มแม่น้ำสำคัญในเมืองลำพูน ได้แก่

บนฝั่งแม่น้ำกวง บ้านเวียงของ บ้านตอง บ้านยู บ้านหลวย บ้านวังไฮ บ้านสัน-คอนรอม บ้านหลุก เป็นต้น

บนฝั่งแม่น้ำทา บ้านป่าซาง บ้านจางข้าวน้อย บ้านแสม บ้านสะปึ่ง บ้านห้วย บ้านคอน เป็นต้น

บนฝั่งแม่น้ำปิง บ้านริมปิง บ้านประตูป่า บ้านหลุก บ้านบัว บ้านบาน เป็นต้น

แม้ผู้คนจากเมืองของจะเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของเมืองลำพูนรวมถึงตำบลแม่แรงด้วยก็ตาม สังคมเมืองลำพูนก็ยังประกอบด้วยคนที่มาจากหลากหลายบ้านเมือง หลายกลุ่มชาติพันธุ์ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ลักษณะความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว เมืองลำพูนจึงมีพัฒนาการของผู้คนที่มีการผสมผสานกันทางสังคมและวัฒนธรรม

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของเทศบาลตำบลแม่แรง

สภาพทั่วไป

ที่ตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ 199 หมู่ที่ 2 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน 51120

เทศบาลตำบลแม่แรง เดิมเป็นสภาตำบลแม่แรง และได้รับการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แรง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2539 และประกาศดังกล่าวได้ลงในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่ม 113 ตอนพิเศษ 52 ง ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2539 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 เป็นต้นมา

ต่อมาได้รับการยกฐานะจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลแม่แรง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล มีผลตั้งแต่วันลงนามในประกาศ คือ วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2548 เป็นต้นไป

คำบรรยายแนวเขต

เทศบาลตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ท้ายประกาศกระทรวงมหาดไทย

เรื่อง จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล

ลงวันที่ 3 เดือน มิถุนายน พ.ศ.2548

หลักเขตที่ 1 ตั้งอยู่ที่จุดบรรจบลำเหมืองน้ำออกรูหนองเงือก กับลำเหมืองไก่อดำ ซึ่งห่างจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1032 สายป่าซาง – หนองคู กิโลเมตรที่ 4 + 930 เมตร ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นระยะทาง 350 เมตร บริเวณพิกัด MA 903476

ด้านทิศเหนือ

- จากหลักเขตที่ 1 เป็นเส้นตามแนวกิ่งกลางลำเหมืองไก่อดำ ไปทางทิศใต้ ถึงหลักเขตที่ 2 ซึ่ง ตั้งที่จุดบรรจบลำเหมืองไก่อดำกับลำเหมืองสีไก่อดำ บริเวณพิกัด MA 906472 รวมระยะทางประมาณ 500 เมตร

- จากหลักเขตที่ 2 เป็นเส้นตามแนวกิ่งกลางลำเหมืองสีไก่อดำ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงหลักเขตที่ 3 ซึ่งตั้งที่จุดสิ้นสุดลำเหมืองสีไก่อดำ บรรจบกับลำเหมืองดอนจี่แฮด บริเวณพิกัด MA 911474 รวมระยะทางประมาณ 700 เมตร

ด้านทิศตะวันออก

- จากหลักเขตที่ 3 เป็นเส้นตามแนวกิ่งกลางลำเหมืองดอนจี่แฮดไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตัดผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1032 สายป่าซาง – หนองคู กิโลเมตรที่ 2 + 350 เมตร และตามแนวกิ่งกลางลำเหมืองดอนจี่แฮด ถึงหลักเขตที่ 4 ซึ่งตั้งที่จุดบรรจบลำเหมืองดอนจี่แฮด กับลำเหมืองปู่แดง บริเวณพิกัด MA 933448 รวมระยะทางประมาณ 4,200 เมตร

- จากหลักเขตที่ 4 เป็นเส้นเลียบตามแนวเส้นแบ่งเขตระหว่างตำบลแม่แรง กับตำบลม่วงน้อย ไปทางทิศใต้ ตัดผ่านทุ่งนา ตรงไปตัดผ่านถนนสายสะปึ่ง-บวบกอน กิโลเมตรที่ 580 เมตร ตรงไปทางทิศใต้ ตัดผ่านทุ่งนา ตัดผ่านถนนสายสะปึ่ง-หนองเงือก กิโลเมตรที่ 1 + 020 เมตร ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ที่จุดบรรจบลำเหมืองจ้าย ถึงหลักเขตที่ 5 ซึ่งตั้งอยู่บริเวณลำเหมืองจ้าย บริเวณพิกัด MA 926432 รวมระยะทางประมาณ 1,700 เมตร

ด้านทิศใต้

- จากหลักเขตที่ 5 เป็นเส้นเลียบตามแนวเส้นแบ่งเขตระหว่างตำบลแม่แรงกับตำบลมะกอก ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตัดผ่านทุ่งนา ตัดผ่านถนนสายมะกอก-หนองเงือก กิโลเมตรที่ 2 +000 เมตร เลียบตามแนวรั้วป่าช้าเหนือบ้านหนองเงือกตัดผ่านทุ่งนา ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตรงไปสิ้นสุดที่จุดบรรจบลำเหมืองสองแคว ถึงหลักเขตที่ 6 ซึ่งตั้งอยู่บริเวณลำเหมืองสองแคว บริเวณพิกัด MA904427 รวมระยะทางประมาณ 2,000 เมตร

ด้านทิศตะวันตก

- จากหลักเขตที่ 6 เป็นเส้นตามแนวกิ่งกลางลำเหมืองสองแคว ตัดผ่านทุ่งนาไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตัดผ่านถนนสายหนองเงือก – สารภีชัย กิโลเมตรที่ 800 เมตร ตรงไป ตัดผ่านทุ่งนา ตัดผ่านถนนสายหนองเงือก-ไร่แดง กิโลเมตรที่ 1 + 700 เมตร ตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตัดผ่านทุ่งนา ตัดผ่าน

ถนนสายคอนหลวง-ร่องห้า กิโลเมตรที่ 5+150 เมตร ตรงไปตัดผ่านทุ่งนา ถึงหลักเขตที่ 7 ซึ่งตั้งอยู่บริเวณ
จุดบรรจบลำเหมื่อนน้ำออกกู หนองเงือก บริเวณพิกัด MA 88451 รวมระยะทางประมาณ 3,000 เมตร

- จากหลักเขตที่ 7 เป็นเส้นตามแนวกิ่งกลางลำเหมื่อนหนองออกกูหนองเงือก ไปทางทิศ
ตะวันออกเฉียงเหนือ ตัดผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1032 สายป่าซาง-หนองคู กิโลเมตรที่ 4 + 930
เมตร ตรงไปสิ้นสุดที่หลักเขตที่ 1 บริเวณพิกัด MA 903476 รวมระยะทางประมาณ 4,500 เมตร

ตำบลแม่แรงมีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอป่าซาง 7 กิโลเมตร มีอาณาเขตการติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลป่าซางและตำบลม่วงน้อย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลท่าตุ้ม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

เนื้อที่

ตำบลแม่แรง มีเนื้อที่ 16,191 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,119 ไร่ 1 งาน

ภูมิประเทศ

ตำบลแม่แรง เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกและทำการเกษตร

จำนวนชุมชน 11 ชุมชน

จำนวนชุมชนในเขตเทศบาล เต็มทั้ง 11 ชุมชน ได้แก่

หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านกองงาม	หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านแม่แรง	หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านต้นผึ้ง
หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านดอนตอง	หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านหนองเงือก	หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านป่าข่า
หมู่ที่ 7 ชุมชนบ้านคอนหลวง	หมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านป่าเบาะ	หมู่ที่ 9 ชุมชนบ้านดอนน้อย
หมู่ที่ 10 ชุมชนบ้านป่าบุก	หมู่ที่ 11 ชุมชนบ้านสันกอดู่	

ประชากร

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,520 คน แยกเป็นชาย 3,682 คน หญิง 3,838 คน

มีความหนาแน่นเฉลี่ย 501.33 คน/ตารางกิโลเมตร (ข้อมูล ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2551)

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)	จำนวนประชากร		รวม (คน)
			ชาย (คน)	หญิง (คน)	
1	ชุมชนบ้านกองงาม	359	486	543	1,029
2	ชุมชนบ้านแม่แรง	267	370	365	735
3	ชุมชนบ้านต้นผึ้ง	120	192	169	361

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)	จำนวนประชากร		รวม (คน)
			ชาย (คน)	หญิง (คน)	
4	ชุมชนบ้านคอนตอง	303	474	458	932
5	ชุมชนบ้านหนองเจือก	567	839	893	1,732
6	ชุมชนบ้านป่าข่า	69	88	88	176
7	ชุมชนบ้านคอนหลวง	295	414	398	809
8	ชุมชนบ้านป่าเบะ	258	361	382	743
9	ชุมชนบ้านคอนน้อย	114	145	187	332
10	ชุมชนบ้านป่าบุก	95	147	171	318
11	ชุมชนบ้านสันกอดู่	128	169	184	353
รวม		2,575	3,682	3,838	7,520

สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพ

อาชีพการเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน

อาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรม การทอผ้าพื้นเมือง การย้อมผ้า การทำผ้าบาติก ประชาชนตำบลแม่แรงนอกจากจะทำอาชีพเกษตรกรรมแล้วยังมีผลิตภัณฑ์และอาชีพต่างๆที่น่าสนใจหลายอย่าง ดังนี้

หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านกองงาม	ผ้ามัดย้อม ผ้าบาติก ไวน์สมุนไพร
หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านแม่แรง	ทำตู้โบราณ การทอผ้า
หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านต้นผึ้ง	ผ้ามัดย้อม ตัดเย็บผ้าพื้นเมือง แกะสลักไม้
หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านคอนตอง	ทำการเกษตร เย็บรองเท้าผ้า
หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านหนองเจือก	ทอผ้า ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ ไม้แกะสลัก รองเท้ายาง

รถยนต์

หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านป่าข่า	ทำผลิตภัณฑ์จักสาน เช่น เข่งลำไย
หมู่ที่ 7 ชุมชนบ้านคอนหลวง	การทำผ้า ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ ไม้แกะสลัก
หมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านป่าเบะ	ผ้าบาติก แปรรูปอาหาร ตัดเย็บเสื้อผ้า ไวน์สมุนไพร
หมู่ที่ 9 ชุมชนบ้านคอนน้อย	การทอผ้า ผลิตภัณฑ์จากผ้า
หมู่ที่ 10 ชุมชนบ้านป่าบุก	ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ
หมู่ที่ 11 ชุมชนบ้านสันกอดู่	ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ

หน่วยธุรกิจในเขตเทศบาล

- ปั้มน้ำมันและก๊าซ	1	แห่ง
- โรงสี	5	แห่ง
- ร้านจำหน่ายรถจักรยานยนต์	1	แห่ง
- โรงเลี้ยงไก่	4	แห่ง
- โรงงานฟอกย้อม	23	แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา	5 แห่ง	ได้แก่
- โรงเรียนบ้านกองงาม	ตั้งอยู่หมู่ที่ 1	ตำบลแม่แรง
- โรงเรียนบ้านหนองเจือก	ตั้งอยู่หมู่ที่ 5	ตำบลแม่แรง
- โรงเรียนวัดบ้านดอน	ตั้งอยู่หมู่ที่ 7	ตำบลแม่แรง
- โรงเรียนวัดป่าบุก	ตั้งอยู่หมู่ที่ 10	ตำบลแม่แรง
- โรงเรียนบ้านดอนตอง	ตั้งอยู่หมู่ที่ 4	ตำบลแม่แรง

จำนวนนักเรียนในตำบลแม่แรง (ข้อมูล ณ วันที่ 10 เดือน มิถุนายน 2551)

โรงเรียน	จำนวนนักเรียน		
	หญิง	ชาย	รวม
โรงเรียนบ้านกองงาม	54	49	103
โรงเรียนบ้านหนองเจือก	109	94	203
โรงเรียนวัดบ้านดอน	31	26	57
โรงเรียนวัดป่าบุก	20	28	48
โรงเรียนบ้านดอนตอง	41	34	85
รวม	255	231	496

- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กศน.) 1 แห่ง ได้แก่
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลแม่แรง จำนวนผู้เรียน 93 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 เดือน มิถุนายน 2551)
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 11 แห่ง
- ห้องสมุดประชาชนประจำตำบลแม่แรง 1 แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน 2 แห่ง ได้แก่
 1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองเจือก หมู่ที่ 5

2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดอนหลวง หมู่ที่ 7

- ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่แรง หมู่ที่ 2

จำนวนเด็กนักเรียนระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนและศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดในตำบลแม่แรง(ข้อมูล ณ วันที่ 10 เดือนมิถุนายน 2551)

ศูนย์พัฒนา	จำนวนนักเรียน		
	หญิง	ชาย	รวม
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองเจือก	6	11	17
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดอนหลวง	17	30	47
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่แรง	30	34	64
รวม	53	75	128

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแม่แรง 1 แห่ง

- วัด มีจำนวน 10 แห่ง ได้แก่

1. บ้านกองงาม	วัดป่าเหียง
2. บ้านแม่แรง,บ้านป่าข่า	วัดแม่แรง
3. บ้านต้นผึ้ง	วัดศรีมงคลต้นผึ้ง
4. บ้านดอนตอง	วัดดอนตอง
5. บ้านหนองเจือก	วัดหนองเจือก
6. บ้านดอนหลวง	วัดดอนหลวง
7. บ้านป่าเบะ	วัดกอม่วง
8. บ้านดอนน้อย	วัดดอนน้อย
9. บ้านป่าบุก	วัดป่าบุก
10. บ้านสันกอดู่	วัดป่าแดด

สาธารณสุข

- สถานีอนามัย 2 แห่ง

1. สถานีอนามัยตำบลแม่แรง
2. สถานีอนามัยบ้านดอนหลวง

- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ตู้ยามตำรวจ/ป้อมตำรวจ (ตู้ยามตำรวจคันฝั่ง หมู่ที่ 3)	จำนวน	1	แห่ง
- รถยนต์บรรทุกน้ำแบบเอนกประสงค์	จำนวน	1	คัน
- รถยนต์กระเช้าไฟฟ้า	จำนวน	1	คัน
- ลูกบอลดับเพลิง	จำนวน	50	ลูก
- ถังดับเพลิง	จำนวน	21	ถัง

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

ในเขตเทศบาลตำบลแม่แรงมีเส้นทางคมนาคมที่ใช้ติดต่อกันทุกหมู่บ้าน มีทั้งถนนลูกรัง ถนนคสม. ถนน คสล. และถนนลาดยาง

การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข - แห่ง
- สถานีโทรคมนาคมอื่นๆ 1 แห่ง (สถานีวิทยุชุมชนเสียงป่าซาง บ้านหนองเงือก)

การไฟฟ้า

ตำบลแม่แรงมีไฟฟ้าใช้ทั้ง 11 หมู่บ้าน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

- บึง หนองและอื่นๆ 4 แห่ง
-

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- บ่อน้ำตื้น 41 แห่ง
- อื่น ๆ (สระ) ประปาหมู่บ้าน 11 แห่ง

ข้อมูลอื่น ๆ

มวลชนจัดตั้ง

- อปพร. 60 คน
- อาสาสมัครป้องกันภัยเขต (ตำรวจบ้าน) 110 คน
- ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนตำบลแม่แรง 157 คน
- สภาเด็กและเยาวชนตำบลแม่แรง 144 คน

- กลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลแม่แรง	209 คน
- ชมรมรักษาสภาพบ้านหนองเจือก	30 คน
- อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลแม่แรง	237 คน
- ชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่แรง	850 คน

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

การรวมกลุ่มของประชาชน

- กลุ่มอาชีพ 11 กลุ่ม

เทศบาลตำบลแม่แรงได้ดำเนินงานกองทุนหมุนเวียนเพื่อส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้และเป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินการประกอบอาชีพ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ 2544 ลักษณะโครงการเป็นโครงการกู้ยืมเงินกองทุนหมุนเวียนให้แก่กลุ่มอาชีพ จำนวน 11 กลุ่มอาชีพ ดังนี้

1. กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบาติก หมู่ที่ 1
2. กลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง หมู่ที่ 2
3. กลุ่มพัฒนาอาชีพบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ 3
4. กลุ่มสตรีแม่บ้านคอนตอง หมู่ที่ 4
5. กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุบ้านหนองเจือก หมู่ที่ 5
6. กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านป่าข่า หมู่ที่ 6
7. กลุ่มทอผ้าบ้านดอนหลวง หมู่ที่ 7
8. กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีแม่บ้านคอนน้อย หมู่ที่ 9
9. กลุ่มการตัดเย็บเสื้อผ้า หมู่ที่ 10
10. กลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์พอเพียง หมู่ที่ 11
11. กองทุนพัฒนาสิ่งทอและส่งเสริมการท่องเที่ยวของ อบจ.ลำพูน (ตำบลแม่แรง)

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแต่ละหมู่บ้านในตำบลแม่แรง 11 หมู่บ้าน

หมู่ที่ 1 บ้านกองงาม ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน

บ้านกองงาม หมู่ที่ 1 ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ตั้งขึ้นมาประมาณ 200 ปีที่แล้ว เดิมชื่อ บ้านป่าเหียง (ป่าเหียง คือ ต้นเหียง) ไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง ซึ่งมีอยู่มากตามหมู่บ้าน ปัจจุบันมีให้พบเห็นบริเวณหน้าวัดป่าเหียง (กองงาม) ต่อมาได้มีการพัฒนาตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านพัฒนากองงาม ปัจจุบันตัดเหลือแค่ “บ้านกองงาม”

หมู่ที่ 2 บ้านแม่แรง ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน

บ้านแม่แรง หมู่ที่ 2 ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน เดิมชื่อ บ้านฮ่องแม่แรง สมัยก่อนมีชาวบ้านที่อพยพมาจากถิ่นอื่นเข้าใจว่ามาจากเมืองของ แคว้นสิบสองปันนา ของประเทศจีนตอนใต้ มาก่อน

ร่างสร้างแปลงอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ซึ่งมีน้ำไหลผ่านตลอดปี จึงเรียกชื่อร่องน้ำนี้ว่า ฮ่องแม่แรง จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านตามฮ่องน้ำนี้ว่า บ้านแม่แรง เดิมมีชาวบ้านมาสร้างบ้านเรือนอยู่ 30 กว่าหลังคาเรือน ต่อมามีการจัดตั้งเป็นตำบล บ้านแม่แรงซึ่งอยู่กลางหมู่บ้านอื่น จึงถูกตั้งขึ้นเป็นชื่อของตำบล คือ ตำบลแม่แรง มาจนถึงทุกวันนี้ บ้านแม่แรงมีวัดประจำหมู่บ้าน คือ วัดแม่แรง สร้างมาประมาณ 300 กว่าปี เพื่อที่จะได้ใช้เป็นทีบำเพ็ญกุศลตามพระพุทธศาสนาที่นับถือ ต่อมาชาวบ้านได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกับวัด ซึ่งมีต้นเดื่ออยู่ จึงได้เรียกชื่อตามว่า บ้านกอกเดื่อ และทางตะวันออกมีชาวบ้านมาสร้างบ้านเรือนอยู่ซึ่งมีต้นมะกอกอยู่ จึงเรียกว่า บ้านกอกอก และข้ามทุ่งนาไปทางใต้มีสันนาที่มียกเขาชุกชุมชาวบ้านได้ไปปลูกบ้านอยู่จึงเรียกตามว่า บ้านสันนกเขา เลยไปอีกมีดินลานขึ้นมากมาย ชาวบ้านจึงไปสร้างบ้านอยู่ จึงเรียกว่า บ้านป่าลาน จนถึงปัจจุบัน รวมกันเป็น หมู่ 2 ตำบลแม่แรง

หมู่ที่ 3 บ้านต้นฝิ่ง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

บ้านต้นฝิ่ง หมู่ที่ 3 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เดิมได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านมาเป็นเวลานานร้อยกว่าปีแล้ว ตามคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่สืบ ๆ กันมาถึงทุกวันนี้ กล่าวว่า บ้านต้นฝิ่ง เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ในกลางหมู่บ้านต้นฝิ่ง มีต้นไม้ใหญ่ ต้นหนึ่งเรียกว่า ไม้ลำขาวต้นใหญ่ ซึ่งบนต้นมีฝิ่งมาทำรังเป็นร้อยรัง นับแต่นั้นมาชาวบ้านก็เรียกว่า บ้านต้นฝิ่งมาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่ตอนนี้ต้นไม้ที่ฝิ่งมาทำรังนั้นได้ถูกตัดไปแล้วเมื่อ ปี พ.ศ. 2522 เพราะว่ายู่บ้านของพ่อหลวงเมือง ณ ลำพูน ก่อนที่พ่อหลวงจะตัดต้นไม้ได้อาราธนานิมนต์พระครูบุญเลิศ ปุญญาโม สมัยนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าบุญมาขอให้ย้ายไปก่อนและจะปลูกบ้านให้ใหม่ เนื่องจากกิ่งไม้อาจจะตกใส่หลังคาบ้านได้ ประมาณเดือนหนึ่งพระครูบุญเลิศ ปุญญาโมได้ฝันว่า ได้ไปเจอกันที่กลางทางบอกให้พระครูว่า เดียวนี้ไม่มีที่อยู่ พระครูบุญเลิศก็เห็นบ้านหลังหนึ่งไม่ใหญ่เท่าไรนัก เห็นผู้ชายแก่และมีลูกสาวคนหนึ่งกำลังนั่งทานข้าวกับลูกสาวอยู่ พระครูบุญเลิศก็มาเล่าให้พ่อหลวงเมืองฟังว่า ให้พ่อหลวงปลูกบ้านให้เขาเสีย จากนั้นพ่อหลวงก็ชวนชาวบ้านมาปลูกบ้านให้ใหม่ ต้นไม้ใหญ่ก็มีเจ้าของรักษาเขาก็หวง คือ รุกขเทวดามีจริงอย่าได้ลบหลู่ ตั้งแต่นั้นแม่ฝิ่งก็ไม่มาอีก แต่ปี พ.ศ. 2543 แม่ฝิ่งก็ได้มาทำรังอยู่ที่กุฏิของเจ้าอาวาสวัดศรีมงคลต้นฝิ่ง

หมู่ที่ 4 บ้านดอนตอง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

บ้านดอนตอง หมู่ที่ 4 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ตามหลักฐานอ้างอิงได้กล่าวว่า ปี พ.ศ. 2226 มีราษฎรจำนวน 10 ครอบครัวจากเมืองยอง(ปัจจุบันเป็นบ้านเวียงของในเมืองลำพูน) ซึ่งบ้านเมืองยองได้อพยพมาจากแคว้นรัฐฉาน ประเทศพม่า อีกต่อหนึ่ง หลังจากนั้นราษฎรในหมู่บ้านได้ช่วยกันสร้างที่อยู่และที่ทำกิน เป็นที่นา ที่สวน ซึ่งในช่วงนั้นยังเป็นป่ารกชัฏ จากนั้นไม่นานก็ได้สร้างวัดครั้งแรกที่กลางทุ่งนา ต่อมาราษฎรลงความเห็นว่าไม่สะดวกต่อการสัญจรไปมา จึงได้ย้ายมาสร้างที่วัดที่หมู่บ้าน (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนบ้านดอนตอง) เวลาล่วงเลยมาหลายปี จำนวนครัวเรือนก็เพิ่มมากขึ้นเป็น 50 หลังคาเรือน ชาวบ้านเห็นว่าสถานที่คับแคบ จึงได้ย้ายมาสร้างทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2247 แล้วตั้งชื่อวัดใหม่

ตามที่ชาวบ้านเรียกตามแนวถิ่นที่อยู่อาศัย ประกอบกับชาวบ้านได้ขุดพบทองคำ สันนิษฐานว่า อาจจะมีทองคำเป็นร่องยาวทอดตามหมู่บ้าน จึงเรียกชื่อหมู่บ้านเป็นบ้านฮ่องตอง (ฮ่อง หมายถึง ร่อง และตอง หมายถึง ทองคำ) ต่อมาเรียกว่า บ้านคอนตอง วัดที่สร้างจึงเรียกว่าวัดคอนตอง ตามที่ชาวบ้านเรียก

หมู่ที่ 5 บ้านหนองเงือก ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน

บ้านหนองเงือก หมู่ที่ 5 ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน ตามตำนานเล่าสืบกันมาว่า ในครั้งหนึ่งได้มีผู้อพยพมาจากเมืองของประเทศพม่า และได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเขตบ้านหนองเงือก โดยได้อพยพมาตั้งหมู่บ้าน 5 ครอบครัวด้วยกัน โดยแต่ละครอบครัวได้กระจายกันอยู่ดังนี้ คือ บ้านมอนซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของวัด บ้านหลวงซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ที่ตลาดสดในปัจจุบันนี้ บ้านร๊วนาซึ่งตั้งอยู่นอกร๊วนาปัจจุบันเรียกว่า บ้านป่ามะหุ้ง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัด แต่ละบ้านมีชื่อไม่เหมือนกัน สาเหตุที่เรียกชื่อบ้านว่าบ้านหนองเงือกนั้น เป็นผลสืบเนื่องจากทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านได้มีหนองน้ำขนาดใหญ่ และได้มีรูน้ำไหลขนาดใหญ่ซึ่งมีน้ำไหลออกมตลอดทั้งปี และได้เกิดสิ่งมหัศจรรย์ที่คนทั้ง 5 ครอบครัวไม่คาดคิด ได้ปรากฏว่ามีงูหรือเงือก (พญานาค) ใหญ่ขนาดเท่ากับคน ปรากฏผุดขึ้นในหนองน้ำ จากคำบอกเล่ายังบอกอีกว่าเวลาวิ่วควายไปกินน้ำที่หนองมักจะถูกดึงลงไปในหนองน้ำแล้วหายไป ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุให้คนทั้งห้าครอบครัวตั้งชื่อนามบ้านว่า บ้านหนองเงือกตราบนานเท่าทุกวันนี้ ในปัจจุบันนี้หนองน้ำอยู่ก็ยังมีน้ำไหลออกมตลอดทั้งปี ดังได้กล่าวมานี้

หมู่ที่ 6 บ้านป่าข่า ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน

บ้านป่าข่า หมู่ที่ 6 ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านเริ่มก่อตั้งเมื่อปีพุทธศักราชที่เท่าใดไม่ทราบแน่ชัด ในอดีตเดิมอยู่ในเขตการปกครองของแขวงปากบ่อง จนกระทั่งป่าข่าได้ตั้งขึ้นเป็นอำเภอ จึงได้ตั้งเป็นหมู่บ้านและตำบล ในสมัยก่อนนั้นเดิมหมู่บ้านป่าข่าเป็นทุ่งนาป่าสัน มีครัวเรือนประมาณ 10 ครัวเรือน ซึ่งเป็นฝ่ายของทั้งหมด ราษฎรในสมัยนั้นส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน ทำนา จนกระทั่งมีประชากรเพิ่มขึ้นมากขึ้น จึงจัดตั้งเป็นหมู่บ้านป่าข่าขึ้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

หมู่ที่ 7 บ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน

บ้านดอนหลวง หมู่ที่ 7 ตำบลแม่แรง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน เริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ.2352 และต่อมาเริ่มก่อสร้างวัดดอนหลวงประมาณปี พ.ศ.2360 ปี 2492-2524 นายปรกรณ์ กิตติวรรณ เข้าดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและดำรงตำแหน่งกำนันในเวลาต่อมา ประมาณปี พ.ศ. 2515 ภายในหมู่บ้านเริ่มมีไฟฟ้าใช้ ประมาณปี พ.ศ. 2500-2535 ชาวบ้านได้เข้าไปปรับจ้างทอผ้าในตัวอำเภอลำปาง ประมาณ ปี พ.ศ. 2524 – 2532 นายส่วย วงศ์ชมภู ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ประมาณ พ.ศ. 2533 – 2534 นายสุคนธ์ จันทรจัน เข้าดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ประมาณปี พ.ศ. 2534 – 2547 นายไพศาล สุขร่อช้าง เข้าดำรงตำแหน่ง

ผู้ใหญ่บ้าน ประมาณปี พ.ศ. 2535 เริ่มมีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าและกิจกรรมเครือข่ายบ้านคอนหลวงได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมดีเด่น ประมาณ ปี พ.ศ. 2543 เริ่มมีการก่อสร้างศูนย์รวมผลิตภัณฑ์เครือข่ายกลุ่มทอผ้าหัตถกรรมพื้นบ้านและศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 ได้เริ่มเข้ามาสอนการทอผ้าฝ้ายลวดลายใหม่ ๆ ปี พ.ศ. 2546 มีการจัดงานแต่งสี อวดลาย ผ้าฝ้ายคอนหลวง ครั้งที่ 1 และเริ่มมีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบของ Home stay และมีการจัดงาน แต่งสี อวดลาย ผ้าฝ้ายคอนหลวงขึ้นเป็นครั้งที่ 2 ในปี 2548 นายสุธา วรรณมะกอก เข้าดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและมีการจัดงานแต่งสี อวดลาย ผ้าฝ้ายคอนหลวงขึ้นเป็นครั้งที่ 3

หมู่ที่ 8 บ้านป่าเบะ ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

หมู่ที่ 8 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เดิมคือ หมู่ที่ 1 บ้านกองงาม ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้แยกจากหมู่ที่ 1 เมื่อปี พ.ศ.2522 มาเป็นหมู่ที่ 8 ในปัจจุบัน โดยมี นายเมืองคำ ด้วงทรง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก มีหมู่บ้านทั้งหมด 4 หมู่บ้านรวมเป็นหมู่ที่ 8 ได้แก่ บ้านป่าเบะ บ้านกอม่วง บ้านผักหนาม และบ้านคอนป่าตัน เมื่อปี พ.ศ.2536 นายเมืองคำ ด้วงทรงได้หมดวาระการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านไปชาวบ้านได้คัดเลือก นายมานพ ชมภูเทพ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนใหม่จนถึงปัจจุบันนี้

หมู่ที่ 9 บ้านคอนน้อย ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

บ้านคอนน้อย ตามตำนานเล่าสืบกันมาว่า เมื่อประมาณ 2300 มีชาวเมืองของแห่งเชียงตุงเมืองพม่า ได้อพยพหนีข้าศึก จนมาถึงบริเวณเนินเตี้ย ๆ (ที่คอน) และตั้งชื่อว่า “บ้านป่าถ่อน” โดยไปทำบุญที่วัดคอนหลวง ต่อมาได้มีพระพุทธรูปหนึ่ง ซึ่งไม่ปรากฏนามได้จารึกพุทธรูปผ่านมาทางนี้ชาวบ้านจึงเกศรัทธาเลื่อมใสจึงนิมนต์มาอยู่พัก แล้วจึงได้ร่วมกันสร้างวัดขึ้นทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านแล้วจึงนิมนต์ท่านเป็นเจ้าอาวาสและได้ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่เป็นหมู่บ้าน “คอนน้อย”

หมู่ที่ 10 บ้านป่าบุก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

บ้านป่าบุก หมู่ที่ 10 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้ทราบจากการบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านว่า ได้ก่อตั้งขึ้นมานานกว่าร้อยปี ซึ่งมีผู้คนมาอยู่ 20 กว่าหลังคาเรือน ที่ได้ชื่อว่าบ้านป่าบุก เพราะตอนที่เข้ามาอยู่ใหม่ ๆ จะมีแต่ต้นบุก เป็นป่าดงเต็มไปหมด ซึ่งปัจจุบันเด็กๆ รุ่นหลังแทบไม่รู้จัก เพราะไม่มีให้เห็น ต่อมาได้ช่วยกันสร้างวัดขึ้น และเป็นวัดแห่งแรกในตำบลก็ได้ และวัดนี้ก็ใช้เป็นโรงเรียนสอนหนังสือเด็กในตำบล จะเรียกว่าเป็นโรงเรียนวัดแห่งแรกในตำบลก็ได้ ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2530 ได้แยกหมู่บ้านกันระหว่างป่าบุกกับบ้านต้นฝิ่งเป็นหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 10 เพื่อความสะดวกในการปกครองและพัฒนาหมู่บ้าน และในหมู่บ้านยังมีสิ่งที่เชิดหน้าชูตาของหมู่บ้าน คือ ที่วัดจะมีธาตุของอดีต

ท่านเจ้าอาวาสวัดป่าบุกซึ่งได้มรณภาพไป คือ ท่านครูบาศรีอริยวังโส นอกจากนั้นภายในหมู่บ้านยังมีการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนกันเกือบทุกหลังคาเรือน

หมู่ที่ 11 บ้านสันกอดู่ ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

บ้านสันกอดู่ หมู่ที่ 11 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอป่าซาง ประมาณ 8 กิโลเมตร หมู่บ้านแบ่งออกเป็น 4 พื้นที่ คือ พื้นที่บ้านสันกอดู่ บ้านบวบกอน บ้านสันคำวน และบ้านสันตาลความเป็นมาของหมู่บ้าน ในอดีตมีชาวบ้านมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ตั้งในปัจจุบัน พื้นที่หมู่บ้านในอดีตรมีต้นประดู่ขึ้นอยู่ทั่วไป ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านของตนว่า บ้านสันกอดู่ โดยมีการมาตั้งบ้านเรือนเมื่อใดไม่ปรากฏชัด บ้านบวบกอนก็เช่นเดียวกัน คือ เมื่อแรกที่ชาวบ้านเข้ามาตั้งบ้านเรือนภายในหมู่บ้านมีหนองน้ำอยู่แห่งหนึ่ง มีต้นบอนขึ้นอยู่มากมาย ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบวบกอน” ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นโดยทางราชการ บ้านสันกอดู่ บ้านบวบกอน บ้านสันคำวนและบ้านสันตาล ถูกจัดรวมเข้ากันเป็นหมู่ที่ 11 ดังเช่นในปัจจุบัน

(ที่มา: โครงการเรียนรู้ร่วมกันของมหาวิทยาลัยแม่โจ้)

7. ตำบลป่าซาง มี 5 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมา :

อำเภอป่าซางในอดีตเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญในการป้องกันข้าศึกที่ยกทัพมาตีหัวเมืองล้านนาไทย มีเมือง เชียงใหม่-ลำพูน-ลำปาง เป็นต้น จากพงศาวดารโยนก สันนิษฐานว่าตั้งเมือง (คาม) ประมาณ พ.ศ. 2325 (จศ.1144) โดยพระยาภาวดีได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี แต่งตั้งให้เป็นพระยามังรายราชปราชญ์กำแพงแก้ว เจ้าเมืองเชียงใหม่ ถึงปี พ.ศ.2443 มีการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินเป็นกระทรวง ทบวง กรม เมืองป่าซาง ได้เปลี่ยนเป็น "แขวงปากบ่อง" เนื่องจากที่ตั้งของที่ว่าการอำเภออยู่ริมแม่น้ำปิง ในเขตหมู่ที่ 1 ตำบลปากบ่อง จน พ.ศ.2495 จึงได้ย้ายที่ทำการอำเภอมายัง ณ หมู่ที่ 1 ตำบลป่าซาง และได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นอำเภอป่าซาง

สภาพทั่วไปของตำบล :

ตำบลป่าซางเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอป่าซาง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดลำพูน ห่างจากจังหวัดฯ ประมาณ 11 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 8.5 ตารางกิโลเมตร มีสภาพเป็นที่ราบ มีลำน้ำแม่ทาไหลผ่านตำบลไปบรรจบกับแม่น้ำกวที่ตำบลสบตา ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง เป็นตำบลที่มีสภาพคลองทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะรายได้จากธุรกิจชุดเสื้อผ้าบาติกสำเร็จรูปและรายได้จากภาคเกษตรกรรม (ผลผลิตลำไย)

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติดกับ ต.แม่กา อ.สันป่าตอง, ต.ต้นธง อ.เมือง

ทิศใต้ ติดกับ ต.ม่วงน้อย ต.แม่แรง อ.ป่าซาง

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.บ้านแป้น อ.เมือง

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.แม่แรง อ.ป่าซาง

จำนวนประชากรของตำบล :

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 9,736 คน ชาย 4,581 คน หญิง 5,155 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล :

อาชีพหลัก ทำสวน/ทำไร่ ตัดเย็บเสื้อผ้า การทำผ้าบาติก

อาชีพเสริม อุตสาหกรรมในครอบครัว/หัตถกรรมพื้นเมือง (ตัดเย็บเสื้อผ้าพื้นเมือง ผ้าห่ม ของที่ระลึกจากผ้าพื้นเมือง)

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :

- 1) วัด 11 แห่ง
- 2) สถานีอนามัยตำบลปากบ่อง
- 3) สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ

ประวัติความเป็นมาของแต่ละหมู่บ้าน

หมู่ 1 ตำบลป่าซาง ประกอบด้วย 4 ชุมชน คือ ชุมชนอินทิล ชุมชนป่าซางงาม ชุมชนสันนา ชุมชนพานิชฯ

“ป่าซาง” เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาแต่โบราณ ที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดารโยนก โดยเป็นเมืองบริวารของเชียงใหม่ และเมืองหน้าด่านที่สำคัญในการป้องกันทัพพม่าที่ยกมาตีเมืองล้านนาในประมาณปี พ.ศ.2101

ในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ.2101 ถึง 2317 แผ่นดินล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า บ้านเมืองระส่ำระสาย แบ่งออกเป็นก๊กเป็นเหล่า ในที่สุดพระยาจำบ้าน ผู้ครองนครเชียงใหม่ ฝ่ายไทยได้เกิดความขัดแย้งกับมะยู่ง่วน ผู้ครองเมืองพม่า จึงได้ชวนพระยาภาวดีแห่งเวียงละคร (ลำปาง) ไปขอความช่วยเหลือจากพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรีขึ้นมาตีเมืองเชียงใหม่ ปลดปล่อยจากพม่า แต่สงครามครั้งนี้ยืดเยื้อไม่มีฝ่ายใดที่ชนะเด็ดขาด จวบจนมาถึงสมัยของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระยาภาวดีได้ตั้งมั่นกำลังพลที่ “เวพุกามหรือป่าซาง” ก็สามารถยึดเมืองเชียงใหม่ได้ในราว พ.ศ.2339 ซึ่งได้เสียไพร่พลเป็นจำนวนมาก พระองค์ทรงสร้างคุ้มน้อย คุ้มใหญ่ หอนอน ตั้งปราสาทกำแพงค่าย คือ หัวหมู ประตู่เวียง ตั้งป้อม หอหึ่ง หอเลอ เลอเพื่อข่มศัตรู ทรงตั้งเวียงคร่อมน้ำแม่ทา คือ น้ำแม่ทา ฝ่ายท่ามกลาง ฝ่ายน้ำกล้ำหนึ่งเรียกว่า “ป่าซางหลวง” ฝ่ายน้ำกล้ำหนึ่งเรียกว่า “ป่าซางน้อย” ได้ทรงสร้างวัดประจำเวียง ป่าซางไว้ 2 แห่ง คือ วัดอินทิล ถือว่าเป็นวัดสะดือเมืองเวียงป่าซาง วัดป่าซางงามเป็นวัดประจำพระองค์

ในราวปี พ.ศ.2348 เมื่อพระยาภาวดีได้ขึ้นไปจับไล่อิทธิพลจากพม่า แลพบเมืองเชียงแสน เชียงตุง จึงได้ชักชวนชาวไทยเงิน ไตลื้อ ไตยอง มาตั้งรกรากในเมืองลำพูน โดยมีศูนย์กลางชาวของอยู่แถบตำบลเวียงยอง ต่อมาได้ขยายตัวไปตามลุ่มน้ำต่างๆ ทั้งจังหวัดลำพูน และนับแต่พระยาภาวดีทรงสร้าง “เวียงป่า

ชาว” ขึ้นมา เวียงป่าซางก็เจริญก้าวหน้า การประกอบสัมมาอาชีพก็ได้ผลผลิตบริบูรณ์เต็มที่ การค้าขายกับต่างบ้านต่างเมือง “เวียงป่าซาง” คือ คือศูนย์กลางแห่งการแลกเปลี่ยนเครื่องอุปโภค บริโภค แหล่งสำคัญของนครหริภุญชัย ประชาชนส่วนมากสืบเชื้อสายมาจากชาวไทยอง เพราะฉะนั้นรูปแบบของพิธีกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี จึงสมบูรณ์และเพียบพร้อมไปด้วยความสง่างาม ประณีต สวยงาม ละเอียดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเอง

ที่ตั้ง

ชุมชนป่าซาง มีที่ตั้งครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1.5 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ	หมู่ที่ 1 ชุมชนสบตา ตำบลปากบ่อง
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่ที่ 3 บ้านฉางข้าวโน้ยเหนือ ตำบลป่าซาง
ทิศตะวันออก	ติดกับ	เขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดกับ	หมู่ที่ 2,5 ตำบลป่าซาง หมู่ที่ 1 ตำบลปากบ่อง

ลักษณะภูมิอากาศ

ด้านทิศตะวันออกเป็นที่ราบมีแม่น้ำไหลผ่านยาว 4 กม. ด้านทิศเหนือมีแม่น้ำกวง และแม่น้ำปิงไหลมาบรรจบกัน

ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม สิ้นสุดเดือนพฤษภาคม และมีอากาศร้อนจัดในเดือนเมษายน
ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม สิ้นสุดเดือนตุลาคม และมีฝนตกหนักในเดือนกันยายน
ฤดูหนาว เริ่มเดือนพฤศจิกายน สิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ และจะมีอากาศหนาวสุดในช่วงเดือนธันวาคม

ประชากร

หมู่ที่ 1 ชุมชนป่าซาง ประกอบด้วย 942 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 2,380 คน ชาย 1,190 คน หญิง 1,271 คน

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก และทำการเกษตรเป็นอาชีพรอง ซึ่งส่วนใหญ่ทำสวนลำไย และทำนา

การคมนาคม

ถนนสายหลัก คือ ถนนสายลำพูน-ลี้ และถนนสายสบตา-ท่าลี่ สามารถเชื่อมต่อทางหลวงชนบทเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ด้านเศรษฐกิจ

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ/รายได้ประชากร ด้านเศรษฐกิจ รายได้หลักของประชากรมาจากการพาณิชย์

2. การเกษตร พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้อยู่อาศัย และทำการค้าขาย การเกษตรส่วนใหญ่ทำสวนลำไย และทำนา
3. การพาณิชย์กรรม และบริการ
 - สถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม (ตลาดสด 1 แห่ง/ศูนย์แสดงสินค้าหัตถกรรม 1 แห่ง)
 - สถานประกอบการเทศพาณิชย์ (โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง)
 - สถานประกอบการด้านบริการ (ธนาคาร 4 แห่ง/สหกรณ์การเกษตร 1 แห่ง)
 - การอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นแหล่งรวมสินค้าเพื่อจำหน่าย

ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี

- ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาพูดภาษาคำเมือง และภาษาคำยอง
- มีงานประเพณีสงกรานต์
- งานสงกรานต์อินทิล/พระบรมธาตุ
- งานสืบสานตำนานป่าซาง

แหล่งท่องเที่ยว

- วัดป่าซางงาม ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ของป่าซาง และในบริเวณวัดป่าซางงามได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัดป่าซางงามขึ้นเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แก่ชาวบ้านและผู้สนใจ
- วัดอินทิล ซึ่งเป็นวัดประจำเวียงป่าซางในสมัยก่อน ถือว่าเป็นวัดที่สำคัญและมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานอีกวัดหนึ่งในป่าซาง
- ศูนย์แสดงสินค้าหัตถกรรมเทศบาลตำบลป่าซาง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของป่าซาง ศูนย์แสดงศิลปหัตถกรรมเทศบาลตำบลป่าซาง เป็นแหล่งรวมสินค้า

หมู่ 2 บ้านล่อง ชุมชนบ้านล่อง ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมา

เดิมบ้านล่อง คนเฒ่าเล่าว่า เดิมชื่อว่า “บ้านล่องจอมจี่” เพราะสาเหตุมาจากที่พ่อเฒ่าจอมบอกสถานที่สร้างหมู่บ้าน แต่อีกนัยหนึ่งเรียกว่า “บ้านล่องจี่ควาย” เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ.2130 หรือประมาณ 414 ปีมาแล้ว ตามประวัติเดิมมีหนองน้ำใหญ่ (เรียกว่าบ้านล่อง) ลึกประมาณ 2-3 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่เศษอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ สมัยก่อนเป็นร่องน้ำตามประสาชาวบ้าน เรียกว่า “น้ำล่อง” ซึ่งแต่ก่อนมาหากใครคนใดจะข้ามมาต้องนั่งจี่บนหลังควาย ถ้าเดินด้วยเท้าเปล่าจะไม่สามารถข้ามได้ เพราะมีน้ำยังอยู่ตลอดฤดูกาล ปัจจุบันหนองหรือร่องน้ำได้หมดสภาพไปแล้ว เหลืออยู่แต่ความทรงจำว่า บ้านล่องจี่ควายในปูลูชนรุ่นหลัง ได้ทราบชื่อ “บ้านล่อง” มาตราบเท่าทุกวันนี้

สภาพทั่วไป

ลักษณะที่ตั้ง อาณาเขต และเขตปกครอง

ชุมชนบ้านล้อง หมู่ 2 ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลปากบ่อง

ทิศใต้ ติดกับ หมู่ 3 บ้านหนองหอย

ทิศตะวันออก ติดกับ หมู่ 1 ตำบลป่าซาง

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลแม่แรง

ประชากร

บ้านล้องมีประชากรจำนวน 233 ครัวเรือน จำนวน 981 คน ชาย 473 คน หญิง 508 คน

ด้านโครงสร้าง

การคมนาคม

ถนนสายหลัก คือ ประชานุทิศ (สายป่าซาง-หนองคู) การจราจรสะดวก

การประปา

- การประปาส่วนภูมิภาค
- ประปาหมู่บ้าน

การไฟฟ้า

- สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

การสื่อสาร

- ที่ทำการไปรษณีย์ป่าซาง
- ชุมสายโทรศัพท์ป่าซาง

การที่ดิน

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนมากจึงใช้ในการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่

ด้านเศรษฐกิจ

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เพราะประชาชนในชุมชนมีอาชีพหลักและเสริมตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง”

2. การเกษตร

พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการเกษตร ได้แก่ ที่นาข้าว ลำไย พืชผัก เลี้ยงวัว เลี้ยงปลา และทำไร่นาสวนผสม (เกษตรผสมผสาน)

3. การพาณิชย์กรรมและบริการ

- สถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม
- สถานประกอบการเทศพาณิชย์
- สถานประกอบการ

หมู่ที่ 3 บ้านหนองหอย ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมา

บ้านล่องหนองหอย เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากบ้านล่องหมู่ 2 โดยผู้นำชุมชนในอำเภอป่าซางหลายท่าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งแยกหมู่บ้านล่องออกมาเป็นหมู่บ้านหนองหอย และได้มีการแต่งตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านหนองหอย หมู่ 3 ของตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จากการแบ่งแยกหมู่บ้านหนองหอยนี้ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2500 หรือประมาณ 51 ปีมาแล้วจนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไป

ลักษณะที่ตั้ง/อาณาเขต และการปกครอง

ชุมชนบ้านล่องหนองหอย ครอบคลุมพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ หมู่ 2 บ้านล่อง ตำบลป่าซาง
ทิศใต้	ติดกับ หมู่ 4 บ้านนางข้าวน้อยเหนือ
ทิศตะวันออก	ติดกับ หมู่ 1 ตำบลป่าซาง
ทิศตะวันตก	ติดกับ อบต.แม่แรง

ประชากร

บ้านหนองหอย มีประชากรจำนวน 187 ครัวเรือน ประชากร 568 คน ชาย 258 หญิง 310 คน

ด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ/รายได้ประชากร

รายได้ส่วนใหญ่ของประชากรมาจากการประกอบอาชีพ ทอผ้าพื้นเมือง

การเกษตร

พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการเกษตร ได้แก่ ที่นาข้าว ลำไย

การพาณิชย์กรรมและบริการ

1. สถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม
2. สถานประกอบการเทศพาณิชย์

ด้านสังคม

- ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่พูดภาษาคำเมือง ภาษायอง
- ภาษาเขียนใช้ภาษากลาง

การศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม

- โรงเรียน 1 แห่ง
- วัด 1 แห่ง

การสาธารณสุข

บ้านหนองหอย มี อสม. จำนวน 17 คน

หมู่ที่ 4 นางขำน้อยเหนือ ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมา

เจ้ากาวิละ ได้แะมาที่ป่าซาง ก่อนที่จะไปสร้างเมืองเชียงใหม่ และได้สร้างป่าซางให้เป็นเมืองหน้าด่าน เพื่อรวบรวมพลเมือง ระหว่างที่อยู่ป่าซาง เจ้ากาวิละก็ให้ราษฎรพากันบุกเบิกที่ดินเป็นไร่นา ทำสวน เลี้ยงชีพ และได้มีการสร้างนางขำไว้เป็นที่เก็บข้าวเจ้าหลวง หมู่บ้านที่ตั้งใหม่นี้จึงมีชื่อเรียกว่า “บ้านนางขำน้อย” ส่วนคำว่าเหนือ เรียกจากน้ำแม่ทาที่ไหลล่องไปทางทิศเหนือ จึงเรียกว่า “บ้านนางขำน้อยเหนือ” มาจนทุกวันนี้

ที่ตั้ง

ชุมชนบ้านนางขำน้อยเหนือ ครอบคลุมพื้นที่ ประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ หมู่ 1 ชุมชนพวนิช ตำบลป่าซาง
ทิศใต้	ติดกับ หมู่ 5 บ้านนางขำน้อยใต้
ทิศตะวันออก	ติดกับ เขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดกับ อบต.แม่แรง

ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม สิ้นสุดเดือนพฤษภาคม และมีอากาศร้อนจัดในเดือนเมษายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม สิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ และมีฝนตกหนักในเดือนกันยายน

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน สิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ และจะมีอากาศหนาวสุดในช่วงเดือน

ธันวาคม

ประชากร

บ้านนางขำน้อยเหนือ มีประชากร จำนวน 422 ครัวเรือน มี 639 คน ชาย 302 คน หญิง 337 คน

อาชีพ

รายได้ส่วนใหญ่มาจากอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป ทางด้านการเกษตรพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการเกษตร ได้แก่ ที่นา เกษตรกรนิยมทำนาข้าวปีละครั้ง ส่วนพืชสวนที่นิยมปลูกมากคือ ลำไย และพืชล้มลุก

นอกจากรายได้ที่มาจากการเกษตรแล้ว ชุมชนนางข้าวน้อยเหนือยังมีการจัดตั้งโครงการต่างๆ เพื่อเป็นรายได้เสริมนอกเหนือจากการเกษตรอีกด้วย เช่น โครงการทำปุ๋ยอินทรีย์ จากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อนำปุ๋ยมาใช้และจำหน่าย โครงการกลุ่มอาชีพ ผลิตผ้าฝ้ายสำเร็จรูปโดยการนำผ้าฝ้ายทอ มาตัดเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูปแบบที่ตลาดต้องการ

ผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่นำผ้าฝ้ายทอมือมาตัดเย็บตามรูปแบบที่ตลาดต้องการ โดยวางจำหน่ายที่ศูนย์แสดงศิลปหัตถกรรมเทศบาลตำบลป่าซาง และร้านจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปทั่วไปในตำบลป่าซาง

ศิลปะ วัฒนธรรม

ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมชุมชนนางข้าวน้อยเหนือ มีวัดนางข้าวน้อยเหนือเป็นสถานที่ฝึกอบรมบรรดาเด็กนักเรียนที่สนใจใฝ่รู้ธรรมะของพระพุทธองค์ มีการอบรมศีลธรรมให้แก่ศรัทธา สาธุชน ส่วนราชการ นักเรียน นักศึกษา สมาชิก สมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภอป่าซาง นอกจากนี้ทางวัดยังยังจัดสร้างห้องเก็บวัสดุครุภัณฑ์ ที่มีคุณค่าสำคัญ นับเป็นศิลปะโบราณวัตถุ เช่น พระพุทธรูปสำคัญของทางวัด ได้นำเก็บรักษาไว้ มีคณะกรรมการ ทำบัญชีขึ้นทะเบียนบันทึกเป็นกิจจะลักษณะ และอาราธนาออกมาให้ประชาชนได้สงวนในวันสงกรานต์ของทุกปี

สถานที่ท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวหรือสถานที่ที่น่าสนใจของชุมชนนางข้าวน้อยเหนือ คือ พระธาตุศรีจอมทองที่ตั้งอยู่ในบริเวณวัดนางข้าวน้อยเหนือ เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านและมีประเพณีสงวนน้ำพระธาตุในเดือนเมษายนของทุกปี

ประเพณี

งานประเพณีตามเทศกาล คือ งานประเพณีแห่เทียนพรรษา งานประเพณีสงกรานต์ และงานประเพณีสงวนน้ำพระธาตุศรีจอมทอง ของวัดนางข้าวน้อยเหนือ

ทักษะฝีมือแรงงาน

ชุมชนนางข้าวน้อยเหนือ มีทักษะในการทอผ้าฝ้าย การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปจากผ้าฝ้ายทอมือ

ศักยภาพของชุมชน

ชุมชนนางข้าวน้อยเหนือ มีการรวมกลุ่มจัดตั้งโครงการต่างๆ เพื่อสนับสนุนและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน สร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีให้เกิดแก่หมู่คณะ เช่น โครงการกลุ่มอาชีพผลิตผ้าฝ้ายสำเร็จรูป โครงการทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น

หมู่ที่ 5 นางข้าวน้อยใต้ ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมา

ในสมัยเจ้าผู้ครองนครหริภุญชัย คือ เจ้าภารดี ภูธร บวร ได้มาตั้งนางข้าวไว้ในหมู่บ้านโดยการสร้างเป็นหลังเล็กๆ (น้อย) จึงตั้งชื่อบ้านและวัดว่า “สันข้าวน้อย” ต่อมากลายเป็นนางข้าวน้อย จึงเรียกว่า “นางข้าวน้อยใต้” เนื่องจากมี นางข้าวน้อย 2 แห่งด้วยกัน

ที่ตั้ง

ชุมชนนางข้าวน้อยใต้ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1.5 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ หมู่ 3 บ้านหนองหอย
ทิศใต้	ติดกับ เขตเทศบาลตำบลม่วงน้อย
ทิศตะวันออก	ติดกับ เขตเทศบาลตำบลม่วงน้อย,เขต อบต.เหมืองจี้
ทิศตะวันตก	ติดกับ อบต.แม่แรง

ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม สิ้นสุดเดือนพฤษภาคม และมีอากาศร้อนจัดในเดือนเมษายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม สิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ และมีฝนตกหนักในเดือนกันยายน

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน สิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ และจะมีอากาศหนาวสุดในช่วงเดือน

ธันวาคม

ประชากร

บ้านนางข้าวน้อยใต้ มีประชากรจำนวน 307 ครัวเรือน มี 909 คน ชาย 428 คน หญิง 481 คน

อาชีพ

รายได้ส่วนใหญ่ของชุมชนนางข้าวน้อยได้ มาจากอาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนาข้าว และสวนลำไย รองลงมาคือการทำผ้าบาติก และผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นเมือง มีสถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม คือ สถานีบริการน้ำมัน 1 แห่ง และร้านค้า จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง กระจายอยู่ 2 ฟังถนนสายลำพูน-ลี

ผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ทางด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน ชุมชนนางข้าวน้อยได้ มีการรวมกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์จากผ้า (ผ้าพื้นเมือง ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป) ดังนั้นผลิตภัณฑ์ของชุมชนจึงออกมาในรูปแบบ เสื้อผ้าพื้นเมืองสำเร็จรูป มีจำหน่ายตามร้านค้ากระจายอยู่ ทั้ง 2 ฟังถนนสายลำพูน-ลี ของชุมชนนางข้าวน้อยได้

ศิลปะ วัฒนธรรม

ชุมชนนางข้าวน้อยได้ มีวัดนางข้าวน้อยได้ เป็นที่เคารพสักการะของชุมชน มีการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนของ การตีกลองบูชา การฟ้อนเล็บ คนตรีพื้นเมือง ของชุมชน เป็นต้น

สถานที่ท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนนางข้าวน้อยได้ ส่วนใหญ่ผู้ที่สัญจรผ่านไปมา จะแวะมากราบไหว้พระธาตุครูบาปางเปิด ซึ่งอยู่ในวัดนางข้าวน้อยได้ และแวะเลือกซื้อเสื้อผ้าพื้นเมืองสำเร็จรูปตามร้านค้า 2 ข้างทางถนนสายลำพูน-ลี

ประเพณี

เทศกาล และประเพณีของชุมชนนางข้าวน้อยได้ มีประเพณีสงกรานต์ตามเทศกาลและประเพณีสงกรานต์นำพระธาตุครูบาปางเปิด ประมาณวันที่ 23-24 เมษายน ของทุกปี

ทักษะฝีมือแรงงาน

ทางด้านฝีมือ และทักษะของคนในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้า ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน รองลงมาจะเป็นทักษะด้านการจักสานอุปกรณ์ ที่ใช้ในครัวเรือน เป็นต้น

ศักยภาพของชุมชน

ชุมชนมีการรวมกลุ่มจัดตั้งโครงการต่างๆ เพื่อสร้างรายได้และความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่น โครงการอุดหนุนอาชีพการเลี้ยงโคขุน การรวมกลุ่มอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ทุกโครงการที่จัดตั้งขึ้นล้วนแต่เป็นการสร้างความสามัคคี และความเข้มแข็งให้กับชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับชุมชนอีกด้วย

8. ตำบลท่าดู้ม มี 14 หมู่บ้าน

2.1 สภาพทั่วไป

ที่ตั้ง

ตำบลท่าดู้มมีระยะห่างจากอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ประมาณ 12 กิโลเมตร ในการคมนาคมติดต่อ ระหว่างหมู่บ้าน ในเขตตำบลท่าดู้ม ส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และถนนลาดยาง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลแม่แรง ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และ ตำบลสองแคว กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลนครเจดีย์และตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลแม่แรงและตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	แม่น้ำปิงและตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

เนื้อที่

ตำบลท่าดู้มมีเนื้อที่ทั้งหมด 29.10 ตารางกิโลเมตร หรือ 18,187.5 ไร่

ภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของตำบลท่าดู้ม เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีหมู่บ้านกระจายสลับกับทุ่งนา

จำนวนหมู่บ้านใน อบต.ท่าดู้ม มี 14 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านท่าดู้ม	หมู่ที่ 2 บ้านหนองบัว	หมู่ที่ 3 บ้านหนองเกิด	หมู่ที่ 4 บ้านร่องห้า
หมู่ที่ 5 บ้านร่องช้าง	หมู่ที่ 6 บ้านหนองหมู	หมู่ที่ 7 บ้านป่าตอง	หมู่ที่ 8 บ้านป่าสีเสียด
หมู่ที่ 9 บ้านแม่อาวน้อย	หมู่ที่ 10 บ้านมงคลชัย	หมู่ที่ 11 บ้านสันป่าขาม	หมู่ที่ 12 บ้านสารภีชัย
หมู่ที่ 13 บ้านไร่ป่าคา	หมู่ที่ 14 บ้านสันป่าเป้า		

จำนวนประชากรในเขต อบต. 7,782 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,388 หลังคา

2.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

อาชีพหลัก ที่สำคัญของประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม ได้แก่

- อาชีพทำสวน ส่วนใหญ่ทำสวนผลไม้ ได้แก่ ลำไย มะม่วง ฯลฯ
- อาชีพทำไร่ ได้แก่ ไร่มันฝรั่ง มะเขือเทศ ฯลฯ
- อาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร ไก่ โค ฯลฯ

- อาชีพเสริม ได้แก่ อาชีพทอผ้า เย็บผ้า จักสาน ฯลฯ

หน่วยธุรกิจในเขต อบต.

- ธนาคาร, โรงแรม, โรงงานอุตสาหกรรม - แห่ง
- ปิมน้ำมันแบบใช้แรงงานคน 10 แห่ง
- โรงสี 7 แห่ง
- ฟาร์มเลี้ยงปลุกสัตว์ขนาดใหญ่ 1 แห่ง

2.3 สภาพทางสังคม

การศึกษา

โรงเรียน 5 แห่ง

- โรงเรียนบ้านหนองเกิด (ขยายโอกาสทางการศึกษา)
- โรงเรียนหนองบัว
- โรงเรียนวัดท่าด้อม
- โรงเรียนบ้านร่องห้า
- โรงเรียนบ้านร่องช้าง

ศูนย์เด็กเล็ก 3 แห่ง

- ศูนย์ฯ บ้านมงคลชัย
- ศูนย์ฯ บ้านหนองบัว
- ศูนย์ฯ บ้านท่าด้อม

โรงเรียนอาชีวศึกษา/สถาบันชั้นสูง - แห่ง

ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน 14 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา 9 แห่ง (แยกเป็นวัด 7 แห่ง อาราม 2 แห่ง)

- วัดหนองเกิด
- วัดก่อคำ
- วัดท่าด้อม
- วัดร่องช้าง
- วัดป่าสี่เสียด
- วัดป่าตอง
- วัดนางเก็ง

- อารามพญาวัน
- อารามป่าป้อ

ศาสนา(Religion) เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน มีวัด จำนวน 7 แห่ง สำนักสงฆ์ จำนวน 2 แห่ง ประชาชนให้ความเคารพนับถือปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา สังเกตได้จากการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ เช่น วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น ด้านวัฒนธรรมและประเพณี(Culture and tradition) ประชาชนเริ่มรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาในตำบล คำนิยมด้านวัตถุเริ่มหลากหลาย ยังส่งผลให้เกิด ลัทธิบริโภคนิยม ทำลายดุลยภาพระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ คนตกเป็นทาสของการเสพวัตถุ จนขาดความสุขทางด้านจิตใจ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันคนส่วนใหญ่ต้องอาศัยสิ่งที่เป็นวัตถุภายนอกในการจรโลงความสุขของตนทั้งสิ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าดู้มได้ตระหนักถึงปัญหาด้านวัฒนธรรมและประเพณี ของท้องถิ่นจึงได้ฟื้นฟู อนุรักษ์และส่งเสริม เพื่อให้ประชาชนมีความสุขระหว่างวัตถุและจิตใจ เป็นการยึดหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข พร้อมทั้งยอมรับรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ควบคู่กับการต่อยอดอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้อยู่ต่อไป

สาธารณสุข 2 แห่ง

- สถานีอนามัย บ้านท่าดู้ม รับผิดชอบ หมู่ที่ 1และหมู่ที่ 4
- สถานีอนามัย บ้านมงคลชัย รับผิดชอบหมู่ที่ 2,3,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14

นอกจากนี้ยังมีสถานพยาบาลเอกชน (คลินิก) 3 แห่ง

ศูนย์ สดมช 13 แห่ง

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ตู้ยามตำรวจ 1 แห่ง
- ศูนย์ประสานงานป้องกันปราบปรามยาเสพติดและอาชญากรรม (อสร.หมู่บ้าน, กำนันผู้ใหญ่บ้าน, อบต.) 1 แห่ง

2.4 การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

ในเขตอบต. มีเส้นทางคมนาคมที่ใช้ติดต่อกันทุกหมู่บ้านมีทั้งถนนลูกรัง ถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ ถนนคอนกรีตเสริมเหล็กและถนนลาดยาง ทางหลวงแผ่นดิน, ทางหลวงท้องถิ่น และถนนบดอัด

การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข - แห่ง
- สถานีโทรคมนาคมอื่น ๆ - แห่ง

การไฟฟ้า

ไฟฟ้าเข้าถึงทั้ง 14 หมู่บ้าน

ครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้เป็นของตนเอง ได้แก่

หมู่ที่ 1 มี 6 ครัวเรือน	หมู่ที่ 2 มี 4 ครัวเรือน	หมู่ที่ 3 มี 10 ครัวเรือน	หมู่ที่ 4 มี 8 ครัวเรือน
หมู่ที่ 5 มี 7 ครัวเรือน	หมู่ที่ 6 มี 12 ครัวเรือน	หมู่ที่ 7 มี 7 ครัวเรือน	หมู่ที่ 8 มี 5 ครัวเรือน
หมู่ที่ 9 มี 7 ครัวเรือน	หมู่ที่ 10 มี 6 ครัวเรือน	หมู่ที่ 11 มี 2 ครัวเรือน	หมู่ที่ 12 มี 3 ครัวเรือน
หมู่ที่ 13 มี 1 ครัวเรือน	หมู่ที่ 14 มี 5 ครัวเรือน		

แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ, ลำห้วย 2 สาย
- บึง, หนองและอื่น ๆ 3 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย, ทานบกั้นน้ำ 6 แห่ง
- ประปาหมู่บ้าน 34 แห่ง

ประปาหมู่บ้านแยกเป็น

หมู่ที่ 1	4	แห่ง	หมู่ที่ 8	1	แห่ง
หมู่ที่ 2	3	แห่ง	หมู่ที่ 9	2	แห่ง
หมู่ที่ 3	3	แห่ง	หมู่ที่ 10	3	แห่ง
หมู่ที่ 4	2	แห่ง	หมู่ที่ 11	1	แห่ง
หมู่ที่ 5	5	แห่ง	หมู่ที่ 12	2	แห่ง
หมู่ที่ 6	2	แห่ง	หมู่ที่ 13	2	แห่ง
หมู่ที่ 7	1	แห่ง	หมู่ที่ 14	1	แห่ง

โดยส่วนมากประปาหมู่บ้านทั้งหมดที่มีน้ำจะไม่ค่อยมีคุณภาพพอที่จะใช้บริโภค เนื่องจากมีหินปูน
ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลท่าด้อมเกือบ 80% ยังต้องซื้อน้ำบริโภคเอง

บ่อบาดาลเพื่อการเกษตร จำนวน 41 แห่ง แยกเป็น

หมู่ที่ 2 มี 4 แห่ง (ใช้การไม่ได้ 2 บ่อ)	หมู่ที่ 3 มี 3 แห่ง
หมู่ที่ 4 มี 4 แห่ง	หมู่ที่ 5 มี 4 แห่ง
หมู่ที่ 6 มี 4 แห่ง	หมู่ที่ 7 มี 2 แห่ง
หมู่ที่ 8 มี 3 แห่ง	หมู่ที่ 9 มี 2 แห่ง
หมู่ที่ 10 มี 2 แห่ง	หมู่ที่ 11 มี 1 แห่ง
หมู่ที่ 12 มี 3 แห่ง	หมู่ที่ 13 มี 2 แห่ง
หมู่ที่ 14 มี 1 แห่ง	

จำนวนบ่อบาดาลเพื่อการเกษตรที่มีในปัจจุบันยังไม่เพียงพอกับความต้องการ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกกล้วย ซึ่งต้องใช้น้ำตลอดปี

2.5 ข้อมูลอื่น ๆ

มวลชนจัดตั้ง

● ลูกเสือชาวบ้าน	2	รุ่น	250	คน
● ไทยอาสาป้องกันชาติ	1	รุ่น	10	คน
● กองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ	2	รุ่น	400	คน

อื่น ๆ.....(ระบุ)...

● อปพร.	2	รุ่น	54	คน
● อาสาสมัครตำรวจหมู่บ้านเพื่อป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดและอาชญากรรม	1	รุ่น	130	คน

ข้อมูลศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าด้อม

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าด้อม ตั้งอยู่ที่ 99 หมู่ 4 ตำบลท่าด้อม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็น
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.
2537

มีอำนาจหน้าที่ต้องทำ ตามมาตรา 67 ดังนี้

- (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก

- (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน ที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- (9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

มาตรา 68 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลทำดุ่ม อาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

- (1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- (2) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- (3) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- (4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- (5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
- (6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- (7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- (8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- (9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- (11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- (12) การท่องเที่ยว
- (13) การผังเมือง

ข้อมูลศักยภาพของชุมชนในท้องถิ่น

ตำบลท่าดุ่มเป็นชุมชนที่กำลังขยายตัวในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ซึ่งภายในตำบลได้มีการรวมกลุ่มต่างๆ ดังนี้

- กลุ่มแม่บ้าน มีทุกหมู่บ้าน โดยรวมแล้วแม่บ้านทุกหมู่บ้านมีสามัคคี กลมเกลียว ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน

- กลุ่มออมทรัพย์ มีเกือบทุกหมู่บ้าน และทุกหมู่บ้าน เริ่มมีความพร้อมที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม ตามโครงการเศรษฐกิจชุมชนระดับหมู่บ้าน (บ้านละ 100,000 บาท)
- กลุ่มเยาวชนและกลุ่มพ่อบ้าน - แม่บ้าน มีทุกหมู่บ้าน และมีความร่วมมือสามัคคีกันดี ซึ่งสามารถวัดได้จากการจัดงานวันกีฬาเยาวชน - ประชาชนประจำปี และงานอื่นๆ
- กลุ่มผู้สูงอายุ ในตำบลท่าด้อมมีกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ 1 กลุ่ม ประมาณ 1,200 คน
- กลุ่ม อสม. ตำบลท่าด้อม จำนวน 233 คน
- ชมรมเพื่อชีวิต ประมาณ 30 คน กลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ ประมาณ 9 คน
- กลุ่มเกษตรกร ส่วนใหญ่ชาวบ้านในตำบลท่าด้อมประกอบอาชีพเกษตรกร เช่น ปลูกกล้วย ปลูกมันฝรั่ง เลี้ยงปศุสัตว์ เป็นต้น
- กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 14 หมู่บ้าน ตามโครงการกองทุนหมู่บ้าน (บ้านละ 1,000,000 บาท)
- กลุ่มเกษตรกรทำสวนตำบลท่าด้อม ที่ทำการบ้านป่าสีเสียด หมู่ที่ 8 จำนวนประมาณ 470 คน
- กลุ่มผู้เลี้ยงโคขาวลำพูน หมู่ที่ 13 ไร่ป่าคา สมาชิก 28 ครัวเรือน

9. ตำบลน้ำดิบ มี 16 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมา

ตำบลน้ำดิบ เดิมพื้นที่มีลำห้วยไหลผ่าน ชาวบ้านเรียกว่า ห้วยน้ำดิบ ต่อมาได้ตั้งชื่อตำบลว่า ตำบลน้ำดิบ ตำบลน้ำดิบ ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำดิบ ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 เมื่อเดือน มีนาคม 2537 เมื่อเดือน มีนาคม 2538 เป็น อบต.ชั้น 4 จนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของตำบล :

ตำบลน้ำดิบ ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอป่าซาง ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เนื้อที่ ประมาณ 10,192 ไร่ หรือ 55.32 ตารางกิโลเมตร สภาพส่วนใหญ่เป็นที่ราบ มีลำห้วยไหลผ่านทุกหมู่บ้าน มีหมู่ 3 หมู่บ้าน มีแม่น้ำปิงไหลผ่าน

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เขตตำบลท่าด้อม อำเภอป่าซาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	เขตตำบลวังผาง กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	เขตตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตตำบลหนองขวง กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต. 10,435 คน และจำนวนหลังคาเรือน 3,039 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำสวนทำไร่ รับจ้างทั่วไป

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

วัดน้ำดิบ ถ้ำเทพนิมิต หมู่บ้านเลี้ยงปลาในกะชังริมแม่น้ำแม่ปิง

เส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล

การเดินทางไปสู่ตำบลน้ำดิบมีสองเส้นทางคือ เส้นทางที่มาจากจังหวัดลำพูน ผ่านไปตำบลน้ำดิบ เป็นถนนลาดยางระหว่างสายสบทา-ท่าลี่ ระยะทาง 21 กิโลเมตร และเส้นทางจากอำเภอป่าซาง ผ่านไปทาง ถนนสายสันห้างเสือ-กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง ระยะทาง 12 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางตลอดสายทั้งสอง เส้นทาง

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขต อบต. 2,955 ครัวเรือน จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 834 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 27.44 ของจำนวนหลังคาเรือน

10. ตำบลปากบ่อง มี 5 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมา

ตำบลปากบ่อง ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาอบต. พ.ศ. 2537 เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 เป็น อบต.ชั้น 5 จนถึงปัจจุบัน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอป่าซาง ระยะทางจากตัวอำเภอประมาณ 3 กิโลเมตร

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดต่อ ตำบลคันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อ ตำบลป่าซาง ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จ.ลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อ ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อ เขตแม่น้ำปิง กั้นระหว่างเขตอำเภอป่าซาง จ.ลำพูน กับอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลักคือ ทำสวนทำไร่

อาชีพเสริมคือ รับจ้างตัดเย็บชุดกันหนาว รับจ้างแกะลำไย ปลาแดดเดียว

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

วัด 4 แห่ง อบต. ม. 4 สถานีอนามัย ต.ปากบ่อง ม. 5

หมู่ 1 บ้านสบทา ตำบลปากบ่อง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมา

มาจากเมืองกลาง เป็นขมุ เขมร เข้ามาลากไม้แล้วนำช้างมาอาบน้ำแถวทำน้ำ คนผ่านไปมาจะเรียกว่าวังช้าง คนที่มาเลี้ยงช้าง ชื่ออ้ายจุ่ม ซึ่งได้มาแต่งงานมีครอบครัวเป็นคนไทย และมาเริ่มปักหลักสร้างบ้านอยู่ตรงที่น้ำกว และน้ำแม่ทามาสบกัน จึงได้ชื่อว่า “บ้านสบทา” ต่อมาจนถึงปี 2543 ได้มีการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านมาเป็นชุมชนสบทา โดยตั้งตามโครงการจัดตั้งชุมชนของอำเภอป่าซาง

ลักษณะที่ตั้ง

บ้านสบทาหมู่ที่ 1 ตำบลปากบ่อง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1.5 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ	ลำน้ำแม่กว, อบต.ต้นธง
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่ 1 ชุมชนอินทนิล ตำบลป่าซาง
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ลำน้ำแม่ทา, เขตพื้นที่อำเภอเมือง
ทิศตะวันตก	ติดกับ	หมู่ 4 บ้านหนองผำ ตำบลปากบ่อง

ประชากร

หมู่ 1 บ้านปากบ่อง มีจำนวน 482 ครัวเรือน

ประชากรทั้งหมด 1,555 คน ชาย 710 คน หญิง 845 คน

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม

ถนนสายหลัก คือ ถนนลำพูน-ลี้ และถนนสบทา-ท่าลี่

การประปา

- ประปาส่วนภูมิภาค
- ประปาหมู่บ้าน (ใช้เฉพาะที่ศาลาอเนกประสงค์)
- บ่อน้ำบาดาล (ขุดเอง)

การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนมากจึงใช้ในการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่

หมู่ 2 บ้านท่ากอจ้าว ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมา

บ้านท่าคันจ้าว เดิมหมู่บ้านนี้มีแม่น้ำปิงไหลผ่าน แบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดลำพูนกับจังหวัดเชียงใหม่ ตรงบริเวณทำน้ำในเขตจังหวัดลำพูน บริเวณหมู่บ้านนี้มีต้นนุ่น (ทางเหนือเรียกว่า ต้นจ้าว) ขนาดใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง ต่อมานานปีเข้า น้ำปิงได้เซาะตลิ่งของลำน้ำปิง ต้นนุ่นหรือต้นจ้าวดังกล่าว จึงได้ถูกน้ำเซาะพัดพาไป ต่อมาภายหลังจึงตั้งชื่อเพื่อเป็นอนุสรณ์ โดยชื่อของหมู่บ้านว่า ท่ากอจ้าว

ลักษณะภูมิประเทศ

หมู่บ้านท่ากอจ้าว มีพื้นที่บางส่วนอยู่ติดกับแม่น้ำปิง เขตติดต่อกับ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ด้านภูมิอากาศ

โดยทั่วไปแล้วจะมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว แต่ในช่วงหน้าฝน ฝนตกหนัก บ้านที่อยู่ติดกับแม่น้ำปิงจะเกิดน้ำท่วม น้ำขัง

ด้านทางเศรษฐกิจ

- รายได้เฉลี่ย 30,000 บาท/คน/ปี
- คราวเรือนมีการออมร้อยละ 56.3 ของครัวเรือนทั้งหมด
- ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำสวน ทำนา และเลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านที่อยู่ริมน้ำ จะเลี้ยงปลาในกระชัง โดยส่งให้กับพ่อค้าหรือบริษัทเอกชน หรือบางครั้งก็นำไปจำหน่ายที่ตลาดภายใน และภายนอกชุมชน
- ประชาชนมีไฟฟ้าทุกครัวเรือน มีเส้นทางการคมนาคมขนส่งใช้ได้ตลอดปี

ด้านสังคม

- สภาพบ้านเรือนของชาวบ้านมีความมั่นคงและถาวร มีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบ ถูกสุขลักษณะ มีความอบอุ่น
- ประชาชนส่วนใหญ่มีสุขภาพดี ผู้สูงอายุได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี ร้อยละ 52
- เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาภาคบังคับทุกคน ประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้
- ชาวบ้านท่ากอจ้าวเป็นหมู่บ้านที่สงบสุข ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยุ่งกับยาเสพติด ปฏิบัติกิจทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
- ผู้สูงอายุและผู้พิการ ได้รับการดูแลเป็นอย่างดี

ประเพณี

บ้านท่ากอจั่ว จะร่วมใจกันจัดงานบุญประจำปี ไม่ว่าจะเป็น ประเพณีสงกรานต์ หรือ งานบุญประจำปี

การท่องเที่ยว

วัดท่ากอจั่ว เป็นวัดที่สวยงามมาก โดยผู้ที่มาเที่ยว จะได้ชมศิลปะภาพวาดฝาผนัง และยังเป็น โบราณสถานที่สำคัญของอำเภอป่าซางอีกด้วย

หมู่ 3 บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมา

บ้านหนองสลิก ตั้งอยู่ที่ถนนสบทา-ท่าลี่ ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน แยกตัวมาจากบ้านหนองคู มาเป็นหมู่ที่ 3 บ้านหนองสลิก มีแม่น้ำปิงไหลผ่าน

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านหนองสลิก มีพื้นที่บางส่วนอยู่ติดกับแม่น้ำปิง ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา พื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตร

สภาพภูมิอากาศ

โดยทั่วไปแล้วจะมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูหนาว แต่ในช่วงหน้าฝน ฝนตกหนัก บ้านที่อยู่ติดกับแม่น้ำปิงจะเกิดน้ำท่วม น้ำขัง

ด้านเศรษฐกิจ

- รายได้เฉลี่ย 30,000 บาท/คน/ปี
- ชาวบ้านส่วนใหญ่รับจ้าง ทำสวน ทำนา และเลี้ยงปลาในกระชัง และค้าขาย
- ชาวบ้านที่อยู่ริมน้ำ จะเลี้ยงปลาในกระชัง โดยส่งให้กับพ่อค้าหรือบริษัทเอกชน หรือบางครั้งนำไปจำหน่ายที่ตลาดภายในและภายนอกชุมชน
- ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน
- มีเส้นทางคมนาคมขนส่งที่ใช้ได้ตลอดปี

ด้านสังคม

- สภาพบ้านเรือนของชาวบ้านมีความมั่นคง และถาวร
- มีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบ ถูกสุขลักษณะ มีความอบอุ่น
- ประชาชนส่วนใหญ่มีสุขภาพดี ผู้สูงอายุได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีร้อยละ 52

- เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาภาคบังคับทุกคน
- ประชาชนส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้
- ชาวบ้านหนองสลิกเป็นหมู่บ้านที่สงบสุข ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยุ่งกับยาเสพติด ปฏิบัติกิจทางศาสนาเป็นประจำ
- ผู้สูงอายุและผู้พิการ ได้รับการดูแลเป็นอย่างดี

ประเพณี

บ้านหนองสลิก มีงานบุญประจำปีที่ชาวบ้านร่วมใจกันจัดขึ้น คือ ประเพณีการรดน้ำคำหัวรูปเหมือนครูบาวัชรธรรมสังเวช

การท่องเที่ยว

วัชรธรรมสังเวช (วัดหนองสลิก) ตั้งอยู่ที่บ้านหนองสลิก สร้างเมื่อพ.ศ.2460 สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีอาคารอเนกประสงค์ อุโบสถ ปูชนียวัตถุ พระพุทธรูปพระประธานปางมารวิชัย เจดีย์ทรงล้านนาไทย และตู้พระไตรปิฎก ซึ่งวัชรธรรมสังเวชเดิมเป็นวัดเก่าแก่ที่รกร้างไป ต่อมาได้มีการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ซึ่งมีความสวยงามและคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมแบบล้านนา

หมู่ 4 บ้านหนองผำ ตำบลปากบ่อง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมา

บ้านหนองผำ เดิมมีชื่อว่า “บ้านท่าพันเกวียน” ตั้งอยู่ในตำบลปากบ่อง เป็นหมู่บ้านที่มีความเก่าแก่กว่า 300 ปี ต่อมาได้แยกตัวออกจากพื้นที่หมู่ 3 บ้านหนองสลิกมาตั้งเป็นหมู่ 4 บ้านหนองผำ ซึ่งชื่อของหมู่บ้านนั้น เรียกตามหนองน้ำบริเวณหน้าวัดหนองผำซึ่งมี “ผำ” (พืชน้ำชนิดหนึ่ง) อยู่จำนวนมาก

ที่ตั้ง

บ้านหนองผำ ตั้งอยู่ในตำบลปากบ่อง ห่างจากตลาดป่าซางไปทางถนนสบทา-ท่าลี่ ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 2 กิโลเมตร

อาชีพ

ชาวบ้านหนองผำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร และทำสวนลำไย

ศาสนา

ชาวบ้านส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำหมู่บ้าน คือ วัดหนองผำ เป็นศูนย์กลางรวมจิตใจของชาวบ้านหนองผำ

ลักษณะทั่วไป

- มีเนื้อที่ประมาณ 500 กว่าไร่
- จำนวนครัวเรือน 227 ครัวเรือน
- จำนวนประชากร 546 คน ชาย 261 หญิง 285

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านหนองคำ ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งโขง โดยทั่วไปจะมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว อากาศไม่ร้อนมากเนื่องจากมีสวนผลไม้ และอยู่ใกล้แม่น้ำ

ด้านเศรษฐกิจ

- ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนลำไย และทำนาข้าว นอกจากนั้นประกอบอาชีพค้าขาย
- ผลผลิตที่จำหน่ายสู่ตลาดภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ลำไยสด-อบแห้ง ปลาพื้นถิ่น และผ้าทอ
- ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน มีเส้นทางคมนาคมในการขนส่ง ใช้ได้ตลอดทั้งปี

11. ตำบลบ้านเรือน มี 8 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมา

ตำบลบ้านเรือน ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ปัจจุบันเป็น อบต.ชั้น 5

สภาพทั่วไปของตำบล

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอป่าซาง ระยะทางจากตัวอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร ใช้ทางหลวงชนบทสายป่าซาง - หนองคู มีพื้นที่ทั้งหมด 6.728 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ราบลุ่มตามชายฝั่งลำน้ำปิง

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลปากบ่อง , ตำบลแม่แรง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลท่าตุ้ม และแม่น้ำปิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลแม่แรง , ตำบลท่าตุ้ม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	แม่น้ำปิง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต.บ้านเรือน 4,703 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,217 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลักทำสวน/ทำไร่

อาชีพเสริม ทอผ้า ดัดเย็บเสื้อผ้า รับจ้างทั่วไป

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. วัด 8 แห่ง
2. สถานีอนามัยตำบล
3. ฝ่ายหนองสลิก

เส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล

1. ถนนสายสบทา-ท่าลี่ ระยะทาง 8 กิโลเมตร จากตำบลบ้านเรือน ถึงอำเภอป่าซาง
2. ถนนสายเชียงใหม่-ฮอด ระยะทาง 4 กิโลเมตร จากตำบลบ้านเรือน ถึงอำเภอสันป่าตอง

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขต อบต. 1,217 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 500 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.00 ของจำนวนหลังคา

12. ตำบลนครเจดีย์ มี 14 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมา

ตำบลนครเจดีย์เดิมมีหมู่บ้านหนองเจดีย์ หมู่ที่ 7 เป็นหมู่บ้านที่เป็นศูนย์กลางตำบล ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็นบ้านนครเจดีย์ และเป็นชื่อตำบลนครเจดีย์ ต่อมาได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลนครเจดีย์เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลนครเจดีย์ ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 เมื่อเดือนมีนาคม 2538 เป็น อบต.ชั้น 3

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลนครเจดีย์ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอป่าซาง อยู่ห่างประมาณ 14 กิโลเมตร มีถนนสายลำพูน-ทุ่งหัวช้าง และลำพูน-ลี่ ผ่าน มีเขตการปกครอง 12 หมู่บ้าน อยู่ในเขตพื้นที่พระราชดำริ 11 หมู่บ้าน ยกเว้นหมู่ที่ 1

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ทิสได้	ติดต่อกับ	ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ทิสตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลทาขุมเงิน ตำบลปงแม่ลอบ อำเภอแม่ทาจังหวัดลำพูน
ทิสตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต อบต. 8,637 คน และจำนวนหลังคาเรือน 3,475 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำสวนทำไร่ ทำสวน โดยเฉพาะการทำสวนลำไย

อาชีพเสริม การตอนกิ่งลำไยและเพาะชำกิ่งลำไยพันธุ์ดี

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. ถ้ำเฮอร์วณ
2. อ่างเก็บน้ำแม่วังล้าน
3. อ่างเก็บน้ำแม่อาวใหญ่ตอนบน

เส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล

การเดินทางสู่ตำบลนครเจดีย์ง่ายสะดวกเพราะมีถนนลาดยางทุกหมู่บ้าน เริ่มต้นจากจังหวัดลำพูน จะมีเส้นทางสายลำพูน-ลี้ และลำพูน-ทุ่งหัวช้าง ผ่าน มีรถโดยสารวิ่งอย่างสม่ำเสมอ จากจังหวัดลำพูน ระยะทางประมาณ 30 กม. และจากที่ว่าการอำเภอป่าซาง ประมาณ 14 กม.

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขต อบต. 3,316 ครัวเรือน จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 555 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.97 ของจำนวนหลังคาเรือน